

קובץ גליונות

פרשת תצוה - כי תשא - פורים

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

רשכבה"ג

מרן הגר"א"ל שטיינמץ זיע"א

מרן ראש הישיבה

הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

מרן הגאון

רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל

מרן המשיג

הגר"ד יפה זצוק"ל

הגאון הצדיק

רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל

הגאון האדיר

רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול

רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

הגאון הצדיק

רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל

הגאון הגדול

רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן שר התורה

הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור

הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן ראש הישיבה

הגר"ג אדלשטיין שליט"א

הגאון הגדול

רבי 'צחק זילברשטיין שליט"א

הגאון הגדול

רבי דוד כהן שליט"א

דברי שי"ח

כל משאלותיך

נשיה בחוקיך

דרכי החיזוק

פניני השוקי המד

שיעור חומש

תורת ראשי הישיבות

מים חיים

כאיל תערוג

אוצרות פרי חיים

דובב שפתיים

גאון יעקב

דברי אמת

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

יחי ראובן

זכור זאת ליעקב

זכות הלימוד בקובץ

לעילוי נשמת הר"ר חיים יהונתן בן הר"ר יוסף זצ"ל רוטשילד

אביו של ידידינו החשוב הר"ר זאב שיבלחט"א

נלב"ע ג' אדר תשע"ח

תנצב"ה

ניתן לשלם גם במכשירי

'קהילות' ו'נדרים פלוס' ע"ש קובץ גליונות

הודעה חשובה

הקובץ הבא יופיע לפרשת ויקהל פקודי

לעילוי נשמת הגאון רבי מנחם מניס ב"ר יצחק מיכאל זצ"ל נלב"ע י"ט אדר ב' תשס"ח תנצב"ה	לעילוי נשמת הגאון ר' אברהם אליהו בן הגאון רבי חיים זצ"ל נלב"ע י"ח אדר א' תשנ"ז תנצב"ה	לעילוי נשמת מרת אסתר ע"ה בת ר' מאיר יהודה הלוי ז"ל פרידברג נלב"ע י"ט אדר תשע"ב תנצב"ה הונצח ע"י משפחת גוטליב בני ברק	ברכת מזל טוב לידידינו החשובים הר"ר שלמה דורוני שליט"א אשר טורח רבות בהפצת הקובץ בשכונת רמות בביהכנ"ס אוהל יוסף בירושלים לרגל חולדת הבן ולהר"ר אהרן סמיר שליט"א אשר טורח רבות בהפצת הקובץ בעיר אופקים ובשאר ערי הדרום יהי רצון שתזכו לגדלם לתורה לחופב ולמעשים טובים מתוך בריאות נחת ושמחה בברכה מרובה מערכת 'קובץ גליונות'
לזכות הבה"ח שמואל ונדרולדה מבחירי ישיבת גרודנא ב.י. לרגל ארוסיו בשעטו"מ יהי רצון שיזכה להקים בית נאמן בישראל נודב ע"י ידידו ש.א.	ברכת מזל טוב לידידינו הרה"ח ר' יהודה וייס שליט"א בעל החנות שאבעס המפיצה מדי שבוע את הקובץ לרגל חולדת חבת בשעטו"מ יהי רצון שתזכה לגדלה מתוך נחת בריאות ושמחה	ברכת מזל טוב לידידינו החשוב הר"ר מרדכי בלוי שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו בשעטו"מ	

להקדשות ע"ג הקובץ
או המעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם
ובכל עניני הקובץ ניתן לפנות
למס': 053-3145900
פקס: 077-2092005
או במייל: k.gilvont@gmail.com
לקבלת הקובץ במייל
ניתן לשלוח בקשה
למערכת 'קובץ גליונות'
kovetz+subscribe@googlegroups.com

ניתן לשלם ולתרום במכשירי
"קהילות" ו"נדרים פלוס"
בבתי הכנסת,
יש לחוץ על לחצן 'קופות נוספות'
ובחיפוש קובץ גליונות,
או בטלפון:
נדרים פלוס
486 03-7630585 שלוחה-486
קהילות
4311 073-2757000 שלוחה-4311
או בהעברה לבנק מרכנתיל-17
סניף: 745
מס' חשבון: 45458

יו"ל בסיוע:
יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

לכל הקוראים וחלומדים החשובים שליט"א
הקדישו ע"ג הקובץ את יקיריכם באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

כ"ג אדר	ויקהל פקודי	כ"ז אייר	בחוקותי	י"ז תמוז	בלק
א' ניסן	ויקרא	ה' סיון	במדבר - שבועות	כ"ד תמוז	פנחס
ח' ניסן	צו - פסח	י"ב סיון	נשא	ב' אב	מטות מסעי
כ"ט ניסן	תזריע מצורע	י"ט סיון	בהעלותך	ט' אב	דברים
ו' אייר	אחרי מות קדושים	כ"ו סיון	שלח	ז' אלול	שופטים
י"ג אייר	אמור	ג' תמוז	קרח	י"ד אלול	כי תצא
כ' אייר	בהר	י' תמוז	חוקת	כ"א אב	כי תבא

גיליון מס' 268 פרשת תצוה -זכור
תשע"ח שנה שיטית

גליון זה יו"ל
לע"נ אמי מורתי
מרת בילא בת מוה"ר חיים משה
נלב"ע ט' אדר תשנ"ג
נודב ע"י ידידינו החשוב
הרה"ג ר' שמואל דוד פרידמן שליט"א

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

על הפרשה

"והי' על מצחו תמיד" (כה, לח)

וביומא ז' ב' מאי תמיד אילמא תמיד על מצחו מי משכחת לה מי לא בעי למיעל לבית הכסא ומי לא בעי למינס אלא תמיד מרצה הוא עוד אמר תמיד שלא יסיח דעתו ממנו ע"ש. נשאלתי הרי גם בחושן כתיב ונשא אהרן את משפט בל"י על לבו לפני ה' תמיד ומאי דרשי בל"י. ונראה דמדאורייתא מותר ליכנס בבגד"כ לביה"כ ורק בציץ אסור דהא אמר' בשבת ס"ב דבקמיעין שהשם מחופה עור מותר ליכנס בו לביה"כ ורק בתפילין שהשין מגולה אסור וכאן בחושן ה' האורים ותומים בתוך כפלי החושן ומכוסה וכן מותר לישן בבג"כ מדאורייתא דקל"ל בגדי כהונה מותר ליהנות בהן והא דתנן בתמיד כ"ה ב' לא היו ישנים בבגדי כהונה אינו אלא מדרבנן שלא יפחו בהן כדפירש"י ביומא ס"ח ב' וגם להראב"ד שכן דגנאי לבגד"כ שישנו בהן אינו אלא מדרבנן אבל מדאורייתא אין שום איסור והכוונה תמיד כפשוטו (וכ"ז לא יתכן רק לגירסתנו ביומא ע"ג ב' שהי' כתוב על אבני החושן שבטי ישורון אבל להרמב"ם פ"ט מכה"מ ה"ז שהי' כתוב שבטי קה א"כ לא יוכל ליכנס בו לביה"כ שהי' שם ה' מגולה על אבני החושן).

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח כ"ל משאלותיך

חוזר בתשובה שקשה לו

בימים הקרובים עתיד להופיע ספר רב הכמות והאיכות, מאוצרו של הגאון רבי אליהו מן שליט"א, שזוכה כבר להסתופף בצי"צ של רבינו מידי יום, רבות בשנים.

בספר הנקרא 'כל משאלותיך', רשימות מפנקסו, בנושאים רבים ומעניינים, מסודרים על סדר פרשת השבוע. זכה רבינו שליט"א שנתקיים בו כל הדבר הקשה יביאון אליו, בכל נושא בין בהלכה ופסק, ובין בהנהגה ועניני ציבור. נביא פנינים קצרים מתוך הספר.

אחד ההוראות הכי מפתיעות, הוא בנושא הקירוב והחזרה בתשובה אצל אחינו התועים, ה"י. הרב מן סיפר לרבינו על הוראה של אחד מגדולי הדור זצוק"ל, שכאשר עורכים כנס הרצאות להרחוקים, אין להקל בשום דבר, וכי יש להקפיד על מחיצה כדין, ועל דברים בהפרדה מלאה, ואין להקל ראש בתאונות שונות של קירוב.

הגיב על כך רבינו כי הכל בזה הוא לפי הענין, וכי אין ללמוד נושא מחבירו. והוסיף במעשה שהיה. לפני חמיו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל עלתה שאלה, ביהודי שהוזר בתשובה אך היה מאוד מחובר למשחק הכדורגל, ולא היה מסוגל לוותר על זה בשבת ומרן הגר"ש פסק שיעלמו עין מזה ולא יעשו מזה עסק, לעומת זה - היה מעשה עם אבא זצ"ל, מרן הקהילות יעקב שהגיע לפניו בעל תשובה בתחילת הדרך ממש, והיה זה בתקופת ימי ספירת העומר שאין מגלחים בהם את הזקן, והלה אמר שהוא לא מסוגל לעמוד בזה וכי בשלב זה הוא מבקש לגלח את הזקן בספירה, ואבא לא התיר לו בשום פנים. סברתו היה - כיון שזה דבר של מנהג, אם יקל בזה עכשיו יבוא להקל במנהגים חלילה גם בהמשך דרכו, ולא הסכים להתיר לו. וסיים רבינו: הכל לפי הענין.

עבירת תנועה בדרכים

עוד מתוך הספר הג"ל: סיפרו לרבינו על שנים שנסעו ברכב, והנהג נסע במהירות מופרזת מאוד והמשטרה תפסה אותם. חבירו, במטרה להציל אותו, אמר לשוטרים שהוא חולה והם בדרך לבית חולים. השוטרים מיד עזבו אותם. נשאל רבינו אם מותר היה לו לשקר כדי שלא יתפסו אותם?

השיב: בודאי שלא, הרי הנהג עושה שלא כדין והוא מסכן את עצמו ואת אחרים. והוסיף לספר: אבא ז"ל סיפר כי בזמן מלחמת העולם השנייה, מי שלא היה לו דרכון היה בסכנת נפשות כי ירו בו למות, פעם אחת הלכו ב' בחורים ולאחד היה דרכון ולשני לא, פתאום ראו את השוטרים, אמר הבחור שיש לו דרכון לחבירו שיעמוד על עמדו, והוא ירוץ ויברח, וכאשר רץ רדפו אחריו השוטרים עד שתפסו אותו וביקשו דרכון, והראה להם שיש לו, ושאלו אותו א"כ למה רצת? וענה כי הוא חולה מעים והרופא אמר לו לרוץ שעתיים, שאל אותו הגוי אבל הרי ראית שאני רודף אחריו ולמה לא עמדת? ענה: חשבתי שגם אתה חולה מעיים...

ברכת שבת טובה ימים
י' חמ"א

כל הפושט יד נותנים לו

בהתקרב עלינו ימי הפורים ימים שנאמר עליהם פורים כפורים ימים שבהם יש שפע של שמחה ושפע רוחני שאפשר לקבל.

כשרות מיוחד עבור הקוראים החשובים כבשנים קודמות, גם השנה אי"ה נשמח להיות שליחים עבורכם ולהכניס לחצר המלך הפנימית את שמותיכם להתברך מרבינו שליט"א בימי הפורים הבעל"ט, (ובפרט לקוראים החשובים הגרים מעבר לים), לברכה והצלחה גדולה.

המעוניינים ישלחו את שמם. ובל"ג נכניס את כל השמות בימי הפורים לברכה אצל רבינו שליט"א.

הופיע ויצא לאור

ניתן להשיג
בחנויות הספרים
החל משבוע הבא

סע עלי הדף סע

ימי המלואים דינס כבמה

ע"ז ל"ד א' במה שימש משה שבעת ימי המלואים בחלוק לבן וכו' התו' בשם הר"ר יעקב מאורליינ"ש דהא דלא לבש בגד"כ דאפ' אם נתקדשו מ"מ כל ז' ימי המלואים שהיה משה מעמיד המשכן ומפרקו היה נחשב כמו במה ואין בגד"כ בבמה, ואין להקשות הלא אין חטאת קרב בבמה וחטאת מלואים קרבה דמצין למימר דהוראת שעה היתה כמו שריפתה דלא מציון חטאת יחיד נשרפת אלא זו. ועי' שבת פ"ז ב' אותו היום נטל י' עטרות והתו' גרסו שם בשם התו"כ ראשון לשחיטת צפון ורש"י כ' שם דל"ג כן דהא מעיקרא הקריבו נמי עולות ועולה טעונה צפון ופי' ביפ"ע דכונת רש"י דעולה שהקריבו בח' ימי המלואים היתה טעונה צפון אמנם התו' ס"ל דהי' לו דין במה ואין צפון בבמה וכו"ל. ובה"ל דהי' דכתיב בקרא גבי חטאת המלואים (שמות כ"ט) והקרבת את הפר לפני אוה"מ וסמך אהרן ובניו את ידיהם וגו' וק' הרי חטאת ק"ק וטעונה סמיכה בצפון ואיך מהני כאן סמיכה לפני אוה"מ אמנם לפי"ד התו' שהי' להן דין במה א"ש דהא אין סמיכה בבמה כדתנן בזבחים ק"ב ב' אלא דכאן הי' גז"כ ומ"מ לא הי' דין צפון. והנה בירו' ריש יומא מבי' דכל ז' ימי המלואים היתה הקמת לילה פסולה ומוכח לכאן דאסור בבמה הקמת לילה אמנם כ"ז למ"ד בזבחים ק"כ א' דשחיטת לילה פסול בבמה דלמ"ד כשר ודאי ה"ה הבנין (ועי' משך חכמה ס"פ יתרו), ובספר המפתח פ"א מבית הבחירה הי"ג הביא מהצ"פ דבבמה אפ' נבנה מאליו כשר וכנראה למד זה מזבחים ק"ח ב' ויעל על הצור אבל בגמ' מסקי' שם דלר' יוסי הוראת שעה היתה וק"ל כר' יוסי.

(שיח השדה ח"ג שבת פ"ז ב' ע"ש עוד טעמא דקרא פ' תצוה ד"ה והקרבת דרך חכמה פ"א מביה"ב הי"ב ביה"ל ד"ה עד)

ש"ת בעניני פורים

ש. אם יוצא יד"ח משלוח מנות ששלח לעבד כנעני.
ת. כן [אבל אין ראוי לעשות כן כמו לאשה].
ש. השולח משלוח מנות ונודע לו אח"כ שהיה המקבל אונן אם יצא יד"ח דסו"ס הרבה שמחה ורעות.
ת. לא.
ש. אם כשנותן עוד משלוח מנות אחר שכבר יצא אם מקיים עוד מ"ע.
ת. הכל מצוה אחת.
ש. אם יוצא יד"ח משלוח מנות כששולח לשוטה.
ת. לא.
ש. למש"כ הרמ"א שמהני מחילה במשלוח מנות, מ"ט הוצרכו רבנן להחליף סעודתם כמב' במגילה ז' שימחלו זל"ז.
ת. שיהא ניכר.
ש. אם מותר לשלוח מנות לחבירו שהוא אביון ולצאת יד"ח מתנות לאביונים או דהוי מצוות חבילות חבילות.
ת. עי' מגילה ז' רע"ב ב' גירסאות.
ש. שלח משלוח מנות לחבירו ע"י שליח אם צריך לברר שהגיע המשלוח מנות או אמר' חזקה שליח עושה שליחותו.
ת. בדרבנן סמכינן אחזקה.
ש. אם יכול לשלוח משלוח מנות בכלי שאין סבול.
ת. אין ראוי.
ש. אם יוצא משלוח מנות כששולח לאשתו, היכא שאין לו למי לשלוח.
ת. מסתבר שלא יוצא.
ש. השולח מנות לשיכור כלוט או לישן, אם יצא.
ת. יוצא משום בני ביתו.
ש. השולח מנות לאדם חשוב האם המקבל יוצא יד"ח משלוח מנות בקבלתו משום הנאתו של השולח אליו.
ת. יתכן שלא.
ש. שלח משלוח מנות ע"י שליח וכששלח ל"ה שוה פרוטה ובדרך נתייקר, אם יצא.
ת. תלוי אם השליח כבר זכה לו.
ש. אם יכולים לאכול סעודת פורים וסעודת ברית מילה כאחד.
ת. יכולים.
ש. הא דמבטלין ת"ת למקרא מגילה אם זהו ג"כ לשאר מצוות היום כמשלוח מנות וסעודה.
ת. יתכן.
ש. שיכור כהן בפורים אם יש מצות וקדשתו ליתן לו מנה יפה ראשון.
ת. כן.
ש. אם מותר להתפלל בפורים בתחפושת.
ת. אין ראוי.
ש. אם יש לברך שהחינו על תחפושות שקונה לפורים.
ת. אם שמח.
ש. מה שנוהגים בישיבות לבחור רב פורים ומשמיע לצינות על רה"י אם יש להם על מה שישמחו.
ת. עושים משום שמחת פורים ומ"מ אי"ז ראוי.

ת. לא.
ש. הנותן מעות לעני המבקש צדקה אם יצא יד"ח מתנות לאביונים, דלמא בעי ליתן דרך רעות ולא בתורת צדקה.
ת. יוצא.
ש. הנותן שתי מתנות לאיש ואשתו אביונים אם יוצא יד"ח מתנות לאביונים.
ת. לא מסתבר.
ש. אם נתן מתנות לאביונים לעני כשהיה אונן אם יצא יד"ח.
ת. יצא.
ש. אחד שלח שליח לחבירו ליתן מתנות לאביונים עבדו וביקשו שיתן הכסף משלו ואחר פורים ישלם לו, אם יוצא מתנות לאביונים.
ת. יוצאים.
ש. חולה הצריך לאכול איסור"נ בפיקו"נ ושלח זה למשלוח מנות אם יצא השולח.
ת. אולי.
ש. שלח ישראל משלוח מנות תרומה לכהן אם יצא דלמשלח אי"ז ראוי.
ת. יצא [אבל אין ראוי].
ש. אם יוצא יד"ח משלוח מנות בפירות לא מעושרים כשאומר לו שאי"ז מעושר.
ת. לא.
ש. אם מותר לשלוח מנות לחבירו ע"י גוי, כגון ע"י חברת משלוחים של גוים.
ת. אין ראוי.
ש. גזל אוכל ונתנו לחבירו לקיים משלוח מנות אם יוצא יד"ח משלוח מנות.
ת. אם קנה בשינוי יתכן שיוצא.
ש. שלח משלוח מנות יש דין לכם וצריך שיהא המנות משלו או שא"צ משלו.
ת. לכאן צריך משלו [ואולי סגי שחבירו נותן עבדו וצ"ע].
ש. אם יוצא משלוח מנות כשנותן ביצים חיות אם הוי כבשר חי שאינו מבושל.
ת. יתכן.
ש. שלח משלוח מנות במוצרים שעברו התאריך לאכילתם אם יצא יד"ח.
ת. יתכן שלא.
ש. אם יוצא משלוח מנות במיץ ענבים ויין אם הוי כתרי משקה.
ת. אולי.
ש. אם יוצא משלוח מנות כשנותן לחבירו פרה כדי לחלוב חלב ותרגולת להטיל ביצים.
ת. בדיעבד יוצא מסתמא.
ש. אם יוצא משלוח מנות כששולח מלח.
ת. לא.
ש. כשחל פורים ביום ו' וקיבל תוספת שבת ונזכר שלא שלח משלוח מנות, אם יוצא משלוח מנות לחבירו שלא קיבל תוספת.
ת. בשעת הדחק.
ש. כשחל פורים ביום ו' ונתן משלוח מנות למי שקיבל תוספת שבת אם יצא יד"ח משלוח מנות.
ת. יצא כי יכול לישאל לפי"ד הפרמ"ג.
ש. שלח משלוח מנות ואח"כ נודע לו בשעה ששלח היה אונן אם יצא יד"ח.
ת. יצא.
ש. אשה השולחת לחברתה כדפסק הרמ"א ס' תרצה"ה ס"ה אם קודם ששולחת צריכה לקנות המנות מבעלה שיהא משלה.
ת. אם מרשה לה סגי.

ש. מ"ט ליכא ברכת שהחינו על פר' זכור למש"כ מוח בס' טעמא דקרא סוף אסתרי, דמרדכי בירך שהחינו שתלה להמן.
ת. על דיבורו אין מברכין.
ש. צ"ע מ"ט אין מברכין שהחינו על זכור שהוי דיבור, ומ"ש ממגילה שמברכין.
ת. במגילה יש מעשה המגילה.
ש. מי שיכול לקרוא המגילה או בלילה או ביום, מה עדיף.
ת. זריזין מקדימין.
ש. מי שיכול לקיים או מקרא מגילה או סעודת פורים, מה עדיף.
ת. מגילה קודמת.
ש. מי שיכול לקיים או מגילה או להתפלל מנחה, מה עדיף.
ת. חביבה מצוה בשעתה.
ש. בש"ע סו"ס תרפ"ט מנהג טוב להביא קטנים לקריאת המגילה, וצ"ע מ"ט ל"ה חובה משום חינוך.
ת. קטנים קאמר.
ש. כשקורא המגילה לנשים אם צריך לעמוד או יכול לישב.
ת. יכול לישב.
ש. מותר לצאת מבית הכנסת באמצע מגילה או כקריה"ת שאסור.
ת. אסור.
ש. הקורא מגילה בביתו לבני ביתו אם צריך לפטשה כאגרת.
ת. לא נהוג.
ש. בירך על מגילה וקודם שקרא ראה שהמגילה פסולה אם יברך שנית.
ת. כן.
ש. בירך לשמוע מגילה במקום על מקרא מגילה אם יצא.
ת. לא.
ש. הקורא מגילה לבני ביתו אחר שיצא אם רשאי בשע"ד להפסיק הקריאה לענות לסלפון וכו"ב.
ת. אין ראוי.
ש. אם יכול ליתן מחצית השקל בדולרים בכסף חול'.
ת. כן.
ש. הרמב"ם פ"ג משקלים ה"י. הגזול חצי שקל ושקל יצא. וצ"ע מ"ט ל"ה מצוה הבאה בעבירה ואין יוצא.
ת. באים כאחת.
ש. אם יוצא יד"ח מתנות לאביונים לעני קטן.
ת. יוצא.
ש. נתן לאביון מטבע כשיעור שני מתנות ומחציתו יהא לחבירו אם יצא.
ת. יתכן.
ש. עני אם חייב במתנות לאביונים כשמתפרנס מהצדקה.
ת. חייב.
ש. אם נתן מתנה לאביון ולא רצה לקבל אם יצא כמש"כ הרמ"א ס' תרצה"ה לענין משלוח מנות.
ת. יתכן.
ש. נתן מתנות לאביונים בכסף ואח"כ התברר שהיה מזויף, אם יצא מתנות לאביונים.
ת. לא.
ש. משלמים כסף לאבירים יותר כסף שלומדים בפורים, אם יוצאים הנותנין יד"ח מתנות לאביונים.

(מתוך הספר "מועדי הגו"ל ח"ב להגאון רבי מתיבתא גבאי שליט"א)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

על הפרשה

"וראית את אחרי ופני לא יראו" (לג, כג)

פירוש מופלא שמע הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין מגיסו הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, וממנו אפשר שאם יתבונן האדם ויחקור חקור-היטב את המתרחש עימו, יראה שחסי השם לא תמנו כי לא כלו רחמיו, וגם בתוך החשיכה הגדולה אפשר לראות על כל צעד ושעל את נפלאותיו וחסדיו עמנו.

דבריו של הגר"ח קניבסקי נסובים על הפסוקים (מלאכי, פרק ג', פסוקים יג-יד) "חזקו עלי דבריכם אמר ה', ואמרתם מה נדברנו עליך: אמרתם שוא עבוד אלקים ומה בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדורנית מפני ה' צבקות".

הקב"ה מתלונן על עם ישראל באשר לדיבוריהם הלא-טובים, והם משיבים ואומרים 'מה נדברנו עליך', מה עשינו?! לא יודעים מה חטאו ומה דיברו. והקב"ה משיב, הרי 'אמרתם שוא עבוד אלקים, ומה בצע כי שמרנו משמרתו', וכו'.

והיקשה הגר"ח קניבסקי: הרי הקב"ה אמת וכל דבריו אמת, ואם כן ברור שעם ישראל הוציאו מפיהם את הדברים הקשים הללו, שמהם משמע לכאורה ש'שוא עבוד אלקים', ואם כך קשה מאוד, כיצד אפשר להיתמם ולומר 'מה נדברנו עליך'?! הלא תימא עצומה היא! מפרשים רבים מנסים להסביר את פשר הדברים.

ואמר הגר"ח קניבסקי פירוש משלו, ויש בדברים אלה כדי לרומם את הלבבות השבורים בעת הזאת. הכוונה היא על תקופות של הסתר-פנים, ועם ישראל באומרו 'שוא עבוד אלקים', לא בא בטענות ח"ו על הריבונו של עולם, אלא מנסה להציג את העובדות כמות שהן, שלפי מה שעיינו רואות הרי בני ישראל מצויים בהסתר-פנים, ולכאורה המצב הוא ששוא עבוד אלקים, שמתפללים ומתפללים, ומרבים להתקרב אל האלוקים, ואין תוצאות... כביכול.

עם ישראל, מדגיש הגר"ח קניבסקי, לא התכוון לרגע אחד לומר שלא כדאי לעבוד את השם. חלילה. היתה זו רק הצגת המצב המצער שבו הקב"ה מסתיר את פניו מהעם, ואינו מראה להם בעליל שיש תוצאות לתפילותיהם ולעבודת הקודש שלהם.

ועל זה השיב הקב"ה ואמר, 'חזקו עלי דבריכם!' - לא טוב הוא אשר דברתם. כי האמת היא שאם הייתם מתאמצים לחפש ולחפש, הייתם מוצאים את חסדי וטובותיי גם בתוך-תוכו של ההסתר פנים.

והוא-הוא פירוש של הפסוק שלנו, "וראית את אחורי ופני לא יראו". האדם רואה רק מעט מאוד ממעשיו של הקב"ה איתו, ולכן יש לו להודות ולהלל את הקב"ה על כל דבר ודבר, כי יבוא יום והכל יראו איך שהעניינים התגלגלו לטובה.

(עלינו לשבח)

עלי שי"ח

"התפילה בבית"

בתקופה האחרונה, מרבה רבינו להתפלל בביתו פנימה במניין מצומצם. לא מזמן הגיע אל רבינו רופא ידוע, ואמר לו כי לדעתו כדאי מאוד שיצא לבית הכנסת להתפלל, כי ההליכה מהבית ועד לבית הכנסת וכן חזור יש בה תועלת גדולה, רבינו השיב לו בסיפור:

כשהגיע מרן החזון איש זצ"ל לארץ ישראל הוא היה בהתחלה מתפלל בבית הכנסת שבסביבה, ובהמשך הוא ביקש להתפלל בתוך ביתו. ואכן בני ביתו סידרו ספר תורה, קצת סידורים וחומשים, והיו מארגנים שלוש פעמים ביום מנין לתפילה.

ואם החזון איש התפלל בתוך ביתו, טוב לי גם לנהוג כמותו... חייך רבינו. (ואגב, לא מזמן פנה אל רבינו יהודי מבוגר שאמר לרבינו שבחולשתו אינו מסוגל לצאת לבית הכנסת, ושאל באיזה תפילה הכי כדאי להתאמן לצאת לבית הכנסת וכו', רבינו השיב לו בפשטות, מדוע אינך יכול להתפלל בבית במנין, תבקש מאנשים שיבואו ובודאי יסכימו, גם אני ביקשתי להתפלל בבית ותמיד יש לי מנין בין בחור ובין בשבת...)

כשיצא הרופא, העלה רבינו עוד מזכרונותיו והוסיף: אל תחשבו, הרבה פעמים היה כבר יותר קל לבקש מהחזון איש לבוא לבית הכנסת ולהתפלל. היה פעמים שהיה קושי גדול מאוד להשיג מנין, לא פעם היו מחכים רבע או חצי שעה עד שיתאסף המנין. פעם היה חסר עשירי למנין, ועבר שם יהודי שנראה בקושי דתי וספק גדול אם הוא שומר שבת, שאלו את החזון איש אם לקרוא לו, ואמר אם יסכים לבוא להצטרף, הרי זה לבד כבר מעיד על טיבו, ואפשר לצרף אותו, וכך אכן עשו.

מכיון שהחזון איש היה גבוה מעל גבוה, היה צריך אחד שיהיה אחראי למנין, שיהיה גבאי, והיה שם אחד מהמתפללים שהיה מבית חסידי, והוא 'התנדב' להיות גבאי, לקרוא לתורה ולסדר מה שצריך, וכיון שהיה גבאי הוא הכניס קצת מנהגי נוסח ספרד שם, כגון שבשבת שחרית אחרי התפילה אמרו אנעים זמירות, וכן אמרו ויתן לך במוצאי שבתות, ועוד, והחזון איש אמר שלא יעירו לו על זה כלום. ובעקבות זו נוהגים תלמידי החזון איש בכמה הנהגות אלו.

[וראה באורחות רבינו הקה"י, בחלק ראשון עוד הנהגות של בית הכנסת מפי רבינו שליט"א על רבו מרן זצ"ל].

על הדף

נתקשה משה בעשיית המנורה

ע"ז מ"ג א' כדתניא לא יעשה אדם בית תבנית היכל כו' מנורה תבנית מנורה כו' אפ' של שאר מיני מתכות רבי יוסי בר יהודה אומר אף של עץ לא יעשה כדרך שעשו בית חשמונאי אמרו לו משם ראה שפודין של ברזל היו ומחופין בבעץ העשירו עשאוהו של כסף חזרו והעשירו עשאוהו של זהב. והנה אי' במנחות כ"ט א' דנתקשה משה במעשה המנורה עד שהראהו הקב"ה באצבע שנא' וזה מעשה המנורה ובתנחומא אי' (והובא ברש"י בחומש) דאפ"ה נתקשה בה משה א"ל הקב"ה השלך את הזהב באש והמנורה תיעשה מאליה שנא' מקשה תעשה המנורה תעשה מעצמה. ויל"ע למה בזמן חשמונאי לא נתקשו בעשייתה כמו שנתקשה משה וכן בתח"י בית שני שעשו מנורה חדשה ובשלמא שלמה המלך הלא נשתמש במנורה ושלחן של משה כמפורש במנחות צ"ט א' ונראה שזה ה' כל זמן בית ראשון וכשחזר בית ראשון נגנזה המנורה כמ"כ במס' כלים של ביהמ"ק ובבית שני עשו מנורה חדשה, ובאמת אף על שלמה המלך יל"ה ק' דהלא עשה י' מנורות וי"א שכולן היו ראויים להדליק עליהן כמ"ש במנחות צ"ט ב' וי"ל דלאחר שכבר ה' מנורת משה ה' להם בקבלה בדיוק איך היתה ועשו אחריה, (ועל שלמה לא קשה שנא' הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל ונאמר לו ברוה"ק כיצד עושין ועוד שעדיין ה' בידו מנורה של משה ועשה כמותה אבל בבית שני קשה), ואולי משה רבנו שה' במדבר ולא היה לו כל הכלים לצמצם ולעשות מקשה וכו' אבל בבית שני כבר ה' להם כל הכלים לצמצם ולמדוד וצ"ע (ועי' רמב"ן שמות כ"ה ט').

(דרך חכמה פ"ג מביה"ב ה"א ביה"ל ד"ה המנורה)

פורים במחיצתו של רבינו שליט"א

פורים - "שיהיה לכן הגפן"

פורים היה יום מעייף מאוד. כל היום זרמו אל הבית אנשים והביאו משלוחי מנות, ואמא קיבלה את פניהם בשמחה והחזירה משלוחים לכל אחד ואחד. נשים רבות היו מגיעות לאמא כדי שתאציל עליהן מברכותיה ביום מסוגל זה. שנה אחת באו הנשים בזרם בלתי פוסק. אמא כבר היתה באפיסת כוחות, ולפיכך קיבלה את כל הנשים יחדיו ובירכה את כולן בברכה קצרה: "שיהיה לכן הגפן". הגפן - נוטריקון: הצלחה, געזונט (בריאות), פרנסה, נחת.

מעניין כי באותה שנה, מיד אחר פורים, קיבלה המילה 'גפן' משמעות נוספת: אחת מנכדותיה של אמא, בת אחותי, התארסה עם בנו של הגאון רבי משה גפן זצ"ל, שהיה מראשי ישיבת 'כנסת יצחק'. לא עבר זמן רב, וגם בן אחי התארס עם בתו של רבי משה גפן. (אגב, למשפחת גפן יש קרבה משפחתית רחוקה אלינו - סבו של רבי משה, רבי מאיר ליברמן, היה בן דודה של סבתא הרבנית קניבסקי.)

גם לאבא מגיעים אנשים רבים ביום הפורים. אבא שותה כוס יין לאחר התפילה ושוכב לישון עד הצהריים כדי לצאת יד חובת 'עד דלא ידע'. לאחר מכן הוא מקבל את הבאים.

כרצון איש ואיש

אם בכל ימות השנה דאגה אמא לספק את צורכי כל השכונה, בפורים - שבו נאמר 'כרצון איש ואיש' - על אחת כמה וכמה... את משלוחי המנות התאימה לכל משפחה ומשפחה כראוי לה. כך למשל, את העוגה ששלחה למשפחת נדל שכנינו אפתה ללא אבקת אפייה, מפני שרבי גדליה נמנע מאכילת עוגות שעירבו בהן אבקת אפייה. בעת האפייה התפללה שהעוגה תתפח גם כך, כפי שבסייעתא דשמיא אכן היה...

מדי שנה היתה אמא אופה גם אוזני המן. אמא אפתה בסיר פלא עוגות רבות למשלוחי המנות, ואנו הילדים היינו מייחלים שאחת מהעוגות לא תתפח, או תישרף, ונוכל לאוכלה בעצמנו...

פעם שמעה אמא מילדי השכנים כי אמם אינה קונה שקדי מרק. מאז ואילך, בכל פורים, היתה אמא מצרפת למשלוח המנות בעבורם שקית שקדי מרק... זה היה כוחה של אמא, לשים לב לכל הפרטים הקטנים ולהיטיב עם הזולת גם בדברים הנראים לנו חסרי חשיבות.

שושן פורים - כל מצוות היום

במשפחתנו נמשך הפורים יום נוסף על פי פסק החזון איש, שבבני ברק יש לנהוג פורים מספק גם בט"ו באדר. גם בשושן פורים קיימנו את כל מצוות היום: שמענו מגילה בלילה וביום ללא ברכה, שלחנו משלוח מנות אחד, נתנו מתנות לשני אביונים ואכלנו סעודה לאחר 'מנחה גדולה'.

אבא מקפיד לשמור על כל מנהג, ולפיכך נוהג לאכול את המאכלים המקובלים לכל חג וחג. בפורים, למשל, הוא מקפיד לאכול אוזני המן וכן קרעפלאך (הנאכלים אף בערב יום כיפור ובהושענא רבה).

(מתוך הספר הנפלא 'בית אמי' כפי שמתארת בתו הרבנית צביון תליט"א)

יום כפורים כ-פורים

אמר רבינו שליט"א תוך כדי שיח, "כתוב בתיקוני זהר (תיקון עשרים ואחד) שפורים הוא ע"ש יום הכיפורים, ומובא בשם הגר"א לבאר את דברי האר"י ז"ל שיום כפורים הוא כ-פורים, שהחציו לכם של יום כיפור הוא פורים, זה כנגד זה, וזה חלק מזה, ומוסרים בשם המקובלים, כי מאחר ויום כפורים הוא כפורים, א"כ מי נתלה במי, הקטן נתלה בגדול, ולפי זה פורים גדול מיום כיפור".

ושאלו לרבינו, איך אפשר לומר יום כפורים כ-פורים, הרי יום כיפור דאורייתא, ופורים דרבנן, יום כיפור הוא יום תענית, ומתחייב בחמשה עיניים, ופורים הוא יום משתה ושמחה, ובמה הם דומים.

והשיב רבינו, "שרבנן תיקנו את פורים כעין דאורייתא של יום כיפור, וכשם שיום כיפור, עצמו של יום מכפר על העוונות, כן תיקנו את פורים, שעצמו של יום מכפר העוונות, וזהו גדלות היום, שנאמר בתיקוני זהר כי פורים נקרא ע"ש יום כיפור", והדברים נוראים ומופלאים.

רבינו שליט"א נוהג בכל שנה בפורים, לכתוב לפחות חידוש אחד על המגילה, ובדרך כלל, אחרי קריאת המגילה בלילה וביום, אומר לבני ביתו מה שנתחדש לו היום במגילה, ובמוצאי פורים הוא כותב את מה שנתחדש לו.

(דברי ש"י"ה)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

כל משאלותיך

כל השאלות שביקשנו לשאול את מרן שר התורה רבי חיים קניבסקי שליט"א בענינים פרטיים וציבוריים. ייעוץ, הכוונה, הדרכה בחיי היום יום - כל משאלותיך!

פרשת תצווה עלון מס' 5

יוחנן קרי למאניה מכבדותא,
(פנים יפות)

יהודי שאל. אני עומד להתמנות למשגיח בישיבה פלונית וראש הישיבה מבקש שאלבש פראק, ואני טוען שלמה לי להכריז הכרזה על המינוי? זה בגד של תלמידי חכמים, ושעולות גדולות יותר לא תעשה...

טור אדם פטדה וברקת הטור האחד

א) פלוני מוכר אבני החושן שהם סגולה לכמה עניינים ואמר שרבעו רכש ממנו, וכי יש כאן בבית מאבנים הללו. ב) הוא גם מוכר גביע שיש שם צורות נהרי"ג ע מהרש"ש ושרבעו אמר משהו בזה ג) ומה אומר רבנו באופן כללי בעניינים כאלה.

א) ב) שקר גמור. ג) זה שטויות ומנא ליה מה הן אבני החושן. הוא מרמה בשביל כסף.

כמה שיחות עם הנכנסים שתויי יין לבית רבנו

בסעודת פורים, פלוני אמר כי ר"י גלינסקי אמר פעם שברכותיו שוות יותר משל רבנו, כי בסיום ש"ס ברך את רבנו אי"ה לשנה הבאה, ורבנו אמר לו "וכן למר", וברכותיו נתקיימו, וברכות רבנו לא... תגובה: זה לא יתכן שברכותיו שוות יותר, הרי אמרו אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך, וכמה שיותר הדיוט יותר מועיל הברכה. אם כן ברכותיו יותר שוות, ע"כ.

ושוב בפעם אחרת שאמרו כן, הגיב רבנו: ברכותי יותר שוות וכנ"ל, אבל, אם אתה חושב שאפשר לגמור ש"ס עם ברכות, זה טעות, צריך ללמוד, ואז גם ברכותי יהיו

בימים הללו ייצא לאור אי"ה הספר המדובר שבני התורה ציפו לו: "כל משאלותיך".

נצטט מתוך הקדמת הספר:

יסוד הספר "כל משאלותיך", הוא קרוב למאה אלף שאלות ותשובות שנשאלו בעל פה על ידי תלמידו הגאון רבי אליהו שליט"א ועלו על הכתב בדרך כלל מיד - כמין ימא לטיגנא. והנה. הגאון רבי אליהו מן שליט"א שח עם רבינו באלפי שאלות בים התלמוד והשו"ע והערות במקרא ובסידור התפילה, וחלקם התפרסמו ב"דרך שיחה" - ב' חלקים, אבל, כל אלו אין מקומם בספר זה, כי אנו באנו רק ללקט מה שהוא שליט"א שח עם רבינו בסיום תלמודם יחד, מתוך השאלות והתשובות שנשלחו אליו כתלמיד, מקצווי תבל לשאול את פי שר התורה מרן שליט"א. ורבנו בחביבותו עליו השיב לו וגם מסר לו הרבה מהנהגותיו והוראותיו לרבים, והשיב לו על כל מה ששואל כתלמיד חביב לפני רבו.

שם הספר הוא: "כל משאלותיך" כי כלולים בו הרבה מאד תשובות לכל מיני שאלות המצויות בחיי היום יום ועל פי רוב כמעט כל השאלות המצויות נמצאים טמונים בספר זה, שרבן של ישראל השיב עליהם. וימלא ה' כל משאלותינו לטובה.

פנינים בפרשת - תצווה

ואתה הקרב אליך את אהרון אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו לי

סיפר רבנו כאשר רבי אברהם כהנמן נכנס לאבא זצ"ל, אמר לו אבא כי יש לו הכרת הטוב כלפיו שנתן לו נינים כוהנים.

ועשית בגדי קודש וגו' לכבוד ולתפארת ... כי הא דר'

מבוסס על הספר העתיד לראות אור על פי רשימותיו האישיות של תלמידו הגאון רבי אליהו מן שליט"א

זכרהו על היין - בפורים.

בשושן פורים בדרך לסעודה, שאלתי: היום שושן פורים מה אומרים אחד לחברו? **אפרילאכער גוטען ספק שושן פורים.**

ספרתי לרבנו, שאחד אמר לרבי יעקב קמינצקי אתם הליטאים אינם יודעים להעריך מה היא שתיית יין. ובמגילה כתוב "כטוב לב המלך ביין" והרי מלך הוא רמז למלכו של עולם, וא"כ הרמז הוא: כטוב לב המלך, מתי, ביין.

אמר לו רבי יעקב: אם מלך אינו כפשוטו אלא מלכו של עולם, אם כן גם יין אינו כפשוטו - אלא יינה של תורה. **ורבנו נהנה מאד.**

נכנס יהודי בסעודת פורים תשס"ג ושאל אם אכל דבר עם הכשר טוב ונתברר שהיה אסור האם זה שוגג או אונס?

מדין הורו ב"ד שיש חטאת מפורש שזה שוגג, ובגוונא שסמך על הרוב אם זה אונס יש תוס' בריש פרק החולץ, ויש סתירת בתוס' בזה. א.ה. כמדומה שהכוונה לתוספות פסחים ע"ג ד"ה שוחטו.

סיפר רבנו בשם הרב מפונוביז' כי פעם אחת ר' א. זצ"ל השתכר בפורים וביקש מתלמידיו שיבדקוהו אם הוא כבר בשיעור שעד דלא ידע, והרב מפונוביז' שאלו על הר"ן בנדרים ח. נידוהו בחלום והתירוהו בחלום אסור כי אין חלום בלא דברים בטלים ולכן אפשר שההיתר לא נכון. ושאלו הרב מפונוביז' למה לא נימא הפוך אפשר החלום דברים בטלים והתרה אמת ותיריך ר' א. כי מספק לחומרא. אז אמר לו הרב מפונוביז' - הגעת כבר לשיעור עד דלא ידע.

בפורים תשס"ב פלוני שיכור אמר לרבנו: מילתא דבדיחותא, כי מספרים על לץ אחד שחזר ביום ד' מבית הבראה וביקש לעשות הבדלה אמרה לו אשתו הרי היום לא מוצ'ש השיב לה כי הבדלה עושים במוצאי יום מנוחה. תגובה: אבל יש הבדלה גם לא במוצאי שבת... כי בירושלמי אמרו במוצאי שביעית ב'הקהל' עושים הבדלה, ושמעתי בשם חמי (שליט"א) שדעתו שבכל מוצאי שביעית יכוון בהבדלה גם על השביעית.

שושן פורים תשס"ז. "כרצון איש ואיש" אחשוורוש עשה כל מיני דברים והתאמץ שכל אחד יהיה כרצונו, והנה את רצון אשתו במקום ובזמן הזה אינו מכבד, ופשוט שהיה מן הראוי לכבד את רצונה שלא לבוא, אך הנה זהו הנהגה של גוי. וגם, ששטות זו באה לו בהשגחה מיוחדת, כדי שתיהרג.

סעודת פורים תש"ע. אמרתי, כי איתא בספר צרור המור פר' כי תבוא שכמו שאמרו חז"ל זכור את יום השבת וגו' זכרהו על היין כך זכור את אשר עשה לך עמלק זכרהו על היין, והיכן, בחייב איניש לבסומו בפוריא. ואינו מובן, דבשלמא בשבת יש את החשיבות של האמירה על היין, אבל בפורים אין אמירה שהיא החשיבות? **ברמב"ם מבואר שזכרהו זה יין דהסעודה וגם זה ענין חשיבות של יין, וזה שייך בפורים - שתיית היין.**

אח"כ שאלו אם אשה חייבת בחייב איניש, והשיב: **בשמחה כן, יין לא.** אמרתי שלכאורה זה תלוי אם אשה חייבת בזכור, והשיב (לכאורה בחיך): **סגי מה שבעלה שותה.**

לפני הסעודה, נכנסתי עם ידידי שהביא את בנו בן ג' לחלאקה, ואמר רבנו: **הרי העושה מלאכה בפורים אינו רואה סימן ברכה לעולם, ולא יצמחו לו שערות.** המשיך וסיפר: פעם אחת בפורים אבא תיקן כיסא שנשבר, ומאז תמיד היה חוזר ונשבר.

פורים תשס"ח אמר לי רבנו בחיך: שתתי יין ונשכבתי לישון לקיים מצות עד דלא ידע, אך לא נרדמתי, ואפשר שגם בזה שרוצה לישון גם מקיים המצוה, ונימא - עד דלא ידע, ולא עד בכלל... אח"כ אמר: פעם אחת השתכרתי בפורים, ולא בכוונה, כי הלכנו לראשי הישיבה ואצל כל אחד נתנו קצת יין ומזה השתכרתי, והיו צריכים לנסוע איתי במונית הביתה, ואמר לי החזון איש - לא זה רוצה התורה. ובדרך כלל מנהגי לשתות מעט ומשפיע על הראש, ואני הולך לישון.

סעודת פורים תשע"א שאלתי, מה הביאור במה שמביאים בשם הזה"ק שכיפורים כפורים? **בדרך פשטות הכוונה, שבפורים היתה סכנה ביום המלחמה, והם שבו בתשובה, ולכן פורים זה זמן לתשובה גם לדורות.**

בעת הסעודה תשס"ז, דיברו כי יצאו לאור ספרים הרבה על מגילת אסתר, לפתע חייך רבנו: אחד בא לרב וספרו בידו על קהלת, אמר לו הרב אתה כמו המלבי"ם, שאלו האיש וכי הספר כל כך טוב? אמר לו הרב: כאשר המלבי"ם חיבר את ספרו על אסתר אמרו עליו, הרי אחשוורוש מלך טפש היה ולפי ספרו של המלבי"ם היה חכם (המלבי"ם עשאהו לחכם), וכן אתה, הרי שלמה המלך ע"ה חכם היה ולפי ספרך טפש היה.

נשיה בחוקקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ שליט"א**
פורים תשע"ח

פסקים ממרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ שליט"א – הל' פורים

חזרה על קריאת המילה "זכר"

(א) בקריאת פרשת זכור, הבעל קורא אינו צריך לחזור את כל הפסוק מהתחלה ומספיק שחוזר את המילים "תמחה את זכר עמלק", ואי"ז כתיקון טעות, דלא אומר זאת בצורה של תיקון.

שמיעת פרשת זכור בהברה אחרת

(ב) לכתחילה יש לשמוע פרשת זכור לפי ההברה שנוהג דיש להקפיד בזכור יותר מכל קרה"ת, ובדיעבד יוצא אף בהברה אחרת דלא גרע מקרא ולא דקדק באותיותיה דיצא.

שמיעת פרשת זכור בס"ת בכתב ב"י

(ג) הנוהגים בכתב בית יוסף ולא בכתב האר"י, לכתחילה יש להם לשמוע קריאת פרשת זכור בס"ת בכתב בית יוסף, ובעת הצורך יוצא יד"ח גם בכתב האר"י.

שמיעת זכור באינו מבין הכל

(ד) מי שאינו מבין את כל המילים של פרשת זכור, אם מבין את ענין הפרשה יוצא יד"ח, דא"צ להבין את כל המילים אלא את ענין הפרשה.

נשים בשמיעת פרשת זכור

(ה) מעיקר הדין נשים פטורות משמיעת זכור, אמנם יש ענין שילכו לשמוע, ואם קשה לה או שמטפלת בילדים א"צ לטרוח. זכור בברכה לחולה

(ו) מניין שבאים לקרוא לחולה בביתו את פרשת זכור, אחר שקראו בביהכנ"ס את פרשת השבוע, יכולים לקרוא לו בברכה.

קריאת זכור לחולה במנין

(ז) כשבאים לקרוא לחולה פרשת זכור בברכה, צריך שיהיה שם רוב מנין שלא קראו פרשת זכור דאל"כ אין להם לקרוא הפרשה עם ברכה.

ס"ת שנמצא פסול אחר שבת זכור

(ח) בהכנ"ס שנמצא פסול בס"ת אחר פרשת זכור, אין נוהגין לחזור ולקרוא שוב פרשת זכור, דסומכין על השיטות שס"ת חסר ג"כ כשר בדיעבד.

חתן וכלה בתענית אסתר

(ט) חתן וכלה שחל תענית אסתר בתוך ימי השבע ברכות שלהם הורה החזו"א שלא יתענו.

רחיצה בתענית אסתר

(י) בתענית אסתר מותר לרחוץ כרגיל, ואפי' בחמין.

מעוברות ומניקות בתענית אסתר

(יא) מעוברות ומניקות שאינם מתענות בתענית אסתר, מ"מ יש להם למעט קצת באכילה ושתיה כדי לכלול את עצמם עם הציבור כראוי.

סדר נתינת מחצית השקל

(יב) יש לתת את מחצית השקל דוקא בנתינת ג' מחצית השקל, ובזמנינו שהחצי שקל אינו חשוב שייך הידור לתת ד' מחציות, והמחצית הרביעית א"צ לתת עבור כל בני ביתו, וסגי שנותן זה בעד עצמו.

נשים במחצית השקל

(יג) נשים אין נוהגים שנותנות מחצית השקל, ויש שנהגו לתת עבור הנשים מחצית השקל.

קטנים במחצית השקל

(יד) ראוי לחנך את הקטנים לתת מחצית השקל, ואפשר שאביו יתן עבורו.

מחצית השקל מכספי מעשר

(טו) מחצית השקל אין לתת מכספי מעשר, וכ"ה בבאה"ט.

מדינה שאין בה מטבע של חצי

(טז) מדינה שאין בה מטבע של מחצית, נהגו לתת מחצית מטבע של מדינה אחרת, ומסתבר דזוקא במטבע שעובר שם לסוחר.

שכח לתת מחצית השקל

(ז) מי ששכח לתת מחצית השקל בתענית אסתר, יתן בבוקר יום הפורים כמש"כ במג"א.

שינה קודם קריאת המגילה

(יח) אין לישון קודם קריאת המגילה, מחצי שעה קודם צאת הכוכבים, ולא מועיל להשים שעון מעורר דא"ז כמו שזמר שמזכיר שיש להתפלל.

קריאת המגילה בהברה אחרת

(יט) לכתחילה ראוי שכל אחד ישמע קריאת המגילה לפי ההברה שבה הוא נוהג, אמנם גם אם שומע שלא כמנהגו יוצא יד"ח, דהרי במגילה יוצאים בכל לשון.

דיבר בזמן הקריאה

(כ) אם דיבר באמצע קריאת המגילה, יש לו לחוש שלא שמע את הקריאה בזמן שדיבר, וא"כ לא יצא יד"ח.

אמר "באומרם" במקום כאומרם"

(כא) אם קרא במגילה "באומרם" כמו שכתוב במגילה ולא אמר "כאומרם" כמו שצריך לומר יצא יד"ח דאין זה שינוי במשמעות הלשון.

חיסר לקרוא או לשמוע אות אחת

(כב) אם הקורא חיסר אות אחת ה"ז מעכב בקריאה, אמנם אם השומע לא שמע אות אחת אי"ז מעכב דמספיק מה ששמע את עיקר הענין.

קריאה בלחש מתוך החומש

(כג) יכול לקרוא בלחש מתוך החומש עם הבעל קורא, אם מכוין לשמוע את קריאת הבעל קורא.

קריאת המגילה ברוב עם

(כד) בהכנ"ס שהציבור רוצה להתחלק לחדרים קטנים אין לעשות כן אלא יקראו כולם במקום אחד משום ברוב עם, ואם כוונתם שישמעו יותר טוב אפשר.

נשים בקריאת המגילה ברוב עם

(כה) גם לנשים יש ענין לשמוע קריאת המגילה בביהכנ"ס ברוב עם, אם יכולות לשמוע כראוי, אמנם אי"ז מחובת הבעל לדאוג לזה, וכשא"א לה מפני שמטפלת בילדים וכדו' תשמע בביתה.

ברכה בקריאת המגילה לנשים

(כו) נשים השומעות קריאת המגילה בפני עצמן בביתם, יש להם לברך כל אחת בפני עצמה, ולא תברך אחת לכולם, די ש בזה זילותא, ויברכו "לשמוע מקרא מגילה".

ברכת הרב את ריבנו בנשים

(כז) נשים השומעות קריאת המגילה בביתם לא יברכו אחר הקריאה ברכת הרב את ריבנו אף במנין נשים.

בן י"ג לקרוא המגילה לנשים

(כח) נער בן י"ג שלא ידוע שהביא ב' שערות יש להקל שיקרא לנשים בליל פורים שהוא מדרבנן, אבל ביום שהוא מדברי קבלה לכתחילה לא יקרא לנשים.

הגיע לבהכנ"ס באמצע ברכות המגילה

(כט) מי שהגיע לבהכנ"ס והחלו כבר באמירת הברכות, יאמר הברכות לבד, ויסיים קודם שיתחילו לקרוא.

שתיה קודם קריאת המגילה

(ל) יש להחמיר שלא לשתות ביום הפורים קודם קריאת המגילה ומסתבר שיש להחמיר מהנץ, אמנם אם שותה כדי שיוכל לכוון בתפילה יש להקל.

בן ספרד לענות אמן על שהחיינו ביום

(לא) מנהג בני ספרד שאין מברכים שהחיינו ביום הפורים בקריאת המגילה, מ"מ אם שומע את ברכות המגילה מבן אשכנז, יענה אמן על ברכת שהחיינו ואי"ז הפסק, כיון שיש דיעות שיש לברך שהחיינו.

כתיבת שמו ע"ג המגילה

(לב) מותר לכתוב את שמו על גבי מגילה מקלף בצד השני כדי שלא תאבד.

קטנים בקריאת המגילה

(לג) גדר חינוך קטן לקריאת המגילה, הוא מומתי שהקטן יכול לקרוא את כל המגילה, אע"פ שאינו יכול לשמוע את כולה כי קשה לו להתרכז בכל שמיעתה, מ"מ המצוה היא לקרוא ולא לשמוע, ותלוי בקריאה.

שכח לומר על הניסים

(לד) אם שכח לומר על הניסים בתפילת שמו"ע, שיש לאומרו קודם אמירת יהי לרצון, אם נוהג לומר יהיו לרצון קודם אלוקי נצור, יאמר על הניסים קודם יהיו לרצון הראשון, כיון שאחר אמירת יהיו לרצון כבר סיים תפילתו.

על הניסים כשחל פורים במוצ"ש

(לה) כשפורים חל במוצ"ש ונמשך בסעודה שלישית למוצאי שבת לא יאמר על הניסים בברהמ"ז.

אבל להיות ש"ץ בפורים

(לו) המנהג הוא שאבל אינו ניגש להיות ש"ץ בפורים, גם מי שנוהג לגשת בר"ח וחנוכה, דבפורים הציבור שרויים בשמחה.

לתת משלוח מנות אחר קריאת המגילה

לז) המנהג לשלוח מנות אחר קריאת המגילה ולא קודם לכן, כיון שברכת השתחוונו כוללת גם על המשלוח מנות.

אכילה קודם מצוות משלוח מנות ומתנל"א

לח) יש ענין להדר שלא לאכול קודם שמקיים מצות מתנות לאביונים ומשלוח מנות.

משלוח מנות בפירות שביעית

לט) מותר לשלוח מנות מירקות או פירות שביעית וא"י נחשב שפורע חובו מפירות שביעית, דרך בא לקיים מצות משלוח מנות, אמנם כשבא להחזיר מפירות שביעית אם מרגיש שחייב להחזיר מפני המנהג או מפני הנימוס, ראוי שלא להחזיר מפירות שביעית דנחשב כפורע חובו.

להודיע כשנותן פירות שביעית

מ) השולח משלוח מנות מפירות או יין שביעית יש לו להודיע או לכתוב על הקופסא שנותן מפירות שביעית כדי שידעו לשומרם בקדושת שביעית.

משלוח מנות בנשים

מא) נשים מעיקר הדין אינם צריכות לשלוח משלוח מנות בפני עצמן דיוצאות הם במה ששולחים מהבית לשכנים או לידידים, דהוא משלוח של כל הבית גם ממנה.

משלוח מנות בקטנים

מב) קטנים קודם עונת הפעוטות א"צ לחנכם לתת משלוח מנות, ולאחר מכן מעיקר הדין כיון שהם סמוכים על שולחן אביהם פטורים מלתת משלוח מנות, אמנם ראוי להחמיר לתת להם שישלחו משלוח מנות לאחרים.

משלוח מנות בקקאו או קפה

מג) דבר שאין לו חשיבות של מנת מאכל כגון קקאו או קפה אין יוצאין בזה ידי חובת משלוח מנות.

טבאק במשלוח מנות

מה) מיני בשמים אי"ז נחשב למנה, דאי"ז אוכל או שתיה.

להטביל הכלי שנותן בו משלוח מנות

מז) השולח משלוח מנות בתוך כלי חדש, שמניח בתוכו את האוכל, יש על הנותן להטבילו קודם הנתניה.

גניזת פתק שכתוב בו משלוח מנות איש רעהו

מט) פתק שכתוב בו "משלוח מנות איש לרעהו" אין צריך לגנוז, דאין הכוונה ללמד הלכה אלא למליצה בעלמא.

אבל לקבל משלוח מנות

נ) אבל ששלחו לו משלוח מנות מותר לו לקבל את המשלוח מנות.

מתנות לאביונים קודם פורים

נא) אפשר לקיים מצות מתנות לאביונים ע"י שנותן לגבאי צדקה קודם פורים כפקדון עד פורים, ומ"מ עדיף לתת ביום הפורים עצמו.

שיעור הנתניה במתנות לאביונים

נב) השיעור שראוי לתת מתנות לאביונים הוא שיעור סעודה שבזמנינו הוא כרבע ככר לחם, ומ"מ מעיקר הדין יוצא יד"ח שנותן פרוטה לכל עני.

גדר עני במתנות לאביונים

נג) גדר העני לענין מתנות לאביונים הוא כל מי שהוא עני לענין צדקה, ואם יש לו חובות כגון מנישואי ילדיו, או אברך שיש לו חובות מנישואיו ומתקשה במחייתו משום כך, אפשר לתת לו מתנות לאביונים.

עניי עיר קודמין

נד) כשנותן מתנות לאביונים, יש ענין להקדים את עניי עירו כבכל צדקה.

מתנות לאביונים מכספי מעשר

נה) אחר שקיים את מצות מתנות לאביונים יכול לתת עוד לאביונים מכספי מעשר ומקיים בזה מצווה יותר מצדקה רגילה.

מתנות לאביונים בצ"ק

נו) בנתינת צ"ק אינו מקיים מצות מתנות לאביונים, גם אם נכתב לבו ביום דאי"ז נחשב כסף, אלא אם כן מוציא את הכסף מהבנק.

מתנות לאביונים בבחור ישיבה

נז) בחור ישיבה שאין לו את כל צרכיו מהוריו ומהישיבה נחשב עני ואפשר לתת לו מתנות לאביונים.

מתנות לאביונים ע"י שמזכה לעני

נח) אם מזכה לעני את המתנות לאביונים, יוצא בזה ידי המצוה, אמנם צריך להודיע לו שזוכה לו כדי שיוכל להוציא מעות כנגדם לסעודת פורים.

נשים במתנות לאביונים

נט) אשה אין צריך שתתן בעצמה מתנות לאביונים, ומספיק שהבעל נותן עבור אשתו אע"פ שאינו מזכה לה, אמנם צריך שיאמר לה שנותן בעבורה שתדע שמקיימת את המצוה.

קטנים במתנות לאביונים

ס) ילדים מגיל תשע יש לחנכם לתת מתנות לאביונים, ויתן לו כסף שיקיים את המצוה, ואם נותן בעבור הקטן יקנה לו את הכסף.

מתנות לאביונים למי שאינו בן יומן

סא) לכתחילה יש לתת מתנות לאביונים למי שהוא בן יומן, דעיקר מצות מתנות לאביונים הוא לצורך סעודת פורים.

גבאי צדקה להחליף הכסף בכסף אחר

סב) גבאי צדקה שקיבל מתנות לאביונים יכול להחליף המעות במעות אחרות ולתתם לעניים.

גבאי צדקה שאיבד את המעות

סג) גבאי צדקה שאיבד את המתנות לאביונים שקיבל לא יצאו הנותנים ידי חובה.

מגיד שיעור אבל

סה) מגיד שיעור שהוא אבל אין לבוא אליו לשמוח עמו, וא"צ להודיעם שלא יבואו, ואם באו אליו יכול להכניסם לביתו.

חינוך קטן לשתות יין

סו) אין חיוב לחנך את הקטנים במצוה לשתות יין כי אין להם שמחה ביין.

תחפושת מפחידה

סז) יש להמנע מתחפושת מפחידה, כי הפחד יכול להביא לסכנה.

צורת שמש ירח וכוכבים בתחפושת

סח) יש להזהר אם מציירים צורות של חמה ולבנה וכוכבים על התחפושת, שלא יציירו צורות שלמות אלא פגומות. [עי' שו"ע

יו"ד סי' קמ"א סעיף ד', ובש"ך סוס"ק כ"ה]

להתפלל עם תחפושת

סט) אין ראוי להתפלל בפורים כשהוא מחופש דאין זה כבוד התפילה.

לקחת נפצים מהילדים ולמסור למשטרה את המוכר

ע) ילדים שמשחקים בנפצים הגורמים לבהלה, מותר לקחתם מבעליהם ואפי' בחזקה, וכן יש להתרות במוכר להפסיק למוכרם, ואם ממשיך למכור מותר למוסרו למשטרה.

קריאת המגילה בבני ברק בט"ו

עא) גם בזמנינו עדיין יש להחמיר לקרא את המגילה בט"ו בבני ברק.

קריאת המגילה בט"ו במודיעין עילית ואלעד

עב) מודיעין עילית ואלעד אין להם דין "נראה" ללוד לחייבם בקריאה בט"ו דהמרחק ביניהם הוא גדול, וגדר נראה הוא שהעיר הקטנה נראית חלק מהכרך.

שונות

לשמוע המגילה ברוב עם או אצל גדול בתורה

עובדא הוי אצל הג"ר דן סגל שליט"א, שהיה רגיל להתפלל במנין שבבית הג"ר מיכל פינשטיין שליט"א, ולקראת פורים שאל הגרד"ס מאת הג"ר נסים קרליץ שליט"א, האם צריך לילך לביהכנ"ס שבעיר למקרא מגילה, כמבואר בשעה"צ סי' תרפ"ז סק"י, דכשיש מנין קבוע בבית, אף שהוא בקביעות, צריך לילך לבית הכנסת למגילה, והשיב לו הגרנ"ק "דגדול בתורה הוה ג"כ הדרת מלך", ולכן א"צ לילך לבית הכנסת, וכן שמעתי מהגרנ"ק "דגדול בתורה שקול כרבים, והרי ברב עם היינו טעמא משום כבוד המצוה, ושקול כרבים ג"כ הוה כבוד המצוה". (הידור פנים)

משלוח מנות כשוחד?

שאלה: מי שקיבל כספי ציבור לחלוקה, לפי ראות עיניו, האם מותר לשחד אותו ע"מ שיקדים אותו לאחרים, וכגון ע"י שישלח לו משלוח מנות גדול בפורים, כדי למצוא חן בעיניו?

תשובה: אם כונת הנותן כדי שעי"ז יטה לבבו להקדימו בחלוקה, אסור, אע"פ שהמקבל חושב שהוא סתם דורון לכבוד פורים. (משפטי צדק)

להתבשם דוקא ביין או גם בשאר דברים

שאלה: האם המצוה להתבשם בפורים הוא ע"י יין דוקא, או אף בכל מיני משקין המשכרים?

תשובה: ודאי מצוה מן המובחר היא ביין, כיון שהנס היה ע"י יין, אבל מ"מ אין זה מעכב בעיקר המצוה, ומקיים המצוה גם בשאר משקין המשכרים, כמו שמצינו כעין זה גבי נרות חנוכה, דמצוה מן המובחר בשמן זית כיון שהנס נעשה בשמן זית, ומ"מ גם שאר שמנים כשרים, וה"נ יוצא גם בשאר דברים המשכרים אף שהנס היה ביין. (שלמי תודה)

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

344

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

הטבעים והמזלות כולם וכו' ואדרבה הכוחות הטבעיים מסורים אליו כאשר יגזור אומר עליהם, ולכל אשר יחפוץ יטם, ואימתו מוטלת על כולם, כמו שאמרו בפרק התורה (אבות ו, א) ונותנת לו מלכות וממשלה, כי נזר אלוקיו אור התורה מאירה ומבהקת על ראשו"ו וכו'.

ושמעתי מהמשגיח הגה"צ רבי אבא גרוסברד זצ"ל בלומז'ה כי **הגאון לפני פטירתו התוודה על רגעים של ביטול תורה, עד כדי כך, וידוי לא על שעות ולא על ימים אלא על רגעים! של ביטול תורה. זוהי מדרגה.**

"שתרגילנו" – שהטבע ימשך לתורה

והנה אנו מבקשים בכל יום בברכות השחר "יהי רצון מלפניך וכו' שתרגילנו בתורתך" – להתרגל, שההרגל נעשה טבע, ומבקשים שיהיה לנו טבע של עסק התורה, היינו שהטבע ימשך לתורה עד שאי אפשר להפסיק, ונמשכים לזה ממילא, כמו שאמר דוד המלך (תהלים קיט, נט) "חישבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך", ואמרו על זה במדרש (ויקרא רבה לה, א) אמר דוד ריבונו של עולם בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, הדא הוא דכתיב ואשיבה רגלי אל עדותיך, והיינו שהיה דבוק בתורה בצורה כזו שהטבע ממילא נמשך לזה.

ועל זה מבקשים ומתפללים "שתרגילנו בתורתך" – לזכות להרגל נעשה טבע, שכן יהיה הטבע שקשה להפסיק ללמוד. ויכול להיות דבר כזה, שהלימוד כל כך מושך ומעניין עד שקשה להפסיק, אני יודע מעשים שהיו בצעירים שהתרגלו ללמוד בצורה כזו, שהיה קשה להם להפסיק מלימודם, שייך דבר כזה, ועל זה התפילה "שתרגילנו בתורתך".

אך ראוי להתבונן, האם באמת אנו רוצים שכן יהיה, וכי באמת אנו מתכוונים לזה להיות דבוקים כל כך בתורה עד שקשה להפסיק? ודאי שרוצים ללמוד, והלימוד מעניין ומושך, אבל האם עד כדי כך שקשה להפסיק? – ואם אדם לא מצטער על זה ולא אכפת לו שאינו דבוק בתורה כיצד הוא יכול לבקש "שתרגילנו בתורתך"? וכי מותר לומר דברים כאלה שלא אכפת אם לא יהיו, הרי זה דובר שקרים.

התירוץ היחיד לכך הוא, שמזכירים בלשון רבים "שתרגילנו", ומבקשים בזה גם על אחרים, וגם מי שלא אכפת לו על עצמו וסבור שהוא כבר דבוק בתורה כל הצורך, מכל מקום על אחרים הוא חושב שהם פחות ממנו וצריכים להיות יותר דבוקים בתורה, ועליהם הוא מבקש באמת. כך אפשר ללמד זכות על הלשון שאנו אומרים שתרגילנו בתורתך.

תפילה על הבנה בתורה

ועוד מבקשים בתפילת שמונה עשרה "אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה חנונו מאתך דעה בינה והשכל", ופשטות הבקשה היא על תורה, שנזכה לדעה והבנה בתורה [עיי' רש"י ע"ז ח, א, ד"ה מעין, ועיי' עוד בדברי חמודות על הרא"ש בברכות פ"ה אות מ"ג].

ומזכירים תחילה "אתה חונן לאדם דעת", היינו אפילו מי שאינו מבקש גם כן נותנים לו מן השמים דעת, וכפי שרואים כן במציאות שיש כאלה שלומדים ומצליחים בתורה גם בלי בקשת רחמים, ואף על פי שאינם מתחננים שמן השמים יתנו להם את ההצלחה בתורה, נותנים להם מן השמים מתנת חנים, ומרחמים עליהם בלי שביקשו רחמים, וזהו "אתה חונן" לשון מתנת חנים, שהקב"ה נותן לאדם אף על פי שלא מגיע לו, "דעת ובינה" דעת זה כמות ובינה זה איכות.

אבל אנחנו כן מבקשים "חנונו מאתך דעה בינה והשכל", היינו אף על פי שהקב"ה חונן ונותן לאדם דעת גם קודם שמבקש, וכבר יש איזה הצלחה בתורה גם בלא בקשת רחמים, אף על פי כן אנו מבקשים לזכות למדרגות

תלמוד תורה, השכר והחיוב

שינוי במשנה ריש פאה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה וכו' ותלמוד תורה כנגד כולם, ובתחילת המשנה שם אמרו אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והביכורים וכו' ותלמוד תורה. והנה פאה שאין לה שיעור אפשר לעשות כל שדהו פאה, אבל זה לא חיוב, וכן ביכורים אפשר לעשות כל פירותיו ביכורים, אבל זה לא חיוב, וכן הראיון, היינו עולת ראייה, אפשר להביא הרבה בהמות לראייה, אבל זה לא חיוב. ואילו תלמוד תורה שאין לו שיעור, זה חיוב, וכל מה שאפשר חייבים ללמוד, ואם לא לומדים עוברים באיסור ביטול תורה. זהו החיוב מצד אחד.

ומצד שני אמרו שתלמוד תורה כנגד כולם גם לגבי השכר, שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, בלימוד התורה זוכים לשכר כנגד כל הדברים השנויים במשנה שם.

ואמנם כגודל השכר כך גם גודל החיוב, כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, טז) כי לפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה, והביא שם (אות יד) מדברי הספרי כשם ששכר תלמוד תורה גדול מכל המצוות כך עונש המבטלה גדול מכל העבירות, והיינו כיון ששכר תלמוד תורה הוא כנגד כולם, כך גם להיפך, העונש על ביטול תורה הוא כנגד כולם, וממילא זה חיוב גדול מאד להיזהר מביטול תורה.

דבקות בתורה בכמות ובאיכות

ועוד אמרו (סנהדרין צט, א) כי דבר השם בזה וגו' כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, היינו שאם אדם יכול ללמוד ואינו לומד, עליו נאמר "כי דבר השם בזה", שהוא מבזה את התורה, ואינו מחשיב את לימוד התורה, ומה שהפסוק ממשיך שם זה דבר איום ונורא.

ושמעתי ממר"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל, כי הדברים אמורים לא רק במי שמתבטל בכמות הזמן, אלא גם באיכות הלימוד, אם הוא יכול יותר להתעמק, וללמוד יותר בהבנה, מי שיש לו כוח להבין יותר ואינו מתרכז מספיק להבין את מה שלומד, גם זה נקרא "כי דבר השם בזה", שהוא מבטל תורה באיכות.

ומעשה שהיה, שמעתי מאחד שאביו היה גר בדווינסק, וראה שם את הגאון רבי מאיר שמחה בעל "אור שמח" זצ"ל, ופעם אחת ראה שרבי מאיר שמחה ישב בביתו ולמד עם גמרא, ומישהו דפק בדלת, וקם רבי מאיר שמחה לפתוח את הדלת, והחזיק את אצבעו בתוך הגמרא שלא תיסגר, כדי שיוכל אחר כך מיד לפתוח היכן שהוא אוחר, ושאלוהו מדוע הוא עושה כן, והשיב שהרי אמרו (מגילה יח, ב) כי בדברי תורה נאמר "התעייף עיניך בו ואיננו", ופירש רש"י: אם תכמול עיניך ממנה הרי היא משתכחת ממך כהרף עין, ע"כ, היינו שברגע אחד של היסח הדעת מן התורה עלולים לשכוח, והרי אסור לשכוח דברי תורה (עיי' אבות ג, ח), לכן הוא מחזיק את האצבע בגמרא והולך עם הגמרא לפתוח את הדלת, כדי שיוכל מיד לחזור ללימודו ולא יהיה היסח הדעת אפילו רגע אחד מיותר.

וכיון שהיה בדרגה כזו של דבקות בתורה, בכמות וגם באיכות, היה מעשה בפעם אחרת (שמעתי כן מאחד שגר בדווינסק וראה זאת בעצמו) שהנהר הסמוך לעיר התחיל לעלות על גדותיו ועמד להציף את העיר, והייתה סכנה גדולה מאד שהנהר מתפשט ומתפשט, וכשסיפרו על כך לרבי מאיר שמחה, יצא אל מול הנהר, ומיד זו הנהר לאחוריו! – זהו כוח הדבקות בתורה, שזוכים לדברים למעלה מן הטבע.

[ועיי' נפש החיים (שער ד' פ"ח) שכתב "ולזאת האדם המקבל על עצמו עול התורה הקדושה לשמה לאמיתתה וכו' הוא נעלה מעל כל ענייני זה העולם, ומושגח מאיתו יתברך השגחה פרטית למעלה מהוראת כוחות

גבוהות יותר בהבנת התורה, "דעה בינה והשכל" – מסתבר כי דעה היא מדרגה יותר מדעת, וכן בינה והשכל הם כמה מדרגות של הבנה בתורה, ומבקשים רחמי שמים שנוכה לזה.

וראוי להתבונן, האם כשמבקשים באמת אנו מרגישים שזה חסר לנו? הן לפעמים אדם מרגיש שהוא בעל הבנה בתורה, ואף אומר שיעורים לרבים, ואינו מרגיש כלל שחסר לו עוד הבנה, ועל כל פנים אי אפשר לומר שהוא מודאג ואכפת לו על מדרגתו בתורה, וכשאומר "חננו" אינו מבקש בתור תחנונים, ואמנם הוא מבין פירוש המילות, אבל האם באמת הוא מרגיש צער על מה שאין לו יותר מדרגה בהבנה בתורה?!

ויתכן שכמו שאמר הגר"ח שאם אדם יכול יותר להתעמק ואינו מתעמק הרי הוא בכלל מה שנאמר "כי דבר השם בזה", כך גם אם אדם יכול לזכות על ידי תפילה ואינו מתפלל. כי עם תפילה אפשר לזכות! וכפי שידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, אם אדם מתפלל עם כוונה, ובאמת אכפת לו, מן השמים עוזרים לו, וכמו שאמר (יומא לח, ב) הבא ליטרה מסייעין אותו.

אבל האם אנחנו יכולים לומר שאנו מתפללים באמת, וכי אכן אכפת לנו מאד שאינו זוכים ליותר הבנה בתורה? הרי אדם שמרגיש שהוא בעל הבנה כבר, אינו מרגיש שזה חסר לו, וכיצד הוא עומד ומבקש "חננו"? ואמנם מזכירים בלשון רבים, ומבקשים גם על אחרים, ועל אחרים בדרך כלל אדם מרגיש שחסר להם, ועליהם הוא מתפלל באמת שיהיה להם יותר הבנה, ולכן אינו דובר שקרים, אבל האם כך צריכה להיות מדרגת האדם? וכי על עצמו אינו צריך להתפלל ולבקש?!

ובאמת ידוע כי אלו שביקשו רחמים בתפילה אמיתית מעומק הלב, וזו ההצלחה מיוחדת, וכפי שאמר הגר"ח שבדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת. אם מתפללים בכוונה גדולה, וכגון כשאומרים "פתח לבי בתורתך", שהיא תפילה בלשון יחיד שאמרוהו האמוראים (כדאיתא בברכות דף י"ז), אם מבקשים באמת מכל הלב, זוכים להצלחה!

"ירבה בישיבה"

ובגמרא בסוף נדה מובא, ששאלו את רבי יהושע בן חנניה "מה יעשה אדם ויחכם", היינו מה העצה לזכות לחכמת התורה, לקבל דרגה גבוהה בתורה, חכמת התורה, כיצד זוכים לזה?

והשיב ואמר "ירבה בישיבה", היינו ללמוד הרבה תורה בישיבה, "ישיבה" פירושה מקום שיש רבנים ותלמידים וחברים, ועוסקים בתורה עם שימוש חכמים ודיבור חברים ופלפול התלמידים – שהם מהדברים שהתורה נקנית בהם כדאיתא באבות פ"ו, וכן אמרו בגמרא (תענית ז, א) הרבה למדתי מרבתי ומחברי יותר מרבתי ומתלמידי יותר מכולם.

ובזמן הגמרא היו ישיבות גדולות שלמדו בהם אלפי תלמידים כדאיתא בכתובות דף ק"ו, ואמרו שם "כי הוּו קיימי רבנן ממתבתא דרב הונא ונפצי גלימיהו הוּו סליק אבקא וכסי ליה ליומא" (כשהיו קמים החכמים מלימודם בישיבה ומנערים את בגדיהם, היה עולה אבק ומאפיל את אור החמה, מרוב הציבור שהיו שם), וזה נקרא "ישיבה", מקום שיש ציבור גדול של בני תורה, עם רבנים שמלמדים, ותלמידים, וחברים.

[וכך פירש הגר"א באבות פ"ב על המשנה מרבה ישיבה מרבה חכמה – כמו שאמרו בפרק א' דתענית מאי דכתיב ברזל ברזל יחד ואיש יחד פני רעהו לומר לך מה ברזל זה אחד מחדד את חברו אף שני תלמידי חכמים מחדדין זה את זה בהלכה וכו' והיינו דאמר רבי חנינא הרבה למדתי מרבתי ומחברי יותר מרבתי וכו', עיין שם].

ומעתה "ירבה בישיבה" היינו ללמוד בישיבה הרבה זמן, וגם אפשר לפרש להרבות ישיבה יותר גדולה, שזה גם מוסיף בהצלחה, כשציבור גדול עוסקים בתורה יחד, עם שימוש חכמים ודיבור חברים ופלפול התלמידים, יש הרבה זכויות של כל הציבור ביחד, שכל אחד משפיע על השני, ויש אווירה של קדושה והשראת השכינה כמו שאמרו (אבות ג, ו) עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם, וככל שהציבור העוסקים בתורה מרובים יותר כך יש יותר השראת השכינה.

וכן מצונו לענין ברכת הזימון (ברכות מט, ב) שבעשרה מוסיפים אזכרת השם ואומרים "נברך אלוקינו", ויש תנא שסובר שגם במאה מוסיפים עוד שם ואומרים "נברך השם אלוקינו", וכן באלף ובעשרת אלפים מזכירים שם נוסף, כי ריבוי ציבור מקיימי התורה מוסיף בהשראת השכינה. ואמנם להלכה בזימון אין הבדל בנוסח הברכה בין עשרה ליותר, אבל הכל מודים שכשהציבור גדול יותר ועוסקים בתורה ובמצוות, דרגת הציבור גדולה

יותר, רק שלענין נוסח הברכה אין חילוק בזה, אבל ככל שציבור העוסקים בתורה גדול יותר, כך יש יותר קדושה והשראת השכינה.

וגם זה נכלל במה שאמר רבי יהושע "ירבה בישיבה" – להרבות בכמות ובאיכות [ואמנם למעשה ההנהגה הראויה בזה היא לכל אחד כפי מה שמתאים לו, ויש כאלה שצליחו יותר דווקא בישיבה שציבור התלמידים קטן, וכל אחד צריך לעשות מה שמתאים לפי כוחו].

סייעתא דשמיא – לאחר השתדלות האדם

ומובא בהמשך הגמרא שם ששאלו את רבי יהושע "הרבה עשו כן ולא הועיל להם", היינו שיש כאלה שהרבו בישיבה, ולא תמיד הצליחו בזה, ואמר להם "יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו", היינו שצריכים גם לבקש רחמים על סייעתא דשמיא להצלחה בתורה, והקשו על זה בגמרא "מאי קא משמע לך?" ותירצו "דחא בלא הא לא סגיי".

ומבואר ברש"י שם כי זה פשוט שצריכים תפילה, אבל היה מקום לחשוב אולי מספיק תפילה לבד, ובזה כבר יזכה לסייעתא דשמיא, ואין צורך גם להתאמץ להרבות בישיבה, וחדש רבי יהושע שאין הדבר כן, ותפילה לבד אינה מספיקה, אלא צריך גם להרבות בישיבה, כי אם אדם אינו מתאמץ ואינו עושה כל מה שהוא יכול – אין סייעתא דשמיא, ורק אחרי שהשתדל ועשה כל מה שבכוחו, אז יש סייעתא דשמיא. רק מי שבא ליטרה כמה שהוא יכול, מסייעין אותו מן השמים.

וכן ידוע מהגר"א על מה שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, ופירש בזה הגר"א (קול אליהו סוכה) "ובאו חכמינו ז"ל האמתיים לפרש מתי עוזר לו הקב"ה, בזמן שעשה האדם כל מה שבכוחו לעשות לכבוש את יצרו, והגיע למדרגה כזו שאלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו לעשות יותר, מפני שכבר בא עד קצה גבול יכולתו במעשהו, ואין לאל ידו לעשות יותר, אז ישלח עזרו מקודש ולא יעזבונו בידו, אולם אם יש לו יכולת עדיין לעשות יותר ממה שעשה כבר ואינו עושה, גם השם לא יעזור לו".

וכך כתב המסילת ישרים (סוף פרק ב') "אם האדם מפקח על עצמו אז הקב"ה עוזרו וניצול מן היצר הרע, אבל אם אינו מפקח הוא על עצמו ודאי שהקב"ה לא יפקח עליו, כי אם הוא אינו חס – מי יחסו עליו? והוא כענין מה שאמרו (ברכות לג, א) כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, והוא מה שאמרו (אבות א, יד) אם אין אני לי מי לי, עכ"ד.

ולכן לא מספיק תפילה לבד על הצלחה בתורה, כי אם הוא יכול בעצמו לעשות עוד משהו ואינו עושה – אין סייעתא דשמיא! וצריך שגם הוא בעצמו יעשה כל מה שהוא יכול, וירבה בישיבה בלי עצלות.

ואמנם בזמנינו מצוי גם להיפך, שיש צעירים ואף מבוגרים שמתאמצים יותר מכוחותיהם, וזה מזיק לבריאות, וגורם בטלה אחר כך, וצריכים לדעת כי יש דברים שביטולה זהו קיומה, ואסור להתאמץ יותר מן הכוחות, האדם מוגבל בכוחותיו ואי אפשר להתאמץ יותר מהכוחות, אך גם לא פחות מן הכוחות, ואמנם אי אפשר לצמצם בזה, אבל אפשר להעריך שלא יהיה ודאי פחות מהכוחות, ובספק יש להחמיר לנוח כמה שצריך.

וכפי שכבר הזכרנו מה שכתב בספר החינוך (תפח) שגוף האדם זקוק לארבעה דברים: מזון, שינה, מנוחה, וגם שמחה, והשמחה היא גם מקנייני התורה שנשנו באבות פ"ו, ומוזכר שם "בשמחה" וגם "השמח בחלקו", בשמחה היינו ללמוד מתוך שמחה, שהלימוד משמח אותו, ושמח בחלקו היינו גם בשעה שאינו לומד, לשמוח בחלקו בגשמיים וגם ברוחניים, ודבר זה הוא גם מצרכי הגוף כמו שכתב החינוך, שבלי שמחה אינו יכול לתפקד כל כך, והשמחה נותנת כוח לעסוק בתורה ובמצוות.

ועוד דבר חשוב, בשביל תורה צריכים גם יראת שמים, וכמו שאמרו חז"ל (שבת לא, א) על הפסוק והיה אמונת עתיד חוסן ישועות חכמת ודעת וגוי' שהוא כנגד ששה סדרי משנה, וממשיך הפסוק שם "יראת השם היא אוצרו", היינו שיראת שמים היא האוצר המקיים את כל התורה, ובלי יראת שמים אין התורה מתקיימת. והדרך ליראת שמים היא לעסוק בספרי מוסר, ובישיבות יש סדר קבוע ללימוד המוסר חצי שעה בכל יום, אך גם מי שאינו לומד בישיבה צריך לכל הפחות משהו איזה קביעות, ואם עוסקים משהו במוסר זה משפיע מאד על כל היום.

אלו הם בקיצור כמה דברים חשובים בשביל ההצלחה, ויהי רצון שנוכה לסייעתא דשמיא לכל אחד ואחד!

דברים שנאמרו בכנס רבני הקהילות על ידי "איגוד בני הישיבות"

כבר שמענו על הפעילות הטובה מאד של "איגוד בני הישיבות", שעושים ומשפיעים על בני הישיבות לדעת את הערך העליון, מה העיקר, ומה שלמות האדם. זה דבר חשוב מאד וגדול מאד מה שעושים, ואין לשער הזכויות שבזה. ידוע שמי שמשפיע על אחרים לעשות מעשים טובים, כל המעשים הטובים שעושים המושפעים, שייכים אליו, והוא זוכה בזה בזכויות נוספות עד סוף כל הדורות, אפילו שהוא כבר בעולם האמת ואינו יכול לעשות כלום, מכיון שיש השפעה ממנו בעולם הזה, הוא מקבל עוד עולם הבא, כאילו שהוא עושה עכשיו.

ויש עוד דבר חשוב מאד, כאשר נמצאים במסגרת לא רגילה, כגון בין הזמנים, או אפילו לא בבין הזמנים, כשנמצאים במסגרת לא רגילה ולא קבועה, יכול להיות שיש לפעמים איזה חשק לעשות מעשים שאינם שייכים לבני תורה, איזו התנהגות שלא מתאימה לבני תורה, אפילו משהו, רק משהו שלא מתאים לבן תורה, זה גם כן ירידה. וצריכים שכל הזמן יהיה רק חיזוק וחיזוק, ושלא יהיה חס ושלום משהו ירידה מחיזוק, החיזוק שמתחזקים, שעולים ועולים ועולים, שיימשך החיזוק! ושלא יהיה באותו הזמן משהו איזה סיבה או פעולה שגורמת לאיזה ירידה. זה דבר חשוב מאד. ואמנם זה קשה מאד, ואי אפשר לצמצם בזה, אבל צריכים מאד להשתדל עד כמה שאפשר, להשתדל שלא יהיה חס ושלום איזה ירידה משהו.

ובאמת כבר אמרו חז"ל (יומא לח, ב) הבא ליטהר מסייעין אותו, מי שבא ליטהר זוכה לסייעתא דשמיא, וכל שכן מי שבא לטהר אחרים, בודאי שיש סייעתא דשמיא! בעזרת השם תהיה סייעתא דשמיא להצלחה בזיכוי הרבים, וכל אלו שמתעסקים בזה, זוהי זכות גדולה מאד לכל אחד ואחד.

דברים שנאמרו בעצרת המספד המרכזית בבית המדרש "נאות יוסף" ככלות השנה לפטירת מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל

לשוני מרע, ורואים שאפילו אמוראים היו צריכים סייעתא דשמיא לא להיכשל בלשון הרע או במרמה.

ואם אמוראים היו צריכים להתפלל על זה, קל וחומר אנחנו, כמה אנו צריכים לבקש רחמים שלא להיכשל בלשון הרע. אך המציאות היא שלא מרגישים כן, ומי מבקש בתחנונים נצור לשוני מרע? וכי אנו יכולים לומר על עצמנו שאנו מתחננים! בדרך כלל אדם חושב שהוא יכול להיזהר, ואינו מרגיש שצריך סייעתא דשמיא, וזה לא נכון! אם אמוראים היו צריכים תחנונים, קל וחומר שכל אחד ואחד צריך. זהו דבר אחד שצריכים להיזהר בשב ואל תעשה.

וכדי לזכות לשב ואל תעשה הזה, העצה היא רק ללמוד את החפץ חיים ושמירת הלשון, ללמוד את ההלכות ואת דברי המוסר, מהו החטא, ומה הזכויות בשמירת הלשון.

ועוד דבר שהוא גם שב ואל תעשה, חוץ משמירת הלשון, להיזהר גם במעשים ופעולות בין אדם לחברו, שלא יהיו מעשים שגורים צער וחלישות הדעת לשני, וזה דברים חמורים מאד, אם אדם גורם סבל לחברו זה חטא חמור מאד, וידוע כי הדברים שבין אדם לחברו הם חמורים מאד שנענשים עליהם בעונשים חמורים רח"ל.

בפרט עכשיו לפני פורים זה נוגע למעשה, שיש מורים היתר בפורים לעשות איזה זלזול בכבוד משהו, פחות או יותר, ולפעמים יש כאלה שיש להם קפיצה על משהו, ומחכים לפורים שיוכלו להתנקס בו, וידועים לי מעשים שהיו שהתוצאות היו איומות, מי שמזלזל וגורם איזה חלישות הדעת לאנשים, אפילו אם נראה לו שיש סיבה להקפיד, וכפי שמצינו בגמרא "יש לו עליו תרעומת", היינו רק תרעומת בלב ולא יותר, וגם זה לא פשוט מתי יש היתר של תרעומת, אך על כל פנים לא יותר מתרעומת, ואם לא נזהרים בזה, כבר היו מעשים שהתוצאות היו איומות. זהו דבר נוסף שצריכים להיזהר בשב ואל תעשה.

ובקום ועשה יש הרבה דברים שצריכים חיזוק, ובגמרא אמרו (ברכות לב, ב) ארבעה צריכים חיזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ, חיזוק בתורה, ותפילה זה אמונה, ומעשים טובים זה מידות טובות, מעשים טובים עם אהבת הבריות, אלו הם דברים שצריכים מאד חיזוק, ורש"י שם כתב: "שיתחזק אדם בהם תמיד ובכל כוחו", והזכיר בדבריו שני עניינים, הא. תמיד, והב. בכל כוחו.

ומי שאינו עוסק תמיד בחיזוק הרי הוא יורד, כי היצר הרע תמיד מלווה את האדם, וכמו שכתב החובות הלבבות (שער יחוד המעשה

הנה זה ודאי שחסרה לנו ההשפעה, בפרט במקום הזה, חסרה ההשפעה שהייתה בזמן שרבי יעקב זצ"ל היה משפיע פה, וההשפעה שלו איננה עכשיו, אבל ברא מזכי אבא (סנהדרין קד, א), וכבר בחייו הוא מינה את בנו המרא דאתרא שילחט"א, שהוא יהיה המשפיע, וברוך השם הוא משפיע, וההשפעה נמשכת, השפעה טובה מאד בכל מה שצריך. זהו בנוגע למקום הזה.

ויש עוד ענין, שאפשר לומר שהוא ענין של "יקרא דשכבי", שאנו כולנו חייבים לנפטר הגדול רבי יעקב, מכיוון שכולנו הושפענו ממנו, כידוע שאדם גדול משפיע על כל הסביבה ועל כל מקום, וככל שהאדם יותר גדול הרי הוא משפיע יותר, והוא היה אדם גדול מאד ובעל כוח השפעה עצום, אין לנו מושג איך הגיע למדרגות האלה של השפעה ושל מעשים נפלאים למעלה מדרך הטבע, אבל כולנו חייבים בהכרת הטוב לעשות לו נחת רוח, ונחת רוח פירושו להוסיף זכויות.

אפילו שיש לו כבר הרבה זכויות, אפשר להוסיף זכויות לאין סוף, ויש הרבה ראיות לזה, וכן מפורש במשנה באבות (ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים זכות תלוי בו, היינו שמשא רבינו "זכה" קודם ובזכות זה "זיכה את הרבים", וכיון שזיכה את הרבים "זכות הרבים תלוי בו" היינו שכל המעשים הטובים שהרבים עושים מכוחו נזקפים לזכותו, והוא זוכה בזה לעולם הבא שאין לשער, כמו שכתוב (ישעיה סד, ג) עין לא ראתה אלוקים וזולתך, תענוגי גן עדן ועולם הבא שאין להם סוף, משה רבינו מקבל עוד ועוד תענוגי העולם הבא על ידי המעשים הטובים שאנחנו כל עם ישראל מושפעים מכוחו.

ומבואר כי אפילו משה רבינו בדרגתו העצומה, שידך להוסיף עוד תענוגי העולם הבא, וכל שכן אנשים אחרים. אם כן בודאי שאנו חייבים לרבי יעקב הכרת הטוב להוסיף לו זכויות, וכל חיזוק שאנחנו נתחזק בזכות ההתעוררות שיש עכשיו פה, תהיה נחת רוח ותוספת תענוגי העולם הבא לרבי יעקב זצ"ל.

והנה אין צורך לפרט הרבה מה הם הדברים העיקריים הצריכים חיזוק, רק נזכיר כמה פרטים, חלקם בשב ואל תעשה וחלקם בקום ועשה, שצריכים להתחזק בהם. **דבר אחד בשב ואל תעשה, הוא דבר קשה מאד, אבל דבר גדול וחשוב מאד מאד, זהירות בשמירת הלשון.** זהו דבר קשה מאד וכפי שרואים בתפילת שמונה עשרה שאנו אומרים "אלוקי נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה", וזוהי תפילה שאמרנו האמוראים כדאיתא בברכות דף י"ז, אמוראים התפללו על עצמם נצור

פ"ה) שהיצר הרע אינו ישן אף פעם, ותמיד הוא ער לפתות את האדם, אבל אנחנו שוכחים ולא מרגישים שזה יצר הרע, אדם בטבעו חושב שהוא עצמו רוצה את פיתויי היצר, ובאמת זה לא הוא אלא היצר הרע, רק הטבע הוא ששוכחים מזה.

והעצה היחידה לזה היא רק קביעות יום יומית לעסוק משהו בספרי מוסר, ובישיבות יש סדר קבוע ללימוד המוסר, ויש שחושבים שזה מידת חסידות, אבל באמת זה חיוב ופיקוח נפש רוחני, שבלי זה מוכרחים להיכשל ח"ו, **אם אין חשבון הנפש ואין ביקורת עצמית – האדם נכשל! צריכים ביקורת עצמית, וזה שייך רק אם יש קביעות יום יומית בזה,** וכך כתב המסילת ישרים מיד בהתחלה, שבלי ביקורת עצמית האדם מוכרח להיכשל, כך המציאות וכך טבע האדם.

ואחד מספרי המוסר הוא חובות הלבבות, אשר כשמו כן הוא "חובות" הלבבות, שאין זה מידת חסידות, אלא חיובים, איך הלב צריך להיות, לא רק מעשים ודיבורים, אלא אפילו בלב, דרגת האמונה, אנכי השם אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (שמות כ, ב), וכל עיקרי האמונה, יש בזה דרגות שאין לשער, יראה ואהבה ועוד הרבה דרגות, ואם לא מתחזקים ומוסיפים חיזוק ממילא יש ירידה.

לכן צריכים חיזוק תמיד, ובישיבות יש סדר קבוע ללימוד המוסר חצי שעה בכל יום, וגם כן לא כולם מבינים את הצורך בזה, אבל **גם מי שאינו לומד בישיבה צריך שתהיה איזה קביעות, לכל הפחות משהו**

קביעות, אפילו דקה או כמה דקות, להתבוננות ומחשבה בספר מוסר שמשפיע, כל אחד במה שהוא מרגיש שמעניין אותו, מוסר שמשפיעם אינו משפיע, אבל יש הרבה ספרי מוסר שמעניינים ומשפיעים.

ומי שעוסק בזה בקביעות בכל יום מרגיש שינוי עצום, ולא רק הוא, אלא גם כל הבית נעשה מאושר, וכפי שידוע לי מעשים שהיו, שבני הבית אמרו: מה קרה שהשתנית, אתה אדם אחר לגמרי, ואינך אותו האדם כמו שהיית קודם, וזה היה לאחר שהתחיל ללמוד קביעות משהו של מוסר. זהו ה"קום ועשה" שמביא לידי כל השלמות האדם.

וכן כתב המשנה ברורה (א, יב) **"וצריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום, אם מעט ואם הרבה, כי הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ותבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל",** תורת היראה שבספרי המוסר זהו התבלין המועיל נגד היצר הרע.

חושבני שכבר אמרנו הרבה דברים, שאם נקיים אותם, מלבד מה שנזכר בעצמנו, הרי אנו גם מזכים בזה את רבי יעקב זצ"ל, שבזכותו אנחנו מתעוררים, ומזכים אותו בהרבה זכויות ותענוגי העולם הבא שאין לשער. יהי רצון שנזכה כולנו להתחזק במה שצריך חיזוק, ובלע המוות לנצח ומחה השם דמעה מעל כל פנים.

שיחת חיזוק שנאמרה בכולל "דעת שלמה" בבית המדרש הליגמן

זה תענוג גדול ושמחה גדולה, לראות אברכים צעירים יושבים ועוסקים בתורה ונהנים מהתורה. יש בזה הבנה גדולה והכרת האמת שאמרו חז"ל בפרקי אבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל – מאמץ נוסף לכל מה שכתוב קודם, ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, ומה הפירוש "אשריך"? – שזהו האושר היחיד שיש בעולם הזה, מכל תענוגי העולם הזה, עמל התורה הוא האושר היחיד והגדול ביותר! מלבד השכר המובטח לעולם הבא, שעל זה נאמר (ישעיה סד, ג) "עין לא ראתה אלוקים זולתך", גם בעולם הזה, לימוד התורה הוא התענוג הגדול ביותר שיכול להיות בעולם הזה.

דבר ידוע הוא כי אלו שעוסקים בתורה ונהנים מלימודם, מרגישים הנאה עצומה מאד, יותר מכל דבר אחר! לימוד התורה מעניין מאד, וגם יש בו ערבות ומתיקות, כמו שכתוב (תהלים יט, יא) ומתוקים מדבש ונופת צופים, ועוד הרבה לשונות שהתורה נמשלה בהם, כגון לחם ויין כמו שכתוב (משלי ט, ה) לכו לחמו בלחמי ושתי ביין מסכתי, וכן דבש וחלב כמו שכתוב (שיר השירים ד, יא) דבש וחלב תחת לשונך, וכל הלשונות אלו הם רק משלים, תענוגי עולם הזה שהם רק משל לתענוג של תורה, ובאמת התענוג של תורה הוא יותר מהם.

לכן אין זה פלא אם רואים צעירים שיושבים ולומדים ונהנים, ומהו ה"עולם הזה" שלהם? כמעט שאינם מקבלים דבר, אין בילויים ואין כל מיני תענוגי העולם הזה שמי שאינו לומד עוסק בהם, רק עסק התורה ועמלה, זהו התענוג הגדול ביותר, ומזה הם נהנים. זה דבר מאד נפלא לראות את זה! כל אלו שעוסקים בתורה בודאי יש להם זכויות עצומות, אבל גם בעולם הזה, זה באמת תענוג, ואין זה קשה.

ובאמת יש עוד שאלה, שהתנא באבות שם אמר "אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא", ולכאורה הרי אדם שנהנה בעולם הזה מפסיד את העולם הבא, וכידוע שכל הנאות העולם הזה הם על חשבון העולם הבא, רק רשעים מקבלים עולם הזה במקום העולם הבא, אבל צדיקים אין להם עולם הזה, וכיצד יתכן שיהיו שני הדברים יחד, גם "אשריך עולם הזה" וגם "טוב לך לעולם הבא"?

והתירוץ הוא כי תלוי מאיזה "עולם הזה" נהנים, והעולם הזה שנהנים מהתורה הוא מעין עולם הבא, התענוג של עסק התורה וחיי תורה ומצוות אינו ככל עולם הזה, אלא מעין עולם הבא, ועל ידי מה זוכים לזה? – על ידי שאין עולם הזה אחר! לא כסף ולא כבוד, ולא שום הנאות אחרות, רק "בתורה אתה עמל", זהו התענוג הכי גדול והיחיד שממנו נהנים, ואז יכול להיות אשריך בעולם הזה וגם טוב לך לעולם הבא, ואין סתירה בין הדברים.

זוהי זכות גדולה מאד לכל העוסקים בתורה, ובעזרת השם יזכו כולם להצלחה וסייעתא דשמיא בכל העניינים, בכל מה שצריכים, וחיים טובים ומאושרים להם ולכל המשפחה.

לעילוי נשמות הגאון רבי ירוחם זלצברג זצוק"ל בהר"ר נתן ז"ל נלב"ע ד' אדר תשע"ה - תנצב"ה	לעילוי נשמות הרה"ג מנחם מנדל יגלניק זצ"ל ב"ר מרדכי נתן דוד זצ"ל נלב"ע ה' אדר א' תשע"א - תנצב"ה	לעילוי נשמות הרב הגאון רבי אליעזר יהודה מן זצ"ל בן מרן הגאון רבי מרדכי ליב זצוק"ל נלב"ע ז' אדר ב' תשע"ו - תנצב"ה	לעילוי נשמות הרב הנכבד ר' ישראל ב"ר נתן נטע חפץ זצ"ל ולהצלחה ולמזל טוב לנינו החתן הרב אליהו מאיר נ"ו שיזכה לבנות בית נאמן בישראל!
--	--	---	--

מצבת זכרון נצח לעילוי נשמות מורינו נשיא ישיבת פוניבז'

הגאון רבי **חיים אברהם כהנמן** זצ"ל בן מרן גאון ישראל רבי **יוסף שלמה כהנמן** זצוק"ל
נלב"ע ל' שבט תשס"ט - תנצב"ה הונצח על ידי בני המשפחה שיחיו

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב): - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

חיוב תלמוד תורה בפורים

ידוע שבפורים וגם כמה ימים לפני פורים, יש כאלה שיש אצלם רפיון מתורה, ומתעסקים בדברים אחרים על חשבון הלימוד, וחושבים שאין איסור ביטול תורה בימים אלו, אבל זה לא נכון, ואין שום היתר לביטול תורה, והגית בו יומם ולילה נאמר גם על פורים.

ואמנם בפורים יש גם מצוות, סעודת פורים, מקרא מגילה, משלוח מנות ומתנות לאביונים, וצריכים לקיים את המצוות כהלכתם.

וכמו בכל יום, שיש הרבה מצוות חוץ מלימוד תורה, מתפללים שלוש תפילות, ומניחים תפילין, ועושים עוד הרבה מצוות ומעשים טובים, וגם מה שאוכלים ועוסקים בצרכי הגוף, זו מצוה, כיון שמוכרחים לאכול, כדי שיוכלו ללמוד תורה ולקיים תרי"ג מצוות.

וכן בפורים, צריכים לקיים את מצוות היום בשמחה, כפי מה שהמצוה מחייבת, אבל אין היתר לביטול תורה שלא לצורך.

בפרט שפורים הוא זמן קבלת התורה מאהבה, כמו שאמרו (שבת פח, א) הדור קיבלוה בימי אחשורוש שנאמר קיימו וקיבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר, ובכל שנה ושנה בימים אלו חזרת ההשפעה שאפשר לזכות בהם לתורה מאהבה, וכיצד יכול להיות שדווקא בימים אלו יהיה ביטול תורה!! ביטול תורה בזמן כזה חמור יותר.

לפחד מביטול תורה

והשורש לזה הוא מפני שבכל השנה גם כן לא מפחדים כל כך מאיסור ביטול תורה, והנה כשאדם עוסק בפרנסה כדי חייו אין זה ביטול תורה, ויש בזה גם כן כמה מצוות, ואהבת לרעך כמוך, ופריעת בעל חוב מצוה, כי כן הוא חיוב האדם למשפחתו, חיוב מזונות וצדקה, לאשה זה חיוב ממון ולילדים זה צדקה, אבל ביטול תורה סתם שלא לצורך זהו איסור חמור מאד, והמציאות היא שלא מפחדים כל כך מזה.

רבינו יונה בשערי תשובה (ג, יד) מביא מדברי חז"ל "כשם ששכר תלמוד תורה גדול מכל המצוות, כך עונש המבטלה גדול מכל העבירות", כמו ששכר המצוה של תלמוד תורה הוא כנגד כולם – שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא כדאיתא במשנה ריש פאה, כך גם להיפך העונש על ביטול תורה רח"ל חמור יותר מכל העבירות, והמציאות היא שלא מרגישים כל כך פחד מביטול תורה, רק לומדים מפני שכולם לומדים והלימוד מעניין, אבל לא 'מפחדים' מאיסור ביטול תורה.

ואמנם זוהי מדרגה, ואין זה פשוט, אבל זה שייך, ישנם אנשים בעלי הבנה שיש להם פחד מביטול תורה, והפחד הזה נותן תענוג נפשי עצום! כי על ידי זה הוא נזהר ויודע שהוא עושה את מה שהוא חייב.

לשמוח בקיום המוטל עליו

וכאמור גם כשעוסק בצרכי המשפחה, הרי הוא חייב בזה, כי זוהי מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, וצריך לשמוח בכך.

שמעתי עובדא ממרן החזון איש זצ"ל, שהגיע אליו אדם גדול [שבאותו הזמן עדיין היה צעיר לימים] שהיה עוסק במצוות שאי אפשר לעשותן על ידי אחרים, וההלכה היא שאם אין מי שיעשה את המצוה במקומו הרי הוא מחויב לעשותה גם על חשבון לימוד תורה, אבל הוא חשש מביטול התורה שנגרם לו בזה, ושאל על כך את מרן החזון איש.

ואמר לו מרן, כשאתה עוסק בדברים טובים כאלה שאתה מחויב בהם הרי אתה מתקדש יותר, וגם התורה שלך היא תורה אחרת, כי אתה נעשה בעל מדרגה בזה, שאתה מקיים את המצוות שאתה מחויב בהם מתוך אהבת הבריות, ועושה חסד עם אהבת חסד, ועל ידי זה אתה מתקדש ותהיה לך יותר הצלחה בתורה, באיכות!

ובאמת גם מרן החזון איש בעצמו, הוצרך לבטל זמן רב מלימודו לצרכי הכלל והפרט, שהיו באים אליו המון אנשים לשאול ממנו עצות, והוא היה עונה ביום ובלילה, לא היו אצלו זמני קבלה כפי שנהוג בזמנינו, אלא כל היום וכל הלילה היה מקבל ועונה למי שזקוק לעצה, וכי זה נחשב ביטול תורה? והאם בגלל זה ירד ממדרגתו? בודאי שלא.

ופעם שאלו את החזון איש, מדוע באמת אינו קובע זמנים מסודרים, שיבואו אליו בשעות מסוימות ולא בכל עת שירצו, והשיב ואמר שהרי יש שאלות הנוגעות לפיקוח נפש, שהיו באים אליו בשאלות רפואיות, והיה מכריע ונותן עצות, וגם ידע בחכמת הרפואה, ידוע שפעם בא אליו רופא מפורסם (פרופ' אשכנזי) לשאול על ניתוח ראש שעמד לעשות, שהיו שני דרכים כיצד לעשות את הניתוח, ומרן זצ"ל הכריע ויעץ לו באיזה אופן כדאי.

והגר"ש וואזנר זצ"ל כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן יג) "מאין שאב מרן החזון איש ידיעתו המדהימה בענייני רפואה? ברור אצלי שזה מכוח לימוד תורה לשמה שמבואר פ"ו דאבות שאחד הסימנים שמגלים לו רזי תורה ר"ל סודי התורה שאי אפשר בשכל האנושי לעמוד עליהם מכל מקום מגלים לו במתנה מן השמים, ונוסף לזה שהיה לו זצ"ל חוש מיוחד מעצמו בחכמת הניתוח וביסודי הטבע, והכל נמשך מכוח התורה, ומצינו כן בקדמונים (הרמב"ם והרמב"ן ושאר גדולי הדורות) שהיו רופאים ממש ועיקר מה ששאבו ממעייני התורה שנתקדשו חושיהם על ידה".

ובודאי שעם כל זה שהוצרך לעסוק בצרכי הכלל ולסייע לכל הפונים אליו, לא הפסיד כלום ממדרגתו ונשאר 'חזון איש', כי כשעושים מה שחייבים לעשות, זה מקדש את האדם ולא מוריד מהמדרגה.

זה הכלל, שאם עושים את מה שחייבים, מצד שהתורה מחייבת, לא מפסידים, ואין בזה ירידה מהמדרגה של ההצלחה בתורה.

הפסד ההצלחה בתורה

אבל אם מבטלים תורה סתם שלא לצורך, אזי כפי גודל השכר על לימוד תורה כך גם להיפך העונש גדול, ומהו העונש? שאין הצלחה בתורה, היינו מלבד הגיהנום שיש על זה, נענש גם בעולם הזה מידה כנגד מידה, שיהיה לו פחות הצלחה בתורה, ומפסיד את הזכות להצלחה בתורה.

ומעשים שהיו בצעירים שעסקו בביטול תורה ובליצנות בפורים, והפסידו מזה מאד! אחד סיפר לי על עצמו, שתמיד היה לומד בחשק ובהתמדה, עד לשנה אחת שעסק בפורים בקלות ראש ובדחנות, וגם היה איזה זלזול בין אדם לחברו, ומאז אותו פורים אין לו הצלחה בתורה.

וכבר סיפרתי בעבר כמה עובדות על אלו שהורו היתר בפורים לפגוע בין אדם לחברו, אפילו בצורה עדינה, ונענשו על זה מאד בגשמיות וברוחניות. פורים הוא זמן של קדושה, ולפגוע בפורים בין אדם לחברו זה חמור מאד, ומפסידים בזה ברוחניות וגם בגשמיות.

ונחזור לענין ביטול תורה, שבכל השנה צריך להיות פחד מביטול תורה, אבל המציאות היא שלא מפחדים כל כך, כי זהו טבע האדם שיש בו יצר הרע, ואוהב את המנוחה, כמו שכתב המסילת ישרים פרק ו' "כי טבע האדם כבד מאד, כי עפריות החומריות גס, על כן לא יחפוץ האדם בטורח ומלאכה", אדם בטבעו אינו רוצה להתאמץ, כי אינו יודע מה הרווח של המאמץ, אם היה עוסק בספרי מוסר היה יודע, אבל אם אין תזכורת של חשבון הנפש תמיד, הטבע הוא שרוצים את המנוחה.

ובאמת יש גבול, ואסור להתאמץ יותר מהכוחות, אדם צריך לשמור על כוחותיו, ואם יתאמץ יותר מהכוחות זה חטא, אבל לפי כוחותיו, כמה שהוא יכול, ובאופן שאין חשש לבריאות הגוף, אם יש ביטול תורה, כשם ששכר תלמוד תורה גדול מאד כך להיפך בביטול תורה ח"ו.

עסק התורה בפורים

שמעתי עובדא מלפני שנים רבות על מקום תורה בחוץ לארץ, שהיו שם אברכים בעלי משפחה שהיו זקוקים לישועה, ובפורים עסקו בתורה בהתמדה – ובאה הישועה! פורים הוא זמן שיש בו רפיון מתורה, ומי שמתחזק נוטל שכר כנגד כולם, כדאיתא בירושלמי (סוף ברכות) אם ראית את הבריות שנתייבשו ידיהם מן התורה מאד עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם, בשכר לימוד התורה בפורים זוכים לישועה.

וכל זה צריך להיות שלא על חשבון בני המשפחה, שאינם צריכים לסבול מזה, אם מישהו אחר סובל יצא שכרו בהפסדו, ויותר מדויק לומר שאין על זה שכר כלל, לא שחסר השכר, אלא אין שכר בכלל, ורק הפסד יש בזה, כי אין שום היתר לגרום צער ועגמת נפש לאחרים, וצריך לנהוג באהבת הבריות, ורק באופן שבני המשפחה אינם סובלים, שכולם מרוצים ושמוחים בזה, ואין שום טענות עליו, אזי אדרבה בלימוד תורתו הוא מזכה את כל העולם, ומגין על כל העולם, שהתורה מגינה.

ידוע שמרן הגרי"ז זצ"ל אמר פעם כי בזמן שהדור צריך זכויות, ויש איזה קשיים לדור, על מי עיקר הטענה וממי התביעה הגדולה יותר? האם מבני התורה או מהאנשים הפשוטים? עיקר התביעה היא על בני התורה! כי האנשים הפשוטים אינם בעלי מדרגה ואינם מבינים, אבל בני תורה שהם בעלי מדרגה ובעלי הבנה הרי הם חייבים יותר, וכך גם ביטול תורה של בני תורה הרי זה חמור יותר, כי הם בעלי מדרגה.

וכבר הזכרנו מדברי הרמב"ן באיגרתו שכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך, היינו שאף אם נראה לאדם שהוא יותר גדול מהשני, צריך שיחשוב בלבו שהשני יותר גדול ממנו "שאם הוא חוטא הוא שוגג ואתה מזיד", היינו שצריך לדון אותו לכף זכות שהוא שוגג, שלא קיבל חינוך, ואינו מבין כל כך, ואילו אתה קיבלת חינוך, והנך מבין ויודע את מה שאתה חייב, ואתה יכול ואינך עושה כל מה שאתה יכול, והרי אתה מזיד בזה, לכן עליך התביעה גדולה יותר מהשני שהוא שוגג ואינו מבין.

חמדת הממון בפורים

יש עוד דבר שנוגע לפורים, ענין חמדת הממון, שיש בחורים שמקבלים מלגה כספית עבור הלימוד בפורים, שעל ידי זה ילמדו בהתמדה, והנה מי שיוודע בעצמו שאם לא יקבל מלגה לא ילמד, אין ברירה, ומוכרח לקחת את המלגה, שזה יותר טוב מאשר שלא ילמד כלל, אבל מי שיכול ללמוד בלי כסף ואינו צריך לזה, ודאי עדיף ללמוד בלי תמורה.

ונשאלתי פעם מבחור צעיר שלמד וקיבל מלגה, מה יעשה עכשיו עם הכסף, לאחר שכבר למד וקיבל את המלגה, ואמרת לו שיתן לצדקה, כי מה הוא צריך לזה, הרי הוא בחור צעיר שיש לו מה לאכול ויש לו מה ללבוש, ואין עליו עול בשר ודם, ומדוע צריך שיהיה כסף ברשותו, הרי זו חמדת הממון, ועדיף לתת את הכסף לצדקה.

וידוע שמי שעושה מצוות בשביל רווח ממון, הסוף הוא לא טוב, אם כל הסיבה שהוא עושה את המצוה זה רק בשביל רווח הממון, אינו מרוויח אלא מפסיד בזה, שהוא מוכר את העולם הבא בעד בצע כסף, ומחליף את העולם הבא בעולם הזה, ומי שאוהב ומחשיב עולם הזה אינו מחשיב את העולם הבא, כמו שכתב החובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג) "כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש כן לא יתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הזה ואמרו העולם הזה והעולם הבא כשתי צרות כאשר תרצה האחת מהן תקצוף השנית".

עד דלא ידע

יש עוד ענין בפורים שאמרו חז"ל (מגילה ז, ב) חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ויש כאלה שחושבים שצריך להיות שיכור ממש, אבל לא ראינו כך אצל החזון איש, ולא אצל הבריסקער רב, ולא אצל הרב שך, וגם גדולי הדור שחיים עמנו לאוי"ט לא ראינו אצלם שמשתכרים כך בפורים.

רק שותים קצת יותר מן הרגיל כדי להירדם ולישון, ומקיימים עד דלא ידע בשינה, כמו שכתב הרמ"א בשם יש אומרים (או"ח תרצה, ב) "שאין צריך להשתכר כל כך אלא ישתה יותר מלימודו ויישן ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי", והמשנה ברורה שם הביא מהפרי מגדים שכן ראוי לעשות. אבל שכרות ממש, שנכנסים לבלבול הדעת, כמו שוטה שמדבר שטויות, לא זו המצוה של משתה בפורים.

וכבר כתבו המפרשים (בהגהות יד אפרים על השו"ע שם) כי עד דלא ידע הכוונה היא 'ולא עד בכלל', ומה שאמרו 'בין ארור המן לברוך מרדכי' – יש כמה פירושים על זה, עיין במשנה ברורה שם.

קבלת עול תורה

והנה שנינו באבות (ג, ה) "כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, וכל המורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ". עול תורה פירושו לא רק לימוד התורה ממש, אלא כל מה שהתורה מחייבת, להתנהג לפי דיני התורה, ולקיים את כל מצוות התורה, בלי ביטול תורה ובלי פריקת עול.

כל המקבל עליו עול תורה, אפילו שזה עול, אבל הוא מקבל עליו, מרצון, ושמת בזה, כי זהו עול נעים מאד, שהוא עושה מעשים טובים כאלה שהוא מאושר בהם, ובזכות זה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, שלא יהיו לו שום קשיים, וכל מה שצריך יסתדר על הצד היותר טוב, לעצמו ולמשפחה, לא יחסר להם כלום, ולא יהיה להם שום עול אחר, רק עול תורה, לעשות את המעשים הטובים שהתורה מחייבת, וזהו עול בלי קשיים, עול שנותן חיים מאושרים – אשרך בעולם הזה.

אבל מי שפורק עול תורה, יהיה לו עול אחר, כי כל אדם יש לו עול, כמו שכתוב (איוב ה, ז) אדם לעמל יולד, אין אדם שחי חיים בלי עול ובלי מאמץ, רק צריך להחליט ולבחור באיזה עול הוא רוצה, האם עול תורה או עול בשר ודם, וזהו שאמרו (סנהדרין צט, ב) כולוהו גופי דרופתקי ניהו טובי לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא, ופירש רש"י כל הגופין לעמל נבראו, אשריו למי שזכה והיה עמלו וטרחו בתורה.

מרבין בשמחה

וצריך לשמוח בחלקו, שזה אחד מהדברים שהתורה נקנית בהם 'השמח בחלקו', לשמוח במה שיש לו בגשמיות, וגם ברוחניות, לשמוח במה שיש לו הצלחה בתורה, ויש לזהר מחלישות הדעת שזה דבר המזיק מאד להצלחה, ובאמת מי שמשתדל ועושה מה שבכוחו אין שום סיבה לחלישות הדעת, והעצבות היא יצר הרע, וצריך להתייעץ כיצד לצאת מזה.

הקב"ה מקדים רפואה למכה, ולכל קושי יש עצות, ויש יועצים טובים, רק צריך ללכת להתייעץ, ולדעת מיהו המומחה שאפשר להתייעץ עימו כדי לקבל שמחת חיים ולהיות שמח בחלקו בגשמיות וברוחניות.

וזה דבר חשוב מאד כל השנה כולה ובפרט בימים אלו שמשנכנס אדר מרבין בשמחה (תענית כט, א), במה מרבין בשמחה? הנה לגבי משנכנס אב ממעטין בשמחה יש הלכות מפורשות בגמרא ברמב"ם ובשולחן ערוך כיצד ובמה ממעטין, אבל לגבי משנכנס אדר לא מפורש מהו מרבין בשמחה, ובפשוט הכוונה היא להרבות בשמחה הקיימת כל השנה כולה, היינו שמחה בתורה ובמצוות, תורה בשמחה, ותפילה בשמחה, ומעשים טובים בשמחה, לעשות את כל הדברים האלו בשמחה גדולה יותר, באיכות השמחה, זהו משנכנס אדר מרבין בשמחה.

אלו הם דברים כלליים ופרטיים הגורמים להצלחה, ויהי רצון שכולנו, כל אחד ואחד מאיתנו, נזכה לסייעתא דשמיא להצלחה בכל העניינים, הרוחניים והגשמיים, ובפרט בשמחה של מצוה, שזה דבר גדול מאד, כמו שידוע על האר"י הקדוש שהעיד על עצמו כי זכה לכל המדרגות הגבוהות על ידי שמחה של מצוה, לשמוח ולהודות להקב"ה על הגשמיות ועל הרוחניות, שמחה מחייבת גם הודאה, שהרי מן השמים נותנים לו את השמחה הזאת, והוא חייב להודות על זה, שמחה נותנת הרבה זכויות! ובעזרת השם כולנו נזכה לקיים את מצוות השמחה כהלכתה.

מוקדש לעילוי נשמת
הרב ישראל אפרים שמענא ז"ל
בן הר"ר צבי ז"ל
נלב"ע י"ג אדר תשס"ז - תנצב"ה

שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א

סגולת זמן חודש אדר

כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבים

בשמחה

איתא בתענית כ"ט. אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבים בשמחה.

וצ"ב מהו ענין כשם ומדוע הם זה כנגד זה, הרי מובן מאליו כי בשעת צרה ואבילות אין מקום לשמחה, ובשעת הצלה וישועה מצוה לשמוח ולהרבות בשמחה, ומה שייכות יש ביניהם שנאמר בהם כשם, והרי מצות אבילות באב היא מפני חורבן בית המקדש, ומצות שמחה בימי הפורים היא על נס ההצלה מגזירות אחשוורוש והמן ובמה דומים הם זה לזה.

והיה מקום לפרש דהכשם הוא על מהותו של החודש, שכשם שבאב חלים דיני האבלות ומיעוט בשמחה על כל החודש, כך בחודש אדר חל על כל החודש דיני שמחה על ישועת ה', ובאמת כתוב במגילה [ט' כ"ב] והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב וגו', הרי ששם ימי השמחה הוא על כל החודש, אבל עדיין אין שייכות בין חודש אב לחודש אדר, ולא מפני שבחודש אב הוא דין על החודש גם חודש אדר הוקבע עניינו בחודש, וצ"ע.

חודש אדר במהותו הוא זמן המסוגל לשמחה כהלכה

ומשכבר הימים דיברנו אודות השמחה שכשהיא שלא במקומה מלבד שאין בה ענין ומעלה, אלא הרי דבר שלילי ומסוכן, ומביאה לידי פריקת עול והתגברות היצה"ר, ובזה יבואר דברי הגמרא כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כי מעת שנכנס אב הוא זמן אבילות על חורבן בית המקדש והוא שעת הסתר פנים, וזמן זה אינו זמן שמחה אלא עת בכי וספוד, וכיון שכן שמחה בשעה זו מלבד שהיא ביטול מצות האבילות, הרי שמחה בשעה זו היא שמחה שאינה ראויה, ושמחה כזו אסורה היא כבר מצד עצמה, וכנגד זה נאמר משנכנס אדר מרבים בשמחה, כי בשעה זו של התחדשות קבלת התורה מרצון, שעה של הארת פנים וגילוי כבודו שעת חסד וישועה, שעה זו משובחת היא לקיים בה מצות שמחת המצוה, ועל ידה מגיעים לאהבת ה' ולדבקה בו.

יום הכיפורים כ"פורים"

ידוע מהאריז"ל [ע' דח"מ ח"א מאמר כה] שפורים הוא יום מסוגל לזכות בו יותר מיום הכיפורים, ונקרא יום הכיפורים כי הוא כ'פורים, מי נתלה במי הוא אומר קטן נתלה בגדול.

כפרת יום הכיפורים דבקות בקב"ה מכת התעלות מחומרות

וביאור הדברים כי ענין יום הכיפורים הוא יום דחיית היצה"ר לגמרי, וכבר אחז"ל שאין השטן שולט ביום הכיפורים, וביום הכיפורים הדרך לזה היא על ידי שביתה מכל ענייני עולם הזה ואין שובתים בו רק ממלאכה כשבת אלא שובתים בו גם מאכילה ושתייה ותענוגות הגוף, ועל ידי זה שוברים ומכניעים כל כח הגוף, ומתגבר כח הנשמה ועל ידה זוכה לדבקות בהש"ת וענין זה הוא שמטהרו ומכפר חטאיו, כי הדרך לכפר על חטאים שייך רק על ידי דבקות בקב"ה, וכמו שאמר רבי עקיבא [יומא פה:] אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרין ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, ואומר מקוה ישראל ה' מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל, והדמיון למקוה הוא כי חטאים הם טומאה ועל יום הכיפורים נאמר (ויקרא ט"ז, ב) כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו, ואמר ר"ע שהדרך לזכות לטהרה זו היא מקוה ישראל ה', דכמו שאין המקוה מעלה את הטמא מטומאתו עד שישקיע את כולו בו ללא שיור וחציצה, כך אין הקב"ה מטהר טומאת החטאים אלא למי שדבק בו בתכלית, וזהו מעלת וסגולת יום הכיפורים.

שמחת הפורים דבקות בהש"ת

וביום הפורים שהוא יום שמחה הרי השמחה בו ראויה היא ומרוממת ומשבחת חלק היצר הטוב, ועל ידה נעשה דבוק בקב"ה כראוי, ודבר זה עצמו הוא תיקון החטאים וכפרת עונות.

הדבקות בימי הפורים ביטול הרע הפיכתו לטוב

ומעלת ימי הפורים על יום הכיפורים הוא כי מה שמשיגים ביום הכיפורים על ידי שביתה מגשמיות אמנם דבר גדול הוא מאד, אבל עדיין אין הגשמיות בטילה אלא האדם הוא שמובדל ממנה ביום זה, אבל ביום הפורים אדרבה ימי משתה ושמחה הם, והופכים אנו את הגשמיות עצמה להיות רוחנית, ושמחה זו כולה קודש וקיום רצונו יתברך, וגדול כוחה עד שעל ידה מתבטל הרע ונהפך לטוב, ודבק האדם כולו בה' ומתכפרים עונותיו.

זמן קבלת התורה

ובאמת מעלת יום הכיפורים וסגולתו שבו ניתן להדבק בקב"ה, עד כדי מצב נעלה זה של מקוה ישראל ה', הוא מפני שיום זה הוא יום מתן תורה שבו ניתנו לוחות שניות ונתכפר להם עון העגל, עד שלא היו ימים טובים לישראל כיום הכיפורים, ועל ימי הפורים כתוב במגילה [ט' כ"ז] קימו וקבלו היהודים, ובשבת פ"ח. דרש מזה רבא שקבלת התורה בהר סיני היתה על ידי שכפה עליהם הקב"ה הר כגיגית, ובימי מרדכי ואסתר הדר קבלוה מרצון, וקיימו מה שקבלו כבר.

מבואר מזה שגם קבלת התורה שהיתה בפורים היתה נעלית על קבלת התורה שהיתה בהר סיני, ולכן גם גדול מעלת יום זה על יום הכיפורים כי שורש מעלת הימים הללו מכח קבלת התורה שהיתה בהם, והא לנו שקבלת התורה של יום הפורים הייתה בדרגה של רצון ואהבה יותר מיום הכיפורים שהיה בכפייה.

השמחה בפורים השלמת השמחה הראויה ליום הכיפורים

והנה כתב הגר"א [בספר יהל אור עמ' 78] כי שמחת פורים היא השלמת יום הכיפורים, שהרי שמונה עשר חגים ניתנו לישראל ובכולם מתקיים ענין השמחה, חוץ מיום הכיפורים שהוא יום צום תפלה ותשובה, ושמחת פורים היא המשלמת ענין זה.

והענין בזה דכבר נתבאר דשורש מעלת יום הכיפורים הוא מכח קבלת התורה שהיתה ביום זה כדתנן בתענית כ"ו: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים, וכו' וכן הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו, ביום חתנתו זה מתן תורה, וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו, ופרש"י זה מתן תורה, יום הכיפורים, שניתנו בו לוחות האחרונות. ולהלן שם ל: מפרש טעמא דיום הכיפורים משום דהוי יום שניתנה בו תורה, ולכן ראוי שיהיה בו שמחה יותר מכולם, וכיון שכן היה ראוי שתתקיים בו בפועל השמחה הגדולה ביותר, וכמו שאמרה הגמרא על יום חג השבועות בפסחים ס"ח: הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מ"ט יום שניתנה בו תורה, ולהלן הכל מודים בפורים וכו', אולם מפני שהוא יום כפורים ותשובה נדחה ענין זה, ונקבע זמן קיומה והשלמתה בפורים.

והטעם בזה הוא מפני שיום פורים הוא יום קבלת התורה מאהבה, והגיעו לזה מכח גילוי הנהגת הקב"ה אף בזמנים שנראה שהטבע מושל והכל מתנהל לפי סיבה ומסובב ונתגלו כל הנסים הנסתרים ואיך שכל דרכי הטבע גם באופן הנסתר באים הם להטיב עם ישראל, מכח זה נתעלו ישראל והוסיפו באהבת ה' ובאו לידי קבלת התורה מאהבה ורצון גמור, וכבר שמחת יום זה היא גם על קבלת התורה המחודשת שזכינו בו, ולכן שמחת יום זה גדולה היא ויש בה השלמה לשמחה הראויה ביום הכיפורים ויותר מזה, כי כעת הוא קבלת התורה מעולה יותר משהיה ביום הכיפורים.

ובביאור הגר"א דקדק את הכתוב במגילה [ט' ט"ז] ועמד על נפשם וכן [שם כ"ג] וקבל היהודים את אשר החלו לעשות וגו', אשר נאמר בלשון יחיד, והוא שזכו ישראל בזמן זה להיות מאוחדים כולם בלב אחד כאיש אחד, והיה זה כמו בשעת קבלת התורה שנאמר בו [שמות י"ט ב'] ויחן שם ישראל כנגד

ההר, ודרשו חז"ל כאיש אחד בלב אחד, וענין זה הוא תנאי לקבלת התורה שתהא אחדות בישראל, וזכו למדה זו בימי מרדכי ואסתר, וע"ז גם זכו להיות מקבלי התורה והוסיפו על זה גם ענין קבלוה מרצון.

מהותם של ימי הפורים ימי משלוח מנות ומתנות לאביונים

ובזה מבואר מדוע תקנו חז"ל שיהיו הימים האלו הם ימי משתה ושמחה, ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, כי ימים אלו זמן שמחה הם וראוי לשמוח בהם שמחה ראויה, ותקנו בו משלוח מנות ומתנות לאביונים, לחזק ענין האחדות ואהבת ישראל, וכדי שנוכל לזכות לתורה כראוי נצרך חיזוק האחדות.

חובת הזהירות בשמחה שלא תיטה מדרך הישר

אחר שנתבאר מעלת השמחה כשהיא כהלכתה מחד גיסא, וגודל הסכנה בה כשהיא שמחה שאינה ראויה מאידך גיסא, צריכים אנו להרבות בהכנה שתהא שמחתנו בימים אלו שמחה ראויה ולא נכשל חלילה בשמחת הגוף שמחת יצה"ר, כי גם בימים אלו שהם ימים נעלים ומסוגלים וראויים לשמחה כהלכתה שמחה המחברת ומקשרת האדם עם בוראו, עדיין צריך התבוננות וזהירות מרובה, ומי שיתיר הרצועה וישמח ולא ידקדק על עצמו בקל יכול להיכשל ותהיה שמחתו שמחה שאינה ראויה.

לימי הפורים לא ניתנו ימי הכנה כמו ליוה"כ

ובאמת יש להעיר כאן הערה עצומה, כי הרי כמו שנתבאר ימי הפורים הם ימי קבלת התורה מאהבה, ומעלתם יותר מיום הכפורים, ואם כן מדוע לא ניתנו להם ימי הכנה לפחות כמו לקבלת התורה ויום הכפורים, ורק מתחילת חודש אדר נאמר ענין מרבים ושמחה ותו לא, והרי אם מעלת הפורים גדולה מיום הכפורים היה ראוי שגם ההכנה אליו תהיה גדולה יותר.

אמנם הביאור בזה דכיון שצורת הזכיה למעלת ימים אלו הוא בכוח השמחה שהיא משלימה את האחדות בין ישראל להש"ת, ועל ידה זוכים לתורה בשלימות, ענין זה עבודה קשה הוא וצריך זהירות רבה, כי כחוט השערה הוא ההבדל בין שמחה של מצוה במעלתה כשהיא דבקות בקב"ה, שעליה אמר שלמה [קהלת ח' ט"ז] ושבחתי אני את השמחה, ובין השמחה החומרית והנאת עולם הזה שאמר עליה [קהלת ב' ב'] ולשמחה מה זה עושה, וקיום השמחה באופן שתביא תועלת ולא את ההיפך ח"ו הוא דבר קשה מאוד, ורק בחודש אדר שכמו שנתבאר כבר מתחילת החודש הוא זמן הראוי לשמחה כשרה, שייך לקבוע הימים להכנה והתעלות במעשה השמחה.

בכח השמחה לשפר איכות המעשים

והנה בחינוך [מצוה תפ"ח] כתב משרשי המצוה לפי שהאדם נכון על ענין שצריך טבעו לשמוח לפרקים, כמו שהוא צריך אל המזון ואל המנוחה ואל השינה, ורצה הא-ל לזכותנו וכו', וצונו לעשות השמחה לשמו למען נזכה לפניו בכל מעשינו וכו', וימצא לנו תרופה גדולה בהיות שובע השמחות לשמו ולזכרו, כי המחשבה הזאת תהיה לנו גדר לבל נצא מדרך היושר יותר מדי, ומסיים כי מי שיתבונן מבלי חפץ קטרוג ימצא טעם בדבריו, יעו"ש.

והנה נראה לכאורה מדבריו כי מפני שטבע האדם זקוק לשמחה כמו למזון, הרי רצה הקב"ה כי שמחה זו תהא מבוקרת, ולא תהא באופן של תקלה, כי השמחה בפני עצמה היא דבר שלילי וכמו שאמר שלמה המלך [קהלת ג,ב] ולשמחה מה זה עושה, כי היא מעשה הוללות, ולכן כמו שבעיני אכילה קבעה תורה גבולות וזהירות ממאכלות המזיקים ומטמטמים את הנפש, כמו כן קבעה תורה גבולות לאופני השמחה, ובשעת קיום המצוה תהא השמחה כשירה למען שמו.

אולם כל דבריו הם על אופן שהשמחה באה כדבר בפני עצמו, אבל ישנו ענין נוסף והוא שמחת המצוה, וענין זה הוא תכלית בפני עצמו, ומעיקרי הדת, עד כדי כך שכל התוכחה היא על חסרון בדבר זה כמו שכתוב [דברים כ"ח מ"ז] תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה, וצריך לבאר דבריו כי רק שמחה שהיא מצוה בעיקרה היא השמחה הכשירה, והיא

שמחת המצוה, ובלעדי שמחת המצוה תהא השמחה מוגדרת כפריקת עול.

וכשנצטוו לקיים המצות וכל ענייני עבודת ה' מתוך שמחה, הענין בזה הוא לבטא החשק והאהבה שיש לנו לקיום התורה ומצותי', דבר הנעשה מרצון נעשה בשמחה, וככל שיחסר רצון בעשיית הדבר כך תקטן השמחה בעת הזאת, וכשעושים בשמחה מלבד מה שהוא מבטא את הרצון שכבר ישנו, השמחה היא גם כלי לשפר איכות הרצון והאהבה לדבר. תכליתה וסגולתה של מצות השמחה היא לשמח את חלק הלב שהוא היצר הטוב, והוא כמו שכתוב בסדר תשליך ויהי' לנו לב שמח לעבודתך, כי השמחה משפרת את עבודת הש"ת באיכותה, והוא מה שכתוב עבדו את ה' בשמחה, ובאופן זה עבודת הש"ת היא בשלימותה הרצויה, ויש להוסיף בביאור הדבר כי יסוד התורה וקיום המצוות הוא להתדבק בהש"ת וזה כל האדם, ולכן כשנעשית המצוה בשמחת לבב שהוא יסודה של אהבה הרי סגולתה ביתר שאת להדבק בו יתברך.

ונמצא שמעשה השמחה הוא תמיד במבחן דק ותלוי כחוט השערה, אם היא מעשה מצוה או מעשה עבירה, וחלוקה היא בעיקרה משאר מצוות, שבשאר מצוות גם כשהיא שלא לשמה מ"מ קיום מצוה בה ויצא ידי חובתו, אבל במצות השמחה כשהיא לשמה מצוה היא, וכשהיא שלא לשמה עבירה היא, וצריך לזאת זהירות מרובה.

וכשם שבשעת מזונו של אדם ואכילתו, הקנה והושט סמוכים והקדמת קנה לושט סכנה בה, ק"ו הוא במצות השמחה עבודה קשה היא השמירה בענין זה להבדיל הדברים, והשמחה הנכנסת לתוך לב היצה"ר ביטול כל המצוה היא ואדרבה היפוכה הוא וחיזוק החטאים, והסכנה מרובה.

דוממות ימי המועדות סגולה לשמחה כהלכתה

והם הדברים שכתב החינוך דהואיל והגוף זקוק לשמחה ומאידך שמחה סכנה יש בה, קבעה תורה זמנים מיוחדים לקיום מצות השמחה, אשר בהם תהא ראוי מצוה זו להתקיים כהלכתה ולתכליתה הרצויה, והם ימי המועדות, ימי מקראי קדש אשר בעצם מהותם ימי גילוי כבודו יתברך הם, וקדושת היום עצמה היא כבר סגולה להיות קרובים אל הש"ת, ובימים אלו דוקא תקנו אנשי כנסת הגדולה בקשה על טהרת הלב וטהר לבנו לעבדך באמת, כי רק זמנים נעלים כימי המועדות ימי גילוי כבודו מסוגלים לבקש על דבר נעלה כטהרת הלב, ובשעה זו מצות שמחה תתקיים כהלכתה ונבלעת בלב הרוחני ותוסיף דביקות ואהבת הש"ת.

ויש גם להתבונן כי בכל עת אין מצות שמחה מיוחדת ונמנית במנין המצוות, אלא הרי היא תנאי ומעלה יתירה בקיום כל מצוה ומצוה והוא ענין עבדו את ה' בשמחה, וכל מצוה קיומה כהלכתה הוא ע"י שמחת הלב, בשעת עשייתה, אבל ברגלים הרי נתייחדה מצוה בפני עצמה במנין המצוות והוא לשמוח ברגלים כמבואר בספר המצוות להרמב"ם ובספר החינוך ושאר מוני המצוות, והוא מפני שבכל יום קיום המצוות הם מעשה הקירוב אל הש"ת והדרך לזכות לגילוי כבודו בשעה זו, וכשיעשם בשמחה עשאים כהלכתם, והשמחה היא חלק מקיום המצוה כהלכתה.

אבל בימי המועדות הרי עצם היום הוא הארת פנים וגילוי כבודו, ולכן בשעה זו מצות השמחה היא כבר בפני עצמה ואינה תלויה בקיום מעשה מיוחד, זמן שמחתנו הנה, ומצוה לשמוח ברגלים, ועל ידי זה לקיים ענין חביבות הזמן אשר הוא כולו קודש, והשמחה בהם סגולתה לקרב את האדם לאהבה את הש"ת ולדבקה בו, וגם ימים אלו סגולתם רבה להיות השמחה שמחת הלב שהוא יצר הטוב, ולא שמחת כריסו שהיא לב היצה"ר אשר היא כבר שורש החטא וביטול כל מהות המצוה לגמרי, וזה ביאור דברי חז"ל נגילה ונשמחה בך, בך בהקב"ה בך בישועתך וכו', כי גם כשהשמחה היא בישועה היא מאל"ה היא מופנית לקב"ה, כי בימים אלו ימי גילוי כבודו יתברך בהם הביאנו המלך חדריו, וזוהי גם מעלתה של שמחת הפורים כי כל שמחה שאינה שמחת כריסו מתקיימת על ידה התכלית של נשמחה בך בהקב"ה.

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מו"ר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. ראש כולל 'בית דוד' חולון. חבר מועצת גדולי התורה

הדלקת נרות שבת ע"י הוספת שמן

וְאֵתָה תְצִוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת וְךָ בְּתֵית לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד (כז-ב).

תנחומא (תלמוד-ג): אָמַר רַבִּי חֲנִינְא כִּגְן הַפְּתִיחַ: אֲנִי הֵיכְלִי מִשְׁמַשׁ צְבִית הַמִּקְדָּשׁ, וּמַעֲשֶׂה נְסִים הָיָה בְּמִנְחָתִי. מִשְׁחִי מְלִיקִין אֹתָהּ מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה, לֹא הָיְתָה מִתְפַּצֶּה עַד שָׁנָה אַחֲרָתָה.

שאלה: מהי ההלכה באדם שהדליק בערב שבת לפני פלג המנחה נר של שמן, ועתה הגיע זמן הדלקת נר שבת, הרי חייב הוא לכבות את הנר ולהדליקו מחדש לשם שבת כמבואר במשנה"ב (סימן רסג ס"ק יח). איך ינהג אדם שאין לו גפרור, ואם יכבה שוב לא יוכל להדליק, האם הוא יכול להוסיף בזמן הדלקת נרות קצת שמן לכבוד שבת קודש, והאם יוכל לברך?

תשובה: במדרש תנחומא (פרשת תצוה ג) נאמר: מעשה נסים היה במנורה אשר היו מדליקים אותה ברא"ה, ולא היתה כבה עד לשנה האחרת. אולם יעוין במסכת מנחות (דף פו ע"ב) נאמר: שממנו [מנר המערבין] היה מדליק ובו היה מסיים, ופרש"י דלאחר הדלקת שאר נרות היה מכבה אותה ומטיבה ונותן בה שמן.

כשביקר בורשא מרן הגר"ח מבריסק שאל את האדמו"ר הזקן מגור מה תועלת בנס זה, הרי ישנה מצות הדלקה בכל יום? השיב האדמו"ר על פי המבואר בביצה (דף כב ע"א): המוסיף שמן לנר הדולק בשבת חייב משום מבעיר, ואפילו אם הוסיף טיפה אחת חייב. אם הוספת טיפה נחשבת כהבערה בשבת, הרי היא נחשבת כהבערה אף לגבי מצות הדלקה של המנורה. בצורה כזו קיימו את מצות ההדלקה בהוספת טיפה אחת שמן למנורה הדולקת, ("לקוטי יהודה").

ונראה שבנידוננו ודאי לא יוכל לברך על הוספת השמן, כי לא ניכר בזה הדלקה לכבוד שבת ואף שע"י השמן הנוסף יש קצת יותר אור, בכל זאת לא ניכר לעין. (חש"ח שבת כ ע"ב).

למה הדיינים לא יתעטפו בטלית, והרי זה

מביא יראת כבוד מהדיינים

ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת (כח-ב).

שאלה: לפני שנים רבות, הועלתה הצעה שכל

הדיינים יתעטפו בטלית של מצוה, וכמו שנאמר בשו"ע (חור"מ סימן ח ס"ב) 'צריכים הדיינים לישב באימה וביראה ובעטיפה...', ועוד מעלה יש בעיטוף והיא שלא יסתכלו ויטו דין של מי שהדור פנים, וכמו שכתב הרע"ב (סוטה פ"ט מ"א) דקראים סנהדרין על שם 'שונאים פני הידור פנים בדין'. עוד מעלה יש בזה כדי שלבעלי הדין תהיה יראת כבוד מהדיינים, ויפחדו להוציא שקר מפהם.

אך כשהציעו את ההצעה לפני מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, סירב להצעה זו, ולא הסכים לשנות את הנהוג מדור דור, ולכאורה יש לדון למה באמת סרב מו"ח זצוק"ל לזה?

תשובה: כתב בהעמק דבר על הפסוק (ויקרא כא ו) 'קדושים יהיה לאלהיהם'. שיהיו מצויינים במדות טובות ובצניעות וכדו', לאפוקי שלא יהיו מובדלים מאנשים בדבר שאין בזה קידוש שם שמים אלא גאווה והתרברבות.

והוסיף בהרחב דבר, שעל פי זה אפשר להסביר את הפסוק ביחזקאל (מד יט) 'ובצאתם אל החצר החיצונה אל החצר החיצונה אל העם, יפשטו את בגדיהם אשר המה משרתם בם, והניחו אותם בלשכת הקדש, ולבשו בגדים אחרים, ולא יקדשו את העם בבגדיהם'.

אין הפירוש במה שכתב ולבשו בגדים אחרים, שילבשו בגדי החול, שכיון שכתב שיפשטו בגדי הקדש, פשיטא שילבשו בגדי חול, וכי ילכו ערומים; וגם מה זה ולא יקדשו את העם בבגדיהם, והרי זה פשוט, שבגדי קודש אסור ללבוש בחוץ, אלא פירוש, ולבשו בגדים אחרים, שלא ילבשו בגדי חול בצורת בגדי כהונה, אלא ילבשו בגדים הנהוגים בכל העם, ועל זה אמר ולא יקדשו את העם בבגדיהם, אם ילכו בבגדי כהונה יפרישו את העם מהם, בראותם הכהנים מלובשים בגדי כהונה כמו בשעת עבודה.

יתכן וזה היה טעמו של מו"ח זצוק"ל שהדיינים אינם צריכים להיות מובדלים בבגדים מיוחדים, אלא צריכים להתבלט על העם בקדושתם ובמדותיהם הטובות, ואז תהיה יראת הרוממות מהם.

אך יש לשאול אם כן למה באמת נהגו כהיום הרבנים והאדמו"רים ללבוש בגד מיוחד?

ויש לומר, שעושים זאת על פי הגמרא בשבת (דף קמ"ה ע"ב) 'מפני מה תלמידי חכמים שבבבל מצוינין, לפי שאינן בני תורה. ופירש רש"י: 'מצוינין', מציינים עצמם בלבושים נאים. 'שאינן בני תורה', כל כך, לכבדם כבני ארץ ישראל מחמת תורתם, מכבדים אותם מחמת לבושיהן, שנראין חשובים.

הרי שכאשר יש ירידת הדורות והעם אינם מכבדים את הרבנים, מחמת תורתם, צריכים הרבנים ללכת במלבוש מיוחד, כדי שיכבדו אותם מחמת המלבוש.

אך בדיני תורה, שהדיינים כבר יש להם מלבוש של רבנים, אין לשנות שילכו עם בגד מיוחד, אלא בזה שהרבנים יצטיינו בקדושה ובמדות טובות, ממילא יהיה לבעלי הדינים יראת הרוממות.

עוד יש לתרץ, שלכן הרבנים צריכים ללכת במלבוש מיוחד, שהרי הכהנים בשעה שהיו עובדים עבודתם היו לבושים בבגדי כהונה, והוא כדי לפאר ולרומם אותם, וכדכתיב (שמות כח ב) 'לכבוד ולתפארת', וביאר רבינו בחיי שיתכבד ויתפאר בהם, ולפי שהכהן הגדול מלאך ה' אצל היחידים בענין העבודה, יצוה עתה להלבישו בגדי מלכות ולהיותו מלך נכבד ומפואר אצל ההמון, כלומר שהבגדים יהפכו אותו למלך.

והנה, הרב כל השנה הוא בעבודתו ומשרת בבית השם, ואולי לכן יש לו ללכת בבגדים מיוחדים, כדי לכבדו ולפארו.

יש להוסיף את הנאמר בעירובין (דף נד ע"א), אם אדם משים עצמו כחיה זו שדורסת ואוכלת, ואיכא דאמרי שמסרחת ואוכלת, תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו.

ופירש רש"י (בפירוש השני) 'שדורסת ואוכלת', לאחר הריגתה אוכלת מיד, כך תלמיד חכם מחזר על תלמודו מיד כשמקבלו מרבו; 'מסרחת', מנבל עצמו על דברי תורה; לשון זה נראה בעיני, לפי שמצינו בכל התלמוד שדרך תלמידי חכמים להקפיד על מאכלן דרך גדולה וכבוד, ועל מלבושיהן, כדכתיב 'ולמשנאי אהבו מות'. הרי שתלמידי חכמים צריכים להקפיד על מלבושיהן דרך גדולה וכבוד. (חש"ח עירובין נד ע"א).

ההורג עמלקי ודאי, האם צריך קודם לברך על מחיית עמלק

זכור את אשר עשה לך עמלק (הפטרת זכור).

שאלה: נחלקו הראשונים אם המצוה להרוג עמלקי, אם הוא מצוה על כל יחיד, או שהיא מצוה על הצבור, או שמא היא מצוה שאינה נוהגת אלא במלך, ורק על פי נבואה.

והנה שיטת החינוך (מצוה תרד) שמצוה זו מוטלת על כל יחיד מישראל הזכרים, להרגם ולאבדם מן העולם אם יש כח בידם, בכל מקום ובכל זמן, אם אולי ימצא אחד מכל זרעם, ועובר על זה, ובא לידו אחד מזרע עמלק, ויש סיפק בידו להורגו ולא הרגו, ביטל עשה זה. ויש להסתפק מי שבא לידו אחד ויודע בוודאות שהוא עמלקי, ויש בידו להרגו, האם צריך לברך על זה, או שמא אין מברכים על הריגת עמלקי?

תשובה: הקשו הפוסקים למה אין מברכים על קריאת פרשת זכור, ומצאנו כמה תשובות בדבר. א. על השחתה אין מברכים - בספר יפה ללב (ח"ג סימן תרפה אות ג) כתב שעל השחתה לא מברכים, ואפילו על השחתה של אומות העולם, כמו שמצינו בים סוף, שאמר הקב"ה למלאכים מעשי ידי טובעים ואתם אומרים שירה. והקשה בשו"ת משנה הלכות (ח"ז סימן פא) דהא משה וישראל כן אמרו שירה על מפלתם של מצרים. ונראה דמה שישראל אמרו שירה, לא אמרו אלא משום שעל ידי מפלתם של מצרים באה להם הישועה, אבל לומר שירה והלל על מפלתם בלבד אין אומרים, והראיה שאף ישראל יש להם למעט בשירה, שכתב המשנה ברורה (סימן תצ סק"ז) שלכן אין גומרים את ההלל בשביעי של פסח מפני שביום זה נטבעו המצרים, ואמר הקב"ה מעשי ידי טובעים בים, ואתם אומרים שירה.

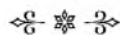
ב. יש בזה מזכרת עון - עוד טעם כתב היפה ללב, לפי שלא בא עמלק, אלא על שרפו ידיהם מדברי תורה, ואין ראוי לברך על דבר שיש בו מזכרת עון.

ג. הוא מצוה להגן מפני הסכנה - המשנה הלכות (ח"ז סימן פא) תירץ על פי מה שכתב הרשב"ש (סימן קעד) שלכן אין מברכים על ק"ש שעל המטה, משום שאינה אלא להגן מפני המזיקים, ולכן גם אין מברכים על מים אחרונים, שאינם באים אלא מפני הסכנה, וגם מחית עמלק, אינו אלא משום שהוא סכנה לעם ישראל. (חש"ח מגילה י ע"ב. ע"ש עוד).

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מז"ר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. ראש כולל 'בית דוד' חולון. חבר מועצת גדולי התורה

בי"ד הרוצה לקנוס את האביונים,
ותקן שאת המתנות יתנו לבני תורה

שאלה: קהילה אחת שיש בה אביונים, ואנשי העיר נותנים להם מתנות לאביונים מדי שנה בשנתו, אביונים אלו חטאו חטא, הם ביקשו כסף לצדקה מעובדי כוכבים בפהרסיא באופן שהוא חילול השם כמבואר בשולחן ערוך (יו"ד סימן רנד ס"א) בו בשעה שבית דין התרה בהם שלא יעשו זאת, והם בחוצפתם המשיכו לבקש מהם צדקה, ולכן רוצים בית הדין לקנסם שלא יתנו להם מתנות לאביונים, אלא רק לבני התורה הלומדים שם בכולל, אמנם הם לא אביונים, אך בכל זאת רוצים בית הדין לקנוס את האביונים ולפרסם שכל בני העיר יתנו את המתנות לאביונים לבני התורה. האם יש להם כח לתקן תקנה כזאת?

תשובה: נאמר במסכת יבמות (דף פו ע"א) דעזרא קנס את הלויים, ותיקן שאת המעשר ראשון יתנו לכהנים. והקשה הריטב"א דכיון דלפי רבי עקיבא מדאורייתא צריך לתת דוקא ללויים, היאך יכל עזרא לקנוס שיתנו לכהן כלל, שהרי לא יצאו ישראל ידי נתינה? ותיירץ: כיון דממונא הוא, הפקר בית דין הפקר, ואפקוה רבנן למעשר מן הלויים, ואוקימינהו ברשות הכהנים, ועשאו כשלוחי לויים, עכ"ל.

ונראה כוונתו, דעזרא הפקיע מהלויים את המעשר, ותיקן שכל לוי יעשה את הכהן שליח שלו לקבל במקומו, ומאחר שמצוה לשמוע דברי חכמים, ומאחר וכל יהודי רוצה לקיים את התורה ואת מצוותיה, והתורה קבעה שכל יהודי יעשה ככל אשר יורוך, יש להניח שגם הלויים יקיימו את מצוות התורה ויסכימו למינוי הזה, שהכהן שליח הלוי, וממילא כל אחד מקיים מצות נתינה ללוי, מאחר והכהן שלוחו של הלוי.

ואולי גם בענינו, יש כח לבית דין להפקיר את זכותם של האביונים, ולקנסם לתת את המתנות לאביונים לבני התורה, ובזה יקיימו מצוות מתנות לאביונים אפילו שבני התורה אינם אביונים, כי הם נחשבים כשלוחים של האביונים.

אך יתכן שבענינו אולי לא יועיל, מאחר ותקנת מרדכי ואסתר היתה להרבות שמחת פורים, ויעוין בתוספות הרא"ש בבבא מציעא (דף עח ע"ב) שביאר את הגמרא שמגבת פורים לפורים, ח"ל: ואף על גב דאמרנו בערכיו דמעות של צדקה מותר לשנותו

פרוז שאביו גר בירושלים ופורים בערב שבת,
האם יאכל עמו אחר חצות

שאלה: פרוז שקיים את מצוות הפורים בעירו כדת וכדין ביום חמישי, ובערב שבת שהוא שושן פורים, עלה לבית אביו לירושלים והגיע שם לאחר חצות. אביו שהוא בן ירושלים, לא רצה לאכול את הסעודה בגפו, והמתין עד שיגיע בנו לבקר, ואז ערך את השלחן לסעודת פורים. והנה לכתחילה האב היה צריך לאכול את הסעודה קודם חצות, וכמבואר במשנה ברורה (סימן תרצה סק"י), אבל אם איחר ולא אכל בבוקר, פשוט שמותר לו לאכול הסעודה אחר כך למרות שהוא לאחר חצות היום, מאחר וזוהי פורים שהוא מחוייב בה היום. מה שיש לדון הוא האם מותר אף לבן, [שאצלו זה שושן פורים ולא פורים] להשתתף בסעודה זו, שמא אסור לו מאחר ואין לקבוע סעודה בערב שבת כמבואר בשולחן ערוך (סימן רמט ס"ב)?

תשובה: יש מקום לומר שגם לבן מותר להשתתף ולאכול בסעודה זו, משום שנאמר במגילה (אסתר ט כח): והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור דור משפחה ומשפחה וגו', ופרש"י: משפחה ומשפחה מתאספין יחד ואוכלים ושותים יחד וכך קבלו עליהם שימי הפורים לא יעברו, עכ"ל. ובסדר היום (הו"ד בא"ר סימן תרצה סק"ד) כתב שיקבץ כל אנשי ביתו וחבריו על שלחן אחד, בדרך המסיבה שמתאספים הרבה לעשות סעודה, ומתוך כך מתרבה שמחה, אבל כשהאדם יושב יחידי וגלמוד אי אפשר לשמוח כראוי, עכ"ל, ובלקט יושר (עמ' קנט) הביא שרבו בעל תרומת הדשן היה הולך לקרוביו בתוך הסעודה, ע"ש, ויעוין בב"ח (סוף סימן תרצה) שכתב: והסכימו שטוב ויפה להם לשבת אחים יחד בסעודת פורים בשמחה ובטוב לב משתה כברכת ה' אשר נתן להם, ע"ש.

הרי לפנינו שיש מצוה שלא לאכול סעודת פורים בגפו, אלא דוקא בחברת משפחתו, אם כן גם לגבי הבן זהו סעודת מצוה שזמנה היום. [החכם עיניו בראשו שלא ישביע עצמו יותר מדי, כדי שיוכל לאכול סעודת שבת לתאבון]. (חש"ח זרעים א דמאי פ"ד

למצוה אחרת אפילו באו לידי גזבר, פורים שאני כדי להרבות בשמחת פורים אין לשנותן ואפילו יש להם מעות הרבה בכלם יקנו צרכי סעודת פורים, עכ"ל.

ולפי זה יתכן שהוא הדין בעניננו, אם כספי המתנות לאביונים יגיעו לאביונים רק על ידי שליחות ולא בפועל, ולא יגרמו לשמחת פורים, לא קיימו בזה את מטרת המצוה ע"י נתנת המתנות לבני התורה, ולכן אי אפשר לתקן תקנה זו, כי הם מבטלים את המצוה של מתנות לאביונים.

מאידך יתכן שיכולים לתקן התקנה, כי דוקא לגבאים אסור לשנות ממגבת פורים, אך אחרי שהכסף הגיע ליד העני יוכל לעשות בו מה שרוצה כמבואר ברמ"א (סימן תרצד ס"ב), ואם כן, אם אנו אומרים שהבני תורה הם שלוחי העניים, נמצא שהעניים קבלו הכסף, ועשו בו מה שרוצים והוא לתת הכסף לבני התורה כדי לקיים מצוות חכמים, וצריך עיון. (חש"ח יבמות פו ע"א).

בן עיר שהזיק

בירושלים בפורים דמוקפים ולהיפך

שאלה: נאמר ברמ"א (סימן תרצה סעיף ב): יש אומרים דאם הזיק אחד את חברו מכח שמחת פורים, פטור מלשלם. ויש לשאול האם גם כאשר בן עיר הגיע לירושלים בפורים דמוקפין והשתתף שם בשמחת פורים והזיק, יהיה פטור, או שמא חייב כי אצלו אין זה פורים?

כמו כן יש לשאול מה הדין כאשר בן עיר היה בירושלים ב"ד באדר והזיק מתוך שמחת פורים שלו, האם פטור כי אצלו זה פורים, והוא מצווה לשמח, או שמא חייב כי בירושלים אין זה פורים?

תשובה: דין זה שנהגו לפטור את המזיק מתוך שמחה, מצינו לא רק לענין פורים, אלא אף בשמחת חתן וכלה וכמבואר ברמ"א (ח"מ סימן שעח ס"ט) וז"ל: בחורים הרוכבים לקראת חתן וכלה והזיקו זה את זה ממון חברו דרך שמחה ושחוק, וכן בשאר דבר שמחה, הואיל ונהגו כן, פטורין, יעו"ש.

ובטעם הדבר יעוין בפרי מגדים (א"א שם ס"ק ז-ח) שכתב ב' טעמים, א. דבפורים מסתמא מוחלין, ב. הוה כאנוס קצת, יעו"ש.

והנה מסברא נראה שגם אם אדם זר יבוא לשמח בשמחת חתן וכלה ויזיק, שהוא יהיה פטור, שסוף סוף הוא השתתף בשמחת חתן וכלה, ואף שימח אותם, והוא בכלל המנהג לפטור את המזיק מתוך שמחה.

מאידך אם אחד יחליט לשמח חתן וכלה ברחוב שלא באולם השמחות, מסתבר שיהיה חייב, ששם

אין לו רשות להזיק, וכבר נאמר במסכת כלה רבתי (פרק ט ה"ב) לא ישמח אדם בין הבוכים, ולא יבכה בין השמחים, וה"ה בעניננו באולם שמחות צריכים כולם לשמח, וכשנמצאים מחוץ לאולם אין מקום לשמחת חתן. וה"ה לענין פורים, בפורים דמוקפים בירושלים מצוה על כולם להשתתף בשמחה שלהם, וממילא המזיק יהיה פטור, משא"כ ביום י"ד, שבמקום זה אין שמחת פורים, אין מקום לאחרים לשמח כאן, ואם שמח, אין מנהג לפטרו ואינו בגדר אנוס קצת, והציבור לא חייב למחול לו, וצ"ע. [והנה בערוך השלחן (אור"ח שם ס"י) כתב: עכשיו בעונותינו הרבים ערבה כל שמחה ואין אנו נוהגים לשמח כל כך עד שיבא להזיק, ולכן עכשיו כשהזיק חייב לשלם, יעו"ש. אכן מסתיימת דברי המשנ"ב משמע שדין זה נוהג אף כיום בהזיק קטן, וצריך עיון].

לסיכום: מסברא נראה שהכל הולך אחר מקום הנזק, שאם במקום הנזק היה זה פורים, פטור, ואם במקום הנזק זה לא היה פורים חייב, אפילו שאצל המזיק היה זה פורים.

והנה דין זה שהמזיק מתוך שמחה פטור, מובא רק ברמ"א ולא בשו"ע, ויתכן שדעת השו"ע שחייב, אך נראה שאף אם המזיק היה בן ספרד, יוכל לומר קים לי כשיטת הרמ"א (במקרים שפטור לפי הרמ"א), כי שמעתי בשם מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שכן ספרד יכול לומר קים לי כשיטת הרמ"א ולהיפך, ויעוין עוד במנחת יצחק (ח"ו סימן קע) שהעלה כן.

(חש"ח יבמות יג ע"ב).

חידה: אירעה תקלה בקריאת המגילה, בירושלים פסקו לחזור ובבני ברק פסקו להמשיך, הכיצד?

תשובה: כתב המשנה ברורה (סימן תרצב סק"ב): אם נשתתק הקורא באמצע המגילה, דעת האחרונים דאין צריך הקורא השני העומד תחתיו להתחיל מראש, רק יתחיל ממקום שפסק הראשון, דהוא טירחא דציבורא, והוסיף לעיין בשערי תשובה.

ובשערי תשובה (סק"ב) כתב שאם לא קרא רק קצת פסוקים שאינו מאריך, יתחיל מראש, וגם נראה דאם רוב הציבור מסכימים שיתחיל מראש, וליל פורים במוצ"ש טוב להתחיל מראש, שלא יהיה נפשם עגומה בקריאה לחצאין, אך אם הוא בשאר ימים שהתענית קשה עליהם יש להקל, עכ"ל השערי תשובה.

ולפי"ז יש חילוק בין ירושלים, ששם אין קרין את המגילה במוצאי הצום יש לחזור לראש, אבל בבני ברק שהקריאה במוצאי הצום, ימשיכו, חוץ משנה שחל פורים במוצאי שבת. (חש"ח ביצה כה ע"ב).

שכור כלוט שהזיק, האם חייב לשלם

שאלה: ראובן השתכר בפורים, והגיע עד שכרותו של לוט, ולא ידע בין ימינו לשמאלו, הוא הלך ברחוב והתנדנד מצד לצד, ונתקע במכוניות חונות, ושבר לכמה מכוניות את המראה בצד, כשנתפקח מיינו, תבעוהו בעלי המכוניות לדין, על ששבר להם את המראה שהיא מגיעה לסכום רב, מאידך ראובן אין מכחיש, אלא טוען אינו זוכר כלום מכל מה שעבר עלי בפורים, אך גם אם הזקתי יתכן שאני פטור משני טעמים, א. שלפי הנראה הייתי שכור כלוט, ב. הרי כתב הרמ"א (או"ח סימן תרצה ס"ב) שאם הזיק אחד את חברו מכח שמחת פורים, פטור מלשלם, מה הדין?

תשובה: נאמר בעירובין (דף סה ע"א) שיכור מקחו מקח וממכרו ממכר, כללו של דבר הרי הוא כפיקח לכל דבריו. אמר רבי חנינא לא שנו אלא שלא הגיע לשכרותו של לוט, אבל הגיע לשכרותו של לוט פטור מכלום. ולכאורה גם פטור מתשלומין.

והנה כתב הרמב"ם (חובל ומזיק פ"א ה"א) אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן בין שכור. והביא גיסי הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו קרית מלך את המבואר במדרש משלי (פרשה כג ס"י בט) שהמשתכר ביינו הולך ועושה פצע וחבורה חנם, למה, מפני שאין לו דין. הרי ששכור פטור מלשלם, והשיב שהמדרש מיירי בשכור כלוט שפטור.

אמנם בשו"ת הב"ח (סימן סב) נשאל על ראובן שסעד בסעודת חתן וכלה, וזרק זכוכית אל הכותל כמנהג השותים במזרחי יין מתוך שמחה, וטוען שמעון שהזיקו בעינו שנסמית לגמרי. וראובן טוען שהיה שכור כלוט. והשיב הב"ח שאין ספק שגם שכור כלוט חייב, שהיה לו להזהר מתחלה שלא ישתכר כלוט ולהזיק את הרבים, דמי אנסו להשתכר כל כך עד דלא ידע מה קעביד, וכיון שהאונס בא ממנו, חייב בניזקין, ואפילו ישן דאי אפשר בלא שינה, אם הזיק חייב בנזקין, כ"ש בשיכור דהוה פושע גמור.

וכן כתב בים של שלמה (בי"ק פ"ג ס"ג, ציינו רע"א על השו"ע חו"מ סימן רלה סכ"ב) שחייב לשלם, כי אדם מועד לעולם, ואף שמבואר בעירובין (דף סה ע"א) ששיכור כלוט פטור ממיתת בי"ד, ולא מלקין אותו. היינו שפטור מדיני שמים על אותו העון. אך חייב לשלם את נזקיו, וחיובו על מה שלא עצר ברוחו ושיכר עצמו להשתגע.

ובשו"ת משנה הלכות (ח"ה סימן ו) כתב שנראה מדבריו שגם אם חייב לשלם בדיני אדם, מכל מקום בדיני שמים בבי"ד של מעלה פטור מתשלומין, ואין בו חיוב לצאת ידי שמים, שהתשלום בדיני שמים הוא משום מצוה, ובשעה שהיה שכור היה פטור מכל המצוות. ובמה שטען ראובן שפטור לשלם משום שכתב הרמ"א שאם הזיק מכח שמחת פורים

פטור מלשלם, כבר הביא המשנה ברורה (ס"ק יג) בשם הב"ח (הנ"ל) לחלק בין הזיק גדול לקטן, בין בגוף בין בממון, דבהזיק גדול מקפידין, ואין מנהג לפטור בהזיק גדול. ובענינו היה הזיק גדול.

ובים של שלמה (שם) כתב, שגם בפורים חייב לשלם, שאפילו שמחויב להשתכר, מכל מקום אין כונת רבותינו כדי שישתגע, רק כמו שכתב הרמב"ם (מגילה פ"ב ה"ו) צריך להשתכר להיות נרדם בשכרותו. (חש"ח עירובין סה ע"א).

נכנס לירושלים במטוס בכניסת הפורים, ונחת אחר שנכנס הפורים

שאלה: נחלקו המשנה ברורה והחזו"א מתי הרגע הקובע שאם יבא בזמן הזה לכרך, יהיה מוקף ליום אחד, ודעת המשנה ברורה (סימן תרפח ס"ק יב) דהזמן הקובע הוא עלות השחר, ודעת החזו"א (או"ח סימן קנב סק"ו) שהזמן הקובע בתחילת הלילה, ואם הגיע לכרך בתחילת הלילה, ודעתו לשהות שם עד שהאיר היום, נתחייב בקריאת המגילה של ט"ו, ויש להסתפק נוסע הטס במטוס, ונכנס לאויר ירושלים ברגע של חיוב הפורים [או בעלות השחר לשיטת המשנה], או בשקיעת החמה לדעת החזו"א. ונחת על הקרקע כמה דקות אחר התחלת החיוב, האם נחשב הוא למוקף בן יומו, שחייב בקריאת המגילה ובשאר מצוות היום בט"ו, שהרי היה כבר בשמי ירושלים ברגע החיוב, או שמא כיון שעדיין לא נחת על הקרקע לא התחייב באויר?

תשובה: נסתפק בירושלמי (פ"י מסנהדרין) מה הדין באנשי עיר הנדחת שצריך להרוג כל בהמותיהם ולשרוף כל שללה, האם חייבים גם לשרוף את העופות הפורחים שם באויר, או לא. ולכאורה הספק בירושלמי הוא אם העופות שעפו למעלה מי' נחשבים לבני עיר הנדחת, או שמא מאחר ולא עמדו בקרקע עיר הנדחת, אינם חייבים בשריפה, וכמו כן בענינו אם הנוסע נמצא באויר יש להסתפק אם שייך לעיר המוקפת.

עוד יש להביא ראיה מהא דמבואר במכות (דף יב ע"ב) שאם נמצא הרוצח בנוף עץ שבתוך תחום העיר מקלט, קלטה אותו, אע"פ שגוף העץ עמוד מחוץ לעיר המקלט, הרי דאירה של עיר המקלט קולטת כמו קרקעיתה, וכמו כן הנמצא באויר ירושלים הרי הוא כנמצא בקרקעית ירושלים, ואפשר לדחות, שדוקא כשנמצא על נוף שהוא מקום שאפשר להתקיים עליו נחשב הוא כנמצא בעיר מקלט, ולא כנמצא באויר שאי אפשר להתקיים שם.

ומ"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל אמר שנראה לו שאין הוא בן כרך, כל זמן שלא נחת על הקרקע. ואפשר קצת להביא ראיה לזה, דכתיב 'על כן

היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות, הרי שבעינין ישיבה בעיר.

אך עדיין יש לעיין למה לא התחייב מדין סמוך ונראה שכיון שהוא עומד במקום שרואים את ירושלים, נתחייב בקריאתה בט"ו. אך זה אינו שכתב הערוך השולחן (סימן תרפח סעיף טז) שבן כרך המפרש בים קורא ב"ד וכל זה אם אינו עתיד להיות בביתו בט"ו, אבל אם עתיד לבוא בט"ו לביתו, לא יקרא ב"ד, דבשלמא כשהוא בעיר ב"ד, חל עליו חובת אנשי המקום, אבל בים ובמדבר אין שום חיוב, אלא דאם הוא בספינה גם בט"ו, ממילא חיובו כרוב העולם. ע"כ. והוא הדין באויר לא חל עליו שום חיוב. (חשי"ח מגילה עמ' כא).

❖ ❖ ❖

תייר המגיע לא"י, היכן ישהה בפורים בעיר המופקת חומה או בפרזי

שאלה: תייר המגיע לארץ ישראל ב"ג באדר, הוא יכול לשכור חדר במלון בירושלים, והוא יכול גם לשכור חדר במלון בעיר פרוזה. האם יעדיף את הפרוזה כדי להיות זריז במצוות, ולקיים את ימי הפורים ב"ד?

תשובה: נאמר במגילה (דף ו ע"ב) שדעת רבי אליעזר ברבי יוסי שפורים בשנה מעוברת הוא באדר ראשון, משום דאין מעבירין על המצות, ואף רבן שמעון בן גמליאל החולק, היינו טעמא משום דמסמך גאולה לגאולה עדיף. אבל משמע שאינו חולק דבהקדמת הזמן יש בזה משום אין מעבירין על המצוות. לפי זה לכאורה יש עליו לשכור מלון בעיר פרוזה, וכעין זה כתב הרדב"ז (הו"ד במשנה ברורה סימן צ ס"ק כח) שמי שהיה תפוס בבית האסורים, והשר נתן לו רשות לבחור איזה יום שירצה כדי להתפלל עם הצבור, יבחר באותו יום תיכף, ולא יחמיץ המצוה להמתין על יום הכיפורים, או פורים. ואף החכם צבי (סימן ק) החולק עליו, אין זה אלא כאשר יש במצוה השניה הידור מצוה, אבל כאן מאי הידור יש.

אלא שנראה שבענינו אין בזה משום אין מעבירין על המצות, דכיון שהוא עומד עתה ב"ג באדר, אין עליו עדיין חיוב של קיום המצוה, ויכול לבחור באיזה יום שירצה, ואם יבחר בעיר מוקפת חומה, אין בזה אין מעבירין על המצות, כיון כשיגיע יום י"ד לא חל עליו כלל החיוב, מה שאין כן בנידון הרדב"ז הוא חייב כל יום במצוה להתפלל עם הציבור, ויש בזה משום אין מעבירין.

ונראה שיתכן שזה תלוי במחלוקת ראשונים, דהנה כתב הרמב"ן (הביאו הר"ן דף א ע"א בדפי הרי"ף), שעיקר נס הפורים היא בערים הפרזים, מאחר דהערים

המוקפים היו מוגנים, וכשצוה אחשורוש להשמיד להרוג ולאבד, היו הפרזים והעיירות שאין להם חומה סביב בספק סכנה גדולה, שלא יעלו עליהם אויבים יותר מן המוקפין חומה, ולשנה הבאה עמדו הפרזים ונהגו מעצמם לעשות י"ד שמחה ומשתה, והעיר שושן עשו ג"כ ממחרת בזמן הנס שלהן, אבל הערים המוקפין חומה לא עשו כלום, לפי שלא היה הנס גדול כפרזים, וזהו שכתוב על כן היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשתה, ולא הוזכרו כאן מוקפים כלל, ולאחר זמן שהאיר הקב"ה עיניהם ומצאו סמך מן התורה, עמד מרדכי ובית דינו וראו דבריהם של פרזים, שראוי הנס הזה לעשות לו זכר לדורות, וקבעו אותו על כל ישראל שכולם היו בספק, וראו להקדים פרזים למוקפין מפני שנסם היה גדול, עכ"ל.

והקשה הר"ן על זה דלמה לא עשו היהודים היושבים בערי חומה משתה ושמחה, הרי היו דרים עם הגוים בתוך העיר, ומפני זה העלה שאדרבא יום ט"ו הוא יותר יקר ונכבד. וכתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן קצח) בהסבר הדבר שהרי ביום המלחמה כתיב 'ואיש לא עמד בפניהם', ואם כן הגוים הדרים בפרזים אין חדש כ"כ במה שלא עמדו בפניהם, אבל אותם שהיו יכולים להשגב במבצר משגב חומותיהם ואפילו הכי לא עצרו חיל, לזה היה צריך נס יותר גדול. ואם כן לפי דברי הרמב"ן לכאורה עדיף לשהות בערי הפרזות, משא"כ לשטת הר"ן, וצריך עיון. (חשי"ח מגילה עמ' לג).

❖ ❖ ❖

האם מותר לשמוע נגינה בתענית אסתר

שאלה: האם מותר להיות שמח ולשמוע נגינה בתענית אסתר, או שמא כיון שהוא יום צום יש לאסור?

תשובה: כתב במגן אבות (למאירי סימן כג) שמה שאמרו במסכת מגילה (דף ה ע"א) 'ואקדומי פורענותא לא מקדימין' היינו דוקא בשאר תעניות, אבל תענית אסתר שאינו חובה גמורה כל כך, ושאינו בו דין אקדומי פורענותא, דאדרבא תענית של שמחה הוא, וראוי להקדימו לחמישי, כדי שלא להתענות בערב שבת. וכן כתב הכלבו (סימן סב ד"ה וכתב) נהגו ישראל להתענות ב"ג באדר, זכר לתענית שגזרה אסתר בימי המן, שנאמר (אסתר ט לא) 'דברי הצומות וזעקתם', והוא תענית של שמחה, ולזכרון הנס קבלוהו בשמחה באותה שעה עליהם ועל זרעם. ואם כן לכאורה מותר לשמוח בו. (חשי"ח מגילה עמ' ריט).

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת תצוה תשע"ח

פרשת זכור

ויאמר שאול אל שמואל חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דברך.

הנה נקט שעבר על שתי דברים, את פי ה' ואת דברך. ויש לבאר, המחית עמלק מלבד מה דהיא מ"ע דאורייתא לדורות, עוד היה אצל שאול מצוה מיוחדת, דכיון דשאול נצטוה בנבואה ע"י שמואל להלחם בעמלק, א"כ היה מצווה בזה במיוחד, במ"ע דלשמוע בקול נביא.

ולפי"ז יש לבאר, דזהו שתי הדברים שנקט, דפי ה' היינו המ"ע דאורייתא, ואת דברך, היינו דברי הנביא, שעבר על המ"ע דלשמוע בקול נביא.

ובזה יש לפרש מה שאמר שאול לשמואל, זעתה שא נא את חטאתי, והלא הקב"ה הוא המוחל חטאים, ומה ביקש משמואל שישא את חטאתו.

אכן לפי המבואר יש לומר, דעל מה שעבר על המ"ע דאורייתא, ע"ז מהניא תשובה, ומה שאמר שאול לשמואל שישא חטאתו, היה על מה שעבר על מצוות הנביא, וסבר שאול שיכול שמואל למחול על זה, שהנביא יכול למחול למי שעבר על דבריו, שהוא כעין הא דאיתא בסוטה וסנהדרין דוקן ממרא שרצו ב"ד למחול לו מוחלין לו. (עיין סנהדרין דף י"ז, ורמב"ן פר' בהעלותך).

ויש להוסיף בזה עוד, דהנה שאול אמר זעתה שא נא, ומהו זעתה. ובפשוטו היינו אחר ששב ואמר חטאתי. אכן לפי המבואר י"ל דמה שאמר זעתה, היינו אחר ששב על ביטול המ"ע דאורייתא, בזה שאמר חטאתי, ואם כן לא נשאר רק החטא שעבר על דברי נביא, וע"ז אמר שא נא את חטאתי, ואז ימחל לו לגמרי, ונמצא שאין כלל חטא, וא"כ ממילא יהא כמו שסיים דבריו, ושוב עמי ואשתוהו לה'. והנה לעיל כתיב, ויאמר שמואל החפץ לה' וגו', הנה שמוע מזבח טוב, להקשיב מחלב אלים'. הרי חשב הכתוב שתי עניינים, וכפילות יש כאן, שמוע, ולהקשיב. ובתרגום יונתן איתא 'הא קבלת למימריה מנכסת קודשין טוב, לאצתא למילי נביאיה מתרב פטימין', ומבואר בדברי התרגום דפירש דשמוע, קאי על דבר ה', ולהקשיב, קאי על דברי הנביאים, וזהו כמו שנתבאר, דמלבד המ"ע דאורייתא שהיה בזה, עוד היה בזה גם החיוב לשמוע בקול נביא.

והנה להלן כתיב 'כי חטאת קסם מרי, ואון ותרפים הפצר', הנה גם כאן חשב הכתוב תרי מילי, וגם בזה איתא בתרגום יונתן, 'כן חובת כל גבר דמסרב פתגמא בו', כן חוב כל אנש דפצר ומוסיף על מילי נביא', הרי דגם כאן חשב הכתוב תרי מילי בתביעה, חדא שצריך לשמוע דבר ה', ועוד שצריך להקשיב לדברי הנביא, וכ"ז הוא כמו שנתבאר, שהיה בזה גם עבירה על מ"ע דאורייתא, וגם עבירה על דברי הנביא.

והנה לעיל כתיב שה' אמר לשמואל על שאול, 'כי שב מאחרי, ואת דברי לא הקים', ויש לפרש דאמר כאן שתי דברים, חדא כי שב מאחרי, והיינו שלא קיים המ"ע דאורייתא, ועוד שאת דברי לא הקים, והיינו המצוה המיוחדת מפי נביא.

והנה בתחילת הפרשה כתוב, ויאמר שמואל אל שאול, אותי שלח

פרשת תצוה

ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך וגו'. (כ"ח, א').

צריך ביאור מהו ענין ההקרבה אל משה. ונראה לבאר על פי הא דאיתא בתוספתא (סנהדרין פ"ג) ונפסק ברמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ד הט"ו) שאין מעמידין כהן גדול אלא בי"ד של שבעים ואחד. ומשה היה במקום בי"ד דע"א, כדאיתא בגמ' בכמה דוכתי, דמשה במקום ע"א קאי.

ולפי"ז יש לפרש דזהו ענין ההקרבה אליו, היינו שמשה ימנהו לכהן גדול, וזהו משום דבעינן למינוי בי"ד של ע"א, ומשה דבמקום ע"א קאי, הוא זה שיכול למנותו.

ואתה הקרב אליך וגו' מתוך בני ישראל לכהנו לו. (שם).

מפורש בפסוק דההקרבה היא מתוך בני ישראל, וצ"ב מהו מתוך בני ישראל.

ויש לבאר, ע"פ דברי המכילתא בפ' בא, הובא בחי' מרן רי"ז עה"ת בפ' שופטים, עד שלא נבחר אהרן, היו כל ישראל כשרים לכהונה, משנבחר אהרן יצאו כל ישראל וכו'. ומבואר במכילתא דמעיקרא היו ראויים כל ישראל לכהונה, ורק משנבחר אהרן נפסלו מן הכהונה ונדחו מלהיות כהנים, ונמצא דע"י בחירה זו הוא דנפסלו והופקעו כל ישראל מן הכהונה, ועד לבחירה זו היו כל ישראל ראויים לכהונה.

ועפי"ז י"ל דזהו הפירוש מתוך בני ישראל, דהבחירה באהרן, היא בחירה בו מתוך בני ישראל, דבחירה זו היא בחירה מתוך כל ישראל, שכולם יכולים להיות כהנים, וע"י בחירה זו יפסלו ויופקעו מן הכהונה.

ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לו וגו', ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לו. (כ"ח, ג' ד').

מבואר בפסוק דבגדי אהרן הם גם לקדשו וגם לכהנו, ובגדי בניו הם רק לכהנו, ולא לקדשו, וצ"ב החילוק בזה.

ונראה הביאור בזה, דהנה בסוף הפרשה (כ"ט כ"ט) כתוב ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו למשחה בהם ולמלא בהם את ידם, ופירש רש"י דע"י הבגדים הוא מתלבש בכהונה גדולה, והיינו דקידוש כהן גדול הוא ע"י לבישת הבגדים, וכמבואר בגמ' ביומא דף ה' דקידוש כה"ג לדורות הוא ע"י ריבוי שבעה, ומשיחה שבעה. אכן כ"ז הוא רק בבח"ג שצריך מעשה קידוש לכהונה גדולה, אבל שאר כל הכהנים, כיון שנמשחו בשמן המשיחה בשבעת ימי המילואים, הרי הם כהנים ממילא, ואינם צריכים עוד שום מעשה קידוש.

ולפי"ז מבואר היטב החילוק דבגדי כהן גדול, הם לקדשו לכהנו לו, דע"י הבגדים הוא מתקדש לכהונה גדולה, אבל בגדי בניו אינם באים לקדשו בקדושת כהונה, שהרי קדושת כהונתם ממילא היא באה, ועל כן אינם אלא לעצם הכהונה, דאין בגדיהם עליהם, אין כהונתם עליהם, וה"ה כור, ולכן כתוב בפסוק רק שהם לכהנו לו.

ה' למשחק למלך על עמו על ישראל, ועתה שמע לקול דברי ה'. והכתוב צריך ביאור מה תלוי שצריך לשמוע בקול ה' כמה שהוא מלך.

ולפי מה שנתבאר דהיה כאן שתי חובבים, גם משום מ"ע של מחיית עמלק, וגם משום מצוה לשמוע בקול הנביא, יש לפרש דהכי קאמר, אותי שלח ה' למשחק למלך על עמו ישראל, ומכיון שהוא מלך, על ידי זה הוא מצווה במצות עשה דאורייתא דמחיית עמלק, ועוד, ועתה שמע לקול דברי ה', היינו שכעת עוד נתחדשה נבואה מיוחדת על מחיית עמלק, וזהו ז'עתי, שזה מצוה שנאמרה ונתחדשה עתה בנבואה.

ויאמר שמואל אל שאול לא אשוב עמך כי מאסתי את דבר ה' וימאסך ה' מחיות מלך על ישראל.

צריך ביאור אמאי לא הועילה תשובה. עוד צריך ביאור דכבר בתחילה אמר שמואל לשאול, יען מאסת את דבר ה' וימאסך ממלך, וא"כ מה נוסף כאן בדברי שמואל עוד.

ויש לבאר דאילו היה זה הטא גרידא דבעבור נענש, אזי כששב נמחק מהחטא, והדר לכדמקרא, וכן סבר שאול שמשום החטא הוא דנענש בלקיחת המלוכה ממנו, וממילא בודאי דיהני ע"ז תשובה, ושוב תחזור לו המלוכה, וע"ז באה תשובתו של שמואל כי מאסת את דבר ה', שאין זה עבירה גרידא, אלא יש כאן מאיסה בדבר ה', וע"ז במדה כנגד מדה מאס בו ה' מחיות מלך, והיינו שנתבטלה ממנו הבחירה שנבחר למלוכה, ולהחזיר שוב הבחירה בו למלוכה, ע"ז לא מהני תשובה.

וזהו שתחילה אמר לו וימאסך ממלך סתם, וסבר שאול שזהו רק עונש גרידא, וע"כ מהני תשובה לבטל זה, והוסיף שמואל אח"כ וימאסך ה' מחיות מלך על ישראל, היינו שנתבטלה ממנו הבחירה שנבחר מתוך ישראל למלך עליהם, וזה לא הדר ע"י תשובה.

והנה לעיל כתב, שה' אמר לשמואל נחמתי כי המלכתי את שאול למלך, כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים, ומבואר להדיא בכתוב דהיינו שנתבטלה הבחירה בו, ולא היה זה רק עונש של נטילת המלוכה גרידא, ועל זה נסיב טעמא כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים, היינו שמלבד שדברי לא הקים, היינו שלא קים המ"ע, עוד יש בזה מאיסה, וזהו כי שב מאחרי, וע"ז במדה כנגד מדה, בטלה הבחירה בו למלוכה.

ובזה יש לפרש את הכתוב להלן פרק ט"ז, ויאמר ה' אל שמואל, עד מתי אתה מתאבל אל שאול, ואני מאסתיו ממלך על ישראל. אשר לכאורה צ"כ דהרי על זה גופא הוא דהתאבל שמואל.

אכן למשנ"ת י"ל דאילו לא הייתה בטלה הבחירה בו, והיה זה רק עונש של נטילת המלוכה גרידא, ע"ז שייך להתאבל, אבל הקב"ה אמר לו שזאתי מאסתיו, שנתבטלה הבחירה בו, וזהו ממלך על ישראל, וכמשנ"ת לעיל גבי וימאסך ה' מחיות מלך על ישראל, דר"ל הבחירה בו מתוך ישראל למלך עליהם, וע"כ שוב לא שייך להתאבל על זה, אחר שהכל בטל.

ויאמר חטאתי עתה כבדני נא נגד זקני עמי ונגד ישראל וגו'.

פירוש, שעד עתה דברו על עצם העונש, אם אפשר לבטלו ולהחזיר לו המלוכה, וזה לא עלתה בידו, ואמר שאול דמ"מ עתה מיהא הוא מלך, שהרי לא בטל דין מלך ממנו מיד, וכמפורש בפסוקים ובחז"ל, וכל הנדון היה על העתיד. וזהו שאמר לו שעכ"פ עתה יכבדו כדן מלך.

וילך אליו אנג מעדנות ויאמר אנג אכן סר מר המות. וברש"י כתב, יונתן תרגם, אנג מפנקא. וברד"ק, כלומר הלך אליו כמהלך המלכים בתענוג. כלומר אע"פ שהיה קרוב למיתה הלך אליו בגאווה כו'.

וצריך ביאור מפני מה הלך מעדנות כמהלך המלכים, ונראה יש לפרש עפ"י הא דאיתא בילקוט שמעוני (ש"א ט"ז, קכ"ג), דכששמואל בא להורגו באופן חמור, שהיה מותחו על ארבעה קונדיסין, אמר לו אנג, וכי כך ממיתין את השרים מיתות חמורות. ומבואר דאנג סבר דהגם שיהרג, אבל מ"מ יהא זה באופן קל, דאין ראוי להמית שרים במיתה חמורה. וזכרין זה מצינו בשופטים (ח כ"א), ויאמר זבח וצלמנע, קום אתה ופגע בנו, כי כאיש גבורתו וגו', ובמצו"ד פירש, כי בעבור רוב הגבורה שבך, תמית בפעם אחת ולא תשנה, וכן ראוי והגון להקל מיתת המלכים.

ולפי"ז יש לפרש, דזהו שהלך מעדנות כדרך המלכים, משום דסבר שיהרגהו כדרך שהורגין את המלכים, והלך ע"מ למות באופן של מעדנות כדרך המלכים, וזהו וילך אליו אנג מעדנות. וכשראה אנג שאינו כן, אמר אכן סר מר המות, שבאמת יהרגהו באופן מר, וכמו שאיתא בילקוט שברר לו מיתה מרה, שהיה מחתך מבשרו זתים זתים ומאכיל לנעמיות, או שהיה מותחו על ארבעה קונדיסין, וזהו מר המות.

עוד יש לבאר עפ"י"מ דאיתא בפרקי דר"א פמ"ט דשמע שמואל את קול אנג לוחש בפיו, ואמר אפשר שסר ממנו המות הרע, שנאמר אכן סר מר המות, אמר לו שמואל כאשר וכו', מבואר דאנג סבר שלא יהרגהו. ולפי"ז מבואר היטב שהלך אנג בפנינו ובגאווה, אחר שהיה סבור שלא יהרגהו.

מגלת אסתר

פ"א, י"ג. ויאמר המלך לחכמים יודעי העיתים. (א, י"ג).

בגמ' במגילה דף י"ב ע"ב איתא, מאן חכמים רבנן, יודעי העיתים שידעין לעבר שנים ולקבוע חדשים. וצריך ביאור מה צורך יש כאן בדיעת חכמות העיבור.

ונראה הביאור, ע"פ מה שדרשו חז"ל (שבת דף ע"ה ע"ב) על הפסוק (דברים ו') כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים, הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות, ומבואר דמכא דיעת חכמת העיבור, נחשבים חכמי ישראל בעיני האומות לחכמים.

ולפי"ז יש לבאר דלכן הזכיר שהם יודעי עיתים, דמשום חשיבות זו שהם יודעי עיתים פנה לחכמי ישראל.

עוד יש לבאר, דהנה בגמ' דף י"א ע"ב איתא, מאי כשבת המלך, לאחר שנתיישבה דעתו, אמר בלשצר חשב וטעה אנא חשיבנא ולא טעינא, פירוש שעשה חשבון מתי סוף שבועים שנה לגלות, כיון דחזא דמלו שבועין ולא איפרוק, אמר השתא ודאי לא מיפרקי, אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו. והיינו דהיה לו לאחשורוש חשבון של שבועים שנה, והנה בשעת המשתה בא שמן וריקד ביניהם והרג את ושת, ונוכח אחשורוש שטעה בחשבונו.

ולפי"ז י"ל דלהכי שאל את החכמים יודעי העיתים, שידעין לעבר שנים ולקבוע חדשים, שהם בקיאים בחישוב השנים, דיבארו לו היכן טעה בחשבונו.

והמלך והמן ישבו לשותות. (ג, ט"ז).

ומבואר דעשו משתה על הגזירה. ונראה דהמשתה גופא היה מכלל הגזירה, דהנה בגמ' דף י' ע"ב איתא, ר' יהושע בן לוי פתח ליה פיתחא להאי פרשתא מהכא, ז'היה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם, כן ישיש להרע אתכם' (דברים כ"ט), ואע"פ דהקב"ה בעצמו

פור המון נהפך לפורנו

במגילה בפרק ט' כתוב (כ"ג) וקבל היהודים את אשר החלו לעשות, ואת אשר כתב מרדכי אליהם. (כ"ד) כי המון בן המדתא האגני צורר כל היהודים חשב על היהודים לאבדם, והפיל פור הוא הגורל להמם ולאבדם. (כ"ה) ובבאה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו, ותלו אותו ואת בניו על העץ. (כ"ו) על כן קראו לימים האלה פורים, על שם הפור, על כן על כל דברי האגרת הזאת, ומה ראו על ככה, ומה הגיע אליהם. (כ"ז) קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם ולא יעבר, להיות עושים את שני הימים האלה, ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה.

הנה פסוק כ"ג ופסוק כ"ז מדברים מענין שקבלו היהודים על עצמם להיות עושים את ימי הפורים, ופסוקים כ"ד-כ"ז מדברים מענין הגזירה של המון, תליתו על העץ, והגורל שהטיל המון, וא"כ צריך ביאור למה נכתבו פסוקים אלו בתוך הענין שקיבלו על עצמם את ימי הפורים, והיה לו לכתוב את פסוק כ"ז בידה עם פסוק כ"ג, וכל יתר הפסוקים הם ענין אחר שאינו שייך למה שקיבלו על עצמם את ימי הפורים.

גם צריך ביאור מה נתחדש בפסוקים אלו, והרי כל ענין הגזירה של המון, ותליתו על העץ, כבר נתפרש בכל המגילה, ומה נתחדש כאן. ונראה לבאר בזה, דענין הפורים אינו קיום המצוות בלבד, אלא כלשון הפיוט ב'אשר הניא' ד'קבלו עליהם לעשות פורים', דהיינו שהקבלה היא לעשות את כל הנך מצוות מכת שם 'פורים' דווקא שהייל בהיום, והיינו דהימים האלו שנעשה בהם הנם מיקרו פורים, והטעם שנקראו פורים, הוא משום שהמון הפיל פור להרע לישראל, וכל ההנהגה היה באופן של הפיכה שהכל נהפך לטובת ישראל ולרעת המון, וכמבואר בפסוקים שכל הניסים היו בדרך של הפיכה, וכדכתיב (ט' א') 'ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם', ולהלן (פסוק כ"ב) כתיב 'כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם והחדש אשר נהפך להם מינון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה' וכו', וה'פור' שהיה להשמיד, נתהפך לטובתם של ישראל, ועל כן נחשב 'פור' לישועתנו, ולכן נקראים ימי הישועה 'פורים'.

ולפי"ז יתבארו כל פסוקים בדקדוק, דבתחילה כתוב 'וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי עליהם', ומה קיבלו עליהם, לעשות ימי 'הפורים', ולמה נקראו 'פורים', ועל זה באו ג' פסוקים לבאר הענין, כי המון חשב על היהודים לאבדם, והפיל פור להמם ולאבדם, ובבאה לפני המלך אמר להפך מחשבתו על ראשו, ותלו אותו ואת בניו על העץ, וזהו 'על כל דברי האגרת הזאת', שהלומד את המגילה מתחילה ועד הסוף, יראה כסדר שכל מה שעשה המון, נתהפך עליו לרעתו, וע"כ נקרא פורים על שם היפוך הפור, ובאופן זה דווקא הוא דקיבלו וקיימו היהודים עליהם, להיות עושים את ימי ה'פורים'.

ויש להוסיף, דכתוב בפסוק דתלו אותו ואת בניו על העץ, ויש לפרש דהיינו על העץ הידוע, כלומר העץ שהכין למרדכי, על העץ הזה גופא תלו אותו, ולומר דגם זה היה באון שנתהפך עליו מחשבתו. אלא דאכתי צריך פירוש וביאור מהו באמת הענין שהכל נעשה בהיפוך ממעשה המון, ושהפור שהמון הטיל נהפך לפורנו, והלא לכאורה אין זה אלא דבר צדדי והיכא תימצא בעלמא שעל ידה קבע המון את זמן הגזירה, וגם מה זה שייך כלל לעצם הנם של ההצלה, עד כדי שכל היום אינו נקרא אלא על שם זה.

והנה הרי עיקר ויסוד כל מציאותו של גורל הוא זה שהדבר נעשה ונבחר מעצמו, בלא שום השתדלות ושום מעשה מצד העושה, ואין בזה שום השתתפות של מעשה אדם כלל, והכל תלוי ומסור בהגורל עצמו שעל ידו נקבע הדבר.

אינו שיש על מפתח של רשעים, אבל הוא משיש אחרים, ופירש רש"י, דכשנתחייבו כליה בימי המון, היו אויביהן שמחין להן. ולפי"ז נמצא דהששון והשמחה שהיה להם הוא קיום של התוכחה דכן ישיש וגו', וא"כ נמצא דהמשתה שעשו היה מכלל צורת הגזירה שנתחייבו, שיהא זה באופן שיהיו אויביהן שמחים.

והעיר שושן נבוכה. (שם).

הנה בשושן כתוב לשון מבוכה, משא"כ בשאר מדינות המלך שבהם כתוב (ד' ג') 'אבל גדול היהודים צום ובכי ומספד', ולא מוזכר ענין של מבוכה, וצריך ביאור מ"ש שושן משאר מקומות. ונראה לבאר, דהנה איתא בגמ' דף י"ב ע"א, שאלו תלמידיו את רשב"י, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם, אמרו אתם, אמרו לו, מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, א"כ שבשושן יתרגו, שבכל העולם כולו אל יתרגו, אמרו לו, אמור אתה, אמר להם, מפני שהשתחוו לצלם, א"ל וכי משא פנים יש בדבר, אמר להם, הם לא עשו אלא לפנים, אף הקב"ה לא עשה עמיהן אלא לפנים וכו'. ונמצא שהיה ב' טעמים למה נתחייבו כליה, ומה צריכים לתקן.

ולפי"ז יש לומר, דהנה הטעם דנהנו מסעודתו של אותו רשע, שייך דוקא בשושן, שרק הם שנהנו מסעודתו, ולכן הייתה המבוכה בשושן דווקא, משום שרק בהם היה שתי הטעמים לגזירה, וזהו שנבוכה, שלא ידעו מאיזה טעם באה עליהם הגזירה, ומה עליהם לתקן. ויש להוסיף, דמשום הכי אמרה אסתר (ד' ט"ז) 'לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו וגו'', דהיינו שאלו שאכלו את הסעודה הם יצומו לתקן את החטא, (ועיין ילקוט שמעוני (שם).

ותשלח בנגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו. (ד', ד').

ויש לדקדק דלכאורה כשלוש את הבגדים, הרי ממילא כבר יסיר שקו מעליו, ועוד צריך ביאור דא"כ היה צריך להקדים הסרת השק ללבישת הבגדים.

אלא דבאמת י"ל דהסרת השק הוא ענין בפ"ע, מלבד לבישת הבגדים, והיו כאן ב' עניינים, אחד להלבישו בנגדים, ועוד ענין בפ"ע שיסיר שקו, ואינם תלויים זה בזה, דאפשר שילבש בנגדים ותחתם השק על בשרו. ובאמת מצינו כן ביהורם בן אחאב בעת שצרו ארם על שומרון (מלכים ב' ו' ל') 'ויהי כשמוע המלך את דברי האשה וגו' וירא העם והנה השק על בשרו מבית', הרי דהיה לבוש בשק, יחד עם הבגדים, הרי דהסרת השק, אינו תלוי בלבישת הבגדים, וממילא הוא ענין בפ"ע, וזהו שאמר, ותשלח בנגדים להלביש את מרדכי, ועוד שיסיר שקו מעליו.

ותלבש אסתר מלכות. (ח, א').

בגמ' דף ט"ו ע"א איתא, בגדי מלכות מבעי ליה, א"ר אלעזר א"ר חנינא מלמד שלבשתה רוח הקודש. וצ"ב מה היה צורך לרוח הקודש בשעה שנכנסה לאחשורוש.

ונראה דבשביל לפעול גאולת ישראל צריך שתהא נבואה, וכמבואר מדברי רבנו הגר"ח שהובאו בחידושי מרן רי"ז הלוי פר' שמות, על הפסוק דכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, דכל הניסים והנפלאות שיהיו נעשים לעתיד לבא יהיו ע"י נביא, ומבואר דגאולת ישראל נעשית דוקא ע"י נבואה.

ויש לומר דגם ישועה זו מהמון היה צריך להיות בנבואה דוקא, ולפי"ז יש לבאר דלכן כשנכנסה לאחשורוש לפעול את ישועת ישראל, הייתה צריכה ללבוש רוח הקודש.

והנה במשלי (ט"ז, ל"ג) כתיב "בחיך יוטל את הגורל ומה' כל משפטו", וביאור המקרא הוא, שבא להזהיר שגם אם בחיך יוטל גורל היינו שמטיל גורל לקבוע איזה דבר, אבל אל ידמה בנפשו שעיי"ז נמצא שהדבר נקבע במקרה בעלמא, אלא מה' כל משפטו, שגם זה עיי"ז הקב"ה הוא שנקבע. (עיי"ש במצודות דוד רבנו יונה ובפירושו הגר"א). והיינו שדבר הנעשה בגורל, עניינו הוא שהדבר נעשה בהשגחה פרטית מאת ה'.

והנה המן הרשע כפר בעיקר, ואין לו אמונה בהשגחה פרטית, א"כ לדידה הרי יסוד הענין הגורל הוא בדיוק להיפוך, שבגורל הדבר נמסר ליד המקרה ושיהיה הדבר נקבע בסתם ובעלמא, שהרי אי לאו השגחת השי"ת הרי באמת שלכא שום סיבה שכך יצא טפי מאשר שיצא האופן השני, והרי ליכא שום מעשה אדם משתתף בזה כמוש"כ, וא"כ בע"כ שזהו מקרה בעלמא. וזה הוא שהיה ביסוד עניין הגורל שהמן הטיל, שהוא סבר למסור ליד המקרה את קביעות זמן הגזירה, ולא שיהיה הדבר נקבע על ידו, וא"כ נמצא שעיקר הטלת הגורל של המן, היה זה הכחשת ההשגחה, וכפירה בכל ענין השגחה פרטית.

והנה בפיוט אשר הניא איתא ד"פור המן נהפך לפורנו", והביאור בזה הוא, שזה גופא מה שהמן בכפירתו מסר הדבר ליד המקרה, נתהפך עלינו לטובה עיי"ז ההשגחה העליונה, והיינו היפוך מחשבתו הרעה של המן הרשע, וזהו הביאור שפור המן היינו מחשבת הכפירה, היא גופא נתהפכה עיי"ז ההשגחה. א"כ הרי אתי שפיר היטב העניין שהיום נקרא פורים עיי"ש הפור, שבאמת אין עניין הגורל דבר צדדי והיכי תימצא בעלמא שהמן נקט בה לקבוע זמן הגזירה, אלא אדרבה זהו באמת עיקר הנס וההצלה שהיה זה מלחמה בכפירה, והגורל עצמו נתהפך עלינו לטובה, היינו שההשגחה העליונה הפכה את מחשבתו שהשב במעשה הגורל, ועל כן עיקר היום וההצלה מישך שייך לפור המן, ועל כן נקרא פורים.

מחייית עמלק ובנין בית המקדש

הנה חז"ל (אסתר פ"ט, ובפסיקתא דר"כ, עיי"ן רש"י מגילה ד.) דרשו את מזמור שיר חנוכת הבית לדוד וגו' על ענין דמרדכי ואסתר. וצריך לבאר מה עניינו ושייכותו של הענין הזה של נס של מרדכי ואסתר לחנוכת הבית של בית המקדש.

ונראה לבאר דהנה בנביא עזרא (פ"ד) כתוב דבמלכות אחשורוש כתבו שטנה, ועכבו את בנין בית המקדש, וכדאיתא במגילה דף י"א ע"א וברש"י שם, והכותב היה שמי שופר המלך, וכדאיתא ברש"י מגילה דף ט"ז ע"א, והוא היה בנו של המן, ובפדר"א איתא שבניו של המן היו סופרי המלך. והנה אחר הנס שנתלו המן ובניו, ושאר בניו ירדו מגדולתם, ובתרגום אסתר (ט' י"ד) איתא, ושמי שפרא איתקטיל בסיפא, סרו המעכבים את בנין הבית, ומעתה שוב אפשר היה לבנות את בית המקדש, ומבואר היטב השייכות של נס מרדכי ואסתר לחנוכת הבית, וזהו מזמור שיר חנוכת הבית.

ולפי"ז מדוקדק היטב מה שנקט חנוכת הבית, ולא אמר על בנין הבית, משום דבאמת כבר התחילו בבנין הבית, רק שעכבוהו באמצע הבנין מלגמרו, אבל עתה יוכל כבר להיות חנוכתו. והשיר על הנס הוי נמי מזמור על חנוכת הבית שיהא מעתה.

והנה במגילה כתוב כמה פעמים שאמר אחשורוש לאסתר עד חצי המלכות, ודרשוהו חז"ל דהיינו חוץ מבנין בית המקדש, אבל אחר שתלו את המן, כתוב עוד ב' פעמים שדברה אסתר לאחשורוש, ולא אמר לה עד חצי המלכות, אלא אמר ומה בקשתך עוד ותעש. ולפי המבואר נראה לומר דהטעם הוא דכיון דהיה זה אחר מפלת המן ובניו, וממילא כבר סר העיכוב מבנין הבית, ולכן לא התנה זאת אחשורוש בדבריו.

עוד יש לבאר השייכות דענין מרדכי ואסתר לבית המקדש, עיי"מ דאיתא בגמ' בסנהדרין דף כ' ע"ב דמחייית עמלק קודמת לבנין בית המקדש, וכן גם היה הסדר אצל דוד המלך.

ויש לומר דגם בבנין בית שני הוצרך להיות בסדר הזה, דתחילה יהיה מחייית עמלק, ורק אחר"כ בנין הבית. וייש לומר דזה גופא הוא גם הטעם שבנין הבית נפסק באמצע, בשביל שבתחילה יהיה מחייית עמלק, ורק אחר"כ יבנה הבית. ולפי"ז מבואר היטב השייכות לחנוכת הבית, דרק אחר שנתקיים מחייית עמלק עיי"ן מרדכי ואסתר, אז הוא דיכלו לבנות את בית המקדש, וזהו מזמור שיר חנוכת הבית על נס זה, שעיי"ן גם זה נתאפשר להיות חנוכת הבית.

ובזה יתכן לבאר מה דאיתא בפיוט מעוז צור, תכון בית תפלתי ושם תודה נזכר, לעת תכין מטבח מצר המנבה, או אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח, דלכאורה היה צריך לומר או אגמור בשיר מזמור חנוכת מזבח, מיד אחר שאמר תכון בית תפלתי וכו', ולמה הכנים באמצע הענין של לעת תכין מטבח מצר המנבה, שזה ענין לעצמו שאינו שייך לבנין הבית.

אכן הביאור הוא דכיון דקודם בנין הבית, צריך שיהא מחייית עמלק, א"כ נמצא דבשביל שיהא שיר מזמור חנוכת המזבח, מוכרח קודם להיות עת תכין מטבח מצר המנבה, דהיינו עמלק, ולא יכון בית תפלתי, כלומר דאמנם ההתחלה יכולה להיות גם קודם, וכמו שבאמת היה כן בבית שני, אבל מ"מ ליכון, דהיינו לגמור, ולומר מזמור שיר, זה לא יוכל להיות עד שיהיה מחייית עמלק.

ימי הפורים קיימים לעולם

בגמ' מגילה דף ד' ע"א דרש הפסוק בתהלים 'למען יזמרך כבוד ולא ידום ה' אלקי לעולם אודך' על ענין קריאת המגילה. ובמדרש (אסתר פ"ט) איתא ורוח"ק מה היתה אומרת למען יזמרך כבוד ולא ידום ה' אלקי לעולם אודך.

ועיי"ז נראה דיש לפרש, מה שכתוב בפסוק 'לא ידום', וכן מה שכתוב 'לעולם אודך', עיי"ז מה שכתב הרמב"ם (פ"ב מהלכות מגילה), דכל ספרי הנביאים והכתובים וכל זכרון הצרות עתידין ליבטל לימות המשיח, מגילת אסתר וימי הפורים לא יבטלו בימות המשיח, ובראב"ד שם כתב דקריאת המגילה בצבור לא תבטל. ועיי"ז יש לפרש דזהו כונת הפסוק דלא ידום ולעולם אודך, דהיינו שהודאה זו של קריאת המגילה, דקרייתא זו הלילה, לא תדום ולא תפסק לעולם, גם לימות המשיח.

והנה בפיוט של שושנת יעקב, מיוסד הנוסח 'תשועתם היית לנצח', וצ"ב דהיית, הוא לשון עבר, ולנצח, הוא לשון עתיד, ובפשטות י"ל דר"ל תשועתם היית, ותהיה לנצח. אכן לפי המבואר י"ל שנכלל בזה שהתשועה הזאת שהייתה כבר, זכרונה וקיום ימי הפורים, הוא קיים לנצח, ובנס זה היה תשועתם לנצח, טפי מתשועות אחרות שאין זכרונם לנצח.

והנה בגמ' במגילה דף ד' ע"א איתא דלמנצח על אילת השחר נאמר על ענין אסתר. ועיי"ז נראה לבאר מה דכתוב שם 'יאכלו עניים וישבעו, יהללו ה' דורשיו, יחי לבבכם לעד', דיאכלו עניים וישבעו, היינו על גדולת מרדכי, או על התקנה דימי משתה ושמחה, יהללו ה' דורשיו, היינו קריאת המגילה, עיי"ן סיום הפסוק דכל זה יחי לבבכם לעד, פירוש שכל זה קיים לנצח, והיינו עיי"ז המבואר בדברי הרמב"ם שהבאנו, דמגילת אסתר וימי הפורים, הם קיימים לעד, יותר משאר נביאים וכתובים וזכרון הצרות.

הדברים נערכו מתוך שיעור הנמסר בעש"ק
בישיבת "עטרת שלמה" - קרית הישיבה
את השיעור במלואו ניתן לשמוע בקול הלשון
036171001-1-1-21

תורת ראשי הישיבות

יו"ל לע"נ מרן ראש הישיבה הגר"א"ל שטיינמן זצוק"ל | גיליון מס' 7

הגאון הגדול רבי יגאל רוזן שליט"א ראש ישיבת אור ישראל

גם צ"ב דאף לו יהי כן שנקשרו לנס בעבותות אהבה מ"מ מה ענין זה לקבלת התורה מרצון וגם צריך התבוננות במה עדיף נס פורים לענין זה יותר מהנסים והנפלאות שנעשו להם כבר במצרים ובקריעת ים סוף ובביאתם לא"י ועוד ועוד, ולשון הגמ' קיימו מה שקבלו כבר והיינו דבימי אחשורוש נעשה קיום לקבלה שכבר היתה והא כיון שהקבלה לשעבר היתה בכפי' נמצא דבעינן עתה לקבלה גמורה ולא ליסגי בקיום בלבד.

ובעצם דברי הגמ' דכיון דמ"ת היה בכפי' לכן מודעא רבה לאורייתא צ"ע דא"כ מה אהני כפייתן ולשם מה נעשה כל ע"י הבוית"ש אך ביותר יש לה"ק דכיון דמכאן מודעא רבה הא א"צ שיטענו טענת מודעא דאחר דגלו וידוע לכל שהי' בכפי' וסגי בכפי' זו לטענת אונס א"כ אף בלא טענה כן הוא ומעתה צ"ע דאטו עד זמן מרדכי ואסתר לא נענשו על עזבם את התורה"ק ומצוותיה והא חורבן הבית היה מכח שסרו מן התורה וכל הנביאים ניבאו שיענשו על עזבם את תורת השי"ת והא כיון שקבלתם הי' באונס אין לעונשם וכמבואר להדיא בגמ' דמכאן מודעא רבה ובאמת שכבר הקשה כן הרמב"ן בסוגיא בשבת שם וכו' דאם משום גזירת מלך והיינו דהקב"ה כפה עליהם לקבל התורה ושוב חייבים בה מכח גזירת מלכותו א"כ שוב אין מקום למודעא עי"ש מש"כ בזה גם יל"ע בלשון רש"י שפי' ענין המודעא שאם יזמינם לדין וכו' והא כן הוא בכל אדם בכל שנה ושנה וא"צ לזה הזמנה מסוימת בתורת שאם יזמינו וכו'.

והנה התוס' שם ד"ה כפה הקשו אמאי הוצרך הקב"ה לכופן והרי הקדימו נעשה לנשמע ועי' בזה בתנחומא פר' נח ופר' שופטים וביארו דשמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצאתה נשמתן. וצ"ב מהיכ"ת שיחזרו מחמת האש ובפשטות הי' להם לבאר שמא יחזרו בראותן חומר המצוות ועונשי הלאוין ואדרבה לכאורה כשיראו האש הגדולה ואת גדולת הדר כבודו של הבוית"ש יתעצם בלבן חשקת התורה.

והנה יש לדון במה שהקדימו ואמרו נעשה ונשמע האם הוי זה כבר קבלה שקיבלו ע"ע את התורה א"ד דאינו אלא גילוי

מכתב: בס"ד שושן פורים תשס"ח אחדשה"ט י"שר כוחך על ספרך הנפלא ענינו של יום בעניני פסח והגש"פ ותוספת ברכה קובע המאמר המחכים בענין קבלת התורה בפורים.

בענין זה אכתוב מה שנתעוררתי בפורים השתא דהנה בפיוט שושנת יעקב נאמר תשועתם היית לנצח ותקותם בכל דור ודור. ויל"ע דלשון היית היינו לשון עבר אמנם לנצח היינו לעולמי עולמים. ונראה ביאורו דתשועתם קאי על יציאת מצרים וכמאה"כ ויושע ד' וכו' ועד שנעשה נס פורים סברו לומר שהיה הנס המופלא של יצי"מ בתורת תשועה ממצרים אך אינם מובטחים בתשועת עולמים אחר שאין הקב"ה עושה נסים בכל דור ודור וכמשי"כ הרמב"ן ס"פ בא אמנם לאחר התשועה מגזירת אחשורוש והמן שהיה זה לאחר החורבן ובמצב של הסתר פנים ולא היה בגדר נס להתנוסס שהוא גלוי לכל חזרו כלל ישראל והבינו שהתשועה הגדולה שהיתה ביצי"מ היתה תשועת עולמים אחר שתשועתם אינה מוכרחת שתהיה דוקא באופן נסי ומחוץ לגדרי הטבע.

ומעתה נמצא דתשועתם שהיתה ביצי"מ היית לנצח דזו התשועה שביצי"מ היא תשועה לנצח נצחים ומעתה נמצא שהשי"ת הוא תקותם של ישראל בכל דור ודור.

ואצטרף לזה מאמר הדור קבלוה בימי אחשורוש הנוגע בעניני המאמר שהגיעני ממך.

בגמ' שבת פ"ח ע"א ויתיצבו בתחתית ההר א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמר שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית וא"ל אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם א"ר אחא בר יעקב מכאן מורעא רבה לאורייתא ופרש"י שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם ויש להם תשובה שקבלוה באונס אמר רבה אעפי"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר ופרש"י בימי אחשורוש מאהבת הנס שנעשה להם וכו' בתור"ה מודעא. ודברים אלו צ"ב טובא דהיאך שייך לאהוב את הנס ובפשטות הכוונה לאהבת מי עשה את הנס אך א"כ הול"ל מאהבת השי"ת שעשה הנס

רצונם שמעמידים עצמם לקבלת התורה ולכאורה יש להוכיח כן מהא דכתבו התוס' דה' צורך בכפי' שמא יחזרו בהם כשיראו האש הגדולה ובשלמא לצד הב' נחא דשמא שוב לא יהיו חפצים בקבלתה אך לצד הא' כיון שכבר היתה קבלה באמירת נעשה ונשמע שוב אין שייך לדון בזה חזרה ואם הכונה שיחזרו בפועל והיינו שלמרות שהקבלה לא תתבטל מ"מ שמא לא יעמדו למעשה בקבלתם ולזה הוא שהוצרכו לכפי' א"כ שוב ליתא למודעא וא"ב נראה מוכח כצד הב'.

אמנם הנראה בזה הוא דלעולם בשעה שאמרו נעשה ונשמע הוי זו קבלה ממש וכצד הא' דלעיל אלא דמ"מ אינו אלא כמעשה לאחר ל' שהרי מכח קבלה זו לא נעשו עדיין מחויבים בתורה כל זמן שלא ניתנה בסיני וא"כ ענין הקבלה עתה הוא שתחול בשעת מ"ת בסיני ומעתה הא שפיר יש לדון בזה חזרה וכדין כל קנין לאחר ל' דקיי"ל דאיתי דיבור ומבטל דיבור ולענין זה מהניא הכפי' דלא יחזרו בהם וכיון דלמעשה לא חזרו הדר דינא דחייל קבלתם מכח מה שאמרו נעשה ונשמע דמה בכך שמניעת החדרה ה' ע"י כפי' כיון דסוכ"ס לא ה' דיבור המבטל את הקבלה פשיטא דחשיב כקבלה גמורה אלא דא"כ צ"ע סובא אמאי מהני המודעא אחר שהיתה קבלה גמורה.

והנה ידועים דברי קדשו של הרמב"ן ס"פ בא שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד אלא אם יעשה המצוה יצליחנו שכרו ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו הכל בגזירת עליון ועי"ש עוד שהרחיב לבאר ענין הנסים וביאור דבריו הק' דבדודאי הנהגת הבוית"ש עם עמו ישראל כהשגחה פרטית היינו שהכל נעשה בגדרי שכר ועונש וזו היא ההנהגה התורית אמנם אין הדבר נגלה לעינינו רכך גורה חכמתו ית' לשם קיום ענין הבחירה כידוע שהעולם מתנהג באופן וסדר טבעי כביכול ולעין הרואה נדמה שפעולותיו וחריצותו הם המצליחים את דרכיו וחדלונו ועצלותו הם המכשילים אותו והוא נתון כביכול למסגרת ההנהגה הטבעית שהיא מסתרת את ההנהגה התורית שמעליה. אך האמת היא שההנהגה התורית היא היא שמנהלת אורחותינו והקב"ה בעוצם כוחו ונפלאותיו מתאים את ההנהגה הטבעית להנהגה התורית וענין הנס אינו חידוש כלל בעת שנעשה דהנהגה התורית היא כסדר ההנהגה הנסית אלא דהיא עלומה מעין כל בשר ורק בעתים מסוימים הקב"ה פותח לנו לשעה קלה מעין פתח שדרכו נוכל להציץ ולהבחין בהנהגה התורית והוא המכונה אצלנו כנס ומכח רא"י רגעת זו שומה עלינו להבחין שכל רברינו ומקרינו כולם נסים והיינו שהכל נעשה בדרך ההנהגה התורית ומעתה נראה דבשעה שאמרו נעשה ונשמע וקיבלו עליהם עול תורה ומצוות היינו כצווי של מלך במלכותו שחוקיו וגזרותיו הם במסגרת ההנהגה הטבעית שמוטל על כל בני המלכות שבכל מעשיהם ופעולותיהם יש להם להביא כחשבון את חוקי המלכות וכ"ה לכאורה בחוקי התורה שהם הוראות לאיש הישראלי היאך ינהג בעולמו של מלך מלכי המלכים ובאמת קבלה זו חלה בשעת מעמד הר סיני ואהני לזה הכפי' טוכא עמ"נ שלא יחזרו בהן דאם היו חוזרים היתה קבלתם בטילה וכדין אתי דיבור ומבטל דיבור ולאחר שלמעשה לא חזרו הניא קבלה גמורה ואין להם בענין זה פתחון פה כלל ולכן נענשו על עזבם תורת השי"ת אך אמנם הא במעמד הר סיני נתגלה לעין כל ההנהגה התורית והיינו ראין טבע כלל ומצוות התורה אינם רק בגדר הוראות לדרכו של האדם אלא דהם עצמם יוצרים ההצלחה או ח"ו הכשלון וכדברי הרמב"ן ונתחייבו במעמד הר סיני להנהיג עצמנו כן

והביטוי לכך שההנהגה של הקב"ה עם ישראל הוא הנהגה תורית שהוא היפך ההנהגה הטבעית הוא באש שירדה על הר סיני דאינו רק לצורך אופן התגלותו של קוב"ה לעמו שהרי מצינו בתוס' חגיגה ט"ו ע"א שהביאו מירוש' דביום מילתו של אחר ישבו גדולי ירושלים ונתעסקו בד"ת ירדה אש מן השמים והקיפה אותן וא"ל אבי הבן מה באתם לשרוף את ביתי אמרו לו ח"ו אלא יושבין היינו וחוזרין ד"ת מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני לא באש נתנו. וכן מצינו במד"ר לפר' מצורע ט"ז ד' בן עזאי ה' יושב ודורש והאש מלהטת סביבותיו אמרו ל' שמא בסדרי מרכבה אתה עוסק א"ל לאו אלא מחריד ד"ת לנביאים ונביאים לכתובים וד"ת שמחין כיום נתינתן בסיני עיקר נתינתן באש ניתנו הה"ד וההר בוער באש ומבואר דעסק התורה באופן המושלם ביותר עד שהוא בדרגת נתינתן בסיני הרי הוא באש והרי אש בהנהגה הטבעית אוכלת ומכלה אמנם בהנהגה התורית אינו כן אלא להיפך דהאש הוא ביטוי להתדבקות בתורה ובנותן התורה ומצינו דראשית התגלות הבוית"ש למרע"ה ה' בסנה שבער באש אך איננו אוכל וכן נאמר הלא כה דברי ד' כאש וכו' וא"כ במעמד הר סיני נצטוו כלל ישראל על התורה באופן של ההנהגה התורית שבאה לידי ביטוי באש הגדולה והי' מקום לחוש שמתוך כך יחזרו בהם גם מקבלתם שאמרו נעשה ונשמע ולכן כפה עליהם הר כגיגית ואהני לענין שלא יחזרו ותשאר קבלתם בגדר ההנהגה הטבעית אך הקבלה המחודשת בתורת ההנהגה התורית אכן היתה בכפי' וע"ז הוא שאמר רבה מכאן מודעא רבה לאורייתא וביותר י"ל דהנהגה התורית כיון דנראית לעינינו כסתירה להנהגה הטבעית א"א לקבלה שלא בדרך כפי' אמנם לפי"צ ב"מאי אהני לן המודעא שהרי בין כך מחויבים בכל מצוות התורה מכח הקבלה דנעשה ונשמע ונראה דלזה דקדק רש"י לכתוב שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם והיינו דמצד ההנהגה התורית נתחייבו ישראל להיות עבדי המלך ולא רק אזרחי המלוכה המקיימים את הוראת המלכות והנפק"מ היא בזה גופא שעבדי המלך כל מהותם ומציאותם לעבודת המלך ולכן יש עליהם השגחה פרטית והנהגה תורית של שכר ועונש בעצם פעולותיהם דבעצם קיומן של המצוות יושפעו בשפע הראוי לזה וכן להיפך ח"ו בעשית הרע וכמבואר בדברי הרמב"ן ולענין זה שייך לשון הזמנה כיון שהוא ענף של תביעה וכדין המלך שתובע מעבדיו ומאנשי הצבא אשר אינם ממלאים את תפקידם.

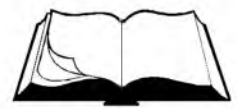
ולכן הוא הזמנה בפה"ע ולענין זה הוא דאמרו בגמ' דמכאן מורעא רבה לאורייתא וכמו שפירש"י שיש להם תשובה שקיבלוה באונס ועפ"י"ז יבואר הא דהדור קבלוה בימי אחשורוש ופירש"י ותוס' מאהבת הנס דהנה כידוע אהבה היינו התאחדות והתדבקות ורמז לדבר דאהב"ה בג' אח"ד ובנס פורים הא מצינו מה שלא ה' בשאר הנסים שנעשו לכלל ישראל שניבר ההנהגה התורית ניסית מתוך ההנהגה הטבעית וכמו שהאריכו בדה הקרמונים ולכן כשנגלה להם רז זה נתדבקו בהנהגה התורית והיינו אהבת הנס שהוא ההתאחדות עם ההנהגה הניסית תורית וזה גופא הוי הקיימו וא"צ בזה לקבלה נוספת והיינו מה שאמרו בגמ' דקיימו מה שקיבלו כבר ומעתה שוב א"צ לכפי' כיון שנוכחו בעליל לראות שאין ההנהגה התורית עומדת בסתירה להנהגה הטבעית.

ואחתום בברכה מרובה מנאי יגאל רוזן.

(ס' הבוטח עמ' תמג)

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 333

מודני פורים, ופורים דמוקפין שזול בערב שבת

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

חלם באמצע המגילה

◀ השומע קריאת המגילה ובאמצע פנה לבו לדברים אחרים והסיח דעתו, אם רואה שידו אוחזת עדיין במקום הנכון או שידוע לומר היכן אוחזים נחשב שמכוון לקריאה וצא ידי חובה (שו"ת "ארץ צבי" סי' מ"ה, והגרי"ש אלישיב זצ"ל).

אמר 'באמרו' במקום 'באמרו' כפי שכתוב במגילה,

◀ **שאלה:** שינה בקריאת המגילה ואמר 'באמרו' כפי שכתוב במגילה, ולא כמו שצריך לקרוא 'באמרו', האם יצא יד"ח?
תשובה: יצא, כיון דאין זה שינוי במשמעות הענין (הגר"נ קרליץ שליט"א).

מילים שיש ספק בקריאתו

◀ מילים שיש ספק באופן קריאתם שמחמת זה נוהגים לכפול את הקריאה, כגון בפסוק: "להשמיד להרוג ולאבד", שקוראים שוב "ולהרוג", וכן "ואיש לא עמד בפניהם", שקוראים שוב "לפניהם", יש נוהגים לחזור ולקרוא את כל הפסוק (מנהגי "חתם סופר"), ויש נוהגים לחזור ולקרוא רק אותם מילים "ואיש לא עמד בפניהם" וכן "להשמיד ולהרוג ולאבד" ("ארחות רבינו" ח"ג עמ' מ"ב בשם בעל "קהלות יעקב" זצ"ל, וכן העיד הגר"א"ל שטינמן זצ"ל בשם הגר"ר שמחה זעליג ריגור זצ"ל, אב"ד בריסק, ואדרבה טירחא ציבורא היא שלא לצורך). ומעיקר הדין מספיק אפילו אם חוזרים רק על המילה להשמיד "להרוג" "ולהרוג" ולאבד, וכן "ואיש" לא עמד "בפניהם" "לפניהם" (הגר"א"ל שטינמן זצ"ל).

החליף עשרת בני המן

◀ מעשה באחת הישיבות הגדולות שאמר בעל קורא מהר את עשרת בני המן, והחליף "ארידי" לפני "אריסי" (מספר 9 לפני מס' 8), ולא שמו לב, ואחד העיר שמעם בהקלטה, שכך היה, וכל בני הישיבה חזרו לשמוע את המגילה שמעשרת בני המן, משום שהיו כקורא מגילה למפרע. ויש לדון אם היו צריכים לחזור, שהרי כולם כבר אמרו בעצמם את עשרת בני המן, וא"כ כבר קראו לפי הסדר, האם בדיועבד אפשר לצאת בזה, או שיש אומדנא שרוצים לצאת דוקא מהבעל קורא. ומסתבר שהגם שהבעל קורא חוזר וקורא מתוך הכתב כדי שכולם יצאו ממנו (ולא לצאת מעצמם מתוך החומש שהוא כמו קריאה בעל פה), מ"מ בודאי רוצים לצאת בעצמם אם בסוף יתגלה שהבעל קורא לא הוציאם (הגר"א"ל שטינמן זצ"ל). ויש עוד לדון שהבעל קורא עצמו הרי לא יצא, וא"כ משם והלאה צריכים לשמוע שוב, וא"כ יתכן שהיו כשומע חצי ברכה ולא יצאו כלל, וצריכים לשמוע שוב את כל המגילה, ולכן טוב עשו שהבעל קורא בעצמו חזר וקרא להם מאותו מקום (עי' "קהלות יעקב" ברכות סימן י"א).

קריאת המגילה לנשים

◀ אנשים יכולים להוציא נשים בקריאת מגילה, אבל נשים אינן יכולות להוציא את האנשים, משום שחיובו הוא רק לשמוע מגילה ולא לקרוא את המגילה, כשנשים קוראות לעצמן, מברכות "לשמוע מגילה", או לשמוע מקרא מגילה (רמ"א סי' תרפ"ט ומשנ"ב סי' תרצ"ב סק"א). ועי' משנ"ב סי' תרפ"ט סק"ח).

קריאת המגילה לנשים

◀ לכתחילה תבדק כל אשה בעצמה, ומנהג העולם שהשי"ץ מברך לכולן, ונוסח הברכה "לשמוע מקרא מגילה" (הגר"נ קרליץ שליט"א).
אחר קריאת המגילה לנשים, אפילו אם יש שם עשרה, אין מברכין ברכת "הרב את רבינו" (עי' רמ"א תרצ"ב א', ומשנ"ב סי' ח', כן הורו הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והגר"נ קרליץ שליט"א).

כתיבת שם על המגילה

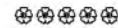
◀ **שאלה:** האם מותר לכתוב את שמו על מגילת אסתר הכתובה על קלף, מהצד השני כדי שלא תאבד?
תשובה: יכול לכתוב, ואין בזה שום חסרון (הגר"נ קרליץ שליט"א).

להוציא בקריאת היום את קריאת הלילה

◀ **שאלה:** בן עיר שעלה לירושלים ביום י"ד לאחר פלג המנחה, ונזכר שעדיין לא קרא את המגילה, ועדיין חייב לקרותה, ולידו עומד בן ירושלים שרוצה לשמוע עכשיו קריאת המגילה של ליל פורים שלו (שמפלג המנחה ואילך שייך כבר לשמוע מגילה של לילה), האם יכול בן

לע"נ מרן ראש הישיבה רשכבה"ג רבינו

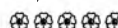
אהרן יהודה לייב שטינמן זצוקל"ה

לע"נ אחי, נפש נקיה וטהורה

שמעון בן הגה"צ רבי יוסף צבי הלוי ז"ל

נלב"ע א' בסיון תשע"ז

משכנס אדר מרים בשמחה

◀ יש להרבות בשמחה כל החודש ולא רק עד פורים, וכמו בחודש שבמסעטין בשמחה, הכוונה בכל החודש ("א"א בוטשאט" סי' תרפ"ח), ואין צריך להרבות פעולות של שמחה אלא עיקר הוא להסיר מלבו בימים אלו כל דאגה ועצב ("הליכות שלמה" פורים פרק י"ח הערה 36). ויש סוברים שהכוונה שאם צריך לעשות איזו שמחה יעשה בחודש הזה, והסטייפלער נהג לשתות יין בחודש זה (הגר"ח קניבסקי שליט"א, "תורת המועדים" סי' א').

תענית אסתר

חתו בתוך ז' ימי המשתה

◀ יש סוברים שחתן בתוך ז' ימי המשתה פטור מלהתענות בתענית אסתר (שע"ת סי' תרפ"ו בשם ברכ"י ויח"י אדם" כלל קנ"ה סי', וקישו"ע סי' קמ"א סעי' ב'). וכן הורה ה"חזון איש" זצ"ל שחתן וכלה בימי שבע הברכות שלהם אין להם להתענות ("חוט שני" הל' שבת ח"ב עמ' ש"ב). אולם האחרונים הסכימו דיתענה (שע"ת סי' ק"ז).

נשים וקטנים במחצית השקל

◀ נשים אינן צריכות ליתן מחצית השקל (הגר"נ קרליץ שליט"א, "ארחות רבינו" ח"ג עמ' נ"ב דכל הנתינה משום זכר למחצית השקל שהיו נותנים באדר, וכמבואר ברמ"א סי' תרצ"ד סי"א, והרי מבואר במשנה שקלים פ"א מ"ג שנשים פטורות, וג"ע משנ"ב שם סי' ק' שאשה מעוברת נותנת עבור ולדה). ויש סוברים שנוהגים ליתן גם עבור נשים, כיון דכתיב בשקלים "לכפר על נפשתיכם", ונתינים עבורן לכפר על הנפש ("כ"ח החיים" סי' תרצ"ד כ"ז). ואת הקטנים, ראוי לחנכם לתת מחצית השקל (הגר"נ קרליץ שליט"א).

סדר נתינת מחצית השקל

◀ **שאלה:** האם אפשר לתת מחצית השקל באופן שנותן שקל שלם ועוד חצי שקל?
תשובה: יש לתת את מחצית השקל דוקא בנתינת ג' מחצית (הגר"נ קרליץ שליט"א).

מקרא מגילה

גדול בר מצוה לקריאת המגילה

◀ **שאלה:** האם קטן בר מצוה יכול להוציא גדולים בקריאת המגילה?
תשובה: מגילה של לילה הוא רק מדרבנן יש כאן חזקה של רבא שהוא גדול ויכול להוציאם, אבל מגילה של יום שהוא מדברי קבלה, וכדין תורה (עי' משנ"ב סו"ס תרצ"ב, ושע"ת סי' תר"צ סי' מ'), דוקא קטן שיש לו זקן יכול להוציאם (וכמבואר במשנ"ב סי' רע"א סי' ג', ושע"ת סי' מ' סי' ה'), (הגר"נ קרליץ שליט"א, "אגרת הפורים" פי"ג עמ' כ"ב).

אבל בקריאת המגילה

◀ אם אָבֵל (תוך י"ב חודש) קורא את המגילה יברך אחר את הברכות משום ברכת "שהחיינו" שאין האָבֵל מברך להוציא רבים בברכת "שהחיינו", והאָבֵל יקרא את המגילה (משנ"ב סי' תרצ"ב סי' א'). ולמעשה מנהג העולם שהבעל קורא שהוא אָבֵל מברך גם ברכת "שהחיינו" (עי' "הליכות שלמה" פורים פרק י"ט דבר הלכה י"א, וי"אש"ר האש"ר פי"מ"ג סי' כ"ו להגרי"ש אלישיב זצ"ל, ושו"ת "שבט הלוי" ח"ט תשי"קמ"ו).

חושש שלא ישמע כל מילה

◀ מי שאוחז בידו חומש וחושש שלא יוכל לשמוע ולהקשיב, יקרא עם הבעל קורא בלחש מילה במילה מתוך החומש, ויזהר להקשיב לבעל קורא ולא לעצמו (שו"ת "אבני ישפה" ח"ה סי' צ"ח אות ט' בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

העיר להוציא את בני ירושלים ידי חובתו, וכן להפך?

תשובה: מסתבר שבדאי בני ירושלים לא יכול להוציא את בני העיר מכיון קריאת המגילה של יום הוא דברי קבלה, שהוא כעין דאורייתא, וקריאת לילה היא רק דרבנן, אבל יש להסתפק על בן הכרך אם יכול להוציא את בני העיר. ונסתפק בזה הגר"צ פרינק זצ"ל.

והעיר הגר"א זצ"ל דמסתבר שגם בן הכרך לא יכול להוציא את בני העיר כיון שהוציא תרתי דסתרי, דהרי א"א להיות שמפגל המנחה הוא גם יום וגם לילה לגבי אדם א'. על כן אם לגבי הירושלמי הרוצה לצאת עכשיו, אצלו נחשב ליום ט"ו, א"כ אצלו השני קורא כבר ביום ט"ו, ואין זה קריאה כלל מכיון שהוא בן עיר וכבר עבר זמנו.

(ועי' "חסד ומשפט" סנהדרין ע"ח). להגר"א זצ"ל שטיינמן דאדם שהוא טריפה יכול להוציא אחר שאינו טריפה בקריאת המגילה ופרשת "זכור", אף שלגבינו הוא נחשב כמת גם לענין איסורים, עי' סנהדרין שם, כיון שלגבי עצמו דינו ודאי כחי הוא חייב בקריאת המגילה, יכול אף להוציא אחרים, ויש לחלק).

מדיני מתנות לאביונים

נתינה לצורך סעודה

◀ **שאלה:** האם יש ענין לתת לעני לפני הצהרים בכדי שיוכל לקנות בזה צרכי הסעודה?

תשובה: אם אפשר יש מקום להדר ליתן לפני הסעודה בכדי שיוכל לקנות צרכי הסעודה (הגר"נ קרליץ שליט"א), ואף שרוב עניים כבר קנו סעודתם, מ"מ מצד הנתינה שיהא ראוי לעני לקנות צרכי הסעודה. לפני כארבעים שנה שהיה מצוי פירות בכסף הישראלי, ולא היה כדאי להשאיר הכסף בלירות, והיו מחליפים הכסף ונותנים לעניים הכסף בדולרים, הורה מרן הסטייפלער זצ"ל להשאיר קצת כסף בלירות, בכדי שיהא ראוי לעני לקנות בזה ביום הפורים אוכל לצרכי הסעודה.

זיכוי לעני

◀ אם אין יכול לתת לעני בפועל אפשר לזכות עבורו, ולכתחילה יש לומר לו על כך, ובדיעבד אם לא הודיעו ג"כ יש בזה מצות מתנות לאביונים (הגר"נ קרליץ שליט"א).

עניי עירך

◀ **שאלה:** בחור שגר בבני ברק ולומד בישיבה בירושלים, מי נחשבים "עניי עירך", עניי בני ברק או עניי ירושלים?

תשובה: שניהם נחשבים עניי עירך, כמו מי שגר בשתי דירות, פעם בירושלים ופעם בבני ברק, שיש לו שני "עניי עירך", ועדיף יותר שיתן לעניי העיר שבה הוא לומד כי הם נחשבים יותר "עניי עירך", כי שם נמצא רוב הזמן, ובביתו נמצא רק פעם בכמה שבועות (הגר"א זצ"ל שטיינמן זצ"ל).

פורים

אשה

◀ אין האיש צריך להקנות את המנות לאשתו, ודי בכך שנותן עבורה, ועל ידי כך יצאה ידי חובתה, ונראה שזה כעין מה שמצינו לגבי שקלים, שאדם שוקל שקלו של חברו, וכן בקרבנות שמקריב את קרבנותיו (הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ שליט"א).

משלוח מנות בין בעל לאשתו

◀ **שאלה:** האם בעל יכול לשלוח מנות לאשתו?

יסוד השאלה הוא אע"פ שבעל חייב ליתן לאשתו מזונות, מ"מ באופן שנותן יותר ממה שמחויב, דאין לומר שמה שקנתה אשה קנה בעלה, וה"ז כאילו נותן לעצמו שהרי איתא בגמרא (ב"ב נ"א:): בעל שנותן מתנה לאשתו קנתה, ואינו אוכל מזה כלום, וא"כ האם יכול בכה"ג לצאת ידי משלוח מנות?

תשובה: ק"ל אשתו כגופו ונחשב כאילו נותן לעצמו ולא יוצא בזה ידי מצות משלוח מנות (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

משלוח מנות בשבת

◀ **שאלה:** קנה משלוח מנות מוכן בחנות, ויש בו מעט דברים אבל עולה יקר משום שעיצבו אותה בצורה מיוחדת (עם הרבה אוויר בפנים, וכן הרבה קש ונייר צלופן!) האם מותר לסטלו בשבת?

תשובה: מכיון שמאוד מקפיד שלא יתקלקל, ואם נוגעים בו יכול להתקלקל, יש לו דין של מוקצה מחמת חסרון כיס, ואע"פ שכתוב בשו"ע (סי' ש"י ס"א) שאין מוקצה באוכלים, מ"מ הכל לפי הענין, והיות שמאוד מקפידים ונוהרים בזה, יש לחשוש בו משום מוקצה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

כיוש אנשים בפורים

◀ אין שום היתר לבייש חברו, וכ"ש וחלילה לגנות רבותיו או שאר ת"ח בפורים. ויש איסור גמור משום "מלבין פני חברו ברבים", ומותר רק באופן שברור שאף אחד לא יפגע מזה (הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ שליט"א).

אין להתחפש להמן הרשע

◀ סיפר הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם אביו זצ"ל, שכל שנה עשו בישיבה את המשחק של פורים, והבחורים התחפשו לאחשוורוש מרדכי והמן וכו', וכל שנה הבחור שהתחפש להמן באותה השנה, לא נשאר בלימוד, ועזב את הישיבה באותה השנה ("ארחות ברינו" שם), ולכן יש להזהר לילדים להתחפש כמו צדיקים וצדקניות, ולא כמו רשעים או מחללי שבת וכדומה, שכל דבר משפיע על השאיפות של הילד (הגר"א זצ"ל שטיינמן זצ"ל).

ציצית בכהן גדול

◀ **שאלה:** יש ילדים שמתחפשים לכהן גדול, ויש להם "מעיל תכלת" (בצורת טלית קטן), האם חייב להטיל בו ציצית, או להיות שלובשים זאת רק ליום אחד א"צ ציצית?

תשובה: אם יש בו שיעור טלית קטן חייב לקשור בו ציצית, אע"פ שהוא רק ליום אחד, ואע"פ שהכהן הגדול לא קשר בו ציצית, כבר כתב ה"מנחת חינוך" (מצ' צ"ט ס"ק ד'), שהטעם משום שזה מממון הקדש ולא ממון שלו, אבל מעיל תכלת של פורים שהוא פרטי חייב בציצית (הגר"ח קניבסקי שליט"א). ויש עצה לעגל פינה אחת ואז פטור מציצית.

פורים דמוקפין

סעודת פורים בערב שבת

◀ כשחל פורים ביום ששי, יעשו הסעודה בבוקר לפני חצות (רמ"א סי' תרצ"ה סי"ב ומשנ"ב). ואם התחיל לפני חצות, יכולים להמשיך גם לאחר חצות, ועכ"פ יראו שלא ימלאו כריסם, ויניחו מקום לכבוד שבת ("ערוך השולחן" סי' רמ"ט סי"ז). וב"י אפרים" כתב בשם מהרי"ל, שאפשר להתחיל עד שעה עשירית (משנ"ב סי' תרצ"ה סי"ק י').

אם לא התחיל סעודת פורים לפני חצות, חייב קודם להתפלל מנחה משום דאסור להתחיל סעודה גדולה לפני מנחה.

◀ מי שנתעבך ולא אכל סעודת פורים עד לאחר פגל המנחה, יטול ידיו ויאכל, וכשנכנסת השבת יקבל שבת ויפרוס מפה ויקדש ויאכל עוד (ואם כבר בירך על היין, לא יברך "בורא פרי הגפן" שוב בעת הקידוש) אבל לא יקבל עליו שבת מיד ויטול ידיו ויאכל, דהרי מבואר (בסי' תרפ"ח סעיף ו') דאין עושין סעודת פורים בשבת. (שו"ת התעוררות תשובה, ח"ב סי' קע"ב). כשפורס מפה ומקדש, לכתחילה יאכל מעט יותר מכביצה, לאחר קידוש, שבה יוצא י"ח סעודה לכו"ע, וכמבואר במשנ"ב (סי' רצ"א סי"ק ב'). ועי' ספר "פורים המשולש" (להגר"ש דבליצקי שליט"א) דיש לבצוע על לחם משנה אף שאין מברך המוציא. אולם עי' שו"ת "האלף לך שלמה" (להגר"ש קלוגר זצ"ל, ח"א, סי' ק"יג) דמבואר שבכה"ג אין צריך לחם משנה.

◀ ואם נמשכה הסעודה עד הלילה, חייב להזכיר הזכרה של שבת דהיינו "רצה", וא"כ אינו יכול לומר גם "על הנסים" דהוי תרתי דסתרי, וכיון דאין הזכרת "על הנסים" חמור, לכן יאמר רק "רצה" (משנ"ב סי' תרצ"ה סי"ק ט"ו, דלא כמג"א ובה"ט).

סעודה אחר חצות או פורס מפה ומקדש

◀ **שאלה:** מי קשה לו לעשות את הסעודה לפני חצות, האם עדיף לעשות את הסעודה לאחר חצות, (ואז יכנס לשבת מלא וגדוש!), או שיעשה את הסעודה סמוך לשבת ופורס ומפה ומקדש?

תשובה: עדיף לעשות הסעודה אחרי הצהרים ויאכל קצת פחות כדי שלא יהא שבע כ"כ בשבת (הגר"א זצ"ל), ואם באמת היה שבע, יאחר סעודת ליל שבת כדי שיהא קצת רעב (הגר"ח קניבסקי שליט"א). ויש להוסיף דהעושה סעודה סמוך לשבת ופורס מפה ומקדש, איתא בשו"ע (סי' רצ"א סעיף ד'), ב' דעות האם חייב לחזור ולברך "המוציא" אחר קידוש, דכיון שעשה קידוש נאסר באכילת פת, ונחשב כהפסק, או שא"צ לברך שוב "המוציא", והמשנ"ב (סי"ח) כתב דספק ברכות להקל ולא מברכים, עי' שם. וע"כ לכתחילה אין להכניס עצמו לספק ברכות, אלא עדיף לאכול ולסיים מבעוד יום.

בן עיר בסעודת פורים דמוקפין

◀ **שאלה:** כשפורים דמוקפין חל ביום שישי, והם אוכלים סעודת פורים לאחר חצות, האם מותר לבן עיר (שמבקר שם את קרוביו) להשתתף עמם היות שאצלו אין זה פורים, ואין לו חיוב סעודה?

תשובה: כיון שגם אצל בן י"ד לו סעודת מצוה, שהרי יש קצת מצוה לבן י"ד גם בשו"ע פורים (עי' רמ"א סי' תרצ"ה סעיף א'), מסתבר שיכול להשתתף עמם (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

נטילת צפרניים

◀ נטילת צפרניים יש להתיר בפורים שחל בערב שבת, מכיוון שיש מצוה לגזוז לכבוד שבת, ה"ה בכלל צורך מצוה, (שו"ת "דברי מלכאל" ח"ה סי' רל"ו, ו"פסקי תשובה" סי' ק"נ).

למשמש בבגדים

◀ כשחל פורים בערב שבת יש להיזהר ולמשמש בבגדים לפני שבת, כיון שהולכים בפורים עם בגדי שבת ומצוי שמניחים חפצים בכיסים.

הדלקת נרות

◀ יש להיזהר מאוד שלא לשכוח להדליק נרות שבת עקב טרדות היום, ובפרט אלו שאוכלים סעודת פורים בסוף היום, ומקבלים שבת ומקדשים באמצע הסעודה, שלא ישכחו גם להדליק נרות באמצע הסעודה לפני הקידוש (בפעמים קודמות היו ששכחו להדליק נרות בגלל שלא היו רגילות בזה).

מגילה לאחר קבלת בשבת

◀ **שאלה:** כשפורים חל ביום שישי, ולא הספיקו לקרוא מגילה עד שקיבלו שבת, האם מותר לקרוא את המגילה, או מכיון שגזרו לאסור קריאת מגילה בשבת, שמה יעבינו ד' אמות, גם בכה"ג אסור?

תשובה: מבואר כעין זה במשנ"ב (סי' ת"ר סי"ק ז') בשם ה"ט"ז לענין שופר שאם לא תקעו שופר ביום שני דראש השנה שחל בערב שבת, וכבר קיבל שבת במוציא ראש השנה שיתקעו בלי ברכה, עי' שם, וכתב הפמ"ג (סי' תרצ"ב) שה"ה בזה יקראו מגילה בלי לברך עליו. והוסיף שה"ה אם כבר הגיע בין השמשות יקראו בלי ברכה.

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענייני דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטינמן זללה"ה

בס"ד | גליון 245 | שנה ה' | פרשת תצוה - זכור | שנת תשע"ח

יתור בגדים בכלי מתכות

איתא בגמ' בזבחים (יט, א) דאמר רבא א"ד חסדא וכו' שלא במקום בגדים שלש על שלש חוצצות וכו'. יל"ע לרבא אם השיעור של ג' על ג' זה כמו בטומאה, וממילא יהי חילוק דבגד של שק ועור ששיעורו גדול יותר לענין טומאה ה"נ לגבי יתור בגדים לא יפסול אלא בשיעורו, או דלמא כיון דג' על ג' חשוב שיעור בגד ממילא בכל המינים סגי דליהוי יתור בגדים, ועי' במקדש דוד סי' ל"ו.

ולענין כלי מתכות אי מקרי יתור בגדים נראה עפ"י מש"כ בר"ש ריש אהלות פ"א מ"ב וכן בתוס' נזיר דף נ"ד ב' (ד"ה ת"ש) דכלי מתכות מקרי בגד מדכתיב ואלה הבגדים וגו' וקא חשיב ציץ שהוא טס של זהב ה"נ לגבי יתור בגדים י"ל דהוי יתור, ולפי"ז כהן הלובש בתי עינים ממכתת הוי יתור בגדים, ואמנם משום שנחלשה ראייתו אין לפסול כהן שנצרך לכך דבמה שנחלשה ראייתו מעט אינו נעשה בעל מום.

אמנם יל"ע כמה הוא השיעור בכלי מתכות כדי שיחשב בגד, דהא חזינון שהציץ שהיה רחבו דק ב' אצבעות כבד נקרא בגד, אמנם יתכן דלגבי יתור בגדים גם בגד מתכות צריך שיעור ג' על ג' כמו בשאר בגדים אם נימא שאין זה תלוי בקבלת טומאה כמו שנסתפקנו לעיל, ורק הציץ הי' לו חשיבות בשיעורו שנאמר בו ולא גרע מצלצול קטן דחשיב ומהאי טעמא גם טבעת תיחשב יתור בגדים אפי' שאין בה ג' על ג' דהא חשיבא. (אילת

השחר זבחים יט, א)

ריצוי ציץ

ונשא אהרן את עון הקדשים. יל"ע בהא דציץ מרצה אם זה דוקא כשמונה על כה"ג צדיק, אבל ציץ שעל כה"ג רשע [כמו שה' הרבה צדוקים בבית שני] לא מרצה א"ד מ"מ הציץ מרצה? (אילת השחר זבחים כג, א)

מכנסים מרושלין

זבחים יח, א ת"ר היו מרושלין מסולקין וכו' ופרש"י מרושלין נגררין בקרקע, מסולקין מן הקרקע מתוך שהם קצרים. ולפירושו מיירי הכא רק על אורך הכתונת, ולכא"ה באורך הבית יד דשיעורו עד פס ידו כמ"ש הרמב"ם בפרק ח' מכלי המקדש הי"ז אם הי' ארוך או קצר מזה איכא האי דינא.

ומה דנקט רש"י דוקא אורך הכתונת, יתכן משום דנפק"מ לגבי הא דאבנט מינז גיז דמיירי לקמן בע"ב שזה שייך דוקא באבנט על הכתונת משום שכך דרך בנ"א להתקטט באבנט על הבגד העליון וזה יופי הבגד, אבל בשאר מקומות כגון אם ישים חוט לקצר השרוול לא יחשב סילוק, וכן משמע קצת במש"כ רש"י בע"ב ד"ה כאן שסילקו ע"י אבנט כדרך שהנשים עושות בא ללמד שזה דרך לבישה כדי ליפות הבגד.

ואמנם י"ל דלא מקרי מרושלין ומסולקין רק כשארורך הרבה או קצר הרבה, אבל אם יהיה נמשך מעט על פיסת ידו או שיהי' מעט פחות מהשיעור אינו חסר מכמדתו, דאין מקום מדויק דעד שם הוא דרך הלבישה בדוקא, וכן לענין אורך הכתונת י"ל דקצר מעט או ארוך מעט לא הוי בכלל מרושלין ומסולקין, וכולה סוגיא מיירי דוקא בקיצר יותר מדאי או האריך יותר מדאי, דהיינו כשניכר וכדמשמע ברש"י בע"ב.

והנה ברש"י כאן משמע דשיעור אורך הכתונת הוא עד הקרקע, ובפסחים דף ס"ה ע"ב כתב כן להדיא דכמדתו הוא שיהא שוה לארץ, ונמצא שהיו גם כפות רגלי הכהנים מכוסים בכתונת, אמנם הרמב"ם פ"ח מכלי המקדש הי"ז כתב דאורך הכתונת עד למעלה מן העקב, וכן מבואר בדבריו שם בפ"י הלכה ז' דהעקב אינו מקום בגדים ועי' ברמב"ם פ"ה מהל' דעות ה"ט לגבי בגד ת"ח דארכו עד עקבו. (אילת השחר זבחים יח, א)

דין כיסוי במכנסים

בגמ' שם כאן שסילקו ע"י אבנט ופרש"י דכשרין דהא איתנהו, והיינו דיש בבגד את כל השיעור.

וקשה מה מועיל מה שיש בבגד את כל השיעור אם אין הכהן לובש את כל מה שצריך להיות לבוש בכתונת, ודומה לציצית דכשאינו לבוש באופן שמכסה את גופו אלא מקופל על צוארו אינו חייב בציצית, ולא מועיל מה שיש בבגד שיעור טלית כיון שאינו לבוש בו, [עי' משנה ברורה סי' ח' סק"ג] וכן כאן למה מספיק מה שיש בבגד את השיעור אם הבגד מקופל ואינו מכסה את כל אורך גופו, וכמו שילבש מכנסים מקופלים שאינם מגיעים עד ירכים הרי לא יועיל כיון שאינו לבוש כמו שאמרה תורה?

ויש לומר דודאי במכנסים דכתיב בהו לכסות וגו' צריך שיכסה בפועל ולא יועיל כשהן מקופלין ע"י אבנט, אבל בשאר בגדים אין קפיידא שבשרו יהי' מכוסה כיון שלא נאמר בהן לכסות רק צריך שילבשם וזה נקרא לבישה.

ואין להקשות א"כ למה פוסל כשיש דבר חוצץ בין הבגד לבשר ולא נימא דלא גרע מאם לא הי' לבוש כלל במקום זה, דלגבי חציצה היות ואפי' אם נחשוב כאילו הוא לבוש במקום הזה מ"מ הרי יש דבר החוצץ, משא"כ מ"מ הרי יש דבר החוצץ משא"כ כשאין דבר החוצץ חשבינן לי' שפיר כאילו הוא לבוש בבגד גם במקום ההוא. (אילת השחר זבחים שם)

שכר הבגדים

מצינו שני מקומות בתורה שקבל אהרן שכר מיוחד על מעשיו. אחד דבר זה ששתק וקבל שכר על שתיתקו ועוד מצינו על מה שנאמר וראך ושמח בלבו זכה לחושן שנתון על לבו כמו שהביא רש"י בפר' תצוה.

והבדל גדול יש ביניהם כי החושן זה שכר לו ולזרעו עד סוף כל הדורות שהיה לו חושן וכפר על כל בני ישראל, וכאן זכה לדבר אחד שנתייחד שמו בפרשה זו.

ויש לומר דההבדל ביניהם הוא כי להתחזק מחמת קידוש השם קל יותר, מאשר להרגיש שמחה אע"פ שרואה שהשני יגדל ממנו. (אילת השחר זבחים קטו, ב)

הודעה

גליון פר' כי תשא יצא בס"ד רק דרך קובצי הגליונות.

בקשה גדולה

לקראת חג הפסח לבקשת רבים אנו רוצים להוציא גליון 'משנת החינוך' ח"ב הוראות והדרכות ממרן רבנו זצ"ל על עניני חינוך. וע"כ אנו פונים ומבקשים למי שיש בידו הוראות הדרכות ומכתבים שישלח לנו בהקדם לזיכוי הרבים

שיחת רבנו בכולל פוניבז' ערב פורים תש"ס

בעצם אין דבר יותר חשוב מלימוד התורה. בפרט אצל בני תורה זה העיקר. עיקר החיזוק שלהם הוא לימוד התורה, ומצינו באמת ג"כ שבזמן שהיו הצרות ה' מרדכי הצדיק יושב עם התלמידים ולימוד הלכות קמיצה. ובא המן וראה שהוא יושב ולומד. וכשראהו מרדכי תיכף עמד והתפלל.

וכשגמר את התפילה, שאל אותו המן מה הם עושים כאן?

אמר לו שבזמן שהיה בית המקדש קיים היה מביאין מנחת העומר והיות צריכין לקמצה, ולימוד עמהם האין קומצין, אמר המן שהוא רואה שהקומץ הזה - הלכות קמיצה, ניצח את העשרה אלפים ככר כסף שאמר לשקול על היהודים לאבדם.

הוא הכיר שהזכות הזה של לימוד התורה של הלכות קמיצה זה ניצח, **רואים שאפי' המן הכיר את הגדלות של לימוד התורה שזה גדול עד כדי כך!**

וגם אח"כ כתוב, שקיימו וקיבלו, ומה העיקר שקיבלו אומרים חז"ל שהי' כאילו מתן תורה, דכמו שבזמן מעמד הר סיני היה קבלת התורה, גם אז היה עוד פעם כאילו קבלת התורה.

ובכל זאת רואים דבר תמוה קצת, דהמ"ב..... מביא בשם הלבוש את החילוק בין חנוכה לפורים. דבחנוכה אין דין משתה ושמחה רק הלל והודאה, ובפורים יש דין משתה ושמחה, ומפרש למה?

משום שבחנוכה היתה הגזירה על הדת ולא להרוג אותם, ואדרבה רצו שיחיו רק שיקבלו את הדת שלהם. ולא יקיימו את המצוות. לא ילמדו תורה ולא יעשו מילה, משא"כ בפורים רצו להרוג את היהודים והיות שרצו להרוג, לכן גם הגוף צריך להשתתף בהודאה ועושים משתה ושמחה.

אמנם זה טעם עושים משתה ושמחה.

אבל הרי עיקר המצוה בפורים זה משלוח מנות ומתנות לאביונים, ומה זה? למה תקנו את זה בפורים, ואם משום קבלת התורה היה צריך להיות שיקבלו עליהם איזה דבר למצוה כמו שמצינו בחנוכה, שתקנו הדלקת הנר.

ובפורים שלא שייך נר וכדו', יקבלו עליהם איזה מצוה אחרת. ולא מודגש כ"כ דבר זה. אמנם גם בפורים אומרים על הנסים, והלל - אומרת הגמ' שקריאת המגילה היא במקום הלל "קרייתא זו הלילא" אבל בכל זאת לא מדגישים כל כך את ההלל והודאה, רק העיקר כתוב במגילה משתה ושמחה, משלוח מנות ומתנות לאביונים, ולא מדגישים לימוד התורה כל כך. וזה תמוה קצת למה לא מדגישים לימוד התורה הרי לימוד התורה זה העיקר, דבלי זה לא מתחיל שום דבר. ואפי' המן הכיר שלימוד התורה ניצח, וא"כ לימוד התורה היה דבר גדול מאד. ובכל זאת לא מודגש את לימוד התורה בפורים, ולדאבונינו, לא רק זה, אלא לא מנצלים את הזמן, ואפי' חז"ל אומרים חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ולא מודגש כ"כ את לימוד התורה, והרי זה צריך להיות העיקר?

ובחג השבועות שהיה קבלת התורה, אז עד היום משתדלים עד כמה שאפשר להרבות בלימוד התורה, ובשביל זה אפי' יושבים כל הלילה ולומדים, וגם אם אין ניעורים בלילה עכ"פ מתחזקים בלימוד התורה. וכאן שכתוב קיימו וקיבלו, שהי' כאילו מתן תורה חדש, קבלת התורה! אם זה קבלת התורה הרי צריך להתחזק בתורה, והיכן הקבלת התורה כאן? להשתכר?! עד דלא ידע בין ארור המן וכו', ועכ"פ לא נמצא שידגישו כ"כ את לימוד התורה, והרי היה צריך להתחזק בלימוד התורה כמו בשבועות. דבשבועות קיבלו את התורה מתוך כפי' ובפורים קיבלו את התורה באהבה, א"כ כ"ש שצריך להשתדל בלימוד התורה. ולמעשה עושים דבר אחר לגמרי משתה ושמחה ומשלוח מנות ומתנות לאביונים?

וצ"ל כך: דהנה בחלק התורה יש ב' חלקים: א' בין אדם למקום, ב' בין אדם לחבירו, וכאן מודגש בעיקר החלק של בין אדם לחבירו, משלוח מנות ומתנות לאביונים, ובעצם הרבה יותר קשה החלק של בין אדם לחבירו, מהחלק של בין אדם למקום, דבבין אדם למקום אפשר לקיים יותר בנקל, משא"כ בבין אדם לחבירו, יש מדות שמאד מטרידים את האדם לקומם אותו שע"ז תהי' קנאה ושנאה, ולהיפך כדי להתחזק נגד זה צריך לעשות הפוך, שיתחזק בדברים שבין אדם לחבירו.

ובאמת בבין אדם לחבירו יש ג"כ שני חלקים, יש ואהבת לרעך כמוך, ויש מה שאומר הלל דמה דעלך סני לחברך לא תעביד. ולכאז' זה היינו הך, אבל בכל זאת זה קצת אחרת, דמשום ואהבת לרעך כמוך אנחנו מחוייבים לעשות חסד לעשות טוב, אבל מאי דעלך סני לחברך לא תעביד זה בחינה של לאו, לא תעשה רע, לא תעשה שנאה, שלא תעשה לו דבר מה שלא היית עושה בשבילך.

והחלק הזה הוא באמת יותר שוקל, כי רואים הרבה פעמים אנשים שמוכנים לעשות חסד ואפי' באופן חזק מאד, ממש עושים הרבה מדי חסד. ובכל זאת האיש הזה שעושה חסד לפעמים הוא יראה מישהו שלא מוצא חן בעיניו מאיזה סיבה שהי' ואז הוא יכול לעשות "רע" ג"כ. מאד רע! מצד אחד הוא עושה מאד חסד ומצד שני הוא עושה רע.

ועכשיו בעצם במה היה צריך להתחזק, כשבאים להתחזק בחלק של בין אדם לחבירו איזה חלק צריך לחזק, בעצם צריך לחזק את החלק הזה - לא לעשות רע. אבל אי אפשר לתקן תקנה - שלא לעשות, מה לא יעשה, הרי צריך לתקן שיעשה איזה דבר. ולכן לכל הפחות עושים את החלק הזה של עשה טוב. משלוח מנות ומתנות לאביונים.

זה הכל לחזק את הענין של עשיית הטוב. אבל התכלית באמת הוא לא רק זה. אלא התכלית הוא באמת יותר - לא לעשות רע. כמו שרואים במציאות.

באיזה דבר רואים אצל אנשים יותר את המדות בין אדם מוכן לעשות חסד אפי' הרבה מאד. אבל בכל זאת הוא לא יכול להתגבר במה שנוגע לחלק זה של בין אדם לחבירו. שכשלא מוצא חן בעיניו משהו אצל חבירו, הוא כבר תיכף ומיד יכול להיות ממש... ולעשות את הדברים הכי רעים לחבירו. ורואים מהנסיון שלא יכולים להתגבר כשיש איזה טענה או ביקורת על חבירו, ונוקם עד כדי כך, ולכן בזה צריך הרבה יותר לעבוד, לא שלהתחיל בזה אי אפשר, כי לא שייך תקנה שלא לעשות רע, דבמה זה יתבטא, אבל עיקר התכלית הוא זה.

וממילא מה שכתוב בספרים שפורים זה דבר גדול, שיש בו אהבה ואחוה ושלוה ורעות. הפשט הוא שצריך לבוא לתכלית העיקרי שיש בבין אדם לחבירו. ועי"ז שיש אהבה ואחוה ושלוה ורעות יכול לבוא גם לידי זה שגם שנאה לא יהיה, ואפי' אם יראה איזה ביקורת לא יבוא לביקורת כ"כ חזק, זה מה שצריך להיות התועלת שיוצא מפורים.

ולכן כתוב בספרים שפורים זה כמו יום כפורים, ומשמע דפורים עוד יותר גדול, משום שבזה צריך להיות עד כדי כך שבין אדם יעבד את המדות עד כדי כך שיגיע למצב שלא ירגיש את הרע, וכמשאחז"ל חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ופי' המפרשים דכמו שאפשר לבין אדם להתגבר ולעשות דבר טוב כך יוכל להתגבר ולשנוא את הרע.

ובעיקר מה שצריך לראות שבזמן הזה שהיה מעין קבלת התורה. צריך להתחזק גם בחלק הזה שיתגבר שלא לעשות רע, וזה חלק גדול מאד. ואנשים סבורים שזה חלק פשוט, וזה לא נכון. כמו שכבר הזכרנו שרואים מהנסיון הרבה פעמים שבין אדם מוכן לעשות טוב אבל כשפוגעים בו הוא לא יכול לוותר.

וצריך לדעת לא להקפיד, וחז"ל אומרים כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו. ולמה דוקא מעביר על מדותיו למה לא אמרו שיעשה חסד? משמע דאמנם חסד זה דבר טוב מאד, אבל צריך להיות "מעביר על מדותיו, מעבירין לו על כל פשעיו. במקום שפוגעים בו להיות מעביר על מדותיו, זה דבר גדול מאד, ועל זה אומרים חז"ל מעבירין לו על כל פשעיו. אבל חסד אפי' שזה דבר גדול, מ"מ זה עדיין לא מספיק, רק המעביר על מדותיו, כשיש איזה ענין של מדות. שפוגעים בו, לא יעשה רע, ואז מעבירין לו על כל פשעיו.

וזה העיקר מה שצריך להתחזק בימים אלו, ואמנם לימוד התורה אפי' בפורים יש ג"כ מצוה של לימוד תורה ולא לחשוב שבפורים פטור. ראשית בלילה אין בכלל חיוב של משתה ושמחה, ובדאי יש מצוה של לימוד התורה, ואין שום היתר שהי' פטור מלימוד התורה. דאין עדיין שום דין לא משתה ושמחה ולא להשתכר, ואפי' ביום ג"כ צריך לדעת שצריך לבוא מתוך לימוד התורה.

ואפי' שחז"ל אומרים מבטלין תלמוד תורה בשביל מקרא מגילה, זה הרי הכל בגלל הכרת הנס. ומה הענין של הכרת הנס. שזה יגרום שע"ז ירגיש שצריך לוותר על מה שעושים לו, וזה דבר מאד קשה, וצריך מאד לעבוד על זה כי זה לא הולך בקלות. כי בן אדם כשפוגעים בו, אז כל המדות פועלים, וכל הרצונות של האדם עובדים נגד חבירו, וצריך מאד חזק לעבוד להיות מעביר על מדותיו.

והקב"ה יעזור שכל אחד ואחד מאתנו באמת יתחזק בזה, ויבוא לתכלית מה שאחז"ל קיימו וקיבלו. שזה הי' מתן תורה חדש. ומהו המתן תורה היינו בחלק של בין אדם לחבירו, שצריך להתחזק, ולכן לא מצינו שתקנו שום דבר בבין אדם למקום בפורים. רק בחנוכה. כי כאן זה מה שרוצים ומצד אחד זה יותר חזק משבועות שכאן צריך להתחזק מאד בחלק הבין אדם לחבירו, בעיקר בחלק הזה של מעביר על מדותיו.

וכל אחד שיתחזק בזה, הקב"ה יעזור שבזכות זה נזכה כולנו לקיום המצוה בשלימות ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

קטעים נבחרים מתוך הספר כאל תערוג על המועדים - העומד לראות אור אי"ה בשבוע הקרוב

נשים בפר' זכור

אמר רבנו: בארץ ישראל המנהג שהרבה נשים נזהרות לשמוע פ' זכור. אמנם בחו"ל לא נהגו להחמיר בזה לנשים.

וסיפרה בת רבנו שהיתה נמצאת אצל אמה הרבנית בשבת. ופ"א בשבת פר' זכור רצתה ללכת לשמוע זכור, אמר לה רבנו: בחו"ל נשים בכלל לא הלכו לשמוע זכור וכאן מחמירים בזה, אבל את עוסקת במצוה של כיבוד אם מדאורייתא ואת עוזבת את זה בשביל חומרא? [והרבנית היתה צריכה לה אז] [אי"ה וכידוע שהפוסקים כשו"ע ורמ"א והמג"א וט"ז וכל הנו"כ, והמ"ב והערוך השולחן וכו' וכו' וכי לא הביאו את זה כלל שנשים חייבות בזכור וכן ס"ל להחזו"א שאינן חייבות בזכור]

מחייית עמלק בזמן הזה

כידוע דעמלק הוא שרש הרע בעולם, ומסופר על הגר"ח מוולאז'ין שבא למעונו של קיסר רוסיה וניגש אליו בנו הקטן של הקיסר והכה את הגר"ח בשוט ובכה הגר"ח, ואמר דלפי הסימנים שנתן לו הגאון נראה ד"שייגץ" קטן זה הוא מזרעו של עמלק ואכן כשגדל הנער ונתמנה לקיסר רוסיה סבלו ממנו כלל ישראל צרות רבות וביותר ממה שגזר את גזירת הקנטוניסטים.

והנה משמע שלא התייחס הגר"ח בהבחנתו לצאר עצמו אלא לבנו, ומשמע דאין זו ראייה על האב שהוא מזרע עמלק ואולי הסיבה לזה שבאמת לא היה בנו. ומסופר על החת"ס שהרג גוי א' ואמר עליו שהוא מזרע עמלק, והנה זהו סיפור יפה.

אבל לכאוי צ"ב איך לא חשש שיהרגוהו השלטונות על כך ויסתכן עי"ז.

משנכנס אדר מרבין בשמחה

מה שאמרו (תענית כט, א) 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', צ"ע כוונת הגמ' ובודאי אין הכוונה כפשוטו להרבות בשמחה. ואמר רבנו דבשלמא מה שאמרו משנכנס אב ממעטים בשמחה יש בזה נ"מ (עי' שו"ע תקנ"א ס"א) אבל באדר מאי איכא למימר? ואמרו לפנינו בשם הגר"ח קניבסקי שכוונת הגמ' לדין של בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי וכו' (וכדמפרש בגמ' ואזיל הובא במג"א ועוד) ואמר שא"כ מהו מרבין בשמחה הי"ל לגמ' למימר דבאדר יש מזל טוב וצ"ע. [אי"ה וראה הליכות שלמה פורים עמוד שכ"ח מה שכתב בזה]

מחצית השקל

בתענית אסתר היה נותן רבנו ג' מטבעות של חצי שקל של זמנינו [עי' רמ"א שם ובה"ל ד"ה וישל], [וקודם שנותן אומר זכר למחצית השקל]. ולא הקפיד ליתן קודם מנחה. [עי' משני"ב ס"י תרצ"ד סק"ד].

ונשאל אם יש ליתן אלו המעות לעניים או אפי' שאר צדקות?

והשיב דלאו דווקא עניים אלא גם שאר צדקות. אבל ליתן המחצית השקל לביכנ"ס שאי"צ כלל כסף, אינו לכתחילה.

האם הישובים שאין להם מנין חייבים לעקור עכו"ל פרשיות

איתא בשו"ע (סי' תרפ"ה ס"ז) דבני הישובים שאין להם מנין צריכים ללכת למקום שיש בו מנין לשמוע פרשת זכור ופרשת פרה להשיטות דחיובם מה"ת. ע"כ.

ונשאל רבנו דיש לעיין דבנשמת אדם (כלל ס"ח) הוכיח דאינו חייב לעקור מעירו כדי לשמוע תקיעות מדמבואר בגמ' (ר"ה לה, א) דמשכח"ל מקום שתוקעים ומקום שמברכים, ואין המברכים חייבים לעקור למקום התוקעים, וכן לשאר מ"ע אי"צ לעקור אף אם היא מה"ת, וא"כ כ"ש שלענין ד' הפרשיות לא היה לנו לחייבם לעקור?

והשיב: דהנה באופן שהוא נמצא במרחק של ד' אמות סמוך לעיר אחרת ודאי לא נימא דאינו חייב לעקור לשם מצד דהוי עיר אחרת, וכן כשאין המרחק גדול - כביתר לירושלים וכיו"ב - לא שייך כלל דהחיי"א, והדבר תלוי במרחק הישובים. (מאיל המילואים עמ' כה)

גר שנתגייר

נשאל רבנו לפי שיטות אלו שעמלקי שהתגייר הגירות גירות, ולכאוי א"כ הרי הוא כקטן שנולד דמי והוא ישראל. וא"כ האם יש חיוב על גר זה להרוג את אביו? ואמר רבנו: לא, משום שכיבוד אב ואם תלוי במציאות היינו מי הוא אביו ומי היא אמו ואי"ז תלוי בדין, ואפילו אם הוא כקטן שנולד דמי, עדיין במציאות הוא אביו, וא"כ אסור לבזותו ולקללו וכו' כמבואר ברמ"א סימן רמ"א סעיף ט.

הנהגות בקריאת המגילה

רבנו בשנים עברו היה שומע בדרך כלל את המגילה בהיכל ישיבת גאון יעקב, והיו שנים שהיה פושט את המגילה שלו כאגרת [עי' שעה"צ ס"י תר"צ סק"נ] ובשנים האחרונות הפסיק להקפיד בזה.

והיה נוהג לעמוד בעת זמן קריאת המגילה, למרות חולשתו אחרי הצום, ושנה אחת ביקשו [בישיבת גאון יעקב] לקצר ולא לדפוק בהמן רק הראשון והאחרון מפני חולשתו ולא עלתה בידם, ונשאר לעמוד כל זמן הקריאה.

היה קורא ביחד עם הש"ץ את המגילה. ואמר שהחושש שיחסיר מילה מהבעל קורא יש ענין שיוציא המילים בפיו כדי שיוכל להשלים [עי' ס"י תרפ"ט משנ"ב סק"ה]. והיה קורא אח"כ לנשים כדי שאם הפסיד מילה יחזור על זה כעת.

נהג במגילה שלו העשויה מקלף בידו בלי מטפחת. עי' שע"ת ס"י תרצ"א סק"ד.

באמירת המן הראשון והאחרון, רקע ברגלו על הרצפה, וכמבואר במשנ"ב ס"י תר"צ סקנ"ט.

שח נכדו הרה"ג ר' אברהם ברלין: אספר מעשה אחד, איך שלא היה בביתו כניסה לעוה"ז כלל וכלל, בערב פורים כל שנה אמי ע"ה היתה דואגת למלא את מטבחיו של אביה במוצרים למשלוחי מנות.

שנה אחת [אחרי הסתלקותה של אשת רבנו הרבנית תמר ע"ה] לא הספיקו בערב פורים להעביר את המוצרים שנקנו עבור רבנו לביתו, בבוקר יום הפורים לאחר התפילה

הגיע נכד הגרמ"י לפקוביץ זצ"ל רי"ש קורלנסקי עם משלוח מנות מסבו לרבנו, באותה עת נוכח מלבד רבנו רק אחי הרה"ג ר' יוסף שדאג לשמשו, ורבנו ואחי חיפשו במטבח מה אפשר להחזיר להגרמ"ל ולא מצאו דבר מלבד בקבוק יין ביתי, אפילו קבא דמוריקא לא נמצא, וכי מה יתן פירורי לחם? או מעט חלב, ופתח רבנו את המקרר והיה בו חבילת תמרים (שנהג לברך על הקומפוט בסעודה העץ על פרי ח') אך ראה שחבילה זו פתוחה ואי"ז מוכבד לשלוח חבילה פתוחה, ואמר לאחי שיגיד לרי"ש קורלנסקי שבהמשך היום ישלח להגרמ"ל משלוח מנות.

בדין יצאו מקצתן בעשרה דמגילה

בטורי אבן (מגילה ה, א) כתב דמבואר במגילה (יח, א) דלא יאמר אקרא עם הציבור חציה הב' של המגילה ואח"כ החצי הראשון דהויא קריאה דלמפרע, דאין להקשות דאפילו אם היה מועיל למפרע איך יגמור החצי הראשון ביחיד למ"ד שצריך עשרה לעיכובא, דיש לומר דהיה מועיל כיון שתחילתו היה בעשרה, וכעין דינא דיצאו מקצתן [והיינו דאף דבעלמא בעינן שישארו עכ"פ רובן וכאן משמע שיכול לגמור אף ביצאו הטי' והוא נשאר יחיד, ודימה לענין דיהני ההתחלה] ע"ש.

והנה ידוע המעשה עם הגר"א (עלויות אליהו או' מג) ששכר אנשים לשמוע את קריאת המגילה שלו כדי שיוכל לקרוא בעשרה, ובאמצע הקריאה ברחו כולם בהחבא ולא נשאר איש, וקרא המגילה ביחיד, וכל פעם שסיפר מזה הרבה לבכות בכי רב, ומשמע דלא סבר כהטו"א הנ"ל דסגי בהתחלה.

ואין לומר דשם שיער הגר"א שמתחילה היתה כוונתם לצאת באמצע ובאופן כזה גרע, דהלא גם בנידון הטו"א ידוע שכשיקרא אח"כ תחלת המגילה יקרא בלא העשרה. [וגם צ"ע אם אכן היה גופא דעובדא באופן שכבר בתחילת הקריאה תכננו לצאת, שעדיין לא ידעו שהגר"א יהיה שקוע כ"כ בקריאה עד שלא יבחין בנעשה סביבו].

אך י"ל דאף אם סבר כהטו"א היה כאן מקום לצער, דשמא אף שגומרים גם בלא עשרה, מכל מקום אין זה לכתחילה, ולכן כמו שכאב לו להגר"א חסרון הלכתחילה של העשרה, כן כאב לו הלכתחילה שיגמור בעשרה.

ואמר רבנו: מה הצורך לכל זה, והרי אפשר לומר דפליג בזה הגר"א על הטו"א (מאיל המילואים עמ' לח)

בבקובק מים מינרלים

נשאל רבנו: משלוח מנות הרי אפשר לקיים בכל מיני אוכל או משקה, אולם מים אין להם שם משקה לענין זה ואי אפשר לקיים משלוח מנות בכוס מים. אולם יש לדון בימינו שמים מינרלים נמכרים בבקבוקים נאים, ומחירים יקר לעתים יותר משתיה מתוקה באותה כמות, האם יש חשיבות בבקבוק כזה וניתן לצאת בו ידי חובת משלוח מנות או לאו.

והשיב רבנו: שבדיעבד יש להקל שיוצא ידי חובה אם שלח את המים בבקבוק נאה ומכובד שנמכר ביוקר כמקובל היום. [גליין וישמע משה - מקץ תשע"ח]

רבן של ישראל

הוא רואה את האבא שהוא עם שני בניו שהגיעו לסוכות להיות בארץ, והחליט לקבל ברכה כבר עתה לפני החג.

ומספר לי רבי ישעי', שכשרק נכנס האבא עם אותו בחור, וראש הישיבה מבחין בו, נהרה נראתה על פניו, הוא פונה אליו באומרו - אתה זוכר, כמדומני שאתה היית זה ששאל אותי כשהיינו באמריקה שאלות בפרק השואל... הוא שאלו אם זוכר הוא מה שאל, והבחור נבוך ולא זכר כלל את השאלה למרות שזכר שאכן שאל דבר מה. השיב לו מרן - אני יגיד לך מה שאלת, אתה שאלת כך וכך, ועניתי לך כך וכך, וכשהגעתי אחר כך ראיתי שלא עניתי לך כראוי, והוא אומר לו, כמה אני שמח שהגעתי, עכשיו אני יכול לומר לך את הביאור האמיתי בסוגיא.

מדובר במקרה שאירע לפני חצי שנה, ומאז עברו בביתו אין ספור דברים, והוא כה חשש שלא אמר לאותו נער את האמת במדויק באותה סוגיא, ורק חיכה שיזכה להאיר לו את האמת בסוגיא, וראו פשוט איזו שמחה היתה לו כשהגיע אחר חצי שנה לביתו, ויכל לומר לו את האמת בסוגיא.

ד. שח לנו בעל המעשה: אחד ששאל לרבנו שהיה בשנת האבילות על אביו ונסע עם משפחתו לארה"ב לבקור קרובים, והיה אפשרות ליסוע דרך רוסיה שהיה יותר זול אבל אז יש חשש שלא יהיה לו מנין בדרך, ונסתפק אם ליסוע עם אשתו וילדיו הקטנים ולעזור להם, או שיסע לבדו בטיסה ישירה והם יסעו דרך רוסיה עם החניית ביניים וכל הטררחא?

ואמר לו רבנו שהוא יסע לבדו ישיר והם יסעו דרך רוסיה. ובחזור גם נסע האבא לבד [והאמא עם הילדים נסעו דרך רוסיה כשמגיעים למחרתו] וכשהגיע בחזור לארץ והתקרב לבית היה ריחות שלא היה כמוהם ונתברר שבאותו קיץ [שהיה מאוד מאוד חם באה"ק] היה קצר חשמל בבית וכל מה שהיה במקפאים התקלקל ובכל הבית היה ריח נורא עם עוד שאר דברים שאכמ"ל וכו' ועבד כעשר שעות עם חומר נקיון מיוחדים שיוכלו באיזה שהוא אופן להיכנס לבית, ונתברר הסיעתא דשמיא שהנוטל עצה מהזקנים אינו נכשל ואילו היה נסע עם משפחתו לא היו יכולים אחר הנסיעה הארוכה להכנס להבית מלבד המראות הנוראות והריח הבלתי נסבל שהיו בבית.

רבנו ותיקין עשרות שנים, ושאלו רבנו מה מעשיך וכו', ואז שאלו אתה לומד תורה כל יום? וענה כן, ושוב שאלו כמה זמן? ענה שעה ומחצה, והביט בו רבנו ואמר לו אני חושב שאתה יכול להוסיף עוד עשרים דקות כל יום, כעבור כמה שנים פגש רבנו שוב בשמחה ומיד כשהגיש את ידו לשלום זכר אותו רבנו ושאלו נו הוספת עשרים דקות?

אותו אדם התבייש ולא ענה כלום כיון שלא הוסיף, אך באותו יום חזר לביתו ואמר לאשתו אם הרב שטיינמן שאני לא מאניש ולא קשור אליו מבקש ממני להוסיף עשרים דקות לימוד ביום וזוכר זאת כעבור כמה שנים כנראה שאני באמת יכול להוסיף, ומאותו יום החל להוסיף עשרים דקות לימוד.

ג. סיפר הרה"ג ר' הלל קופרמן שליט"א: מידת האמת והאחריות לכל דבר סיפור דומה ומבהיל שח באוזני ידידי רבי ישעיה לוינשטיין שליט"א, כשהיה שותף יחד עם אחיו רבי יצחק למסעו של מרן זצוק"ל במונסי בסיוור הנודע לחיזוק בני הגולה, ורק מי שהכיר את גודל חרדתו מהקפדה על כל פרט מאורחות ימי חייו, יכול להבין זאת, היה זה בחודש אייר ביום שישי, ומרן ביקש שכשנוסעים ממונרו מבית האדמו"ר מסקווירא, אצלו הגיע לביקור, בחזרה עד למונסי שנגיע לשם בחצות נהיה כבר לאחר שהתפללנו תפילת מנחה, וכל הדרך היינו חרדים איך שלא לאבד רגע, וכשהגענו לאיזה מקום להתפלל תפילת מנחה גדולה, רבי ישעיה צלצל לאחד מנגידי המקום שהיה מחזיק תורה גדול, ואמר לו שאם חפץ הוא לראות את מרן, הוא מציע לו לבא עתה לביהכ"נ ויכניס אותו מאחור לראותו, השיב לו אותו נגיד כי הוא אינו באיזור כלל, אבל ישמח מאד ששני בניו שנמצאים בביתו יקבלו ממנו ברכה, ואכן כך הוה. הם הגיעו לתפילת מנחה, ולאחר מכן ניגשו לקבל ברכה, ואחד מהם שהיה נער בר מצוה החל לשאול את מרן שאלות בפרק השואל, ואני עומד שם בלחץ נורא, ידעתי כמה הזמן יקר למרן בתוך כדי נסיעתו כשהשבת בפתח, והוא שואל שאלה ועוד שאלה, ומרן משיב לו בכזו טבעיות ונעימות מענה לכל שאלותיו.

במוצאי יו"כ"פ לאחר חודשים ספורים, רבי ישעיה חזר מהתפילה והלך לשבור את הצום בבית אמו שדרה בסמיכות למרן, ונכנס לאחר מכן ללמוד עם מרן כדרכו, באמצע הוא שומע דפיקות בדלת,

א. מספר נכדו הרה"ג ר' אברהם ברלין: לפני כחמש עשרה שנה הרי"ה היה בניחום אבלים אצל אחד מתלמידיו מתקופת שהותו במונטריי שבשווייץ אותו תלמיד ישב שבעה על אשתו בשכונת הר נוף ואותו אדם סיפר לרבנו שילדיו ומשפחתו שואלים אותו תמיד איך עמד בכל הנסיונות בימים שהחושך יכסה ארץ (השואה) והן אמנם בשווייץ הצורך לא הגיע אך גם שם היה מחסור באוכל ובדידות ועוד דברים קשים.

והשיב להם שהכל בזכות רבנו, שלישיבה במונטריי היו ב' דרכים להגיע או דרך שביל נפרד, או קיצור דרך מגינה שהיתה ליד הישיבה ודרכה יכלו לעבור לישיבה, ורבנו עבר בגינה וראהו שם מטייל ושאלו מה אתה עושה כאן וענה, מטייל!

אמר לו רבנו ואולי אתה סתם רוצה לבזבז את הזמן. ומיד עלה לביהמ"ד ללמוד, וסיפר שלקח משפט זה לכל החיים ונקודת האמת הזו שבו הוכיחו החזיקו לכל החיים. ומשפט קצר זה יש בו ב' מסרים נוקבים, א' עצם ניצול הזמן שלא לבזבז סתם את הזמן, ב' מידת האמת והדבר הראשון בזה שהאדם יהיה אמיתי עם עצמו, האם באמת רוצה לנוח או שסתם רוצה לבזבז זמן ורק מרמה את עצמו. [ואם במידת האמת עסקינן אי אפשר להאריך בזה כל כך אך אספר דבר אחד בענין זה על רבנו, שבפעם ראשונה שנתכבד להיות המסיים בסיום הש"ס במעמד רבבות אלפי ישראל ולומר ההדרן, אמר למקורביו אם אני יאמר הדרן הלך מסכת נדה וכו' יהיה זה שקר שנשמע מהנוסח כאילו סיימתי נדה וזה אינו נכון שהרי לא סיימתי, לכן אחרי שהזמין במשך תקופה זו התחיל בלימוד מסכת נדה עד סופה כדי לסיימה באמת עד חגיגת הסיום כדי שלא יהיה דובר שקר, ולמחזור הבא בדף היומי התחיל ללמוד כל הש"ס כי חשש שאם אומר ההדרן של סיום הש"ס מבינים שגם הוא סיים הש"ס ועשה קביעות לזה וביקש מתלמיד חכם [שצער ממנו בחמישים שנה בערך] שיבוא כל בוקר ללמוד עמו שבע דף כל יום מלבד שבת וכך לסיים הש"ס במהירות תוך שנה וחודשיים בערך, ובהמשך היה אותו ת"ח מקריא לפני רבינו שבע דף פעם בשבוע אחרי ותיקין כדי שיסיים הש"ס ביחד עם הציבור [שלומדים את זה שבע שנים]

ב. עוד סיפר: בשמחת נישואי ניגש אליו קרוב ממשפחת רעייתי אדם שותו"מ אך אינו חרדי והציג את עצמו לרבנו ואמר שהוא אח של אדם המתפלל עם

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי עניני דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן זצלה"ה

בס"ד | גליון 246 | שנה ה' | פרשת כי תשא | שנת תשע"ח

חרות על הלוחות מיהו בן חורין ומיהו עבד

שיחת רבנו ביישיבת נתיבות עולם, תמוז תשנ"ח

בעצם כשבאים לדבר לקהל אנשים שיש להם נסיונות קשים בחיים, כל בן אדם יש לו נסיונות קשים, אבל אנשים כאלה שהיה להם דרך אחרת, יש להם נסיונות מאד קשים וממילא "לפום צערא אגרא" מה שיש יותר נסיונות והאדם יותר מתחזק, השכר לזה הוא כפול פי כמה ממה שמקבל אדם עם פחות נסיונות קשים. ובכל זאת חיזוק צריך תמיד.

מציונו בפרקי אבות (פרק שישי משנה ב') על הפסוק "והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות" אומר התנא, אל תקרי חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה.

ובפשוטו אינו מובן כ"כ, דהנה אנחנו רגילים לקרוא לבן אדם שאינו שומר תורה ומצוות בשם "חפשי" - חפשי במעשי, שעושה כרצונו. וכאן אומר התנא להפך דחירות הוא רק מי שעוסק בתלמוד תורה. והרי כזה אחד הוא מוגבל מאד, שאינו יכול לעשות מה שרוצה. ומי שאינו שומר תורה ומצוות, הכל מותר לו, יכול לעשות מה שרוצה? ועוד יותר מזה אנו רואים כי בלשון חז"ל נקרא האדם שתחת עול תורה, שמקבל עליו "עול" תורה, וכמו שמצינו בר"ה (דף כ"ה, א') שאמרו חכמים, מצות לאו ליהנות ניתנו, ומפרש רש"י לאו ליהנות ניתנו, אלא לעול על צואריהם נתנו. וכן מצינו הרבה פסוקים, שכלל ישראל הם "עבדי השם" - עבדים להקב"ה, והרי עבד אינו בן חורין וזו סתירה להיות עבד ולהקרא בן חורין, וקשה לכאורה איך מצד אחד התנא קורא לזה בן חורין, ומצד שני נקראים עבדים?

אך התירוץ הוא דהגמ' בסנהדרין (דף צ"ט, ב') מביאה, אומר רבא כולו גופי דרופתקי גינהו, ופרש רש"י דרופתקי - טרחני, דכל הגופין לעמל נבראו, אשרי למי שעמלו בתורה. ונמצא דבעצם כל אחד הוא עבד, או עבד כאן, או עבד שם, אבל הוא עבד! אך א"כ למה קוראו התנא בן חורין הרי אדרבא כולם עבדים, ואע"פ שהוא עובד בדברים טובים, אבל למה נקרא בן חורין.

אמנם הבאור הוא פשוט: דהנה כשאדם עוסק בדברים שהוא מוכרח לעצמו, כמו אדם שאוכל וטורח בפרנסה כדי שיהיה לו אוכל, לא נוכל לומר שהוא עבד, עבד לעצמו כדי לאכול, דבדאי הוא מוכרח לאכול, וכדי לאכול צריך להרויח בפרנסתו, ולא נקרא לזה עבד.

אלא דאדם צריך לדעת מה זה "עצמו": אם ה"עצמו" הוא עניני העולם הזה, או עולם הבא, ואם אחד בא לידי הכרה כי ה"עצמו" זה הרוחניות שלו, מה שהוא שואף למטרה כמו שאומר המסילת ישרים: "להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו" אם זה, עצמותו, לא נקרא עבד, במה שטורח להגיע לזה, דכשאחד יגע כדי

לאכול, להכין את האוכל, אע"פ שטורח ועמל אי"ז נקרא עמל ולא עבדה, דטורח לצורך עצמו, ורק מה שטורח לזולתו זה בכלל עבדות.

אמנם השאלה היא, דהנה כל אחד מכיה, וכך רגיל כל אחד לומר, מהו העיקר, הרוחניות! אבל אם הוא באמת מרגיש כך, זה לא ברור, דמציונו אפי' בימי התנאים, אומר ר' יוחנן בן זכאי לתלמידיו, הלואי שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. ולמי אמר את זה, לא אנשים שאינם מאמינים בהקב"ה, אינם מאמינים בעולם הבא, ובכל זאת אומר שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם.

והמצאות היא כך דכשאדם יודע שיענישו אותו אנשים בשר ודם, הוא פוחד, ומעונש שמים לא מפחדים כ"כ אפי' מי שמאמין בה', הרי ר' יוחנן אמר את זה לתלמידיו שהיו תנאים! ובכל זאת אומר להם "הלואי שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם", דמורא בשר ודם הוא יותר.

וכמו למשל בזמנינו אדם מפחד לעשות דברים כדי שלא יענישוהו במאסר, אע"פ שכיום מאסר אי"ז דבר נורא כ"כ, וביחס למה שהיה לפני הרבה דורות ממש אין להשוות דפעם היה הרבה יותר קשה פי כמה וכמה, ובכל זאת אף אחד לא רוצה להיות במאסר ועושים כל מיני מאמצים כדי להשתחרר, וכל זה אינו דומה לאף אחד מאלף אלפי אלפים ורובבות פעמים מההנהגה, ומ"מ כל אחד יודע שאיננו מפחד מההנהגה כמו שמפחד מלעבור על החוק כדי שלא לקבל מאסר, מה זה מאסר? ואעפ"כ הוא בפחד נורא.

והרי חז"ל אומרים (כמ"ש הרמב"ן) דכל יסורי איוב כל ימיו, אי"ז דומה למשהו מההנהגה, נורא ואיום! ובכל זאת כל אחד יודע שאינו דומה אצלו הפחד מעבירה ומהנהגה כמו הפחד מבית האסורים, למרות שבית האסורים לגבי זה הוא ממש כאין וכאפס, מ"מ כך הוא המציאות שאדם לא מפחד ממה שהוא לא רואה בעיניים שלו במציאות, כאן בעוה"ז, ואפי' שהוא מאמין, מ"מ הוא לא יכול לתאר לעצמו עד כדי כך, ולכן צריך ר' יוחנן לומר לו, שיהא מורא שמים עליך כמורא בשר ודם, זה הברכה והתפילה שביקש עליהם ר' יוחנן לפני מותו, כך הוא המציאות דאדם אינו מרגיש את הגהיגום, אפי' לא כמו עונש הכי קטן שבעוה"ז.

ומאותו טעם ג"כ בן אדם בעוה"ז חושב שתורה ומצוות זה "עול", זה הכבדה! ואילו היה מרגיש את האמת, היה מרגיש "אושר" ו"חירות". אמנם אנחנו, אע"פ שאומרים את זה, איננו מרגישים את זה, ואדם מרגיש את עצמו שאינו בחירות, אלא הוא מוגבל, שאיננו יכול לעשות מה שרוצה, זה אסור וזה אסור, הכל צריך להיות בתכלית, וזה עושה לו הרגשה שהוא מוגבל. אבל אליבא דאמת זה החירות! כי זה התכלית שלו, וזה בשביל עצמו, רק שאנחנו מדברים כך ולא מרגישים את זה. וחושבים תמיד הוא לא יכול, קשיים, אבל אליבא דאמת כל הקשיים האלה הם אפס, נגד מה שזה באמת טירחא

ועמל רק לעצמו, וכשיתברר לאדם מה הוא ה"עצמו" יראה שזה ממש חירות. חז"ל אומרים בברכות (דף ד', ע"ב) שצריך להסמיק גאולה לתפילה, ופרש"י לפי שנאמר בתהילים: "'ה צורי וגואלי", וסמיק ליה, "יענך ה' ביום צרה", למדו חז"ל מזה שצריך להסמיק גאולה לתפילה. משל לאוהבו של המלך שרוצה לבקש צרכיו מהמלך צריך בתחילה להתקרב למלך ואח"כ לבקש בקשתו, כך צריך האדם מתחילה להתקרב לקב"ה ע"י הזכרת הגאולה ואז יכול להתפלל. והשאלה היא למה דוקא גאולה, הרי במשך התפילה יש כ"כ הרבה שבחים שאנו משבחים להקב"ה, כל פסוקי דזמרא, וכל הברכות של ק"ש, הכל מלא שבחים להקב"ה, ורואים שכל זה אינו דומה לגאולה, שגאולה זה השבח הגדול ביותר, דבזה מתקרב להקב"ה ויכול להתפלל. ובאמת הגאולה ממצרים, היתה גם על הגוף, וגם על הרוחניות. כולם היו משועבדים למצרים, ולא היתה להם אפשרות להתקדם, לא בגוף, לא ברוח, מקוצר רוח ומעבודה קשה, ולכן אצל יתרו נאמר: "וישמע יתרו וגו' אשר הצילם מיד מצרים" ופרש"י שזה יותר מכולם לפי שלא יצא עבד מעולם ממצרים וכו'. אבל אפשר להוסיף עוד טעם לפי שהדבר החשוב ביותר לאדם זה "גאולה", ולכן מה שהוציאנו ה' ממצרים, זה כ"כ חשוב, וכן כשבאים להזכיר שבח להקב"ה, השבח הזה חשוב כ"כ, מה שאנו צריכים להכיר טובה בשביל זה הוא גדול כ"כ, שכשמזכיר את השבח הזה של גאולה, אז יכולים להתקרב ולהתפלל אליו ית'. ובכל זאת, אי אפשר כביכול להתפלל למלך בלא שום רציו ושבחחות להקב"ה, דהשבח הגדול ביותר הוא מה שנעשינו בני חורין.

ומ"מ גם לאחר שיצאנו ממצרים עדיין לא נעשינו בני-חורין. כי כמו שאחז"ל אל תקרי חרות אלא חירות, שאין לך בן-חורין אלא מי שעוסק בתלמוד-תורה, הקב"ה ברוב חסדו נתן לנו את התורה שבזה הוא הביא אותנו למצבים כאלה, שאין אחרים יכולים לזכות לזה. דאומות לא העולם אפילו יעשו כל תחבולות שבעולם לא יוכלו לזכות למה שזכינו אנחנו ע"י התורה, אין לך בן-חורין יותר מזה.

וחירות זו היא המשך ליציאת מצרים, ולכן בכל פעם מזכירה התורה את יציאת מצרים. ובמתן תורה נאמר: "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כי המשך של זה הוא התורה, דכל זמן שלא היה תורה עדיין לא היה החירות האמתית, וכל פעם שלא היה תורה היה האדם עדיין משועבד, ועובד את הגוף, את הדברים החיצוניים של העוה"ז, שזה לא התכלית שלו, וזה נקרא עבדות. דמה שאדם עושה מה שלא נוגע לתכלית האמיתית זה עבדות, ומה שנוגע לתכלית האמיתית זה לא עבדות אלא חירות.

וכמה אנחנו צריכים להיות מאושרים כל אחד ואחד מאיתנו, שזכה להכיר את האמת הזה, וללכת בכיוון הזה, המשך בעמ' הבא

שומר קטן

רבנו זצוק"ל נסתפק אי קטן מצוי להיות שומר בשבת מפני שמא יטה. ושאלו למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. ואמר, שהוא עצמו הי' שומר לחזו"א כשהי' ילד. וכן אמו סיפרה לו שהיתה שומרת לחזו"א כשהיתה קטנה. וסיפרה שפ"א ראתה שהחזו"א הולך כמעט להטות, ולא ידעה מה לעשות, ופחדה לומר לו שאסור והחזו"א אמר שהיא כבר פסולה מלהיות שומה. [והוסיף הגר"ח שמקור לדבר שקטן נאמן לזה, עי' שו"ע יו"ד סי' קכ"ז ס"ג ברמ"א שכת' בתו"ד, קטן אין לו דין עד להיות נאמן באיסורין (ריב"ש ס' רמ"ח) מ"מ בקטן חריף ובקי בדבר ואיכא רגלים לדבריו יש להתמיר אם מעיד על דבר איסור, (רשב"א סימן ס"ד) ואם מעיד על איסור דרבנן להקל, ולא אתחזק איסורא, כגון בדיקת חמץ נאמן דהימנוהו רבנן בדרבנן, והוסיף הגר"ח שמבואר נמי דקטן מצוי להיות שומר לענין יין נסך]. (מנחת תודה)

לימוד בעמידה בליל שבת

במשך עשרות עשרות שנים היה נוהג רבנו להיות ער בליל שישי, ובליל שבת היה הולך לישון מעט אחרי הסעודה, ואחרי כשעה קלה קם ללמוד כל הלילה והיה מנהגו לבוא באישון ליל שבת להיכל כולל הפריין, ולמד בעמידה ללא מנעלים כדי שירגיש צינת הריצפה, ועי"ז לא ירדם, והגה בתורה כל הלילה.

וכעיי"ז מספר תלמידו מיישיבה קטנה דפונביץ' (הרב נ. זצ"ל: "בזמני (שנות ה') שמתו לב יחד עם קבוצת תלמידים כי רבי אהרן ליב היה עיף בימי שישי, ולכן היה מקפיד לספור את השיעורים בעמידה, והיה נאה חלוש, בזמן השיעור היה עירני במיוחד, אך בין גברא לגברא פעמים שכמעט היה נרדם בעמידה. מבירור וממעקב אחרי תהלוכותיו התברר כי מלבד זאת שבמשך ימי השבוע הוא אינו יושן כמעט - מלבד שעות בודדות בלילה, אלא שבליל שישי הוא נוהג שלא לישון כלל, את כל הלילה הוא הקדיש לעמל התורה ברציפות ובניתוק מוחלט, או אז הוכנה לנו סיבת העייפות הניכרת בימי שישי".

וסיפר נכדו הרה"ג ר' אברהם ברלין: שמעתי שלפני כארבעים וחמש שנה בליל ש"ק היה לומד ביישיבה קטנה פוניבז' עד סיום הסדר בשעה עשר ולאחמ"כ שכבה שם האור היה הולך לביהכ"נ בית צ'רנסקי שם היה פלורסנט אחד שהיה דלוק כל הלילה עי" מצבר כמובן וזה היה משתלשל מהתקרה עם שרשרת ועדיין היה מאוד גבוה ומשום כך האור היה מתפזר על שטח גדול ולא השפיע והיה קשה לקרוא, ורבנו היה לוקח כיסא וסטנדר ומעלם על גבי שולחן מתחת לפלורסנט וכך ישב ולמד כל הלילות שבת באותם שנים.

לימוד בליל שבת

באחד לילות שבת בשנים האחרונות אמר רבנו, שראה שקרו כמה אסונות בלילות שבת (הפיגוע בישוב איתמר ועוד), וחשב שזה בגלל שזה זמן שיש בו פחות לימוד תורה בעולם, ולכן התחיל לקום **מוקדם יותר לפנות בוקר כדי להרבות תורה בעולם.** (צדיק כתמר יפרח, א"ה וסיפר ראצ"ט שליט"א (קו' היא שיחתי) שהיה אצל מרן הגרא"מ שך זצ"ל בימי מלחמת המפרץ בעת שנפל טיל סמוך לבני ברק בליל שבת, ואמר לו מרן זצ"ל שזה בא לעורר את הבני תורה ללמוד יותר בליל שבת)

הדרך ליצול מהגזירות

ובעת שגזרו הרשעים רח"ל גזירות על בחורי הישיבות ואברכי הכוללים להוציאם מלימוד התורה, כ' רבנו (סיון תשע"ג) בתו"ד: ובאנו בזה להציע להתחזק ולהרבות בלימוד התורה ברציפות, ובפרט בימים שיש בהם רפיון כגון ימי שישי ושבת, אשר הרפיון בהם רב, ולקבוע בהם סדרים שיתחזקו בהם מאד בלימוד התורה. וראשי הישיבות יעוררו על דבר זה.

עוד כתב רבנו מכתב בענין זה: לכבוד האברכים החשובים בבית המדרש בעיר... המחפשים לעשות הטוב וישר בעיני ה' יתברך לקבוע עצמם ללמוד תורה בחורף בימי

לילי שבת הארוכים. כמובן שזה יהיה באופן שלא יפריע לשלום בית. ויזכו להרבות תורה ויראת שמים הם, ובניהם, ובני בניהם, וירבו זכויות לתועלת כלל ישראל.

הוראות מרבנו

כתב הגר"ח מיישקובסקי שליט"א: מע"כ מזכה הרבים הרב ברוורמן שליט"א ... לבקשתך אם יש בזה הוראות ממרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן' לאחרונה פתחה הישיבה סניף במושב זרועה, ובתחילת אלול לא הי' עדיין גנרטור והחום בדרום קשה מנשוא. ובחורים בקשו "היתר" זמני להשתמש במיזוג בחשמל רגיל. ועיקר בקשתם היתה שבל"ז יגרם ביטול תורה. ותשובת מרן שליט"א היתה נחרצת לא עוברים עבירות, גם כדי ללמוד תורה.

גם ביישיבתנו הק' מרן שליט"א לא מרשה גם במצבים מיוחדים להשתמש רק בגנרטור, ולא בחשמל הרגיל. וכשפעם ניסו קצת ללחוץ אותו אמר כמדומה, הרי החזו"א אומר שזה גם חילול ד', ואיך שייך להקל בזה. עד כאן המכתב.

לא להדליק בכלל

וכשביית הכנסת בבני ברק נקלעו לחובות, ורצו להשאיר רק את התאורה על גינרטור, ואת המזגנים ידליקו על חשמל, עלו לשאול את רבנו שליט"א, והשיב להם שאם אין להם כסף לגנרטור למזגנים, שלא ידליקו אותם כלל בשבת. (מפי רבי שלמה רבינו שליט"א)

ללמוד ילך לבית כנסת

בחור ישיבה אחד שאל את רבנו, שבבית הוריו משתמשים בחשמל בשבת מה מוטל עליו לעשות, ואמר לו שלאכול שם הוא יכול, כי אפשר להסתמך לאור הנרות, אבל ללמוד ילך ללמוד בבית כנסת לאור כשר, ולא שם. (והרוצה להרחיב את הידיעה בדעת רבנו ושאר גדולי הפוסקים בענין זה ניתן לראות בקו' השימוש בחשמל בשבת).

שימוש בחשמל לבעלי חיים

כתב רבי אברהם הרט שליט"א: הוה עובדא שהודיעו לפני שבת שבשבת הקרובה לא יפעל הגנרטור מפני תקלה. והיה אקווריום עם דגים, שלולי החמצן שנכנס לאקווריום עי" חשמל הדגים ימותו, ושמעתי מאבי מורי (ר' משולם הרט) שליט"א ששאל את הגר"ח קניבסקי שליט"א אם אפשר להשתמש בחשמל שנעשה באיסור ע"מ למנוע צער בע"ח. והגר"ח קניבסקי הסתפק בזה. ואמר שישאלו את הגרא"ל שטיינמן.

ואבי מורי שאל את הגרא"ל שטיינמן ואמר שלא להשתמש בחשמל, אף שעיי"ז יכולים הדגים למות. ועי' חזו"א סי' ל"ח ס"ק ד' שאסר שימוש בחשמל שנעשה באיסור אף לצורך צבע"ח (מראה דבר סט"ז) [העיר שם הכותב דבאופן שכבר האקווריום מחובר לחשמל מימות החול, לכאורה משום צער בע"ח יכול בשב ואל תעשה לא לנתק את החשמל, דכיון דאינו עושה מעשה לחבר את החשמל, וגם אינו נהנה בעצמו הנאת הגוף מהחשמל, אינו מחויב להפריש את הדגים מלהשתמש בחשמל, כיון דהוא במקום צער בע"ח עי' סי' שכ"ה סעי' י"ג. ואפשר שהוראות הגרא"ל שטיינמן הנ"ל שלא להשתמש בחשמל אף שהדגים יכולים למות היינו בגוונא שצריך לעשות מעשה לחבר לחשמל, או אפשר דס"ל דבכל גוונא איכא חילול ד' במה שמשאיר את החשמל. א"ה ושמענו שגם הוסיף רבנו שכנראה שבים אחד לא ימותו הדגים].

לא להנות ממעשה שבת

שח לנו הרב יעקב נטע בעק שליט"א: שבעת שלמד עם רבנו ביישיבת עץ חיים במונטרי, באחד השבתות נכבו הנרות בחדר אוכל של הישיבה, והביאו גוי שידליק אותם, וזה היה שלא כדין. ורבנו שהיה בחור אז הגיע לסעודה, ואכל ושהה שם וכל הזמן היו עיניו עצומות כדי שלא ינהה ממעשה שבת.

סיפר הרה"ג ר' יצחק לוינשטיין: בערב שבת סידרו שיהיה חשמל למנין של הנץ, אף שמרן לא רצה כל כך. השעון זו ולא נדלק, ומרן שמח מאד. נכנסתי ואמרתי לו: "ממש מופת". מרן חייר וענה: כל החיים זה מופת! כל נשימה, כל רגע בחיים זה מופת! (הפנסק)

אשריך בעולם הזה, ואמנם היום לא מדברים על מדריגות כאלו, כי בזמנינו אנחנו רחוקים מזה, מדרגה של פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה אך מ"מ גם לפי מדרגתנו, מה שפחות שואפים לעניי עוה"ז, פחות עבדות של עוה"ז, הוא יותר מאושה, וזהו אשריך בעולם הזה.

ובעצם כמה צריך האדם להיות מאשה, ולחשוב על דבר זה, איך שזכה להתקרב להקב"ה, ולא כל אחד זכה לזה, והאנשים שנמצאים כאן, כפי שמעתי, היו להם זמנים שהם היו רחוקים מזה. ועכשיו ב"ה הם צריכים לשמוח ממש, אשרינו מה טוב חלקינו שזכינו. שנתקרבנו להקב"ה ויש לנו האפשרות להיות רחוקים משעבוד עוה"ז. רק לעבוד לשם הקב"ה. להיות בן חורין מית, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה ובמצוות. יעזור לנו הקב"ה שנתקרב יותר ויותר אליו, לעבוד אותו ולהרגיש את החירות ולהיות מאושה, אשריך וטוב לך בעולם הזה ובעולם הבא.

חורין מפני שעוסק בתורה. ומי שאינו בן חורין כזה יש בו לעולם קנאה ותאוה וכבוד. וזה שובר את רוב האנשים. ויש עשירים גדולים, שהם אומללים! אומללים! אמנם הם בריאים אבל הם אומללים! למה, מפני שיש בהם קנאה ותאוה וכבוד. וזה שובר את האדם.

והאושר הכי גדול הוא, ה"אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה ובמצוות", ומי שעוסק בתורה ומצוות, אם יעבוד על זה במסירות, לא לרמות את עצמו, הוא יכול להגיע לפחות קנאה. פחות תאוה, פחות כבוד. הוא יגיע לתכלית שלו. ואז הוא יהיה המאושה. והיה בן חורין כל ימיו, שעשה כל הזמן לעצמו, לעצמו האמיתי, שזהו התכלית שנברא בשביל זה, להתענג על ה' וליהנות מזיו שכנתו, כמו שהביא המסילת ישרים.

ואז האדם חי בעולם אחר, כי אם פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה. כתוב על זה במשנה "אשריך בעולם הזה". הוא מרגיש את עצמו כי

להיות בן חורין, ושכל עבודתו תהיה בכיוון של בן חורין. שאינו עושה את זה בתור עבודת הגוף עבודת עוה"ז, שזה באמת עבדות.

תראו, הנה לדאבוננו יש היום כ"כ הרבה צרות, שומעים איך שאנשים נשברים כל כך, ויש דיכאון. אנשים מדוכאים כ"כ ומה מעיק עליהם? הוא מה שיש להם, **קנאה, תאוה, וכבוד**, דאף אחד אינו נחלה מחמת שהוא לא אוכל מספיק, או משום שאין לו דירה כ"כ יפה, או דברים אחרים שחסר לו. ותשאלו ג"כ אנשים שעוסקים בזה. ותראו ממה נעשים חולים רק מקנאה, תאוה וכבוד. זה העיקר. אך הבן חורין שעוסק בתורה ובמצוות. הוא יש לו אפשרות להתרומם מזה, להיות רחוק קצת מקנאה, תאוה וכבוד. אמנם אי"ז קל כ"כ, אדם כזה הולך בכיוון שיכול להגיע לזה. ומה שאדם יתמסר יותר לתורה ולמצוות, יש לו יותר סכומים שהקנאה, התאוה והכבוד לא ישלטו בו, ומה שאדם מתרחק מזה יותר, זה יותר בריא, והוא המאושר! הוא הבן

לא נהנה מחשמל בשבת

בשבת קודש חיי שרה תשס"ט, נשאר בטעות חיבור לחשמל הרגיל בבית רבנו [ולא הודיעו לו מכן] אחרי הסעודה, כשנתיישב רבנו ללמוד כהרגלו, אירע מילתא דלא שכיחא כלל, שנרדם ארוכות ע"ג הסטנדר. וכשסיפרו דבר זה למרן הגרנ"ק שליט"א אמר שבודאי זו הסיבה שנרדם, כדי שלא ילמד לאור החשמל. [ושאלו את הגרנ"ק האם היו צריכים לספר לו על כך? אמר הגרנ"ק מכיון שהוא רוצה להחמיר בזה, היו צריכים להודיע לן]. (מנחת תודה עמ' רי"ד) וכע"ז אירע בעת שהוצרך רבנו לנסוע לשבת לעיר אחרת ושם לא הסכימו להשתמש בגינטרו, וכשהגיע שבת קפץ החשמל וכל השבת לא היה חשמל שם, ולא הוצרך רבנו להשתמש בזה בשבת.

כשיש לו תאורה קטנה

דן רבנו: יל"ע אם מהני להתיר שימוש בעלקטר"י המיוצר בשבת ע"י יהודים כשיש לו תאורה קטנה שאינה עשויה ע"י חילול שבת שיכול להשתמש לאורה דאפשר שלפמש"כ החזו"א סי' ל"ח סק"ד שיש בזה גם איסור דחילול ה' א"כ לא מהני הא דיכול להשתמש גם בלא"ה אבל אפשר דכל שאין לו צורך בתאורה זו אין כאן חילול ה'. (אילת השחר שבת קכב, א)

חשמל כשר בש"ק

פעם אחת בשבת שכחו להעביר החשמל המיוצר בשבת ע"י יהודים לגנטרו [שפועל בלי יד אדם ואין בו איסור מעשה שבת כלל] והי' לרבנו צער מכך מכיון שנודע לו רק בבוקר, ואמר להוריד הסיר מהפלטה שמחממת בחשמל, ואכל את האוכל קה, וישב ליד תריסים פתוחים שנכנס אור מבחוץ, כדי שלא ליהנות מאור החשמל האסור, ובסוף היום הי' סייעתא דשמיא שהרב ר"א כהן שליט"א בא למבחן עם ילדי כיתתו ולא הוצרך להסתכל בספר. במכתב של רבותינו מחדש כסליו תשע"ב נכתב: להסיר מכשול מבית ישראל הרינו בזה להודיע בשער בת רבים בדבר המכשירים עם מנגנונים חשמליים שיש בשימוש בהם הפעלה או הגברת עוצמת זרם או רישומים דיגיטליים וכדומה שהם אסורים בשבת, צריך להזהר מלסמוך על המצאות של היתרים המבוססים על ספק פסיק רישיה או גרמא וכדומה בדימויים מפוקפקים עד מאוד ובזכות שמירת שבת נזכה להגאל במהרה.

בעל פה הוסיף רבנו שליט"א משפט נוקב: כל דבר הקשור לחשמל בשבת עלינו לראותו כנגיעה בזרם פתוח, וכל זמן שלא הוברר שהדבר מותר הרי הוא אסור.

חשמל כשר

והיו תקופות לפני הרבה שנים כשהיה רבנו מגיע לירושלים לשבתות וחגים אצל בנו הגר"מ, היה מתפלל בבית הכנסת הגדול 'בית ישראל' שבשכונת עזרת תורה ששם הקפידו על חשמל בשבת, וגם לפני שהיה גנטרו היו משתמשים במצברים.

על שמירת שבת

באנו בזה למען קדושת השבת ושמירתו, כאשר נמצאו כאלה אשר משתמשים בהמצאות שונות להריסת השבת... אם בטענת כח שני, או שני גרמות וכיו"ב, וכאילו לא הי' ידוע מעולם המצאה של כח שני או גרמא... ובעוד בדברי חז"ל מציאנו שגזרו וחזרו וגזרו להוסיף בשביתת השבת, אף בדברים שאין בהם סרך מלאכה כלל, הנה באו כיום להרוס ולעקור הכל, ולאפשר עשיית כל המלאכות בתחבולות שונות, וכידוע הרבה רופפים נמצאים בדורינו, אשר שאיפתם לפתור בעיית ההלכה במקום לקיימם, והם קופצים על המציאה הזאת, אשר תחת להמנע מליט' מלאכות בשבת הנה אפשר לעשותם, להיות ככל הגויים, אלא שבמקום לכתוב בעט ודיו פלונית צריך להשתמש בעט ודיו אחרים, וכן אפשר לדבר בטלפון ולנסוע ולחמם ולבשל וכו', אלא שצריך לזה כלים מיוחדים וכיו"ב, והנה תסתיים שמירת השבת ברכישת השכלולים הנדרשים ותו לא. אוי לנו שכך עלתה בימינו. ושמא תאמר הרי יש בזה תועלת למנוע חילול שבת דאורייתא במקום פיקו"נ, מי בקש זאת מידם, הרי אף בשאפשר ע"י שינוי איכא פלוגתא אם ראוי לשנות כדאיתא בשו"ע או"ח סי' שכ"ח סי"ב (ובמ"מ פ"ב מה"ש ה"א), ועי"ש במ"ב ס"ק ל"ו. ומה יתרון למנוע את המותה, בשעה שזה הופך לפתחון פה לרופפים ולקלים למיניהם, להתיר את האיסור, ולעשות שבתן חול.

על כן באנו בזה להודיע בשער בת רבים, כי התחבולות... אסורות, ואין בהם כדי להקל על שום מלאכה, וכל המשתמש בהם הר"ז מחלל את השבת, וגם יש בזה מעין ח"ה, בעשיית שביתת השבת פלסתר.

נתפרסם בחודש תמוז תשמ"ה כשראש החותמים מרן רבנו שליט"א ועמו עוד מגדולי הת"ח שבתו. (וראה קונטרס מפסק לא כשר עמ' 16)

חשמל בחו"ל

נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל. וזה ההיתר בחו"ל להשתמש בשבת בעלקטר"י שהגויים מייצרים שאינם עושים עבור ישראל אלא עבור הרוב שהם גוים, אבל אין זה ברור דלכאורה יש לדון דהרי יש שכונות שלימות של ישראל ומפעילים עוד מכונה גנטרו שמייצר עלקטרי עבור אלו שדרים שם והם ישראלים ועושים עבור.

ובאמת שדבר זה קשה גם במתני' דמכשירין פ"ב מ"ה שאם רוב העיר גויים וגוי חיים מרחץ בשבת אמר' דלדעת הגויים חממו ולא עבור ישראל, ולכא' הרי הגוי רוצה כסף ובלי ספק שדעתו בחימום על כל מי שירחץ שם וישלם לו ונמצא שחיממו גם עבור הישראל? וצ"ל שכך היתה התקנה מעיקרא שאם עושה עבור רוב גוים לא אסורו חכמים והכל הוא תקנ"ח וצ"ע. (אילת השחר שבת קכב, א)

קריאת הפטרה

את ההפטרה קוראין בבית רבנו מנביא בקלף שמביאים ע"י קטן מביכנ"ס אחר.

טלטול בשבת

מעשה שהגיע מרן הגרי"ז לשבות בבני ברק, ובשחרית של שבת שלח הגרי"ז שליח "ילד קטן" לחזון איש על מנת שיקח מאתו בהשאלה נביא הנכתב על קלף לקרוא בה הפטרת היום, ויביאנה אליו דרך הרחוב, מתפללי בית מדרשו הזדרזו ומסרו לידי הינוקא את הנביא כפי שביקש משלחו, אולם משהבחין בדבר החזון איש ציוה מיד למהר ולהחזיר את הקטן כדי שלא יטלטל. (פאר הדור ח"ג עמ' קפג בשם רבנו שליט"א)

הפטרה מתנך

ובפעמים הראשונות שהתפללו בבית רבנו ועדיין לא היה להם נ"ך מקלף וקראו את הפטרה בתנ"ך רגיל. ונתנו עליה לאחד המתפללים מבני גרמניה, ואמר רבנו שטוב שעשו כך כי לפי מנהגם כך קראו בהפטרה, וע"כ יכול לברך ע"ז בנקל.

לקום לכ"ד ספרים

החזון איש הסתפק אם צריך לקום מפני כ"ד ספרים הכתובים על קלף. (אילת השחר ידים פ"ג מ"ה, וראה דינים והנהגות פ"א ס"ט)

קידוש לפני מוסף

סיפר רבנו שפעמים שהגרי"ז היה בחולשה ולכן קידש בשבת לפני מוסף, והיה אוכל דגים. עי' שו"ע או"ח או"ח סי' רפ"ו סעי' ג'. (אעלה בתמר מתורת בריסק עמ' פד)

עליה לתורה או סעודה שלשית

נשאל החזון איש, באדם שקראו לו לעלות לתורה בשבת מנחה, והוא בדרכו לאכול סעודה שלשית, ואם יעלה לתורה יתאחר הזמן ותשקע השמש, ויפסיד סעודה שלישית, הורה החזון איש שאפ"ה יעלה לתורה, לאחר שכבר קראוהו לעלות כיון דחומר מאד מי שקוראים לו לתורה ואינו עונה, ונאמר ע"ז עונש מיתה רח"ל (צוה יהונתן עמ' י', וראה קובץ אליבא דהלכתא ס"א עמ' קע"ד שהביא בזה ר"מ חליוה שליט"א שאמר לו רבנו שהוראה זו מהחזון איש, ועי"ש טעמו).

כיסוי חלות בסעודה ג'

החזון איש זצ"ל לא הי' מכסה החלות בסעודה ג'. ויתכן שטעמו הי' כיון שי"א שסעודה זו לא צריכה פת, עי' סימן רצ"א סעיף ה' היא לא כ"כ חשובה. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' ש"צ, וגם אין טעם שיראה הפת בושות)

שכח רצה בסעודה ב'

אומרים בשם מרן החזון איש שמי ששכח רצה והחליצנו בסעודה שניה של שבת שלא יחזור, ויסמוך על סעודה שלשית שיאמר בברכת המזון רצה.

אמנם מהא דלא נזכר עצה זו בפוסקים מבואר שכיון שעתה הוא אוכל סעודה שניה הרי זה סעודה שניה שלו, ולכן צריך לחזור. (שיעורי רבנו עמ"ס ברכות)

מיני תרגימא בסעודה ג'

התוס' בפסחים ק' א' כתבו ואם מועיל מיני תרגימא להשלים ג' סעודות שבת כמו בסוכה היינו דוקא בסעודה שלישית, אבל לא בסעודת ערבית ושחרית שהם עיקר כבוד שבת.

יל"ע דלפי דבריהם יוצא דמיני תרגימא הוי שם סעודה לענין מצות ג' סעודות מ"מ בסעודת ערבית ושחרית צריך סעודה גמורה.

ולכאורה זה טוב אם הא דבעי קידוש במקום סעודה היינו סעודה דשבת דאז שייך חילוק בסעודות דבסעודת ערבית ושחרית שהם עיקר הסעודות בעי שיהא לחם אבל אי אין דין מיוחד דבעי סעודה דשבת וכל ששם סעודה עליה יוצא א"כ מאי איכפת לן במה דהוי סעודה שאינו מספיק לענין סעודת ערבית ושחרית מ"מ הא שם סעודה עליה דהא יוצאין בה מצות סעודה שלישית.

ויל"ע דהנה התוס' בפסחים ק"א א' ד"ה טעימו כתבו דלר' יוסי נחשב קידוש במקום סעודה אע"פ שהיתה המשך סעודה דחול והנה לכאורה אין הכרח דרבי יהודה חולק אלא דלר' יהודה לא יצויר כיון דאסור לאכול אחרי שתחשך לפני שיקדש ונמצא דלא היה לו כלל סעודה משתחשך וזה ודאי דבעי סעודה בשבת לענין שיהא נקרא קידוש במקום סעודה.

ולפי"ז אין לנו כלל שיעטרך סעודת שבת ומה שייך לחלק לענין קידוש במקום סעודה דיצטרך דוקא פת גמור?

וצ"ל דבאמת צריך סעודת שבת אלא דאין צריך לעשות סעודה מיוחדת לשם שבת דכיון דאכילה בשבת הו"ל סעודת שבת ולכן מיני תרגימא דבזה אין יוצאים סעודת שבת הצריך ללילה ויום אינו יוצא בהו סעודה הצריכה לקידוש. ובסעודה שלישית לא מצינו שצריך לאכול לתיאבון ובהרבה דברים מקילים בסעודה שלישית שאינה חובה כל כך, ומהאי טעמא אם שכח רצה והחליצנו אינו חוזר ודעת הזוה"ק מובא במג"א סי' תמ"ד סק"ב דסעודה שלישית אפשר לקיים בדברי תורה.

ויש לעיין כיצד נשים יקיימו זה [דברי תורה בסעודה שלישית] ואפשר דדי שיאמרו תהלים או ילמדו ההלכות השייכות להם.

ברכת רצה והחליצנו

השוכח לומר רצה וכבר חתם ואמר בונה ברחמיו והי' צריך לומר ברוך אשר נתן וכו' וטעה ואמר עכשיו רצה לכאורה לא יצא יד"ח בזה שהרי הוא כאומר רצה לאחר ברהמ"ו מאחר דתיקנו לומר ברוך אשר נתן.

מי שאוכל פת רק בשבת ומסופק אם אמר רצה י"ל דא"צ לחזור ולברך דמסתמא הזכיר מאחר דרגיל תמיד להזכיר רצה בברהמ"ו.

סעודה שלישית

כשהיה ישיבת רבני ישיבתו אורחות תורה במעונו לקבוע את זמני סדרי הישיבה, ודובר על זמן סעודה שלישית עמד על כך שיהיה מנחה בזמן שיגמרו יהיה מספיק זמן לבני הישיבה ליטול ידיים ולאכול כזית לפני השקיעה (הגרמ"י שניידר שליט"א)

רבן של ישראל

הקדושים. אך לא! הרב שטיינמן עמד בדבריו על הצורך והחובה המוטלת על כולנו להתחזק באמונה!

הוא שאל: מי לא מאמין? הרי כולם מאמינים! אבל אף על פי כן תמיד יש צורך לחזק את האמונה הפשוטה, לשנן ולהחדיר בקרבנו כי אין שום דבר שנעשה בעולם לבד, הכל מאתו יתברך מחושב ומדוקדק, וגם הצרות שנגזרו על ישראל תכליתן ומטרתן היא לעורר ולקרב אותנו אליו, שנתפלל ונשווע אליו.

כאשר הסתלקה לבית עולמה אמי מורתי הצדקנית ע"ה, זכינו שהגיע רבינו הרב שטיינמן לנחמנו. הוא בא דקות אחדות לאחר שעזבו את הבית הרופאים שטיפלו באמא בתקופת מחלתה. הרופאים דיברו אז בהתפעלות עצומה בשבח אמונתה, כי גם בימים הקשים בהם ידעה סבל רב ומכאוב לא התלוננה, נשאה את כאבה בדומיה ובאמונה. שחננו בפני הרב שטיינמן את דברי הרופאים ואת התפעלותם מהאמונה של אמנו הצדקנית.

והנה הוא ביטל את דבריהם במחי יד. שאלנו הסבר לדברים, והוא השיב כך: **"אמנם הם אומרים, אך הם אינם מתכוונים... וכי בגלל זה הם יקראו קריאת שמע פעם אחת?! האם הם יניחו תפלין או לפחות ילבישו כיפה לכמה דקות?! כל זמן שאינו למעשה - סי איז גאר-נישט! זה כלום!"**

בדבריו הקצרים והחדים הוא אמר יסוד גדול באמונה. אמונה צריכה להשפיע על חיי המעשה של האדם, על כל עבודת השם שלו, על כל השקפת עולמו ותפיסת דעתו. גם כשמתאמת הידיעה אצל האדם והוא מתפעל ממנה, אם לא יניח אותה על לוח לבו, וישריש אותה פנימה בנפשו ובעצמותו, והדבר יתבטא בשינוי התנהגותו ושיפור דרכיו, הרי זו תהיה התפעלות שווא, חסרת תוחלת.

בטבע האדם כאשר ישנה התפעלות רוחנית, ההתפעלות הולכת ודועכת עם הזמן. אולם אם באמצעותה, מתחזק האדם מיד ולמעשה, ומחדיר אותה באורחות חיו, בתורה, בתפלה וביראת שמים, ישנה תקווה כי זה אכן ירומם אותו, והוא יתעלה מהמצב שאחז בו קודם, גם לאחר שיפוג רגש ההתפעלות. זוהי תמצית העבודה הרוחנית של האדם. כאשר האדם מתפעל ממה שהוא, אל לו להשאיר בגדר התפעלות, אלא להשים את הדברים על ליבו כדי שיגיע לידי מעשה, כך הדברים יפעלו וייתירו רושם במעשיו, ולא יישארו כידיעה גרידא.

אחדות כשהגיע הרב שטיינמן לאחוזת ברכפלד, הוא אמר למורנו המרא דאתרא, הגאון רבי ישראל זיכרמן שליט"א, כי כזה יראת הכבוד שיש לאבי מורי שליט"א כלפי גדולי תורה הוא מהנדירים בדורנו! והוסיף: "זה מזכיר קצת את הכבוד שרחשו בעיר פרשבורג שבהונגריה לתלמידי חכמים".

אך, הרב שטיינמן לא ויתר, הוא דחק באבי שליט"א שוב ושוב להשיב על השאלה: "נו! רבי משה וואס זאגט איר? וואס זאגט איר?". אז השיב אבי שליט"א בחכמתו ובפקחותו המיוחדת: **"הרי מה שראש הישיבה מורה זהו 'דעת תורה' מוחלט שכך קובעים בשמים, ומה שיחליט כך מקובל שם. אם כן, ממה נפשך, אם יחליט כי עדיפים היסורים כדי לקבל יותר עולם הזה כך יקבע בשמים, ואם יחליט שעדיף רפואתו כדי שיוכל לעבוד טוב יותר את השם יתברך, כך יקבע בשמים".** הרב שטיינמן חיך למשמע הדברים...

עוד סיפר כידוע, הרב שטיינמן עורר תמיד על חשיבות הענין של קבלת שבת מוקדם, ולא לצאת מהעיר בשעה מאוחרת מידי, כדי שלא יכשלו חס ושלום בחילול שבת. בעקבות אזהרות אלו התעוררה מחשבה בליבות רבים בני עירנו מודיעין-עילית, בימיה הראשונים של העיר, שמא בשבתות החורפיים בהן נכנסת השבת מוקדם מאוד, יסיימו בתלמודי תורה מוקדם יותר. הבקשה עלתה על שולחנו של המרא דאתרא הגאון רבי מאיר קסלר שליט"א. הוא הפנה את השאלה אל רבינו הרב שטיינמן שיכריע בדבר.

אולם הרב שטיינמן התנגד בכל תוקף, למרות שהבין את נחיצות הדבר: "מי לוקח אחריות על ביטול התורה של התלמידים! הרי זה ביטול תורה דרבים!" - הוא שאל שוב ושוב. לבסוף הוא הסכים לתת אישור רק על בנות בית יעקב והגנים, אבל לא תלמודי התורה, ומי שנוסע לשבת וחושש מחילול שבת רשאי להוציא את בנו לפני הזמן, אבל לתת הוראה כזאת ברבים הס מלהזכיר.

צדיק באמונתו תחיה

איני יכול לשכוח את המעמד הכביר שהתקיים בחדש ניסן תשס"ב. היה זה בתקופה קשה שאירעו בה רחמנא לצלן פיגועים רבים על ידי מרצחים צמאי דם, וגבו חיי אדם רבים. רבני העיר מודיעין-עלית פנו אל הרב שטיינמן, לבוא ולחזק את תושבי העיר, בעת צרה ליעקב. מן הסתם היו כאלו שציפו לשמוע מראש הישיבה זצ"ל דברי חיוק מלהיבים, גילויים מעניינים או הבנות מקוריות בדברי חז"ל

א. שח הרה"ג רבי אליעזר טורק שליט"א: ברצוני לספר דבר מה. כמעט לא עבר על אבי מורי שליט"א חודש בכל עשרות השנים האחרונות מבלי שעלה להסתופף בצילו של הרב שטיינמן. הוא הגיע להתפלל מנחה בביתו בדרך כלל מידי ראש חודש. עד לאחרונה למרות גילו המבוגר, שה' יאריך ימיו ושנותיו בטוב והנעימים, ולמרות הקושי הגדול הכרוך אצלו בעליית מדרגות. הוא היה עובר לפני הרב שטיינמן, מזכיר את שמו לברכה ומתייעץ עימו מידי פעם על ענייני האישיים. הנהגה זו באה בעקבות צוואת אביו הקדוש רבי דוב זצ"ל הי"ד, שציווה עליו בפרידתו האחרונה ממנו לפני השואה, כי ירבה להסתופף בצילם של גדולי וצדיקי הדור, ושלא יעבור עליו תקופה מבלי להיכנס לגדול בתורה. אביו ידע היטב כי זאת תהיה הערובה היחידה להישארו ירא וחרד ומדקדק במצוות כראוי גם כשהוא רחוק ממנו, בימי טשטוש הרוחות דאז בימי קום המדינה.

אבי מורי שליט"א, עוד זכה לקבל רבות מפי רבותינו היחזון איש, הרב מברסק, הרב דסלר, רבי אייזיק שר ועוד. הוא ידע והכיר היטב גדולי תורה אמיתיים מהדורות שלפניו. ותמיד ציין כי אצל הרב שטיינמן, הוא הרגיש כמו במחיצת ענקי הרוח שירי כנסת הגדולה של אותם הדורות שהכיר. הוא עמד לפני הרב שטיינמן כעבדא קמיה מרא, בכזו אימה ויראה. הוא רעד תמיד כשנכנס אליו, הוא נעשה חיזור כמו סיד. הוא תמיד רגיל לומר כי על הרב שטיינמן הרגישו כבר לפני קרוב לשבעים שנה כי הוא אינו איש פשוט... ראו עליו כבר אז רוממות מיוחדת במינה, יראת שמים עצומה, ודביקות בקדוש ברוך הוא ובתכלית החיים. סיפר לי אחד שהתלווה לפני כשלוש שנים אל אבי מורי שליט"א, בעת ביקורו החודשי בבית הרב שטיינמן. כשהגיע פנה אליו הרב שטיינמן ושאלו: "רבי משה וואס זאגט איר? [מה אתם אומרים?] ברצוני לשמוע את דעתכם. לאחרונה יש לי יסורים, השאלה היא אם כדאי לי לבקש ברכות מאנשים שיסיר ממני את היסורים הללו, כדי שלא יפריעו לי בעבודת השם, או שמא עדיף לסבול אותם כדי שכך אוכל להרויח יותר בעולם הבא בגין היסורים?". (מנוסח השאלה היה נשמע כי לא היה אצלו ספק כי אכן ראוי וצריך להתפלל על כך להקב"ה. הספק אצלו רק היה על בקשת ברכות מאנשים).

כמובן שאבי שתק ולא ענה מאומה. כאמור יראת הכבוד שרוחש אבי כלפי גדולי ישראל זה נורא. אגב, לפני שנים

אוצרות "פרי חיים"

גליון 9

פורים תשע"ח

דברים בענינא דיומא מרשכבה"ג מרן ראש הישיבה אילת השחר זללה"ה
 לוקט ונערך מתוך כתבי יבדל"ח תלמידו - החברותא הגרמיי"ש שליט"א
 לע"צ ידידיו היקר הבה"ח חיים בן ציון ז"ל בן הרה"ג ר' אברהם צבי שייבדלחט"א

הטעם שבפורים יש עת רצון

מקובל בציבור שפורים הוא יום שמתקבלת בו התפילה. והטעם בזה מפני שביום זה מרבים אהבה ואחוה איש לרעהו, וזה עושה נחת רוח גדול להקב"ה. וממילא זה עת רצון שיתקבלו התפילות.

משנכנס אדר מרבין בשמחה

מזל אדר לשומר תו"מ

מזל טוב שיש ליהודי באדר, נוגע גם כשיש דין בין שומר תורה ומצות לאינו שומר תורה ומצות, כי האיננו שומר תו"מ מחפש להיות "פארגוישט" - להתקרב לגויים... ממילא מזל היהודי הוא לשומר תו"מ.

הכנה לפורים

במוצש"ק תצוה תשע"ב דיבר מרן על ההכנה לפורים. ואמר ליחידים "השבוע יהי פורים, ובמה מתכוננים לפורים, האם בהכנת אוזני המן? ! הרי העיקר זה תורה, וצריך לגמור ש"ס!! ואם לא יכול לגמור ש"ס לכל הפחות שיתחיל..."

ובשיעור כששאלו הציבור במה להתחזק לקראת ימי הפורים. אמר "לקבל עול תורה", וכשנשאל במה מתבטא למעשה קבלת עול תורה, אמר "אם יוסיף כל יום לימוד חצי שעה זה כבר טוב".

מתן תורה מאהבה**משא מרן רבינו זיע"א בישיבתו "ארחות תורה" ליל פורים תש"ס**

אני מקנא בכם ! אתם זוכים בודאי... עכשיו זה זמן כזה שלא בהרבה מקומות לומדים תורה, והזכות של לימוד תורה עכשיו מגין על כולם ! כל אלה שעכשיו לא מנצלים את הזמן, חסר את לימוד תורה שלהם, ומי שלומד בזמן הזה הוא נוטל שכר כולם.

יוצא שיש קונה עולמו בשעה אחת ! אחד מרויח עכשיו בשעה אחת מה שבפעם אחרת היה צריך לזה "עשרים שעות" ואולי אפילו יותר ! כי הרי יש הרבה מאד שלא מנצלים כעת את הזמן, ובזמן כזה כשאחד לומד הוא נוטל שכר כולם ! ממילא אין לתאר איזה זכות שיש למקום הזה ב"ה.

והקב"ה באמת יעזור שתמשיכו ככה, ולא יהיה הבדל אם זה פורים או יום "כפורים" או יום אחר, אלא תמיד תנצלו את הזמן.

ובודאי שחוץ מזה שיש שכר בעולם הבא על זה, הריווח גם כאן מה שבזמן הזה הוא לומד עוד גמ' עוד תוס' עוד... שזה בעצמו רוח עצום ! וב"ה שאתם זוכים לזה, תמשיכו הלאה בדרך הזה. והקב"ה יעזור שעל ידיכם ועל ידי כלל ישראל ! יתקדש שם שמים, ויזכנו הקב"ה שכולנו נזכה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן.

לא פסק רבינו מלהראות שמחה במה שיושבים ולומדים לאחרונה בפורים. עד שכשצאמו לו בשם החתם סופר

שהקב"ה עשה שפורים יהי מחולק לשתי ימים כדי שלא יפסיק הלימוד בעולם, אמר בחיזוק:

יש לי פירכא, הרי בארחות תורה לומדים גם בפורים...

ובשנה הראשונה לפתיחת ישיבתו "תורה בתפארתה" כשבאו קבוצה מצורבי הישיבה לשיעור בב"ק אצל רבינו, אמר להם רבינו בסיום השיעור:
"נקוה שהבחורים ילמדו תורה בפורים, יעשו את העבירה הזאת... ואף שחז"ל תקנו שמחה בפורים. ראשית זה רק ביום ולא בלילה, ושנית לא תקנו עד כדי כך שלא יהי' זמן ללמוד. פורים זה יום כמו כל יום... וצריך ללמוד... וכי פורים זה הפקר?!"

~~ ~ ~
מקרא מגילה

הקורא עם השליח ציבור
 מי שקורא ביחד עם הבעל קורא, גם זה בכלל קריאה בציבור ופרסומי ניסא. וכן הי' מרן רי"ז זצ"ל נוהג לומר בקריאת המגילה מילה מילה עם הבעל קורא. [ועי' חזו"א בספרו שהוכיח דמהני].

~~ ~ ~
 ברכה לנשים
 נשים השומעות קריאת המגילה מאיש שכבר יצא ידי חובתו, ואינן יודעות לברך לעצממן את הברכות, יברך להן הקורא "לשמוע מקרא מגילה" היות ומברך להן, וזהו נוסח הברכה לנשים.

~~ ~ ~
 לשמוע בדקדוק מילה במילה
 אף לאחר שקרא רבינו בעצמו עם הציבור את הפסוק האחרון במגילה – כי מרדכי וגו', הקפיד לחזור לשמוע בדקדוק את הפסוק מהבעל קורא, ואף תיבה אחת שלא שמע בבירור, ביקש לחזור.

~~ ~ ~
 אמירת הפסוקים בקורא יחיד
 כשקראו לפניו ביחיד את המגילה, לאחר התפילה [מחששו שלא שמע הכל], אמר ג"כ את הפסוקים של איש יהודי וכו', ואח"כ חזר אותם הבעל קורא.

משתה ושמחה

בארוחת בוקר יוצא ידי סעודת פורים
 אומר רבינו כי מי שאכל בפורים ארוחת בוקר עם פת, כבר יצא בזה ידי סעודת פורים. וסעודה השניה שאוכל אח"כ עם בשר ויין, היא סעודת הרשות.

~~ ~ ~
 מכתב ממרן על השכרות

307
 [?] אסא ואלה הן הדינים המצויים
 ויש אומרים אסא ואלה הן הדינים המצויים
 א. ל. שטיינמן

בס"ד
 בן אדם ששותה דברים המשכרים, אז אינו שולט על הנהגתו ועל דיבוריו, ואז אינו אדם, כי כל המעלה של האדם הוא השכל אשר חנן לו אלקים.
 ליל תענית אסתר תשע"ב א. ל. שטיינמן

ואמר רבינו שיש לתמוה על זה מהמעשה עם רבה דשחטיה לרבי זירא, הרי דאף האמוראים הקדושים השתכרו כ"כ, ומה נאמר עליהם.
 ואמר רבינו דבר נורא, כי ברגע ששותה כבר אינו אדם, אלא שבאינו אדם ישנם שתי סוגים, יש מלאך כדאמרי' בגמ' לית דין בר איניש, ויש מי שאינו אדם אלא "בהמה". ואדם המשתכר תלוי באיזה דרגה הוא, דאם

הוא בדרגה מרוממת, אז כשאני שולט על מעשיו אינו אדם אלא "מלאך, וזה היה אצל האמוראים הקדושים, אבל מי שבדרגה פשוטה, אז כשאני שולט על מעשיו הרי הוא "בהמה"...
ופעם אחרת סיפר רבינו האיך שהגאון המופלג רבי משה סולובייצ'יק צוק"ל היה שותה הרבה בפורים, והיה מדבר דברים נשגבים ביותר.

נשאל רבינו אם כל כך מגונה שתיית דברים המשכרים, למי כתב השו"ע "חייב איניש לבסומי". השיב רבינו – למי שידע שגם כשישתה ימשיך להתנהג "אין הארדנונג" – היינו כראוי.

נראה למי דומה... – בענייני תחפושות
ישנן צהרים שנראים לכאורה שאין מה לשאול. אך אם בכל זאת סובב משאית שהשאלה על שלחן מלכי
פני. מקבלים תשובה מרוממת ולפתע השאלה שאלה... ובזמנה לזה נשאל רבינו מרן זי"ע אנוסם לתחפופות
על ילדים כמה שאלות ותשובות נתרקלו...
~ א'. האם להימנע מתחפושות של המן, אחשוורוש, חיילי משמר המלכה באנגליה?
תשובה: אי אפשר לומר בזה איסור ולא היתר, אך כל דבר של גויים נדבק מזה משהו.
~ ב' אמר רבינו כלל: ישנם אנשים העוסקים בדברים מועילים מאד בציבור, אך בדרך כלל העוסקים בכך
האישיות שלהם לא כל כך... ותחפוש צריכה להיות לאנשים רציניים, ולא למעשים...
~ ג, שאלו אם יש חסרון לחפש ילדים לשוטר וכדומה. ת. זה לא טוב!
והסיבות לכך, א' זה לא טוב שמעריצים את השלטון... ב' צריך להכניס בילד שאיפות לדברים טובים, לא
לדברים כאלו, [ולאדמו"ר נחא...]. ג' זה בכלל אל תפתח פה לשטן...

ומשלוח מנות

וכי רבו אינו בר ישראל??

בנידון אם אין יוצאין במשלוח מנות לרבו, דלא מיקרי רעהו, תמה רבינו וכי רבו אינו בר ישראל?

משלוח מנות במים

השולח משקה לחבירו הוי בכלל מנה, ומים נמי בכלל. [ויכול לשלוח לו כוס מים ולבקש שיחזיר את הכלי].

משלוח מנות שלא להרבות אהבה וריעות...

שאלה מהגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, במי ששלח משלוח מנות, וכתב בתוכו פתק עם דברים המצערים את המקבל, אם יצא ידי חובת משלוח מנות. ונקט רבינו דמסתבר שאינו יוצא בזה, היות ועיקר התקנה היתה להרבות אהבה ורעות ולא להיפך, זיל בתר טעמא.

אך נאנח ואמר – אפשר לקחת דבר טוב שתיקנו חז"ל להרבות אהבה ורעות, ולעשות מזה ההיפך...

משלוח מנות קודם פורים

מי ששלחו לו משלוח מנות כמה ימים קודם פורים, אמר רבינו דמסתמא כונת המשלח שיזכה בו המקבל רק בפורים, כדי לקיים את המצוה, כי אחרת למה לא שלח בט"ו בשבט, וממילא אין לו לאכלו כולו קודם פורים, רק יראה להשאיר מזה לפורים, כדי שיצא בזה השולח ידי משלוח מנות.

וא' ששלחו לו חלה אחת גדולה, לפני פורים, טען סברא דבזה בודאי לא נתכוין המשלח לצאת ידי חובת משלוח מנות, שהרי אין כאן ב' מנות. אך לא הסכים לזה רבינו, ואמר הרי יכול לשלוח לו מנה שניה בפורים, ממילא אין לאכול את זה קודם פורים, [רק אם קיבל רשות].

לשלוח מנות מהשיבה, צריך רשות מהבעלים

בחורי ישיבה הרוצים לשלוח מנות א' לשני מהמאכלים שהכינו להם בסעודה, צריכים רשות מהבעלים על הישיבה, דבכל אורח נחלקו הראשונים אם זוכה באוכל תחילה, ובפרט כדי ליתן לחבירו, צריך רשות לזכות בזה.

משלוח מנות לחם ועגבניה...

מספר רבינו על אחד שהי' שולח משלוח מנות, פרוסת לחם ועגבניה.. ואומר רבינו וואס פעלט... - מה חסר בזה?

מי ששלח משלוח מנות עם שליח, ובדרך אכלו השליח, יצא ידי חובת משלוח מנות לשליח.

ומתנות לאביונים

מתן - בסתר, ומשלוח - בגלוי!

מתנות לאביונים אין צורך שהעני ידע מי הנותן לו, כיון שאי"ז כדי להרבות אחוה ורעות, ואדרבה ראוי ליתן בסתר, כמו כל צדקה. אך במשלוח מנות אם לא יידע המקבל מי שלח לו המתנות, לא יצא השולח ידי חובתו, דחסר בזה עיקר התקנה שהיתה להרבות אהבה ורעות.

כל הפושט יד נותנין לו..

לא נאמר בזה שום חידוש דין דבפורים חיוב ליתן לכל הפושט ידו, רק זה כלל בדין מתנות לאביונים, דאין צריך לבדוק אם הוא עני בודאי, אלא כל הפושט יד הרי הוא בסתם אביון ויוצאים בזה ידי מתנות לאביונים.

מתנות לאביונים שאבדו

שאלו אם נתנו מתנות לאביונים לגבאי צדקה, ולבסוף אבדו לו המעות ולא הגיעו לידי העניים, אם יצאו הנותנים ידי מתנות לאביונים.

ת. כיון שהגיעו המעות ליד גבאי זכה בהם לעניים, ויצאו בזה ידי חובת מתנות. ומה שבפועל לא נשתמשו בו העניים, הרי אם נתן לעני עצמו ולבסוף נאבד ממנו, וכי לא יצא ידי חובת מתנה, וה"ל לא שנא.

דיני שושן פורים

כל ארץ ישראל עיר אחת

הביאו להסתפק בשם מרן בעל הקהלות יעקב זצוק"ל אם יצויר שכל ארץ ישראל תהיה מבונה בבתים, ונמצאו כל העיירות מחוברות זו לזו, אימתי היו קורין את המגילה ונוהגין פורים, אם נימא דעכשיו כולם מחוברין לכרך, ויעשו בט"ו, או נלך בתר רוב ארץ ישראל שהם ערי הפרזות.

ותמה מרן רבינו זצוק"ל מה הספק, הרי כשעיר אחת או שתים מחוברות לכרך, פשיטא לן דקורין בט"ו, וא"כ וכי בשביל שיש עוד הרבה עיירות המחוברות לכרך, ישתנה הדין? ופשיטא דיקראו כולם בט"ו.

סעודה גם בט"ו

מצוה לעשות סעודה גם בט"ו, אפילו בעיירות הפרזים, דשני הימים נתקנו לימי משתה ושמחה, ומהאי טעמא ראוי לאכול פת.

שושן פורים בב"ב

מי שמחמיר על עצמו בב"ב לקיים מצות היום גם בשושן פורים [כדעת החזו"א] יאמר שעושה בלי נדר.

מכתב נורא מרביה"ק זיע"א

על אלה שעושים ההיפך מעיקר הפורים

בס"ד

היות שמתקרבים ימי פורים דפרזים ודמוקפין, בהם יש חשש של פגיעה באנשים, בחורים, ומחנכים, אשר זה חטא ועון גדול, והרבה שנים אחרי זה סובלים הפוגעים והמביישים, ולא יודעים את חומרת הדברים.

באתי בזה לעורר כי זה כמשחקים באש, שומר נפשו ירחק מעון החמור של מלבין ברבים.

ויהי רצון שהזמן ינוצל לחזוק ולאהבה בין אחד לרעהו ולכל לומדי ומלמדי תורה, וכל א' יתרומם ברוחניות כנפש לב מבקשי השי"ת.

אהרן י. לייב 1966 יאן 6"ז אדר א' תשע"א זיע"א

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

אדר (1) תשע"ח

.....

דברי מוסר והתעוררות

גליון מס' 166

שמן זית זך – האופן לזכות בתורה

האור החיים הק' בפ' תצוה על הפסוק ויקחו אליך שמן זית זך. כתב לבאר עפ"י הזוהר וז"ל כי ארבע גלויות של ישראל כל אחד מהם, נגאלו ממנו בזכות אחד. גלות הראשון – נגאלו בזכות אברהם אבינו. שניה – נגאלו בזכות יצחק. שלישית – בזכות יעקב. והרביעית [היינו הגלות האחרון שיש לנו מאומות העולם, ומהפושעים המזידים מהכלל ישראל] תלוי בזכות משה. ולזה נתארך הגלות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות, אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה. כשמתבוננים להבין את זה על דרך הפשוט הרי יש בידינו לקצר את אריכות הגלות, והוא על ידי עסק התורה, בידינו לעסוק בתורה ללון בעומקה של הלכה ובזה נצא מהגדר שלא נהיה ח"ו בגדר בטלנים מן התורה, וירצה משה רבינו נותן התורה לגאול את הכלל ישראל.

וממשיך האור החיים עוד חלק וז"ל, ודקדקה התורה לומר שמן זית "זך" – שצריכים לעסוק בתורה לשמה – בלי שמרים, שהם לקנתר ח"ו או להתגדל, וכדו'. עכ"ל האור החיים. דהיינו שיש תנאים בלימוד התורה כי לימוד החכמה אינה חכמה ככל החכמות אלא היא תורת ד' שכדי לזכות בה לקבל תורה מהש"ת צריך להיות כלי מוכשר במידות טובות וכמו שאמרו חז"ל והביא הרמב"ם בהל' ת"ת פ"ב ה"ט וז"ל. דברי תורה נמשלו למים שנאמר הוי כל צמא לכו למים, לומר לך מה מים אינם מתכנסין במקום מדרון אלא נזחלין מעליו, כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב אלא בדכא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי החכמים. עכ"ל.

(מתוך שיחה בהיכל ישיבת פוניבז' ערב שבועות תשס"ט).

מלחמת עמלק היתה על ד' ועל תורתו הק'

נצטוונו בתורה "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים אשר קרך בדרך וגו'" [דברים כ"ה י"ח]. כלל ישראל נצטוה לנצח לזכור את מעשיו הרעים של עמלק ומתוך כך למחות את זרעו ולאבד את זכרו לעולם. מה היה חטאו של עמלק שכך נגזר עליו? מפרש הכתוב אשר קרך בדרך וגו' ודרשו חז"ל "אשר קרך" לשון קור וחום, צננך והפשירך מרתיחתך, שהיו כל האומות יראים להילחם בכם, ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמבטי' רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה אע"פ שנכוה הקרה אותה בפני אחרים [רש"י שם].

באותו זמן המצב היה שכל הבריאה ראתה את ניסי הקב"ה מה שעשה לעמו ישראל, כל העמים היו תחת הרושם של התגלות כבודו ית' בהנהגת הבריאה, כמאמר הכתוב בנס קריעת ים סוף "שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת וגו' נמוגו כל יושבי כנען". וכן אחז"ל עה"פ "וישמע יתרו" מה שמועה שמע רבי אליעזר המודעי אומר מתן תורה שמע ובא, משניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עכו"ם אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה. היינו שכל הבריאה כולה שמעה את קול השם שבא לתת תורה לעמו ישראל, ומכאן זה הגיעו כולם להכרה השלימה ביחוד השי"ת בעולמו עד כדי כך שאמרו שירה.

שירה זה הביטוי הכי עמוק על ההכרה באמיתות הדבר

שירה זה הביטוי הכי עמוק והכי ברור על ההכרה באמיתות הדבר, כשאדם מגיע להכרה באמת לאמיתו של הדבר אז הוא מגיע לאמירת שירה, בשירת הים כשכלל ישראל זכו לדרגה שראו את אמיתת השי"ת ויחודו "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי", אז אמרו שירה.

בתקופה ההיא לאחר כל הניסים שנעשו לישראל בצאתם ממצרים כל הבריאה הכירה והאמינה באמיתת יחודו ית"ש, זה מה שכינו חכמינו ז"ל מצב של "אמבטיה רותחת", אמונה חושית, ואז בא עמלק וקפץ לתוכה, הוא בא להילחם עם ההכרה הזאת, הרשע הזה התכוון לעקור את יסוד האמונה, ולכן נידון לנצח נצחים ב"זכור את אשר עשה לך עמלק" שאין הכסא שלם עד שימחה מתחת השמים.

מה היה הסיבה שגרמה להתדרדרות הגדולה של עמלק, אומרת התורה "ולא ירא אלוקים". וצריך לבאר, וכי כוונת התורה לחסרון יראת שמים גרידא, הלא אף שבדאי שגם חסרון יראת שמים זה תביעה גדולה, מכל מקום לא בזה היה נקבע דמותו של עמלק לרעה, את המעלה של יראת שמים הרי אין משיגים בנקל.

הנה אצל אברהם אבינו ע"ה נאמר בפסוק שרק אחר שעמד בנסיון העשירי של העקידה אמר לו האלוקים "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה", רק אז, ואם כן בודאי שחטאו של עמלק אינו חסרון יראת שמים גרידא.

אלא הכונה "ולא ירא אלוקים" שהוא רצה לעקור לגמרי שם שמים, הוא רצה להשכיח מהנבראים את בוראם, ולכן בא לקרר את האמבטיה לעקור מהם את האמונה, זוהי היתה

מלחמה לא רק עם כלל ישראל, אלא מלחמה עם הבורא עולם, וכדי לעקור את היראת שמים, הוא התחיל בדרך הזו לקרר תחילה את האמונה החושית בהשם וממילא לא יזכר שם שמים עוד ולא יהיה יראת אלוקים. (נערך ע"י הג"ר יצחק קורלנסקי שליט"א).

תכלית ימי הפורים ללמוד על נצחיות הכלל ישראל

הקב"ה כרת ברית עם כלל ישראל "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויבהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם". (ויקרא כ"ו). דורשת הגמ' (מגילה י"א) "לא מאסתים בימי יונים ולא גאלתים בימי נבוכדנצר לכלותם בימי המן, להפר בריתי אתם בימי פרסיים". בפסוק זה אומר הקב"ה לכלל ישראל שילמדו מהתקופות שעברו עליהם, ועי"ז יקבלו דעת להבין ולהכיר שכלל ישראל קיים לנצח נצחים. ומהאבות הק' עד סוף כל הדורות הרי הם בנים לד', וכשם שאין הבן יכול להיפרד מעל אביו כך הם אינם יכולים להיפרד מהבול"ת.

ודבר זה עלינו ללמוד מהתקופות שעברו עלינו, הקב"ה עשה עמנו ברחמיו את הנס הגדול של התשועות בימי הפורים, ונקבעו ימים אלו לימי משתה ויום טוב. מהי תכליתם של ימים אלו, ללמוד ולראות בחוש את נצחיותו של הכלל ישראל והתקרבותו למקום, שהקב"ה לא נתן ואינו נותן ולא יתן בשום אופן שהכלל ישראל ינתקו את התקשורתם הנצחית אליו.

כל השתלשלות המאורעות שנכתבו במגילה ע"י אסתר המלכה ברוח הקודש, אינם לימוד רק לאותה תקופה, אלא על כל התקופות והזמנים. שבמגילה אנו למדים איך עלינו להבין גזירות רעות וחורבנות הבאים על ישראל, כי כל אותם מאורעות באו כדי לקרב את ישראל להש"ת, כי באותו הזמן נתחייבו שונאיהן של ישראל כליה מאחר ונהגו "ככל הגויים בית ישראל", ובכדי לקיים הבטחת לא מאסתים ולא געלתים הנהיג הקב"ה הנהגה של גזירות רעות עד שהכירו לבקש ולהתחנן מהש"ת כי רק בידו להצילם.

אנו למדים מה גדול כוחו של היחיד להפוך את הגזירה

ויחיד אחד יכל להציל ולהפוך את הגזירה מן הקצה אל הקצה, כמו דאיתא במדרש שכשראה מרדכי שנגזרה גזירה לא איבד את תקוותו ורצה להחזיר את כולם בתשובה, מה עשה, אסף את תינוקות של בית רבן ולימדן את עבודת הקודש – הלכות קמיצה, ובזה לימד את הכלל ישראל שאף אם עומדים לטבח מנער ועד זקן טף ונשים, אין לאבד את התקווה והאמונה כי אנו מובטחים בעתיד גדול של בנין בית המקדש ועבודת המקדש, ובאמת ע"י זה שהאמין בזה ויגע עם התינוקות בעסק התורה זכו הכלל ישראל לאותו נס גדול של נס פורים.

ולימוד זה אינו בא ע"י הבנה וידיעה בלבד כי הרבה ענינים אנו יודעים ומבינים ולא נראה שיש השפעה מחמת זה, אלא

יש להתבונן בזה בעיון ולראות בחוש איך נראית אומה שלמה העומדת להשמיד להרוג ולאבד, המצב הוא שאין שום דרך להנצל, ופתאום נהפך הכל ובאה הצלה. מה מלמדינו דבר זה? שכלל ישראל אינם בגדר אנשים אלא בגדר חלק אלוה-ממעל "ישראל ואוריינתא וקודשא בריך הוא חד הוא" מה נשאר מכל אותם אומות שרצו לאבד את הכלל ישראל, וכי נשאר מהם זכר?! ואילו אנו קיימים והקב"ה מקיימנו. ואם שומרים את התורה והמצוות הרי זה ההמשך ממעמד הר סיני עד עכשיו. וע"י ההצלה של הכלל ישאל בימי הפורים זכו להצלה רוחנית "קיימו וקיבלו – קיימו מה שקיבלו כבר".

כל זה עלינו ללמוד מנס פורים, ועלינו להתעמק ולהתבונן בזה, להכין עצמינו כדי שנקבל את התועלת מקריאת המגילה ומשמחת הפורים, ואם עוברים ימי הפורים ללא תועלת רוחנית הרי זה הפסד גדול.

צריך להרגיש ש"אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו" ואף שכל אומות העולם מתנהגות אלינו באכזריות עלינו להכיר בזה שהכל מאתו ית' כדי שנגיע להכרה הברורה של "בנים אתם לד' אלוקיכם" ושאין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים. ומי הם אותם תינוקות שאסף מרדכי הצדיק הרי הם ילדי התת"ם ובני הישיבות שהם מצילי הכלל ישראל שבכל דור.

(מתוך שיחת רבינו ערב פורים תשל"ט, מכתבי הרה"ג רש"מ בן שלמה שליט"א).

ימי הפורים מסוגלים לישועות ע"י שתקובל התפילה

כתוב במגילה מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני. דרשו חז"ל במגילה י"ב דאין כוונת הפסוק לפרש יחוסו דא"כ היו צריכים לפרש עד בנימין, אלא בן יאיר – שהאיר עיניהם של ישראל בתפילתו, בן שמעי – ששמע הקב"ה תפילתו, בן קיש – שהקיש על שער רחמים ונפתחו לו. למדים אנו את כח התפילה שעל ידי תפילה אפשר להיושע גם שהגזירה נראית כבר חתומה, ומרדכי לימד את ישראל שהקב"ה מקבל את התפילה כאשר התפילה היא מתוך אמונה אמיתית ביכולת הש"ת לבטל את הגזירה.

אנחנו חיים במצבים כאלו שצריכים לעורר רחמים על הכלל ישראל, בין מצד מצבינו מאומות העולם, ובין מצד פורקי העול רשעי ישראל, המצב הוא נורא נוראות מבית ומחוץ, כמה אנשים חולים במחלות שונות - צעירים בחורים וילדים ויונקי שדים, משפחות רבות שבורות ורצועות, אלו המסתובבים בבתי חולים אינם יודעים את נפשם על מה שרואים שם, והנה ימים אלו בהם זכו הכלל ישראל לניסים ונפלאות הם ימים המסוגלים לישועות ע"י שתקובל התפילה, לכן צריך להתחזק בתפילה מתוך אמונה שלמה שהקב"ה אין עוד מלבדו והוא יושיענו מהרה.

(מתוך שיחת רבינו י"ב אדר תשמ"ח).

לעבוד את בוראו. וכן אפילו לישיב בסוד ישרים, ולעמוד במקום צדיקים, ולילך בעצת תמימים, אם עשה להנאת עצמו להשלים חפצו ותאותו, אינו משובח, אלא א"כ עשה לש"ש.

ודבר זה הוא תכלית האדם בשנות חייו בעולם הזה, לחיות כאן בעולם הגשמי, ולעשות מעשים שלכאורה הם תאוות גופניים אך לעשות הכל לשם המטרה שלשמה נברא, והוא לכבודי בראתיו, למען הרבות כבוד שמים. וכמו שכתב המסילת ישרים בפ"א כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בנסיון, והנאות העולם אין ראוי שיהיו לו אלא לעזר ולסיוע בלבד לשיהיה לו נחת רוח וישוב דעת למען יוכל לפנות לבו אל העבודה הזאת המוטלת עליו.

והרי משה רבינו בהיותו במרום, ללמוד תורה מפי הגבורה כדי ללמד את ישראל, הרי באותם ארבעים יום לא היה עליו לעמוד בנסיון, לא היה שייך אצלו נסיונות כלל, והיות שתכלית האדם הוא לעמוד בנסיון וכמו שהבאנו מדברי המסילת ישרים, וכך למדנו ממעשי אבותינו אברהם יצחק ויעקב שכל שלימות ותכלית האדם הוא לעמוד בנסיון ועי"ז מתעלה האדם ויכול להגיע למעלה הכי גדולה, להתרומם להיות בריאה של נצח. אם כן כיון שמשה רבינו באותם ימים הפסיד את האפשרות של לעמוד בנסיון זה נחשב מסר נפשו עליה. בהבנה זאת צריך לחיות בעולם הזה, שכל הרווח שאפשר להשיג מהחיים הוא רק העמידה בנסיון, להתגבר על הגשמיות ולעשות מהחיים כאן רוחניות.

(מתוך משא רבינו בכינוס "ידידי טוהר" לרגל עשור ליסוד "כולל טהרות", שבט תשס"ח).

חז"ל במכילתא בפרשת בשלח אמרו: שכל דבר שאדם נותן נפשו עליו נקרא על שמו. בשלשה דברים נתן נפשו משה עליהם ונקראו על שמו. נתן נפשו על התורה ונקראת על שמו שנאמר (מלאכי ג') זכרו תורת משה עבדי והלא תורת אלהים היא שנא' (תהלים י"ט) תורת ה' תמימה משיבת נפש הא מה ת"ל תורת משה עבדי לפי שנתן נפשו עליה נקראת על שמו. והיכן מצינו שמסר נפשו על התורה שנא' (שמות ל"ד) ויהי שם עם ה' ואומר (דברים ט') ואשב בהר וגו'. הא לפי שנתן נפשו על התורה נקראת על שמו.

הנה חז"ל למדו מזה שמשה היה ארבעים יום ולחם לא אכל ומים לא שתה שמסר נפשו על התורה, והדברים צ"ע איזה מסירות נפש יש בזה שלחם לא אכלתי ומים לא שתיתי, הרי שם לא היו צריכים את זה, ואדרבה הוא זכה ושמע באותם הימים תורה מפי הגבורה כדי למסור לכלל ישראל וא"כ איזהו מסירות נפש יש בכך שישב שם ארבעים יום.

ואפשר לומר דהנה כבר לימדנו רבותינו ז"ל שהעיקר בעבודת הבורא לעשות כל מעשיו לשם שמים, לא רק מה שהוא לומד שיהיה לשם שמים אלא כל מעשיו, המעשים הגשמיים, גם מה שהאדם צריך לעשות לקיום גופו צריך שיעשה הכל לשם שמים. וכמו שכתב זאת החיי אדם בספרו כלל א' ז"ל: ואמרו חכמים כל מעשיך יהיו לש"ש, שאפילו דברים של רשות כגון האכילה והשתיה וההליכה והישיבה והקימה והתשמיש והשיחה וכל צרכי גופך, יהיו כולם לעבודת בוראך או לדבר הגורם עבודתו. שאפילו היה צמא ורעב, אם אכל ושתה להנאתו, אינו משובח. אלא יכוין שיאכל וישתה כפי חיותו

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

המשך לגליונות הקודמים – זכרונות ממרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל (5)

מכתב מאת אחד הקוראים

לכ' מערכת דובב שפתיים

כאשר נעלה הענין בסילוקו של מרן הגרא"ל ז"ל נתתי אל לבי לסדר זכרונות ממנו ז"ל, ובין הדברים עלה בידי גם ממרן רבינו הגרמ"י ז"ל, והנני מציע דברים כצורתן ואם רואה תועלת יוכל לפרסם [בעילום שמי] כמובן לאחר שיפקח היטב על הדברים ויקח אחריות על הפרסום.

זכורני כשלמדתי בישיבה קטנה [תשנ"ז] דרכו של מרן הגרא"ל שהי' עומד כל חזרת הש"ץ של מנחה עם פנים לארון הקודש והי' מרוכז בסידור בלי להסתכל לשום צד. יום אחד רבינו [הגרמ"י] ניגש לפני העמוד והי' ש"צ מפני יארצייט, והנה הסתובב מרן מעמדו ונעמד מעוקם לכיוון הש"צ והסתכל ממושכות על רבינו כשהוא חזן איך מתפלל כמונה מעות תיבה בתיבה. והיה ניכר שמתענג על כל מילה שלו. מעמד זה לא נשכח מזכרוני. אשרי עין ראתה כל זאת.

לימים שמעתי מהגרא"ל בעצמו שדיבר על החזרת הש"ץ של רבינו בהתפעלות, וכך רשום אצלי:

יום רביעי י"ט אייר תשס"ט: ר' שרגא גרוסברד סיפר לי שבקלם היו מאריכים בתפילה שבלחש אבל בתפילת הש"ץ היו ממהרים, וצ"ע שחזרת הש"ץ הוא ענין גדול מאוד ואיך ימהרו בו. הגר"א הקפיד לשמוע כל מילה בחזרת הש"ץ. ובודאי היה להם איזה מעם לכך, אבל זה צ"ע. בסידור של... שהיה לפני בערך 450 שנה יש כוונות מיוחדות לש"ץ, וזה תפילה מאוד חשובה. [אמרו שגם המשגיח זצ"ל התפלל חזרת הש"ץ מהר]. ר"נ... כשהיה חיוב על אבא שלו התפלל בישיבה חזרת הש"ץ מהר. אמר לו הרב שך בשלמא מהר, נו, אבל כל כך מהר... ר' מיכל יהודה כשהיה חיוב על אמו התפלל חזרת הש"ץ במתינות ובכוונה. עד כאן ציטוט מדברי מרן הגרא"ל.

זכורני מעשה נורא מהישיבה קטנה, בזמני היה המנהג שהש"ץ מחכה בחזרת הש"צ של מנחה למי שמוסיים ראשון או לרבינו או להגרא"ל, וכמעט תמיד

הגרא"ל האריך מעט יותר מרבינו והיו מתחילים חזרת הש"ץ שרבינו סיים תפילתו, ועל פי רוב עד שהגיע הש"ץ לקדושה סיים גם הגרא"ל.

בתפילת יו"ק היה הגרא"ל מאוד ממהר בידיו דר"נ גאון (אולי דילג) וגומר לפני כל הציבור והיו מחכים לרבינו, חודש אחד היה חזן לתפילת יו"ק מתלמידי הגרא"ל ומיד שהגרא"ל סיים התחיל קל ארך אפים, והציבור רגז שכמעט אף אחד לא הספיק לגמור. והגבאי [שהיה מהשיעור של רבינו] הודיע שמכאן ואילך לא יתן לתלמידי הגרא"ל להיות ש"ץ בתפילת יו"ק. הלך אחד הבחורים בשקט ועלה לחדרו של רבינו בבוקר לפני השיעור והתלונן שלא רוצים לתת חזנות יו"ק למי שממתין להגרא"ל. רבינו הזדעזע נורא ואיום.

כשהגיע זמן השיעור נכנסו כולם לחדר השיעורים, ורבינו כדרכו המתין שכולם התיישבו ויפתחו את הגמרות, ואז כשהיה הכל מוכן סגר רבינו את הגמרא ואמר תצאו תצאו, היום אין שיעור! אני לא מוסר לכם שיעור היום. אף אחד לא הבין מה קרה על מה יצא הקצף. ורבינו ממשיך להצליף, איך אני יוכל למסור שיעור ככה וכו'. עד שבחור העז לשאול את רבינו מה קרה ועל מה כוונתו. ורבינו אמר בקול נרגש מה קרה?! אתם באים לעשות מחלוקת כאן בישיבה... תצאו החוצה לא תעשו כאן מחלוקת ח"ו, הרי 40 שנה אני נמצא ביחד עם ראש הישיבה הגרא"ל ואף פעם לא הי' בינינו מחלוקת ועכשיו אתם באים לעשות מריבה. [ודיבר שמוע'ם שלם לא זוכר עכשיו אולי יוכל לברר אצל אחד התלמידים מאותה שנה].

ואז הוסיף ואמר: הרי 40 שנה מחכים להגרא"ל ועכשיו אתם באים להגיד שיתחילו לחכות לי...

והיה הדבר לאות ולפלא גדול, שהרי באמת חיכו לרבינו ולא להגרא"ל [בנ"ל שחיכו למי שמוסיים ראשון] ואילו רבינו הי' סבור שמחכים להגרא"ל...

ותמיד הוקשה לי וכי רבינו לא שם לב שמחכים לו... ואולי חשב שמחכים לשניהם... תא חזי גדלותו של רבינו ובמקום גדולתו אתה מוצא ענוותנותו.

לימים שמעתי מנכדו של מרן הגר"ח ק"ש שליט"א כעין זה ממש, שאמר לו זקנו הגר"ח שליט"א שנוהג תמיד לומר לפני ק"ש תיבות קל מלך נאמר אולי כשהחזן יסיים ה' אלוקים אמת יהיה עדיין באמצע ק"ש, אמר לו נכדו הרי תמיד מחכים לסבא בסוף ק"ש, וענה רבינו מרן שליט"א אני לא יודע שמכים לי... הוא לא שם לב לזה... תא חזי גברי רברבא דמסהדי אנפשיהו שלא חשו ולא הרגישו בכבוד הלז...

והנה סיפר לי ת"ח אחד שמתעסק עם דין תורה מורכב של ישיבה אחת, והצדדים מתקומטים בין היתר למי יחכה הש"ץ בק"ש ושמונה עשרה, כל אחד רוצה שיחכו לו. סיפרתי לו כל הנ"ל ראו מה בין בני לבין חמי. רבינו חיכו לו ובכלל לא ידע מזה ואילו הם רבים שיחכו להם...

נסיעה לים

מדברי הגרא"ל יום רביעי ט' תמוז תשס"ט. בשנת תשס"ז היינו נוסעים כל יום לים, הים היה ריק חוץ ממים לא ראינו שום דבר, אבל כל יום נאבד לנו משהו, פעם מגבת פעם זה ופעם זה. נסענו שבע אנשים. רבי דוד קורלנסקי היה הנהג והוא לקח אותנו באוטו שלו. הנוסעים היו רבינו, הגרא"ל, רבי גדלי נדל, ולהבחל"ח רבי חיים קניבסקי, רבי יהודה בויאר, רבי יצחק גרודזינסקי.

[א.ה. שמעתי מאמאמו"ר שהיה גם תקופה שזקני רבי דוד קורלנסקי ז"ל היה מסיע את מרן הגרא"מ שך זצ"ל לים, והיה מרן זצ"ל מדבר בביקורת ותרעומת על אלו שיושבים ואוכלים בים כשהם לבושים בבגד ים, שאין זה מדרך הצניעות ודומה לאוכל בשוק, ולא היה מבין איך אין לאנשים הרגשה בזה].

הוראות והדרכות

נפילת אפים בחדר השיעורים

עוד מבעל המכתב דלעיל. בגליון כאיל תערוג אחרי מות קדושים תשע"ז כתב שרבינו שמע שהגרא"ל נוהג לומר תחנון בנפילת אפיים בחדר השיעורים כשהתפללו שם מנחה לעיתים, והתחיל גם לנהוג כן. וע"ז הערתי בשעתו בזה"ל: איני יודע על איזה תקופה מדבר, ובזכרוני הדל כשלמדתי שם באמת הי' הגרמ"י אומר מיושב בלי נפילת אפיים. ופעם ניגש אליו בחור א' ואמר לו שהחזן"א החמיר בזה, ומאז שינה את הנהגתו. וכמדומה הערתי לאותו בחור על שהעז פנים להעיר הערות לרבינו, אולם רבינו בענווה דילי לא ראה כחוצפה. והחי יתן אל לבו להידבק במידותיו הנפלאות.

הנמצא ביום י"ד אדר בבני ברק שספק דינה כמוקפת, ובט"ו בעיר פרוזה

כששמע מרן הגרא"ל מגיסי הגר"מ שליט"א שמתעתד לנסוע לשבת שבע ברכות בנתיבות, באותה שנה חל י"ד ביום שישי, ובשב"ק היה ט"ו באדר. העיר לו מרן שיתכן ומפסיד את מצות הפורים כיון שב"ד הוא נמצא בבני ברק שהיא ספק מוקפת כדעת מרן החזן"א זצ"ל, ובט"ו נוסע לעיר פרוזה, ועל הצד שבני ברק היא מוקפת הרי לא קיים את הפורים. ולכן חלק מהמשתתפים באותה שבת שהיו מתושבי בני ברק יצאו בליל י"ד מהעיר ושהו בזמן עלות השחר ברמת השרון בבית מדרשו של מרן הגר"י אדלשטיין ובכך היו וודאי פרוזים.

מרבין תורה שמצאו בו דברים מכווערים עם תלמידים

שמעתי פעם מהרה"ג ר' משה בלוי שליט"א שאירע ומצאו על אחד שעמד בראשות ישיבה שהיה לו עסק עם תלמידים בדברים מכווערים, והביאו הדברים קמיה רבותינו הגרא"ל והגרמ"י, רבינו פסק את פסקו שאין הלה ראוי להעמיד תלמידים וצריך לפזר את הישיבה. ומרן הגרא"ל אמר הרי מכאן ואילך לאחר שתפסו אותו אין חשש שישנה במעשים אלו, ובודאי מתחרט על כך, א"כ יכול להמשיך בהעמדת תלמידים.

להערות והארות אפשר להתקשר לטל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר הודעה בתא קולי] או דרך

פקס 036186624.

דברי אמת

מאמרי היזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מזן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מס' 78 ■ פורים

עבודת יום הפורים

מאחר ששם השם הגדול לא נראה בגלוי בנס זה, ולכן לא הוזכר במפורש כי אם בדרך רמז.

הרב דסלר זצ"ל בספרו מוסיף שאף על פי שלא היה נס גלוי, מכל מקום זה היה בבחינת גלוי שבנסתר, שבסוף כן התברר והיה ניתן לראות איך שהמאורעות השונים, שלכאורה לא היו קשורים זה לזה, חברו יחדיו, והביאו את הצלת עם ישראל מידי המן.

עוד נתייחד נס פורים משאר הניסים, שבכל נס אפשר לראות את הנס מיד, ולעומת זאת בפורים שרשרת האירועים המתוארים במגילה שהתפרשו על פני כתשע שנים היו נראים בזמן התהוותם חסרי משמעות ללא קשר ביניהם, רק לבסוף נתבאר תכליתם.

והגר"א זיע"א הוסיף עוד שהנס היה בזמן של גלות, אחר חורבן בית ראשון, עוד קודם בניית בית שני, ואף על פי כן הראה להם הקב"ה אהבתו אליהם, ועשה להם הנס. והביא לזה משל לבן מלך שאביו שלחו מחמת עבירות שעשה, אבל המלך דאג לשלום בנו, ושלח ביד עבדיו להגן על בנו בלא שידע זאת. והבן ראה שכאשר חיה רעה באה להזיק אותו, מיד יש מי שמצילו ממנה, והבין שזה מעשה ידי אביו המלך, שלמרות שאביו המלך גרשו מחמת חטאיו, עדיין אהבתו בליבו, והוא שולח להגן עליו. ממילא נתגברה מאד אהבת הבן לאביו המלך, וחזר בתשובה שלמה, ושב לאביו.

כן עם ישראל שהיה בגלות בזמן שחטאו, ראו שהקב"ה דואג להם למרות חטאיהם, כמו שהזכרנו מקודם דברי החתם סופר, שבעוד שהיו במשתה כבר אז עסק הקב"ה בהצלתם והרג את ושתי, ועל ידי שראו את אהבת ד' אליהם, אז נקבעה אהבת ד' בליבם, וחזרו בתשובה שלמה להקב"ה, וקיבלו את התורה מאהבה.

קריאתה זו הלילה

המצוה העיקרית בפורים היא קריאת המגילה, גם מסכת מגילה עיקרה עוסקת סביב המגילה, אין לשער כמה שאפשר להתעלות על ידי המגילה, וזה על ידי שימת לב למה שכתוב במגילה. וראוי להתכונן לזה עוד קודם יום הפורים וללמוד את המגילה עם פירושה.

בגמרא כתוב (מגילה יד, א) שקריאתה זו הלילה, דעתו של היסוד ושורש העבודה שקריאת המגילה גרידא אינה מספיקה לקיים את מצוות ההלל, ורק שיעלה בליבו כל מעשה תוקפו וגבורתו של הנס, וייתן בליבו הודאה גדולה ועצומה למפליא לעשות, אז יקיים המצווה. וכתב, שעל קטב זה תיקנו אנשי כנסת הגדולה חיוב קריאתה ועיקר הקריאה לידע גודל הנס, שעל ידי זה ייתן הודאה ושבח ליוצרנו ובוראנו. (והנה במשנה ברורה לא הובא דעתו של היסוד ושורש העבודה, ויתכן שהטעם לכך, שהרי הדין הוא שאפילו אם החסיר אות אחת מהמגילה לא יצא ידי חובתו, על כן יש לחוש שיעמיק במחשבות ויחסיר בשמיעתה).

פורים תשובה מאהבה

מובא בספרים בשם האר"י ז"ל שיום הכיפורים כפורים, יש שמאד מאד דיברו על גדולת יום הפורים, ודייקו מזה שהקטן נתלה בגדול. ולי היה נראה שהכוונה שיש בחינה שבו יום הפורים גדול מיום הכיפורים, כי ביום כיפור ישראל שבים בתשובה מיראה מפאת עוונותיהם, ובפורים תשובת ישראל הייתה מאהבתם להקב"ה אחר שראו את אהבת הקב"ה אליהם.

ואמנם, גם ביום הכיפורים כלל ישראל עושים תשובה מאהבה, אבל עיקר התשובה היא מיראת החטא שתלויים ועומדים, ובזה מתייחד יום הפורים שהוא זמן של תשובה מאהבה עוד יותר מיום הכיפורים.

גזירת המן על ישראל

המן ביקש להשמיד את הנשמות, להרוג את הנפשות, לאבד את הרוחות ולבזו את שללם, והיה לו את הכוח לזה כמבואר בגמרא (חולין קלט, ב): רמז להמן בתורה מניין? שנאמר "המין העץ אשר אותו תאכלו", ובוודאי שאם הגמרא מרמזת זאת מן הפסוק, יש שייכות בין הדברים ואין זה רק דימוי מילים בעלמא.

והמהר"ל ביאר בזה כי עץ הדעת הוא שהביא כליה לעולם, והמן היה האדם המתאים להביא כליה לעם ישראל, וממילא לכל העולם כולו, הקיים מכוח עם ישראל. חז"ל אומרים (מגילה יא, א) "בקום עלינו אדם - אדם ולא מלך", כי מלך אינו מעוניין להשמיד את העם, כיון שתפקידו לדאוג לעם, אבל המן הרשע שאינו מלך, רצה להשמיד את עם ישראל.

וכל זה היה בחודש אדר זמן שהיה מסוגל לפורענות, והקב"ה ברחמיו הפך המזלות, וזאת אף על פי שנפסק ונחתם על עם ישראל כליה, הקב"ה ברחמיו הרבים הציל אותנו. ולא הספיק לזה רק רחמים, אלא היה נצרך רחמים רבים (כנוסח שבעל הניסים) הקב"ה הפר עצתו - היינו את תכניות המן לאבד את ישראל, ואת מחשבתו - היינו הרווחים שהיו לו בזה, והשבות לו גמולו בראשו - הייתה הנהגה ניסית מיוחדת של נהפוך הוא כמתואר במגילה.

ועל רצונו של המן לבטל את המצוות - נוספו לנו מצוות הפורים, ועל רצונו לאבד את הרוח - קיבלנו את מצוות השמחה המחיה את הרוח, ועל רצונו לאבד הנפשות - קיבלנו מצוות המשתה, ועל רצונו לבזו את השלל - נצטוונו במתנות לאביונים לדאוג שאף אחד לא יחסר בפורים (כמבואר בגר"א).

המיוחדות בנס פורים

נס פורים מתייחד מעל שאר הניסים, כי בעוד ששאר הניסים נעשו בגלוי, נס פורים נעשה בנסתר. נס פורים לא נעשה על ידי שידוד מערכות טבע, אלא הוסתר בלבוש טבעי, ועל פי זה מבאר המהר"ל מה שלא הוזכר במגילת אסתר אפילו פעם אחת שם השם שלא נמחק,

וכח הוויכוחים (כלשוננו של הרמב"ם באגרת תימן), אבל הקב"ה הבטיח לנו על ידי ישעיהו הנביא (נד, יז) "כל כלי יוצר עליך לא יצלח" - דהיינו, שמי שיתכוון לסתור דלתנו בכלי זין, ישבר הבורא את כלי מלחמתו ולא יצלח, "וכל לשון תקום עליך למשפט תרשיעי" - דהיינו, כל טוען שיתכוון לבטל מה שבידינו בטענות ובקושיות לא תתקיים עצתו.

באמת יש אנשים שכל החיים חיו עם שקרי התקשורת, אחר כך באים כמה ימים לסמינר, ורואים לא רק שאפשר שהתורה אמיתית, **אלא שאי אפשר אחרת**. מפני כך אויבי התורה מפחדים ומתרים: אל תלכו לסמינרים, יעשו לכם שטיפת מוח. ואמנם באמת כך הוא, שעושים שטיפה למוח מכל הזוהמה שנדבקה בו. אם כן אנו יכולים להודות לד' לא רק על מה שהיה בכל הדורות, **אלא גם על מה שעמנו**, שזכינו להיות בני תורה וללמוד בישיבה קדושה ולהתמיד בתורה יומם ולילה.

תפילה

כתוב בספרים הקדושים שפורים הוא זמן מסוגל לתפילה, שהתפילה מתקבלת במיוחד. והנה חז"ל תיקנו שכל הפושט יד נותנים לו, והקב"ה מקיים גם את תקנת חכמים, ועל כן מי שפושט יד בתפילה הקב"ה נותן לו (אמנם לא כתוב כמה צריך לתת לו, אבל על כל פנים לא שב ריקם). לכן יש לראות לנצל את המתנה הגדולה שכל הפושט יד נותנים לו.

ההכנה הראויה לפורים

בסעודת פורים אפשר מאוד להתעלות ולהגיע לרוממות גדולה, להשריש בקרבנו אהבת השם וביטחון בהקב"ה אשר ישפיע לכל השנה. כתוב על רבי שנטע נטיעה של שמחה, רמזו בזה שבכוח השמחה של פורים לנטוע שמחה אמיתית לכל השנה, רק שצריך להיזהר שבאמת תהיה שמחה אמיתית, שמחה שיגיע מתוכה לאהבת השם והודאה על הניסים שעשה לנו, לא חס ושלוש שמחה של הוללות ושטות, וכמו שהביא המשנה ברורה (תרצה) את דברי המאירי "אין אנו מצווים להשתכר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה, שלא נצטוונו על שמחה של הוללות ושל שטות, אלא בשמחה של תענוג, שיגיע מתוכה לאהבת ד' יתברך, והודאה על הניסים שעשה לנו.

בספורנו (ויקרא כג, ד) כתוב, שאם קוראים אנו את החגים "מקראי קודש", אז "אלה הם מועדי" - הקב"ה חפץ בהם, אמנם אם נקרא אותם מקראי חול, שעוסק בחיי שעה ותענוגות בני האדם בלבד, לא היו מועדי, אבל יהיו "מועדיכם שנאה נפשי".

נמצא שבידינו נתון הבחירה, אם נזכה לפורים של "מועדי השם" שהקב"ה חפץ בזה, או חס ושלוש "שנאה נפשי", וכדי לזכות באמת לפורים כרצונו ית', שיהיה פורים של הקב"ה ולא פורים של היצר הרע, צריך הכנה מיוחדת לכך.

אני רגיל להביא את דברי החיי אדם בגודל הנחיצות בהכנה למצוות, דבריו נוגעים מאוד לכל חיי האדם, הן בתורה, הן בתפילה, הן בבין אדם לחברו, אבל יש מצוות שבהם צריך הכנה במיוחד, **הרי היצר הרע יודע היטב כמה אפשר להשיג ביום הקדוש הזה והוא אורב לנו, וצריך מאוד להיזהר ולהישמר מפניו**.

יש לנו לבקש מהקב"ה שנזכה באמת בתוך כל ישראל לנצל את הפורים בשלמות, ונזכה להשריש בלבנו כמה שהקב"ה אוהב אותנו, ולכן נתן לנו את תורתו הקדושה, ונשריש בלבנו את ההשגחה המופלאה של הקב"ה עלינו, שנזכה לקבל את התורה מאהבה, **בקבלה שתתמיד ותתחזק גם לאחר הפורים**. (מתוך מאמר שנדפס ב'לאורם' תשע"ב)

במאירי כתוב שאם אין לו מגילה לקרוא בה, על כל פנים יאמר הלל (בפוסקים זה לא הובא). והגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל ביאר הטעם שבפורים יוצאים ידי חובת הלל בקריאת המגילה, כי הכלל הוא שבנס גלוי אנו מהללים בגלוי, ובנס נסתר אנו מהללים בסתר, ולפיכך נס פורים שהיה בנסתר, אנו מהללים במגילה באופן נסתר.

קריאת המגילה היא מתנה גדולה מאד לעם ישראל, וראוי לשמוע בשמחה גדולה את המגילה. בקריאה אנו מעוררים את חסדי ד' שהיו עמנו, וכמו שאז קיבלו את התורה מרצון, כך הקריאה מעוררת בנו לקבל את התורה מרצון, ומשרישה בנו אמונה בהשגחת ד' ובאהבתו אלינו.

תשועתם הייתה לנצח

כתוב במשנה (מגילה יז, א) שהקורא את המגילה למפרע לא יצא, ורמזו בזה שמי שקורא את המגילה ורואה את הניסים כדבר היסטורי כדבר שהיה רק אז, לא יצא.

ובאמת בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם. ובהגדה של פסח מיד לאחר מכן מוסיפים: צא ולמד מה ביקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו שפרעה לא גזר על הזכרים ולבן ביקש לעקור הכל. אומר הגר"א שהרי לולא שהתורה הייתה מועידה שלבן ביקש להרוג את יעקב אבינו לא היינו יודעים זאת. אותו הדבר בכל דור ודור בלא שאנו יודעים עומדים עלינו לכלותינו, והקב"ה באהבתו אותנו מצילנו מידם.

"תשועתם הייתה לנצח" - אין זה תשועה זמנית, אלא לנצח. "להודיע" - תמיד, "שכל קוויץ לא ייבושו ולא ייכלמו לנצח כל החוסים בך" - מי שמקווה אל ד' וחוסה בו, אף על פי שאינו צדיק, זה עצמו סיבה שיזכה לישועה. וכן הוא הנוסח ברכת הרב את ריבנו - הכל בלשון הווה, **מחמת שזה השגחה והצלה תמידית**.

ובאמת, בדור שלנו זה לא פשוט בכלל, יש צורך באיראן שמדבר בגלוי להשמיד את עם ישראל. ר' אלחנן זצ"ל הרי אומר שמה שהגויים מדברים למטה דברי שנאה על עם ישראל, זה רק בגלל שגם למעלה יש קטרוג על ידי השר שלהם. אם כן כשאנו שומעים את הצורך באיראן מדבר בריש גלי להשמיד את עמנו רחמנא לצלן, **צריך להתחזק מאד ולהכיר בחסדי ד' השומר אותנו ומצילנו מידם**.

הבטחת ד' שלא תישכח מפי זרעו

הודאה מיוחדת צריך לתת להקב"ה **שזכינו להיות בני תורה**. אנו זוכים ללמוד בישיבה קדושה ויש בידינו האפשרות להתמיד בתורת ד' במשך כל שעות היום. ולמרות שקמו כוחות אדירים להשכיח התורה מעם ישראל, נשארנו בני תורה.

ראש הממשלה הראשון רצה מאד לעקור את התורה מעם ישראל, ולעשות עם חדש. והוא גם היה אדם קשה, ולמרות הכל הוא בעצמו זה שנתן את הדיחוי לבני הישיבות, ובעקבותיו הלכו כולם. הרב לורנץ ז"ל שאל אותו בסוף ימיו אם יש דבר שהוא מתחרט עליו, ואמר לו כי הדבר היחיד שהוא מתחרט - על שנתן דיחוי לבני הישיבות. אמר לו הרב לורנץ, כל זמן שהיית ראש ממשלה, אז לב מלכים ושרים ביד ד', רק עכשיו שאינך בתפקיד, אתה מתחרט.

מרב החזון איש צוץ"ל אמר לי שהדיחיה שהם נותנים לבני הישיבות, זהו מכוון ההבטחה שלא תישכח מפי זרעו. כן, זה שאנו יושבים בישיבה זה לא פשוט כלל! לא כולם זכו בזה, **צריך מאד לראות את חסד ד' בזה**.

ובאמת, בכל דור ודור רוצים לבטל מאתנו כח התורה על ידי כח החרב

דברי אמת

מאמרי היזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מרן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מס' 79 ■ כי תשא

אמרו על אחד שהיה לו יד בידיעת ש"ס אך לא היה לו שייכות לידיעת תנ"ך, שהוא צורבא מדרבנן ועם הארץ בדאורייתא...

ה'חפץ חיים' היה אומר, שאדם צריך להיות בקי בתנ"ך מצוות, שאם לא כן, איך יקיים את האמור במצוות ציצית "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'", בשעה שהוא אינו יודע מה הם המצוות שעליו לזכור... אחד מחכמי צפת בתקופת הבית יוסף, רבי אליעזר אזכרי, חיבר את 'ספר חרדים' ובו הוא מונה את תנ"ך מצוות על פי סדר האברים: מצוות התלויות בפה, בלב וכו'. ה'חפץ חיים' אף חיבר 'קיצור ספר חרדים'.

כתוב במדרש שוחר טוב על משלי (פרק י'): "בא וראה כמה קשה יום הדין שעתידי הקב"ה לדון את כל העולם כלו. בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה, הקב"ה הופך את פניו ממנו ומצירי גהינום מתגברין בו... בא מי שיש בידו שני סדרים או שלשה, הקב"ה אומר לו, בני למה כל ההלכות לא שנית אותם... בא מי שיש בידו הגדה, הקב"ה אומר לו, תלמוד למה לא למדת...". מדרש זה הוא אחת הראיות שמביא 'נפש החיים' לכך, שיש מצווה לעסוק בכל התורה כולה, ולא רק במקצתה.

כידוע, מרן הגרא"מ שך זצ"ל, היה מרבה לעורר על הצורך ב'הספק', והיה חוזר ואומר שאי אפשר לגדול בתורה ללא ידיעה רחבה בש"ס. לפיכך הוא ביקר בחריפות את קצב הלימוד האיטי של רבים מבני הישיבות, ודרש בתוקף להגדיל את ההספק. פשוט שלא הייתה כוונתו של הרב שך שילמדו בשטחיות, אלא שיעלו את הלימוד. לדוגמא: כשנתקלים במהלך הלימוד בקושיא, אין טעם לדוש בקושיא ללא גבול, אלא יש לחשוב זמן-מה, ואם לא עולה תירוץ הגון, צריך להמשיך את הלימוד, וכאשר יגיע לעניין זה פעם נוספת, יתבונן בזה שוב, ואפשר שימצא אז ישוב.

על הגאון ר' אלחנן וסרמן הי"ד מסופר, שסדר לימודו היה, שכאשר היה מתקשה במהלך לימודו בדבר-מה, התבונן מעט בשאלה, ואם לא מצא לה ישוב הגון, רשם את השאלה וכאשר למד את העניין פעם נוספת עיין בזה שוב, ולעיתים קרובות מצא אז ישוב לשאלתו.

כמו כן, ישנם רבדים שהם עמוקים מידי או דקים מידי עבור הרוב המכריע של בחורים צעירים, ועיסוק מופרז בהם לא זו בלבד שאינו מפתח אותם בכיוון הרצוי, אלא אדרבה, הוא עלול להרגילם לומר סברות שהם עצמם אינם מבינים כהוגן, וכתוצאה מכך באים לידי בלבול, ואף לגרוע מכך – לעיקום השכל, שהוא הגרוע שבחסרונות.

מורנו הגאון ר' אורי קלרמן זצ"ל, שהיה למדן נפלא ובעל הבנה זכה במיוחד, אמר לי כמה פעמים, שבגיל מבוגר הוא זכה לרדת לעומקם של דברים רבים שבגיל צעיר לא הייתה לו בהם בהירות כדבעי. משום כך הוא הגיע למסקנא, שלגיל יש משקל גדול ביכולת להבין דברים עמוקים ולהבחין הבחנות דקות בבהירות מספקת.

כשהיה הגאון ר' אליעזר יהודה פינקל צעיר לימים, הציגוהו בפני הג"ר זונדל, ואמרו לו שהבחור הזה יודע כבר יודע ש"ס. שאל ר' זונדל מה גילו, וכשהשיבו לו שהוא בן שבע עשרה הייתה תגובתו, שבגיל זה אמנם כבר ראוי לדעת את הש"ס...

"לעשות את השבת" - להוסיף מן החול אל הקודש

"ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם" (לא, טז). אחד הדברים שנכללים ב"ושמרו... את השבת", לצפות לשבת, מלשון "ואביו שמר את הדבר", שהיה מומתין ומצפה מתי יבא (אוה"ח).

עוד אומר אור החיים שנכלל בזה מצוה לקבל על עצמו תוספת שבת. ויש להוסיף, שבקבלת תוספת שבת הוא מקיים את הכתוב בהמשך הפסוק "לעשות את השבת", כי בקבלת התוספת הוא עושה שבת כפשוטו, שכן הוא לוקח זמן של חולין ויוצא בו קדושת שבת.

ישנם אנשי מעשה שמשתדלים להרבות בתוספת שבת, כדי לזכות לכמה שיותר זמן שיש בו קדושת שבת. מלבד הרווח שמתווסף לו עוד קדושת שבת, יש בקבלת תוספת שבת מעלה נוספת שהוא מגלה בזה שהשבת לא חלה עליו בעל כרחו, אלא אדרבה, הוא חפץ בשבת, מייחל אליה ואף מרחיב את זמנה. ובזה שמראה שחפץ בקדושת שבת, הוא זוכה לתוספת השפעות מקדושת השבת.

עוד ראיתי, שששת ימי השבוע הם כנגד ששת אלפים שנה שהעולם קיים, ויום השבת הוא כנגד האלף השביעי. וכשם ששבת מתחילה מבעוד יום, כך גם האלף השביעי יתחיל מבעוד יום, ואם ישראל יהיו מזדריזים לקבל השבת מוקדם, יקדים לבוא האלף השביעי. ואף שאין בידנו לתקן את הדברים אצל כל ישראל, עכ"פ מצידנו עלינו לנהוג באופן שיוסיף זכות להקדמת האלף השביעי.

אנו עדים לתופעת פלא, שלעיתים תכופות מאד צצים לפתע, ברגע האחרון, מפריעים ממפריעים שונים לקבלת השבת בשעה מוקדמת. אין ספק שזה אינו מקרי אלא מעשה ידי של היצר, אשר יודע את החשיבות העצומה שבקבלת שבת מוקדמת ולכן עושה השתדלות מיוחדת להפריע לזה.

"ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם". בפשטות, הן הצייווי ושמרו... את השבת, והן הצייווי 'לעשות את השבת', נסוב על שבת קודש. אך האור החיים הקדוש מפרש, ש'ושמרו... את השבת' נסוב על שמירת שבת, בעוד ש'לעשות את השבת' נסוב על העולם הבא שמכונה 'יום שכולו שבת'. וביאור הדברים, שבאמצעות קיום 'ושמרו בני ישראל את השבת', אנו יוצרים את חלקינו לעולם הבא. וזהו: 'לדורותם ברית עולם' – שעל ידי שמירת השבת יזכו להיות בעולם הבא לדורי דורות, כי 'ברית כרותה לשומר שבת שינחל עולם עליון'.

להיות בקי בכתבי הקדש ובתנ"ך מצוות

ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני וגו' (לא, יח) "מאי ככלתו (חסר ו'), מה כלה זו מקושטת בכ"ד תכשיטים, כך תלמיד חכם צריך שיהיה בקי בכ"ד ספרים" (רש"י). הגר"א הזהיר לתלמידיו, שיהיו בקיאים בעשרים וארבעה ספרים, עם הניקוד והטעמים. בעל ה'נתיבות', כתב בצוואתו לבניו, שילמדו פרק תנ"ך בכל יום. והוסיף, שאף שבניו לא ראו אותו לומד תנ"ך, זה רק בזקנותו, אבל בצעירותו הוא הקפיד על כך.

היו משפחה של בעלי תשובה לא מוכרים, והמשגיח אמר: אני באמת לא מכיר, רק שהחתן נסע עמי היום באוטובוס, וביקש שאבוא, ואמר שאם אני יבוא זה מאד ישמח אותנו, ורציתי לשמח יהודי!

היה פעם גם בחור שהמשגיח לא הכיר וביקש מהמשגיח בשעה שהיה בירושלים שיבוא לכבודו, מפני שאף אחד מהצוות בישיבה שלו לא יכול לבוא לשמחו, וזה לא נעים מהשוער, והמשגיח כמובן נענה בחיוב...

מעשה בילד מתושבי רכסים שבא לשאול את המשגיח, מה לעשות שילדים מציקים לו בכיתה? המשגיח בירר אצל הילד איזה כיתה הוא לומד ומי הרבה שלו, והתקשר אח"כ למנהל שמעונין לבוא לכתה לומר לילדים שיחה, והמשגיח שלא יכול לראות שילדים מצערים ילד יהודי, התייצב למחרת בכיתה ומסר על כך שיחה...

בחור יתום צעיר שאמו התחתנה בזיווג שני, המשגיח ניגש אליו ופתח עמו בשיחה ידידותית, מה הוא אומר על השיחות שלו וכו' וכו' ולאחר ששוחח עמו הרבה זמן, אמר לו המשגיח שמעתי שמהיום יש לך תוספת זכות בקיום מצוות כיבוד הורים...

במשך כמה שנים זכיתי להביא למשגיח זצוק"ל מידי תקופה משיחותיו של מורי ורבי מרן רה"ר ר' גרשון אדלשטיין שליט"א, אשר המשגיח מאד נהנה ושמח בהם, ובפרט מההדרכות המעשיות. ובכל פעם שהגעתי אליו היה שואל, במה אתה מזכה אותי הפעם מר' גרשון? פעם אחת סיפר לי המשגיח שאברך מרכסים מקבל כל שבוע את השיחות של ר' גרשון, ואמרתי למשגיח שאולי כדאי שיביא גם לסבא (שהרי לי לא הזדמן להביא כל שבוע), המשגיח חיך ואמר: האמת שאותו אברך הציע לי לדאוג לי כל שבוע שאקבל את השיחות, אך מכיוון שאתה מביא לי פעמים רבות, לא רציתי לקחת מידך את הזכות, וקיוויתי שתציע מעצמך...

באגב, בענותנותו היה אומר המשגיח על השיחות, שיש דברים שהם חדשים בשבילי, ויש דברים שהוא שמח לראות שכיון בהם לדעתו של ר' גרשון, והיה אומר בהנאה: יש לנו הרבה מכנה משותף. כמו"כ מחמת השיחות הנ"ל אמר כמה פעמים, אני מחזיק את עצמי לתלמיד של ר' גרשון, ואף ביקר במעונו מידי חוה"מ פסח (ששהה בב"ב) גם בכדי לשמוע את הדברים פנים מול פנים. עוד נקודה שמבטא את הסתכלותו של המשגיח לענייני העולם. שהמשגיח החזיק לי טובה רבה על כך הרבה יותר מהרבה חסדים שעשיתי עמו (כביכול), ותמיד כשהיה אומר שחייב לי הכרת טובה, היה מונה בראשונה, אתה מזכה אותי בשיחות של ר' גרשון, ורק אח"כ הוסיף את הטובות הגשמיות.

באחד השבתות שהתארח אצל ידידו הגאון הגדול רש"י בורנשטיין זצוק"ל, דברו על ענייני ברכות וכו', ודובר ע"ז שהיה אחד מגדולי ישראל שלא הסכים לברך, וכשיצא רה"י באמצע הסעודה לכמה דקות, שאל המשגיח את בני הבית איך נוהג רה"י כשמבקשים ממנו ברכות, האם הוא מסכים לברך? ואמרו שבדאי שכן, אח"כ כשחזר רה"י המשגיח שאל בתמיהה גדולה את רה"י: איך אפשר להבין שהיו כאלו שלא רצו לברך - הרי מצוה לברך את ישראל? וראינו את הזהירות הגדולה של המשגיח שלא רצה לשאול זאת את רש"י ברבים, עד שהיה בטוח שנוהג לברך את ישראל, שחלילה לא לפגוע בכבודו. (לפרטים ולמסירת עובדות והנהגות מרבנו זצוק"ל לע"נ ולזיכוי הרבים ניתן לפנות 0527166490)

דברי חיזוק ממרן המשגיח זצוק"ל לקראת 'סוף הזמן'

לצערנו היצה"ר מתגבר מאד בסוף ה'זמן', תפקידנו לדאוג שהזמן לא יסתיים מתוך חולשה ורפיון חלילה, אדרבה, נדאג שיסתיים מתוך חיזוק והתעלות **מיוחדת!** והנה מלבד מה שחבל על כל רגע ורגע של חיים - שקובע נצח - שלא ילך לב טלה... צריך לדעת שעל ידי הלימוד בסוף הזמן **אפשר להרוויח רווחים גדולים**, היות ולדאבוננו בהרבה מקומות יש רפיון בסוף הזמן ואמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) אם 'ראית דור [זמן] שמתאשין מן התורה עמוד והתחזק בה - ואתה נוטל שכר כולם!' כך נאמר אנו: אם ראית 'סוף זמן' שמתרפים בו עמוד והתחזק ואתה נוטל שכר כולם!

כידוע גם שבבין הזמנים אורבות לנו הרבה סכנות, ויש חשיבות מיוחדת לסיים את הזמן מתוך חיזוק ורוממות **שעי"כ בודאי זה ישפיע שגם הבין הזמנים יעבור בשלום כרצון ה'**, ואם ח"ו מסיימים את הזמן עם חולשה יש לחשוש שחולשה תגרור עוד חולשה ח"ו... **ואמנם באמת יש קושי מיוחד**, ועל כגון זה אמרו רבותינו ז"ל (אדר"נ פ"ג) "טובה אחת בצער **ממאה** שלא בצער", ההבדל באיכות המצוה היא עד כדי כך שהיא כפולה במאה ממצוה שלא בצער... וזה עצמו סיבה להתחזק ביתר שאת וביתר עוז לעמוד בתורת ד' בסוף הזמן. ובאמת זה גם עניין של **קידוש ה'** שעד סוף הזמן לומדים טוב ולא מתרפים מן הלימוד!

יש עוד נקודה חשובה שיש לתן לב אליה: לכל אחד יש **אחריות** על הכלל, כשאחד מתחזק בסוף הזמן הרי הוא משפיע גם על אחרים, ונמצא שיהי' לו אף את הזכות שזיכה את הרבים, ובמיוחד גדולה מעלתו אם מתכוון להועיל בזה לאחרים. ומאידך אם מתרפה ח"ו ואחרים לומדים ממנו, הרי הוא בסכנה של "חוטא ומחטיא" וזה אפי' שאינו מתכוון כלל להחטיא, אעפ"כ חבר הוא לאיש משחית... על כן על כו"א לדעת את האחריות העצומה שיש עליו. כאמור כשיש רפיון **זו סיבה מיוחדת להתחזק**, ועל ידי החיזוק שלנו אנחנו מרוויחים הרבה ועושים נחת רוח מיוחד לקב"ה, ויה"ר שנשכיל לנצל זאת.

מעשה רב מרבנו הגדול זצוק"ל נערך ע"י נכדו הרב י.מ. ארנפרוינד

(המשך - בן אדם לחברו) ליוויתי פעם ביום שישי את המשגיח למקווה בתפרח, וכל הספסלים היו מלאים עד אפס מקום, והיה אחד שפרס את מלבושיו על פני ספסל שלם... ומכיוון שלא היה מקום הזזתי את חפציו וריכזתי אותם למקום סביר, המשגיח כדרכו העיר בעדינות ובמתק לשונו, ואמר: **אני לא אוהב לנגוע בדברים של אחרים...**

לפני שהתחתנתי הייתה לי את הזכות כשהמשגיח היה מגיע לתפרח ללוות אותו למקווה, ולאחר שהתחתנתי היה פעם שלא יכולתי לבוא לתפרח וזכה בזה אחי, אולם להפתעתי סמוך לשבת קבלתי טלפון מהמשגיח, ופירגן לי שאני חסר לו, והודה על מילוי המקום שדאגתי לו מרחוק. ואז שאל אותי, אתה יודע מי מגיע היום? שבת המלכה... עוד אף פעם לא הייתה שבת כזו, ואף פעם לא תהיה שבת כזו, כל שבת היא מיוחדת וחדשה! ולכן קוראים לה מלכה, משום שהיא חדשה.

זכורני שכאשר נפטר ברכסים אברך חשוב שהשאיר ילדים צעירים, המשגיח ישב כמה וכמה שעות והתכוון כיצד וכמה לנחם ולעודד אותם, ולמד מתוך הספר 'לקח טוב' על ענייני אמונה ונחמה לתלמידו הגר"א ביפוס שליט"א, ואחר שישב אצלם זמן רב, נישק את הילדים, אחד אחד, ולבסוף נתן להם את הספר של הרב ביפוס במתנה.

לפני כמה שנים כשהחל קושי בשיווי משקל של המשגיח, בקשנו מראש המועצה ברכסים הרב דן כהן שליט"א (שרבנו מאד אהבו וכבדו), שיסדר מעקה בדרך מבית המשגיח לישיבה, וכמובן שהרב כהן עשה זאת בשמחה. כאשר סיפרנו למשגיח שהרב דן כהן דאג לו, המשגיח לא אמר לנו דבר, רק נודע לי אח"כ שהמשגיח טרח והלך ברגליו לבית ראש המועצה להודות לו, ומשלא היה ראש המועצה בביתו, טרח והלך עד לבניין המועצה להודות לו ולברכו.

בספרים שקיבל המשגיח במתנה יש מהם שכתוב קיבלתי מאת המחבר וכד', וכששאלתי ע"כ אמר לי שכתב זאת שיזכור שיש לו חובת הכרת טובה כלפיהם.

המשגיח הוזמן לדבר בבית כנסת בברכפלד בחול המועד, והיה פקק לא צפוי שגרם להתעכבות גדולה, כשהחל המשגיח לשאת את דבריו אמר לשומעים, שהתעכב מחמת אונס, אך בודאי ישנם אברכים שצריכים לשוב לביתם ומפני כבודו אינם יוצאים, אז אני אסתובב ולא אראה במי שיוצא, וכך עשה...

הגר"ש ליפשיץ שליט"א הגר בשכנות למשגיח סיפר, כיצד המשגיח התייחס בכבוד ואהבה לילדים הגרים בשכנתו, והיה משמח אותם, ולדוגמא לפני כמה שנים יצא המשגיח מביתו והילדים שיחקו בכדור, אז המשגיח ביקש שימסרו לו את הכדור, וכך שיחק איתם כמה רגעים. כמו"כ היה נכד קטן שאהב במיוחד לשחק בזקנו של הסבא - המשגיח, ובכל פעם שראה אותו היה מתקרב אליו ונותן לו ללטף את זקנו, והיה אומר זו הנאה בשבילי לשמח ילד יהודי...

לפני כמה שנים (כשהמשגיח היה כבר למעלה מגבורות) בחזור מהוועד בבית המוסר, ביקש המשגיח להיכנס לאירוסין בעזרת תורה בירושלים, כשנכנסו לאירוסין היה לי מוזר מהיכן המשגיח מכיר את החתן שאינו לומד בישיבה, וגם

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל

- פרשת תצוה תשע"ח -

רוצה בצד האסור

וַעֲשׂוּ אֶת בְּגָדֵי אֹהֶל קֹדֶשׁ לְכַהֵנָּה לִי (כ"ח ג')

הנה יש לעיין בהא דקיימא לן דספיקא דרבנן לקולא, וכן לדעת הרמב"ם (פ"ט הל' טומאת מת ה"ב, פ"י הל' כלאים הל' כ"ז) בדיני דאורייתא דהספיקות לקולא, [וטעמא דמקילין דתלין בצד ההיתר], מהו היכא דרצונו בפעולתו דוקא לצד האיסור.

כגון שהרופאים אמרו לו שרפואתו לאכול בשר גמל, והוא חולה שאין בו סכנה, ונזדמן לו בשר שספק גמל ספק כשר, וכל רצונו לאוכלו רק מפאת דשמא הוא גמל ואז יתרפא, ובלא זה לא היה אוכל, האם נימא דשרי להרמב"ם מפאת דספיקא לקולא, ומה לן בדעתו שרוצה את צד האסור כיון דהספק מותר.

וכן לכולי עלמא יהא הנידון באיסור דרבנן, כגון בשומנו של גיד שאסור מדרבנן, ורפואתו בשומנו של גיד, והנה חולה שאין בו סכנה מיתסר באיסור דרבנן אם אוכלו כדרכו, והשתא נזדמן לו ספק שומנו של גיד ספק היתר, מי נימא דשרי.

ובפשוטו גם בזה יהא מותר, דמה לן בדעתו, הא קא עביד דבר שהוא ספק ואם כן יש להתיר.

אמנם יש לדון מכמה דוכתי לאסור: א. מהזאה דכהן גדול. ב. מעירוב בבין השמשות. ג. משבועה לאכול נבילה.

ראיה א' - מזין על כהן גדול

ראיה א'. הנה לכאורה יש למיפשט ספיקן מדברי התוספת שבת והגרע"א בענין הזאת הכהן גדול. ויש להקדים כמה הקדמות:

א. קושיית העולם

הנה איתא במשנה ריש יומא ישבעת ימים קודם יום הכיפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין, ואמרין בגמרא (נש ח' ב') דבימים אלו החמירו להזות על הכהן גדול כל יום, דחיישינן שמא אותו יום היה שלישי או שביעי לטומאתו, חוץ משבת דאסור להזות בו, [משום מתקן, וגם משום שמא יטלטל ד' אמות ברשות הרבים], נמצא דהיו מזין רק ששה ימים. [עיי' שם ברש"י ד"ה דגיתרמי].

ומקשים העולם, אמאי אמרינן דהיו מזין ששה ימים, הא לכאורה נמצא דהיו מזין רק חמשה ימים, דהרי אין מזין אלא ביום השלישי והשביעי, ונמצא דאם בשבת לא היו מזין, אם כן גם בבן זוגו של שבת לא היו מזין, כגון אם השבת היה ביום השביעי, לא היו מזין גם ביום השלישי. [דהרי שיטת הראב"ד (השנות על הרמב"ם פ"א מהל' פרה אדומה ה"ב) דבהזה שלישי ושמיני לא מהני, ונחלק על הרמב"ם (שם)].

ב. תירץ דספר תוספת שבת

בספר תוספת שבת (סי' ש"ז ס"ק מ"ט) תירץ, דאע"פ דמבואר בגמרא דלא היו מזין בשבת, מכל מקום היו מזין בבין השמשות שבין שבת למוצאי שבת, ולא חשיבא האי יומא כיון דהוי בין השמשות, אבל עכ"פ הוה ספק הזאה, דדילמא בין השמשות הוה יום, וממילא אפשר להזות בבן זוגו דשבת דילמא היתה הזאה, והלכך אמרינן דחסר רק שבת. [ואע"ג דגם בבן זוגו הוה רק ספק הזאה, מכל מקום כיון דבבן זוגו יכול להזות כל היום, שפיר קרינן לה הזאה, וכל מה דאפשר לתקוני מתקנינן].

ג. קושיית תוספת שבת על הנ"ל

שוב הקשה עלה בתוספת שבת, הא כל ההזאה להצד שהוא יום, דהרי מבואר במתניתין במגילה (כ"א א') דבלילה לא מהני ההזאה, אמנם לאידך גיסא, הרי אם הוה אכתי יום אסור להזות, וההיתר

להזות רק משום הצד דבין השמשות לילה.

ותירץ בתוספת שבת, דמכל מקום אפילו בכהאי גוונא אמרינן דכל דבר שהוא משום שבות לא גזור עליו בין השמשות.

ומבואר מקושייתו, דלא מקילינן כאשר כל רצונו בצד האיסור, ותירוצו רק על שבות דבין השמשות, ואם כן חזינן דלא כדברינו.

אך יש לומר דכוונתו בתירוצו באמת על כל הספיקות ולא רק על שבות דבין השמשות.

ד. הוכחה לענין תוספת שבת דסוף היום

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' שמ"ב סעי' א') דכל הדברים שהם אסורים מדברי סופרים לא גזור עליהם בבין השמשות, והוא שיהא דבר מצוה.

ומסתפק במגן אברהם (שם) מי אמרינן דדברי השולחן ערוך איירי לא רק בבין השמשות דכניסת השבת, אלא גם בבין השמשות דמוצאי שבת, או דילמא יש לחלק, דשאני אפוקי יומא מעיולי יומא, דהתירו רק בבין השמשות דכניסת שבת ולא בבין השמשות דמוצאי שבת, דבמוצאי שבת אמרינן דמספיקא לא פקעה קדושה.

[במשנה ברורה (שם סק"ב) כתב לדינא דשרי, אלא דן דלמעשה יש להחמיר בבין השמשות דמוצאי שבת, משום דאין אנו בקיאינן בזמן בין השמשות מתי מתחיל הזמן שאינו ודאי יום, אם רק בין השמשות דר' יוסי, או גם בין השמשות דר' יהודה].

וכתב בתוספת שבת, דמהכא יהא הוכחה לפשוט ספיקא דהמגן אברהם, דהרי שמעינן מתירוצא דלעיל, דאע"פ דהיה אסור להזות על הכהן גדול בשבת, מכל מקום היוזו עליו בבין השמשות דמוצאי שבת, חזינן דגם בהאי בין השמשות אמרינן דכל דבר שהוא משום שבות לא גזור בבין השמשות.

ה. ספק ספיקא

הגרע"א (בתשובות תניינא סי' קי"ד) אייתי להוכחת התוספת שבת, אמנם כתב דיש לדחות דאין לפשוט מהכא ספיקא דהמגן אברהם, דאין הכי נמי נימא דהאמת דמותר להזות על הכהן גדול בבין השמשות, אך אכתי אין ראיה דהתירו שבות בבין השמשות דסוף היום, דהרי אין הטעם דשרי להזות מפאת דלא גזרינן על שבות בין השמשות, אלא הטעם דהוה ספק ספיקא, דספק שמא הכהן גדול טהור ולא חשיב הזאה דהרי אינו ודאי טמא אלא הוה רק חששא בעלמא, ואפילו אם הוא טמא, הוה ספק אולי כבר מוצאי שבת.

ותיקשי, הרי כל פעולתו להצד דיום ומכל מקום שרינן. ואם כן אדרבה נפשוט מדברי הגרע"א ספיקא הנ"ל דבכהאי גוונא באמת אמרינן דספיקא לקולא. אמנם אולי בספק ספיקא ליכא כלל למידן כהנ"ל דלא אלוזין לקולא, דהרי יש הכרעה. וכל זה צריך תלמוד.

ו. מוקצה

הנה תיקשי, דהאי מי חטאת הויין מקוצה, ומיגו דאתקצאי בבין השמשות אתקצאי לכולי יומא, ואם כן איך יותרו בבין השמשות. [ועיין מה שכתבנו בזה בפרשת חקת תשע"ד].

[והעירוני דהרי קיימא לן דבטבל אם עבר ותיקנו מתוקן, אבל כבר הקשה זאת תוספת בביצה (ל"א ב' ד"ה ונפחת), ותירצו דכיון דהמעכב איסור דרבנן, ועל ידי איסור יהא מתוקן, בזה לא אמרינן מיגו דאתקצאי, ואינו ענין למי חטאת דאין להם היתר אע"פ שכל איסורין רק מדרבנן].

ראיה ב' - עירוב בבין השמשות

ראיה ב' - הנה לכאורה יש לדון לפשוט מדברי התוספות בעירובין בענין עירוב, וכדלהלן:

א. הקדמה

הנה קיימא לן (ועירובין ל"ב ב'), שולחן ערוך סי' ת"ט סעי' ב' שצריך שיהא הוא ועירובו במקום אחד, כדי שיהיה אפשר לו לאוכלו בבין השמשות. לפיכך אם נתכוין לשבות ברשות הרבים והניח עירובו ברשות היחיד, אינו עירוב, שאי אפשר לו להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בבין השמשות אלא בעבירה. אבל אם נתכוין לשבות ברשות היחיד או ברשות הרבים והניח עירובו בכרמלית, הרי זה עירוב, שבשעת קניית העירוב שהוא בין השמשות מותר להוציא ולהכניס מכל אחד משתי הרשויות לכרמלית לדבר מצוה, שכל דבר שהוא מדברי סופרים לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה או בשעת הדחק.

ב. ראייה מקושיית התוספות

הקשו תוספות בעירובין (ל' ב' ד"ה ולפרוש) הרי תחילת היום קונה עירוב, נמצא דקניית העירוב כשהוא כלפי שמיא תחילת השבת, והרי בזמן הזה כרמלית אסירה.

[ותירצו תוספות דחכמים לא גזרו על בין השמשות אף אם הוא לילה כלפי שמיא, עד שתהא לילה ניכרת וידוע].

וצריך ביאור מהו קושיית התוספות, הרי למעשה הזמן דבין השמשות הוה ספק יום, ואם כן שפיר יש להתיר שבות דכרמלית.

אלא מתבאר מקושייתם, דאי אפשר לסמוך על ספיקא דרבנן לקולא כאשר כל פעולתו להצד שהוא באמת אסור, והיינו להצד שהוא לילה ויקנה העירוב. ואם כן חזינו כהצד דאע"ג דספק שרי, מכל מקום הכא אין מתירין.

ג. לדחות הראיה

אך יש לדחות ראיה זו, דכוונת תוספות דנהי דבפועל שרי ליה לקחת העירוב בבין השמשות, אך להצד שהוא לילה, יש כאן איסור לקחת העירוב מהכרמלית, וחשיבא כעשה איסור בשוגג, ואם כן העירוב לא יחול, וזהו קושיית תוספות, אבל לא באו תוספות לומר שבאמת יהא אסור לטלטל בכרמלית, דבאמת שרי, אך יש ממה נפשך למנוע העירוב, דלהצד שזה שבת, נמצא שעבר על איסור בשוגג.

ד. נידון דאבני נזר

הנה כתב באבני נזר (או"ח סי' מ"ח אות כ"ב) להביא ראיה שאם המלאכה נעשית בשבת אבל התוצאה במוצאי שבת שרי, דאם לא כן אם הדליק נר לחולה שיש בה סכנה יתחייב לכבותו במוצאי שבת.

והקשה אנפשיה דאם כן אע"פ דנימא שאם התוצאה במוצאי שבת שרי, הא עכ"פ הנר ממשיך לידלק בשבת, ואם כן יתחייב לכבותו בשבת על ידי נכרי. ותירץ דלא התירו לעבור על איסור דרבנן דאמירה לעכו"ם כדי לינצל מהאיסור, דרך ברדייה התירו.

והוקשה לי דמכל מקום יתחייב לכבות בבין השמשות דסוף היום על ידי נכרי, דזה שרי לכל דבר מצוה.

והנה תליא בנידון דידן, האם מקילנין בבין השמשות באופן שכל התועלת רק להצד שהוא שבת. והנה בזה ודאי שרינן דזהו דינא דתוספות בעירובין.

ראיה ג' - נשבע לאכול נבילה

הנה תנן במסכת שבועות (כ"ט א', עיני רמב"ם פ"ה מהל' שבועות ה"ב וכו' מהגר"א שם) דהנשבע לאכול נבילה הוה שבוטע שוא ולקי עלה. ותיקשי אמאי הוי שבוטע שוא, הרי לדעת הרמב"ם יכול לאכול ספק נבילה, ונמצא דעל ידי הספק נבילה קיים השבועה.

אלא יהא ראיה לנידון הנ"ל, דכיון דכל אכילתו היינו רק להצד שהיא נבילה, בזה לא נימא ספיקא דאורייתא לקולא.

ויש לדון בהאי הוכחה בכמה אנפי:

א. כגון לענין נשבע לאכול לחם

הנה עוד אופן כעין הנ"ל, כגון מי שנשבע לאכול לחם, ולא מצא לחם רק חתיכה שהוא ספק לחם, ודאי מחייבנין ליה לאוכלו שמה קיים שבועתו.

והנה לדעת הרמב"ם דהספיקות שריין, לאחר שאכל הספק לחם,

לא נחייבו לאכול לחם ודאי, דהרי מספק כבר קיים השבועה.

ואם כן הכי נמי בנידון דידן, שנשבע לאכול נבילה, ומצא ספק נבילה, הנה אם השבועה היתה חלה הוה מחייבנין לאכול הספק נבילה דמסתפקין שמא יקיים בזה שבועתו, ויהא לו מותר לאוכלו כי הרי הספיקות לקולא. מעתה תיקשי אמאי לא חלה השבועה ולקי משום שבועת שוא. אלא מוכח כהנ"ל דלא אמרינן בזה ספיקא לקולא כיון דרצונו בצד האיסור.

ב. גם במצוות ספיקא לקולא

וכי תימא דיש לדחות, דדוקא באיסורין אמרינן דספיקא לקולא ולא במצוות, אך הרי מתבאר מדברי המאירי בחגיגה (ד' א') דלהרמב"ם גם בספק עשה אמרינן דספיקא לקולא, כגון אם הוא מסופק אם הוא איש או אשה, [כגון טומטום], פטור ממצות עשה שהזמן גרמא, דספיקא לקולא.

ואם כן הוא הדין בנודמנה לו מצה שהיא ספק לשמה, יכול לאוכלה, ויהא פטור מלחפש מצה ודאית.

[אלא אם כן נימא דשאני היכא דאיכא חזקת חיוב, אך תליא אם אמרינן חזקת חיוב במצוות, ואיכא פוסקים טובא (א"ח, עיין בתשובות הגרע"א קמא סי' ז', וסי' כ"ה שנסתפק בזה, ועי' מהרש"ם ח"ד סי' כ"ט, וחזון איש נזיר סי' קל"ח דף י"ג א' סוד"ה וה"א) דסברי דלא אמרינן חזקת חיוב במצוות, ואם כן לדעת הרמב"ם יהא הדין שבנשבע לאכול פת ואכל ספק פת, יצא ידי שבועתו].

ג. כונתו לעקור האיסור

הנה יש לדחות ראיה זו, דהנה מתבאר מתוספות בשבועות (כ"ד א' ד"ה אלא) דאם נשבע שלא לאכול נבילה, לא נימא דחיילא שבועתו על נבילה מוסרחת דמותרת משום נבילה, דאמרינן דמסתמא נתכוין באמרו שיאכל נבילה, דוקא לעקור איסור, נמצא דאין רצונו בחומר של נבילה אלא באיסור נבילה.

ואם כן נימא נמי דבאמת לא יצא ידי שבועתו בספק נבילה, מכיון דספיקו לקולא ואין בו איסור נבילה.

[אמנם נראה כהנ"ל, דאם באמת נשבע על חומר הנבילה לאוכלה ולא על האיסור, אז הוי כנשבע לאכול פת שחייב לאכול ספק פת, ואם כן הוא הדין בנודמנה לו ספק נבילה, יהא רשאי לאוכלה להרמב"ם].

ד. אינו חייב לאוכלו

הנה יש לדון דלהרמב"ם אינו חייב לאכול הספק נבילה, דהרי דילמא היא אינה נבילה, ולהרמב"ם ספיקות מותרות, וכיון דאינו ברי דיקיים המצוה, יעשה כרצונו או שיאכל או שלא יאכל.

והיינו דיש להסתפק להרמב"ם ביש לו מצה ספק כשירה ואם אוכלה ייצא ידי חובתו, האם חייב לאוכלה, או דילמא אין לחייבו דילמא אינה מצה.

ובדיני דרבנן כהאי גוונא, כגון בחול המועד ויש לו ספק אתרוג, בפשוטו מחייבנין ליה לקחת הספק אתרוג. וכתבו הפוסקים לדון האם יוכל לברך עליו דומיא דספירת העומר בבין השמשות.

אמנם עכ"פ אכתי יש להוכיח כהנ"ל, דהרי לא תהא שבועת שוא, דהרי אע"פ דאינו חייב לאוכלו, מכל מקום הא יכול לאוכלו ובזה יקיים השבועה.

ה. לא הועיל כלום

הנה נראה דבאמת לא הועיל כלום באכילת ספק נבילה, דהרי אם אוכלו יש כאן בדידיה ודאי לאו, או מצד נבילה או מצד השבועה, דהרי אם הוה נבילה עבר על לאו דנבילה, ואם אינה נבילה עבר על לאו של שבועה, נמצא דעל ידי אכילתו לא תיקן כלום, ונהי דגם לא גרע כלום, אך מאי הועיל.

אך מכל מקום אין לומר דמהאי טעמא נאסר עליו לאכול מכיון דיש ספק לאו בקום ועשה, דמפאת הא אין לאסור להרמב"ם דספיקא לקולא, ונמצא דקושיין לא מתורץ בהאי הנחה דלא הועיל כלום באכילתו, דמכל מקום מותר לאוכלו ואם כן אינו שבועת שוא.

הוכחה מדינא דמחמץ בפסח לוקה

הנה בקובץ דרושים וחיידושים (יצא בוורשא חלק ז') הביאו דהנה כתב הרמב"ם (נפ"א מהל' חמץ ומצה ה"ג) דהמחמץ בפסח או קנה חמץ לוקה.

ותיקשי אמאי לוקין על לא תעשה דחמץ, הא הוה לא תעשה הניתק לעשה דתשבתו. ותיריך המגיה למשנה למלך (שם) דאירי שחל שביעי של פסח בשבת, שאז אי אפשר לקיים מצות שריפה. ותיקשי הרי גם אם לא חל בשבת, מכל מקום הא בשביעי של פסח שהוא יום טוב, נמי אסירא לשרוף החמץ, לדעת הסוברים (עיי' משנה ברורה סי' תמ"ו סק"ו) שאסור לשרוף חמץ אף בלא ביטלו.

מסכת מגילה

הנה לרגל ימי הפורים, שרבים מסיימים מסכת מגילה, הבאנו כאן כמה הערות קצרות שכתב רבינו על פרק אחרון דמסכת מגילה:

א. ספר על גבי ספר
הנה אמרינן בגמרא (כ"ב ב') דמותר להניח ארון הקודש תוך החלון לסתום אותו שלא תכנס הטומאה בבית הכנסת.

ויש לדון האם מותר להניח ספר על גבי ספר כדי שיוכל ללמוד בספר העליון, דהרי משתמש בהספר התחתון. וכתב בט"ז (יו"ד סי' רפ"ב ס"ק י"ג) דההיתר רק כשהספרים היו כבר מקודם ואז מניח עליהם ספר אחר, דלא קא עביד מידי.

אבל במגן אברהם (סי' קנ"ד ס"ק י"ד) כתב דמסוגיין הנ"ל מוכח דמותר אפילו להביא ספרים ממקום למקום כדי להניח עליהם ספר אחר, דהרי חזינן שהתירו ליקח את ארון הקודש ממקום למקום, דכיון דהשימוש מתי שעומד, שרי, אם כן הוא הדין בכהאי גוונא. ובמשנה ברורה (סי' קנ"ד ס"ק ל"א) פסק כהמגן אברהם.

מעשה יש לדון בכמה אופנים האם דמי להיתר דהמגן אברהם:
א. הנה כתב במשנה ברורה (שם) דאסור להשתמש בספר להנאתו כגון להגן בפני החמה או כדי שלא יראה חבירו מה שעושה. וצריך עיון מאי שנא מהא דשרינן להגן מפני הטומאה.

ב. הנה כתבו הפוסקים דשרינן להניח ספר על גבי ספר כשיוצא מהחדר, כדי למנוע שלא ישכח תלמודו, נואינו סוגר הספר כדי שלא יצטרך לבזבז זמן לחפש מקום לימודו כשחוזר. וצריך עיון בכל זה, מאי שנא למנוע מטומאת מת או שלא ישכח תלמודו שרינן, אבל למנוע השמש או שלא יראנו חבירו אסרינן.

ג. הנה יש לעיין אם מותר למיעבד בספר תשמיש של מצוה, כגון להראות בספר צורה של סוכה וכיוצא בו.

דהנה יש לדון דאף למגן אברהם דהתיר להניח ספר תחת ספר בשביל ללמוד, היינו רק מפאת דלא מיקרי שימוש, דזה שב ואל תעשה, משא"כ הכא דהוה בקום ועשה. אמנם הא חזינן דיכול להניח ספר על גבי ספר כשיוצא.

ד. יש לעיין בהך דספר חסידים (סי' רע"ו) דאסור להתגונן בספר מפני מכות אם אינו פיקוח נפש, והרי זה למצוה לאפרושי מאיסורא. ואולי נימא דדוקא לצורך הלימוד כגון שמניח ספר על גבי ספר שלא יצטרך לסגור ולפתוח ויפסיד הזמן. והנה לפי זה יש לדון דלהראות בהספר צורה של סוכה יהא מותר.

ה. כתב בבית לחם יהודה (יו"ד סי' רפ"ב סעי' ז') בשם ספר חסידים (סי' ק"א) דאין לשרטט קונטרס על הספר, כיון דהספר יש קדושה ולקונטרס אין קדושה, [שלא נכתב בו שום דבר]. ויש לעיין לענין לכתוב דברי תורה על הספר. ולכאורה דמי להמגן אברהם שמותר להגביה הספר, אך אולי זה מיקרי יותר שימוש.

ב. ליכנס לבית הכנסת מחמת הגשמים

הנה אמרינן בגמרא (כ"ה ב') דאין נכנסין לבית הכנסת, בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. [ובתוספתא (מגילה פ"ב ה"ח) איתא גם לא מפני הצינה].

אך אם נכנס על מנת ללמוד שם, שרי, אבל כתב במשנה ברורה (סי' קנ"א סק"ד) דבזה לא מהני לומר פסוק אחד, ולא דמי לקפנדריא דלדעת המשנה ברורה מהני לומר פסוק אחד.

ויש לעיין אם נכנס מפני הגשמים לבית, ובהיותו בפנים רואה שבאמת הבית הוא בית הכנסת, האם צריך לצאת החוצה.

והנה יש להקדים, דאם היה בתוך הבית הכנסת כדי להתפלל,

ותירץ בכלי חמדה, דביום טוב יכול לשרוף החמץ, דהרי יכול לשרוף בבין השמשות של יום טוב, להרמב"ם לשיטתו דהספיקות מותרים מן התורה. [אך בשבת אסירא דהוה ספק דחייבי כריתות]. הנה חזינן דאע"פ דכל רצונו לשרוף רק לצד שהוא יום, כדי שיהא ביום טוב דפסח ניתק לעשה, בכל זאת שרינן לעשות המלאכה דשריפה מצד ספק לילה.

ג. קדושת הר הבית עדיפא

הנה אמרינן בגמרא (כ"ה ב') בתי כנסיות אין מטיילין בהם ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים.

והנה קדושת הר הבית עדיפא טפי מקדושת בית הכנסת, שהרי אמרינן בגמרא ברכות (ס"ב ב') דרקיקה ונעליים בבית הכנסת שרי ובהר הבית אסור. ואם כן מכיון דבבית הכנסת אסור ליכנס מחמת הגשמים, כל שכן שאסור לעלות להר הבית מחמת הגשמים.

מעשה הקשה בטורי אבן (שם) דהא חזינן בגמרא תענית (י"ט א') בעובדא דחוני המעגל שהתפלל וירדו גשמים עד שעלו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים. ותיקשי היאך עלו להר הבית מפני הגשמים, והא איכא איסורא לעלות מחמת הגשמים. [וכתב הטורי אבן דבתענית כתב בזה, אמנם בגבורת ארי על תענית שבידינו ליתא]. **ויש ליישב**, דשאני התם דירדו כל כך הרבה גשמים עד שהיה חשש חולי להשאר בתוך הגשמים. והנה לא נתפרש באמת אם בחושש חולי שאין בו סכנה מותר להיכנס לבית הכנסת.

ועוד יש ליישב, דהנה איתא במשנה ברורה (סי' קנ"א סק"ד) דלא מהני ליכנס לבית הכנסת מפני הגשמים ולומר פסוק, כיון דיכול ללכת למקום אחר. ואם כן התם לא היה מקום אחר חוץ מהר הבית. אבל הא דדייקינן כן מהמשנה ברורה הוא חידושה רבתא, דנימא דזימינן מותר ליכנס לבית הכנסת מפני הגשמים ולומר פסוק, והיינו כשאין מקום אחר.

ד. לא עלתה על מטתו קללת חבירו

הנה אמרינן בגמרא (כ"ה א') שאלו תלמידי אבי רבי נחוניא בן הקנה במה הארכת ימים, אמר להם מימי לא עלתה על מטתי קללת חברי. [וכן לא נתכבדתי בקלון חברי, וותן בממוני הייתי]. ואמרינן בגמרא דהיינו כי הא דמר זוטרא כי הוה סליק לפורייה אמר שרי ליה לכל מאן דצערן.

ואייתי זאת במשנה ברורה (סי' רל"ט סק"ט) דראוי למחול לכל מי שחטא כנגדו וציערו, ובזכות זה האדם מאריך ימים. והיינו כסוגיין. וכתב באור לציון (ח"ב פט"ו ס"ק י"ג) דזוהר שיהא באמיתיות שבאמת אין לו טינא על אנשים ולא יהא בכלל דובר שקרים.

והנה כתב בכף החיים (סי' רל"ט סק"ב) דבשבת ויום טוב לא יאמר הרבנו של עולם שמוחל לכולם, [וכן לא יאמר היהי רצון שלא אחטא עוד], אלא יתחיל מהשכיבנו.

והדבר צריך עיון גדול, שהרי מבואר בפוסקים דמותר לומר תפילת הרמב"ן בשבת, וכן מבואר (א"ה, עיי' בגר"י סי' רפ"ח סעי' ט') דלהתפלל

לפני שתבוא הצרה שרי, ואם כן צריך עיון למעשה. תו יש לעיין, דמכל מקום יאמר מיהת שמוחל, דזה ודאי שרי בשבת.

ה. כבוד בית הקברות

אמרינן בגמרא (פ"ט א') תנו רבנן בית הקברות אין נוהגין בהן קלות ראש.

ויש לעיין מהו לענין קפנדריא, [פירוש למעבר מצד זה לצד זה], והוא מבואר בשולחן ערוך (סי' שס"ח סעי' א') דאסור, דאיתא התם דלא יטייל בהם לקפנדריא, ומקורו במסכת אבל רבתי (ריש פרק י"ד).

[והנה לעיל לענין בית הכנסת אמרינן דאם היה שביל מעיקרא, מותר, ויש לעיין בבית הקברות מהו אם היה שביל מעיקרא, ולכאורה כשם ששרינן התם יש להתיר כאן].

והנה איתא בגמרא ברכות (י"ח א') עובדא בהאי חסיד שהקניטתו אשתו והלך לישן בבית הקברות עד ששמע רוחות מספרים.

והקשה בחתם סופר (שו"ת יו"ד סי' של"ה) היאך ישן בבית הקברות, הרי אין נהנים מבית הקברות.

ותירץ דרבנן ותלמידיהם שרי, כמו דשרי בבית הכנסת לאכול ולשתות ולטייל, וטעמא משום דכבוד וצורך תורה עדיף מבית הכנסת ובית הקברות.

והוא חידושא רבנא, דהרי יש לומר דשאני בבית הכנסת דשרי, דחשיבא בית דידהו מכיון שלומדים שם. [א"ה. ועוד עיין בחזון איש יו"ד סי' רי"ט ס"ק ט"ו סוד"ה ובהא, שהקשה כעין הנ"ל על דברי החתם סופר].

תו כתב בחתם סופר, דאכתי תיקשי דלכאורה הא שהלך לישן בבית הקברות ולא במקום אחר, היה מחמת שחשש מחיות רעות ומגזלנין, והשתא תיקשי הרי לכאורה חומת בית נקברות אסורה בהנאה, אלא יליף מינה דבאמת חומת בית הקברות מותרת בהנאה, דלא נאסר אלא משמשים הקרובים לגופו של מת כגון קברו ומצבתו אבל לא משמשים רחוקים.

והנה שמעתי מגדול אחד שאין לקפוץ על חומת בית הקברות ליכנס או לצאת שבוזה נהנה מהחומה שהרי נשען עליה. אך לדברי החתם סופר שרי.

ו. אין מברכין על פורענות

הנה תנן במתניתין (ו' ב') דבתעניות קורין בברכות וקללות. (הובא ברמב"ם פ"ג מהל' תפילה ה"ח ובטור סי' תקע"ט לענין תעניות על הגשמים).

ואמרינן דאין מפסיקין בהם, והיינו שאין שנים קורין בהן אלא אחד קורא את כולו. ופירש ריש לקיש (נ"א ב') דטעמא משום דאין מברכין על הפורענות.

ושאלו הרי אמרינן דמברכים על הרעה כשם שמברכים על הטובה. ויש לומר דהני מילי כשאין ברירה, אבל כאשר שייך שלא יברכו על פורענות עדיפא טפי.

והנה יש לעיין אם נמצא טעות בספר תורה, דמפסיקין ומברכין לאחריה ומוציאין ספר השני, מה יהא כשנמצא טעות באמצע הקללות, דאז אם יברך נמצא דמפסיקין. ויש לעיין בזה בין לטעמא לטעמא דריש לקיש, [כהנ"ל דאין מברכין על פורענות], ובין לטעמא דר' אסי [משום מוסר ה' בני אל תמאס, והמפסיק מראה עצמו שקשה לו לקוראם].

ז. נוטל שכר כנגד כולם

הנה אמרינן (ל"ב א') הגדול שבהם גולל ספר תורה, והגולל נוטל שכר כנגד כולם.

הנה בזמן הזה שיש גם מגביה וגם גולל, משמע מהמשנה ברורה (סי' קמ"ז ס"ק ה') שהעיקר הוא המגביה, שמראה להציבור את הספר תורה. אמנם בשם החזון איש [ועיין ארחות רבינו ח"ג עמוד רט"ז] ששניהם מקבלים שכר כנגד כולם.

ח. קורא בלא נעימה

אמרינן בגמרא (ל"ב א') כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר "וגם אני נתתי להם חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם".

ודחינן לה, דמה אשם שאינו יודע לנגן, אלא אמרינן דקאי הקרא על שני תלמידי חכמים בעיר אחת ואין נוחין זה את זה בהלכה.

ושמעתי בדרך צחות לבאר הסלקא דעתך דגמרא, דבאמת הפסוק בתמיה, שהרי המשפטים כן טובים, נמצא דהפסוק מובן רק אם קורא בנעימה ובלשון תמיהה, אבל זה שקורא בלא זמרה, אם כן הכתוב אומר שח"ו החוקים לא טובים.

[בתוספות (שם ד"ה והשונה) פירשו דאיירי בקורא בעל פה, שהיו רגילין לשנות המשניות בזמרה, לפי שהיו שונין אותן על פה ועל ידי הנעימה והזמרה היו נזכרים יותר].

ט. הדרן על מסכת מגילה לבני הישיבה

אמרינן בגמרא בסוף מסכת מגילה (ל"ב א') דמטפחת סביב הספר, ולא הספר סביב למטפחת. הנה מטפחת לגשמיות וספר תורה הוא התורה הקדושה, ואמרינן דהעיקר הוא עבודת השם והטפל עניני העולם הזה, וכל מטרת העולם הזה רק מכשיר לתורה ויראת שמים ולא חס ושלום להיפוך.

וזהו שמחתי באומרים לי בית ה' נלך (תהילים קכ"ב א'), דהיינו ההליכה לא לבית, דלשמחה מה זו עושה, אלא ההליכה לבית ה' וזהו הבית.

ובדרך צחות "שמחתי באומרים לי", דהיינו באומרים הרי את מקודשת "לי", דבזה נבנה בית ד' על ידי ה"לי". וי"ר שיתקיים בזה בכל הנוכחים כאן בסייעתא דשמיא דיבנו בית ד', על ידי "לי", במהרה בימינו אכי"ר.

משנכנס אדר מרבין בשמחה - שמועה טובה תדשן עצם יצא לאור עולם בסייעתא דשמיא בימים אלו

אגן הסהר חלק ב'

למעלה משש מאות חמישים עמודים חדשים [שלא נדפסו בחלק א'], הכולל בתוכו עובדות, הנהגות, עצות והדרכות, פניני הלכה, חידות ופרפראות מרבינו צוק"ל. בתוספת מכתבים ועובדות מעצם כתב יד קדשו. ובסופו מצורף קונטרס תמונות מרהיב עין מחיי רבינו, ומפתח נושאים מפורט

ניתן להשיג:

ירושלים - משפ' פיש רח' גבעת משה 12 (קומה אחת לרדת) טל' 02-5373351

בבני ברק - משפ' פיש רחוב הרב קוטלר 21 טל' 0533149777 03-6188995

בקריית ספר - גרין פארק - משפ' אפסרגוט רחוב הרב מפונבויז 9 טל' 0548474185

וכן אפשר להשיג בבני ברק בכתובת הנ"ל את הספר הגדול של רבינו "בית אבי" על שב שמעתא

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו צ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום להדפסת הגליון!

המערכת סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב

טל' 035703949

בין השעות 7.30 עד 8.30 בערב

L5703949@gmail.com

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת תצווה - כי תשא

להעלות נר תמיד

"ואתה תצווה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור, להעלות נר תמיד". (פרק כ"ז פסוק כ').

בזה ההלכה היא שצריך להדליק את רוב היוצא, ועל כן שלא יסלק את ידו אחר הברכה עד אשר ידליק את רוב הפתילה היוצא מן השמן.

פתילות ושמינים שאין מדליקים בהם בשבת

אמנם לכאורה יש לעיין בדברי המהר"י ברונא שלומד שגם בנר חנוכה דינה להיות כהדלקת המנורה ועל כן צריך להדליק את רוב הפתילה היוצאת, דהנה בגמרא בשבת (דף כ"א א') מובא, "תני רמי בר חמא, פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, אין מדליקין בהן במקדש, משום שנאמר להעלות נר תמיד, הוא תני לה והוא אמר לה כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר". והיינו שבפסוק "להעלות נר תמיד", שאנו לומדים מזה "שתהא שלהבת עולה מאליה", נאמר בזה שהשלהבת של הנר צריכה לדלוק מאליה יפה בלא שיצטרכו כל הזמן לתקנה ולהטותה, כדי שתדלק טוב. ומעתה כל הפתילות והשמינים שאין מדליקים בהם בשבת, הסיבה שאין מדליקים בהם היא משום שהם לא דולקים יפה וצריכים כל הזמן לתקנם ולהטותם כדי שידלקו יפה, ובשבת אסור לתקן ולהטות את הנר. וממילא אומרת הגמרא כיון שבהדלקה בבית המקדש נאמרה ההלכה "שתהא שלהבת עולה מאליה, ולא על ידי דבר אחר", שהשלהבת צריכה לדלוק טוב בלא שתצטרך תיקון והטיה, אם כן ההלכה היא שאין מדליקים בכל אותם הפתילות שאין מדליקים בהם בשבת, כיון שאין הם דולקים יפה וצריכים תיקון והטיה. והנה בהמשך הגמרא נאמר שכל אותם פתילות ושמינים שאין מדליקים בהם בשבת (והוא הדין בבית המקדש), דווקא בשבת אין מדליקים בהם, אבל נר חנוכה מדליקים בהם, ואומרת הגמרא "אמר רבי זירא אמר רב מתנה, ואמרי לה אמר רבי זירא אמר רב, פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת, אמר רבי ירמיה מאי טעמא דרב קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה". והיינו שכיון שכבתה אין זקוק לה ממילא אין חשש במה שהנר נכבה לאחר זמן קצר, וכיון שאסור להשתמש לאורה אין חשש שמא יטה, ועל כן מותר להדליק נר חנוכה בכל אותם הפתילות והשמינים שאין מדליקים בהם בשבת.

ולכאורה לדברי המהר"י ברונא, שגם בנר חנוכה נאמרה ההלכה שההדלקה צריכה להיות כעין הדלקת המנורה בבית המקדש, וממילא ההלכה שתהא שלהבת עולה מאליה נאמרה גם לגבי נר חנוכה (ומשום כן סובר שצריך להדליק בנר חנוכה את הפתילה ברוב היוצא), אם כן צריך להיות שאותם הפתילות והשמינים שאין מדליקים בהם בשבת שגם לא ידליקו בהם בחנוכה, שהרי אין השלהבת עולה בהם מאליה. ומדוע הגמרא אומרת שבנר חנוכה הדין שונה ומותר להדליק באותם פתילות ושמינים שאין מדליקים בהם בשבת (ובבית המקדש), וצ"ע. (ועיין בזה עוד אריכות דברים בספר "שלמי תודה" חנוכה, סימן ר' סק"ג).

ופרש"י, "להעלות נר תמיד, מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה".

מבואר בזה, שבהדלקת הנרות בבית המקדש, צריך הכהן להדליק את הנרות בצורה כזו שתהא שלהבת עולה מאליה. והיינו, שבשעה שהכהן מדליק את הנרות, לא ידליק בצורה כזו שמדליק רק מעט מהפתילה שיוצאת החוצה, ושאר הפתילה תודלק לבד מכח המעט שהדליק. אלא הכהן צריך להדליק את כל חלקי הפתילה עד שכאשר יגמור את ההדלקה האש תהא עולה מאליה. שאם הוא מדליק רק מעט מהפתילה, יוצא מזה שכאשר הוא מסיים את ההדלקה עדיין האש אינה עולה מאליה, אלא בתחילה היא צריכה להידלק בכל שאר חלקי הפתילה, ורק לאחר מכן היא תהא עולה מאליה. והמצווה היא שהכהן כשהוא מדליק לא יסיים את ההדלקה במה שמדליק רק מעט מהפתילה, אלא צריך להדליק את כל הפתילה ואז ייצא שכאשר יסיים את ההדלקה מיד השלהבת תהא עולה מאליה. (ועיין ברא"ם על רש"י בפרשת בהעלותך, במדבר פרק ח' פסוק ב').

צריך שידליק ברוב היוצא

והנה בהדלקת נרות שבת וכן בהדלקת נרות חנוכה, מצינו את ההלכה הזו שצריך להדליק כדוגמת המנורה בבית המקדש, וצריך להדליק את רוב הפתילה, ולא להדליק רק מעט ממנה באופן ששאר הפתילה תדלק לבד מכח המעט שהדליק בה. בגמרא בשבת (דף כ' ב') מובא לגבי נרות שבת, "אמר עולא, המדליק צריך שידליק ברוב היוצא". ופרש"י, "אמר עולא המדליק, נר של שבת, צריך שידליק ברוב היוצא מראש הפתילה חוץ לנר". ובשו"ע בדיני נרות שבת (סימן רס"ד סעיף ח') הביאו להלכה וכתב, "המדליק צריך שידליק רוב מה שיוצא מן הפתילה מהנר". ובמשנה ברורה (סקכ"ו), כתב "צריך שידליק, כדי שיהא הלהב עולה יפה מיד שיסלק ידו כמו שהיה הענין בהדלקת המנורה [לבוש]". מבואר שלומדים מהדלקת הנרות בבית המקדש לגבי הדלקת נרות שבת, שההדלקה צריכה להיות באופן כזה שמדליק את רוב הפתילה, שכאשר מדליק את הנר ימשיך להדליקה עד שרוב הפתילה תדלק, ואז כשימשוך את ידו נמצא שהלהבת והשלהבת עולים יפה מאליהם.

וכיוצא בזה מצינו בהלכות חנוכה, בביאור הלכה (סימן תרע"ג סעיף ב', ד"ה הדלקה) כתב, "הדלקה עושה מצווה, בתשובת מהר"י ברונא סימן ל"ט כתב, דלא יסלק ידו אחר הברכה עד אשר ידליק רוב הפתילה היוצא מן השמן [פ"ת]". ובשו"ת מהר"י ברונא למד את דין זה מדברי עולא בגמרא בשבת שאומר "המדליק צריך שידליק ברוב היוצא". וכפי המבואר בהלכות שבת בלבוש, שיסוד דין זה שצריך להדליק את רוב היוצא נלמד מהדלקת המנורה בבית המקדש, והדלקת הנרות צריכה להיות כמו שהיה בהדלקת המנורה, אם כן לומד המהר"י ברונא שגם בנר חנוכה ההדלקה צריכה להיות כצורת הדלקת המנורה, ועל כן גם

פרשת כי תשא

ושמרתם את השבת - דין שעון בשבת

"ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם וגו'". (פרק ל"א פסוק י"ד).

כתב השו"ע (סימן ש"ח סעיף נ"א), "מה שמורה על השעות וכו', יש להסתפק אם מותר לטלטלו". וכתב הרמ"א, "וכבר פשט המנהג מבואר בשו"ע שהוא מסתפק אם שעון הוא מוקצה לאסור". בשבת ואסור לטלטלו או לא, ובביאור הספק כתב במשנה ברורה

(סקס"ז), "יש להסתפק, דדמי למדידת הזמן או הצל, והוי בכלל כלי שמלאכתו לאיסור, דמדידה בשבת אסור כשאניה של מצווה. ואפילו אם הוא לומד על ידו, מכל מקום עיקר המדידה אינה של מצווה, מיהו כשצריך לו לגופו או מקומו בוודאי שרי דהא כלי הוא". מבואר בזה שהצד ששעון מוקצה בשבת, הוא מחמת שהשעון נחשב לכלי מדידה שהוא מורד את הזמן, ואסור למדוד בשבת. ורק לדבר מצווה כתב השו"ע (סימן ש"ו סעיף ז') שהתירו למדוד בשבת, אבל סתם מדידה היא נחשבת לעובדא דחול ואסורו חז"ל. וממילא שעון שהוא עשוי למדידה, והמדידה הזו אינה מדידה של מצווה נחשב לכלי שמלאכתו לאיסור שהוא מוקצה בשבת.

מדידה של מצווה

והנה במגן אברהם (סקע"ח) הביא מהמהרי"ל שהקשה, מדוע המדידה של השעון נחשבת למדידה של איסור, הרי על ידי שהאדם יודע מה השעה הוא יודע אם יש לו עתה זמן ללמוד ואם כבר הגיע זמן קריאת שמע ותפילה וכיוצא בזה, וממילא צריך להיות שהמעשה של מדידת השעה יהא נחשב כמדידה של מצווה שמותר בשבת, שהרי הרבה מהענינים של ידיעת השעה יש בהם נפקא מיניה ללימוד תורה וקיום מצוות היום. ולפי זה צריך להחשיב את השעון ככלי שמלאכתו להיתר שאינו מוקצה, שהרי הוא מורד מדידה של מצווה המותרת בשבת, ולא להחשיבו לכלי שמלאכתו לאיסור שהוא מוקצה בשבת. וז"ל, "וא"ת, דהוי מדידה של מצווה שלומד על ידו ושרי, כמש"כ סימן ש"ו סעיף ז'".

המדידה אינה מצווה

וכתב ליישוב, "שאני הכא דהמדידה אינה מצווה, ואי משום שלומד על ידה, אם כן יתלה לימודו באיסור ויהא שרי חלילה".

מבואר בתירוצו, שמדידה של שעון שמורד את הזמן אינה נחשבת למדידה של מצווה. ובביאור דבריו נראה לומר שכדי להחשיב את המדידה למדידה של מצווה, צריך להיות שכל החפצא של המדידה תהא בגדר מדידת מצווה, שכל מציאות המדידה היא לצורך מצווה, ולולי המצווה אין שום משמעות למדידה הזו. אבל במקום שעצם מציאות המדידה היא תכלית לכשעצמה, ואין לה שום שייכות למצווה, אלא שיש לנו נפקא מיניה במדידה הזו שנוגעת לקיום מצווה, זה לא נחשב למדידה של מצווה. ויסוד הדבר, דהנה הדוגמה של מדידה של מצווה שמוזכרת בשו"ע היא מדידת מקוה אם יש בו ארבעים סאה או לא, ובזה כל מציאות המדידה היא אך ורק לצורך המצווה, לדעת האם המקוה כשר או לא, ולולי המצווה של מקוה אין שום נפקא מיניה אם יש במקוה ארבעים סאה או לא, ועל כן מדידה כזו מוגדרת בגדר מדידה של מצווה, שכל תכליתה היא ענין המצווה.

עוד דוגמה של מדידה של מצווה הביאו הפוסקים בסימן ש"ו, והביאו המשנה ברורה שם (סקל"ה) בחדר שמת שם מת, והוא מורד את החור שיש בין חדר זה לחדר הסמוך אם יש בו פותח טפח והטומאה עוברת לשם, או שאין בו פותח טפח ואין הטומאה עוברת, ומותר לכהנים להכנס לשם. ובזה המדידה היא כמדידת מקוה, שכל מציאות המדידה אם יש בחור פותח טפח, נוגעת רק לגבי דיני טומאה, ולולי זה אין לנו שום נפקא מיניה במדידה הזו, ועל כן המדידה מוגדרת כחפצא של מצווה, ומותרת בשבת.

אבל במדידה של שעון עצם המדידה היא כדי לדעת מה השעה, שהיא תכלית לכשעצמה, ואין לה שום שייכות למצווה, אלא שידעת השעה נוגעת גם לגבי מצווה שיודע אם נשאר לו זמן ללמוד, ויודע מתי זמן קיום המצווה של קריאת שמע ותפילה וכיוצא בזה. וכל עניני המצווה אינם עצם מציאות של המדידה, אלא הוא פועל יוצא שאחרי שיודע מה השעה יש בזה נפקא מיניה לדבר מצווה. ומדידה כזו אי אפשר להחשיבה למדידה של מצווה, שהחפצא של המדידה אינה מציאות של מצווה. ולכן השעון שהוא מורד את הזמן מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור, כי מדידת השעה אינה נחשבת למדידה של מצווה.

*

מדידת ומשקל אוכל ביום כיפור אם יש בו כשיעור

הנה בחינוך (מצווה שי"ג) כותב לגבי איסור אכילה ושתיה ביום כיפור, שמי שהוא חולה היתיר לו לאכול ולשתות פחות מכשיעור, וכתב שמותר לשקול את המאכל והמשקה לראות שאין בזה כשיעור, ובטעם הדבר כתב "ומותר לשקול ולשער דברים אלה ביום הכיפורים לעת הצורך, מוטב נחוש ונרחיק שלא לאכול שיעור ולא נחוש לאיסור המשקל שהוא מדרכנו". ומבואר בדבריו שבאמת מעיקר הדין היה צריך להיות שיש איסור מדידה ושקילה של המאכל והמשקה אם יש בו כשיעור או שאין בו כשיעור, אלא שכלפי איסור אכילה ושתיה ביום

כיפור, טוב יותר לחשוש ולהחמיר באיסור דאורייתא של אכילה ביום כיפור ולשקול את המאכל כדי לדעת שבאמת אין בו כשיעור, מאשר לחשוש לאיסור משקל שהוא רק מדרכנו. מבואר שההתר למדוד ולשקול את המאכל ביום כיפור, הוא התר מיוחד שנאמר בזה כדי שלא לעבור על איסור אכילה ביום כיפור. שלפי גדרי איסור משקל צריך להיות שיש איסור משקל על המאכל, אלא בכל זאת בכדי שלא לעבור על איסור דאורייתא, עדיף לדחות את האיסור דרכנו של משקל מאשר להכשל באיסור דאורייתא.

ולכאורה יש להבין מדוע כדי להתיר למדוד ולשקול את המאכל ביום כיפור אם יש בו כשיעור או לא, הוצרך החינוך לטעם הזה שעדיף לדחות איסור משקל שהוא מדרכנו בכדי שלא לעבור על איסור דאורייתא. הרי בפשוטו המדידה והמשקל של המאכל הזה הוא בגדר מדידה ומשקל של מצווה, שכל מה שהוא מורד הוא כדי לדעת אם שיעור זה אסרה התורה באכילה או לא, והרי זה לצורך מצווה כדי לא לעבור על איסור אכילה ושתיה ביום כיפור. ובאיסור מדידה ההלכה היא שמדידה של מצווה מותר למדוד, שכל מה שאסרו חז"ל באיסור מדידה נאמר דווקא על מדידה של רשות, ולא במדידה של מצווה, וממילא לכאורה הוא הדין כלפי איסור משקל י"ל שדינו כמדידה ולא נאסר לצורך מצווה, ולכן מעיקר הדין אין שום איסור במשקל המאכל ביום כיפור מאחר שמדובר כאן לצורך מצווה וזה לא נאסר.

אין מצווה במדידה

ונראה לומר דלפי דברי המהרי"ל שהביא המגן אברהם לגבי שעון בשבת שאינו מוגדר כמדידה של מצווה מיושב, וי"ל שהגדר של מדידת מצווה נאמר דווקא במקום שכל מהות המדידה היא אך ורק לצורך המצווה, ואין שום משמעות לעצם המדידה לולי המצווה, אלא המצווה יוצרת את כל המציאות של המדידה, וכמו הדוגמה של מדידת מקוה אם יש בו ארבעים סאה, שלולי המצווה שצריך שיהיה במקוה ארבעים סאה אין שום משמעות במדידה הזו, והמדידה היא יוצרת ומבשרת את המצווה, ועל כן המדידה הזו היא בגדר מדידה של מצווה שמותרת בשבת. אבל במדידה ומשקל במאכל כדי לדעת את כמותו, עצם המדידה והמשקל אינו יוצר כאן מציאות של מצווה, אלא הוא ענין לכשעצמו לדעת מהו משקלו של המאכל הזה, ורק לאחר שאנו יודעים את משקלו יש בזה נפקא מיניה לענין מצווה לדעת אם הוא מותר באכילה ביום כיפור או לא. וי"ל שדבר כזה שהמדידה בעצמותה לא יוצרת מצווה, אינו מוגדר בגדר מדידה של מצווה, ועל כן יש איסור לשקול מאכל ומשקה ביו"כ כדי לדעת את שיעורו, אם הוא אסור באכילה ובשתיה.

כל תכלית המדידה היא לצורך המצווה

אבל באמת יש לפקפק בשוב זה, דהנה דיני מדידה של מצווה שמותרת בשבת מובאת דוגמה של מדידה של מצווה שמותרת בשבת, והוא לגבי טומאת מת, כשמודד חור שיש בין חדר לחדר אם יש בו פותח טפח והטומאה עוברת דרכו, או שאין בו פותח טפח, ובזה גם כתוב שהמדידה היא מוגדרת כמדידה של מצווה שהותרה בשבת ויום טוב. והנה כשמודד את החור הרי עצם המדידה אינו יוצר מצווה, אלא לאחר שמודד ידוע לנו האם הטומאה עוברת דרך החור הזה או לא, אבל המדידה בעצמותה אינה מדידה בדבר מצווה, אלא שהיא נוגעת לגבי מצווה, ובכל זאת היא מוגדרת כמדידה של מצווה. והטעם כיון שכל תכלית ומציאות המדידה היא אך ורק כלפי ההלכה של טומאת מת, שאין לנו שום תכלית בעצם ידיעת גודלו של החור אלא רק כלפי דיני טומאת מת, ממילא כזה דבר גם מוגדר כמדידה של מצווה. וכל מה שכותב המגן אברהם לגבי שעון בשבת שאינו נחשב כמדידה של מצווה אפילו שהוא נוגע גם לגבי מצווה, נאמר דווקא בשעון שעצם תכלית ידיעת השעה יש לה מציאות ותכלית גם לולי המצווה, ולהפך עצם ידיעת השעה הוא דבר שנצרך לכשעצמו בלא שום קשר למצווה, אלא שלאחר שיודע מה השעה יש לו בזה נפקא מיניה גם לגבי דבר מצווה, הרי כזה דבר כיון שבעצמותו אינו נעשה לצורך מצווה הרי אינו מוגדר כמדידה של מצווה. אבל כמדידת חור לגבי טומאת מת שכל מציאות המדידה היא אך ורק לגבי טומאת מת, ואין לנו שום תכלית בעצם המדידה אלא לגבי דיני טומאת מת הרי היא מוגדרת כמדידה של מצווה. ומעתה הוא הדין לגבי המדידה של המאכל והמשקה ביום כיפור אם יש בו כשיעור או לא, הרי אין לנו שום תכלית בידיעת הדבר אם יש בו כשיעור או לא, אלא רק לגבי איסור אכילה ביום כיפור, וממילא כל מציאות המדידה של מאכל ומשקה נצרכת אך ורק לצורך המצווה, ומשום כן צריך להיות שהמדידה הזו תהא מוגדרת בגדר מדידה של מצווה שמותרת בשבת ויום טוב.

ומעתה קשה דברי החינוך, מדוע הוצרך לומר שהטעם שמותר לשקול את המאכל והמשקה ביום כיפור לדעת אם יש בו שיעור, הוא רק משום "מוטב נחוש ונרחיק שלא לאכול שיעור, ולא נחוש לאיסור המשקל שהוא מדרבנן", שכדי לא לעבור על איסור דאורייתא עדיף לדחות את איסור דרבנן של משקל, שמשמע מזה שבעצם שייך כאן האיסור של משקל, אלא שבכל זאת כדי לא לעבור על איסור דאורייתא נדחה האיסור של משקל. הלא כיון שהמשקל והמדידה הזו היא בגדר מדידה של מצווה, שכל החפצא של המדידה והמשקל הזה נוגע אך ורק לגבי ההלכה של שיעור אכילה ביום כיפור, ממילא דינו כדין מדידה של מצווה שמותרת בשבת, וכל האיסור של מדידה לא נאמר על מדידה של מצווה, וצריך להיות שלא יהיה בו איסור, וצ"ע.

אם הותר משקל לצורך מצווה

ואולי יש לחלק, שכל ההתר שנאמר במדידה של מצווה נאמר דווקא במדידה ולא במשקל, וממילא החינוך שמדבר על האיסור של משקל, יתכן שבזה לא נאמר ההתר לשקול לצורך מצווה, ולכן הוכרח לומר טעם חדש שכדי לא לעבור על איסור דאורייתא לא חוששים לאיסור דרבנן של משקל, שמצווה ואיסור דאורייתא דוחה את האיסור דרבנן של משקל, וצ"ע. [נ"א, עיין ב"כף החיים" (סימן ש"ו סקס"ג), בהלכה הזו שמותר למדוד מדידה של מצווה, שכתב "עיין פתח הדביר שכתב דהוא הדין שמותר לשקול לצורך מצווה וכו'". והכף החיים כתב על זה, "אמנם לבי מהסס בזה מכמה טעמים", ולא פירט את ספקותיו בזה].

*

רוב תשמישו של שעון הוא לדבר האסור

הנה כמה שהביא המגן אברהם את קושיית המהרי"ל על שעון, שהקשה מדוע שעון מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור שהוא מוקצה בשבת, כיון שהשעון הוא מודד ואסור למדוד בשבת. הרי המדידה של השעון היא עשויה גם לצורך מצווה שעל ידי זה שיודע את השעה יודע אם יש לו עתה זמן ללמוד, ויודע מתי זמן קריאת שמע ותפילה וכיוצא בזה, ומדידה של מצווה מותרת בשבת, וממילא יש להחשיב את השעון ככלי שמלאכתו להיתר, שהוא מודד מדידה של מצווה שמותרת בשבת, ולא יהא מוקצה.

ולכאורה יש להבין את הקושיא, הרי אפילו לפי סברתו שסובר עתה בקושייתו שמה שעל ידי השעון יודע אם יכול עתה ללמוד נחשב הדבר כמדידה של מצווה, עדיין יש להקשות דאין הכי נמי שהשעון עשוי גם לצורך מצווה לדעת מתי ללמוד ומתי להתפלל ומתי לקיים את שאר מצוות היום, אבל הוא עשוי גם לשאר דברים של רשות, שהתשמיש של השעון מיועד לעוד הרבה ענינים של רשות שאין בהם שום מצווה, שיש צורך לדעת את השעה כדי לדעת מתי לעשותם וכיוצא בזה. וממילא כאשר אנו באים להגדיר את השעון אם הוא כלי שמלאכתו להיתר או כלי שמלאכתו לאיסור, הרי מצד אחד יש בו תשמישים שבהם הוא מוגדר ככלי שמלאכתו להיתר שהוא מודד מדידה של מצווה שמותרת בשבת, ועל צד זה צריך להיות שאינו מוקצה בשבת. אבל מצד שני הוא גם כלי שמלאכתו לאיסור שהוא מודד גם מדידה שאסורה לעשות בשבת, שהוא מודד את הזמן לצורך כל עניני רשות שהם דברים שאין בהם מצווה, ומדידה לצורך זה היא מדידה שאסור לעשותה בשבת, וממילא לענין זה השעון מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור והוא מוקצה בשבת. ובדיני מוקצה כאשר יש לנו כלי שמלאכתו להיתר ולאיסור, ואנו דנים איך להגדירו בשבת אם ככלי שמלאכתו לאיסור והוא מוקצה, או ככלי שמלאכתו להיתר ואינו מוקצה, כותב במשנה ברורה (סימן ש"ח סק"י) שהדבר תלוי במה רוב תשמישו של הכלי, שאם רוב תשמישו הוא לדבר האסור, דינו ככלי שמלאכתו לאיסור והוא מוקצה בשבת. וז"ל המשנה ברורה, "כלי שמלאכתו לאיסור, כלומר שמויוחדת לדבר שאסור לעשות בשבת, ואפילו אם רק רוב מלאכתו לאיסור הוא גם כן בכלל זה". והיינו שההגדרה של הכלי נקבעת כפי רוב תשמישו, ואם רוב תשמישו הוא לדבר האסור, הרי אפילו שמעט הוא משמש גם לדבר ההיתר, דינו נקבע כפי הרוב, והרי הוא מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור והוא מוקצה בשבת.

ומעתה לגבי שעון, שהמגן אברהם מביא את הקושיא מדוע שעון נחשב ככלי שמלאכתו לאיסור, הרי הוא משמש גם להיתר שעל ידו אדם יודע אם יש לו עתה זמן ללמוד וכיוצא בזה, לכאורה יש להבין את הקושיא הרי כדי לקבוע אם השעון הוא כלי שמלאכתו להיתר או לאיסור, אנו צריכים בעיקר לדון מהו עיקר תשמישו של השעון, האם הוא עשוי לדבר האסור או לדבר המותר. ולכאורה פשוט שאף שהשעון משמש גם לדבר המותר שהוא משמש למצווה לדעת אם עתה הוא זמן שאפשר

לקיים בו מצווה או לא, בכל זאת הרי עיקר תשמישו אינו לדבר מצווה, שעיקר תשמישו של השעון הוא להראות מהי השעה שהוא דבר שיש בו צורך לאדם לגבי הרבה מאוד דברים במשך היום, וכל אלו הם דברים של רשות ולא דברי מצווה. וממילא כיון שמדידה שאינה של מצווה אסורה בשבת, ועיקר המדידה של השעון עשוי שלא לדבר מצווה, על כן לגבי דיני מוקצה בשבת השעון מוגדר כפי רוב תשמישו שאינו עשוי לדבר מצווה, והרי הוא ככלי שמלאכתו לאיסור והוא מוקצה בשבת. ואם כן יש להבין מה מקשה המג"א ששעון משמש גם לדבר מצווה וממילא שיחשב ככלי שמלאכתו להיתר ואינו מוקצה, הרי רוב תשמישו הוא לדבר האסור, ולפי זה יש לקבוע את דינו כפי רוב תשמישו שהוא לדבר האסור והרי הוא כלי שמלאכתו לאיסור והוא מוקצה בשבת.

כלי שמשמש תשמיש קבוע לצורך היתר

ונראה לומר דהנה בביאור הלכה (סימן ש"ח, סעיף ג', ד"ה קרדום) דן מה הדין בכלי שרוב תשמישו הוא לדבר האסור, ומיעוט תשמישו הוא לדבר ההיתר, אלא שהתשמיש לדבר היתר אינו תשמיש עראי, אלא הוא גם תשמיש קבוע בכלי הזה, האם גם בזה כיון שרוב תשמישו לדבר האסור, הרי דינו נקבע כפי הרוב והרי הוא ככלי שמלאכתו לאיסור ומוקצה בשבת. או מאחר שתשמיש ההיתר הוא גם תשמיש קבוע בכלי, ממילא אינו מוקצה את דעתו מהכלי הזה, ובאופן זה אפילו שרוב תשמישו הוא לדבר האסור, בכל זאת דין הכלי לא יהיה נקבע כפי הרוב, אלא מאחר שהוא משמש גם להיתר יהיה דינו ככלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר שאינו מוקצה בשבת. וז"ל הביאור הלכה, "ודע דכתב

הפרי מגדים והעיקריתו במשנה ברורה, דכלי שרוב מלאכתו לאיסור הוא גם כן בכלל כלי שמלאכתו לאיסור, והביא ראיה וכו'. ולענ"ד היה נראה, דזה דווקא אם עיקרה הוא רק למלאכת איסור ורק לפעמים משתמש בה להיתר, ולענין זה יש ראיה וכו', אבל אם דרך הכלי להשתמש בה לשניהם ורק שלאיסור משתמשין בה יותר מנלן דמוקצה דעתיה מניה, דהלא עשויה למלאכת היתר גם כן, וצ"ע". וע"ש בכל דבריו.

ונראה דלפי הצד שבמקום שהתשמיש של דבר ההיתר הוא תשמיש קבוע בכלי, אין הכלי נעשה מוקצה, ואפילו אם רוב תשמיש הכלי הוא לדבר האסור, בכ"ז כיון שדבר ההיתר הוא גם תשמיש קבוע זה סיבה שלא לקבוע את דין הכלי כדין כלי שמלאכתו לאיסור שהוא מוקצה. אלא דין הכלי ככלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר, שאינו נעשה מוקצה.

לפי זה מובנת מאוד קושייתו של המגן אברהם לגבי שעון, שאפילו שרוב תשמישו של השעון אינו לדבר מצווה, ואם כן המדידה שהשעון עושה בשבת הוא לדבר האסור כיון שמדידה של רשות היא אסורה בשבת, בכל זאת כיון שהוא עשוי גם לדבר מצווה, שהוא מראה מה השעה לגבי דברי מצווה אם יש עתה זמן ללמוד ואם הגיע זמן קריאת שמע ותפילה וכיוצא בזה, והתשמיש הזה הוא תשמיש קבוע בשעון, ולא תשמיש עראי, שבאופן קבוע אדם צריך לדעת מה השעה גם לגבי דברי מצווה. ממילא זה סיבה לקבוע שלא יחול על השעון דין כלי שמלאכתו לאיסור, וכיון שהוא משמש באופן קבוע גם לדבר היתר, דינו ככלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר שלא נקבע עליו שם מוקצה בשבת. ועל כן מקשה המגן אברהם מדוע השעון נחשב רק ככלי שמלאכתו לאיסור והוא מוקצה בשבת, הלא מאחר שהוא משמש באופן קבוע גם לדבר מצווה היה צריך שדינו יהיה נקבע ככלי שמלאכתו להיתר ולא יהיה מוקצה בשבת.

*

טלטול שעון יד

הנה לגבי טלטול בשעון קטן שלנו, במשנה ברורה (סימן ש"ח סקס"ח) כותב להיתר, וכתב "ובזיגער" (שעון) שלנו יש להיתר [פרי מגדים ומחצית השקל ושאר אחרונים], ודווקא הקטנים שקורין טאשי"ן אוה"ר (שעון כיס) אבל הגדולים שקורין וואנ"ד אוה"ר (שעון קיר) אסור לטלטל, ואפילו אותן כלי שעות העומדין בתיבה על הקרקע יש להחמיר בטלטול אם לא לצורך מקומו [שערי תשובה].

ובפרי מגדים (סקע"ח) כתב שהסברה להיתר לטלטל את השעון הוא משום שהוא נחשב לתכשיט לאדם, ותכשיט מותר בטלטול. וז"ל, "ולענין טלטול, יש לומר דעתה תכשיט הוא לכל אדם, ואפשר להיתר".

עיקר השעון אינו עשוי לתכשיט

ולכאורה יש לעיין במה שכתב שהשעון נחשב לתכשיט ועל כן מותר לטלטלו, הרי עיקר השעון אינו עשוי לתכשיט, שעיקר מה שאדם לוקח את השעון הוא כדי לדעת את השעה, ולא בשביל תכשיט, ואם כן מהו ההיתר לטלטל את השעון הרי עיקר תשמישו הוא לא לתכשיט אלא בשביל השעון, והשעון הרי מצד עצמו הוא עשוי למדידה שאסורה

בשבת וממילא הוא כלי שמלאכתו לאיסור שצריך להיות מוקצה. ומדוע הסברא הזו משמשת לתכשיט מועיל להפקיע ממנו את עיקר תשמישו שמשמש לשעון שזהו כלי שמלאכתו לאיסור.

וביותר מזה שבכ"ה בסימן ש"א (סעיף י"א, בד"ה בזה להתיר) נוקט בפשיטות שאסור לטלטל את השעון במקום שאין בו עירוב, שהסברא הזו שהשעון משמש לתכשיט אינה מועילה כדי להחשיב את השעון לתכשיט גמור ושיהיה מותר לטלטלו בשבת. וכתב בביאור הלכה, "ומה שהזכיר איזה אחרונים, שם תכשיט על המורה שעות בסוף סימן ש"ח והעתקתי שם במשנה ברורה, היינו לענין שיהא מותר בטלטול שיש מחמירין גם בזה וכמבואר שם". מבואר בדבריו שכל ההיתר הזה שהשעון מוגדר כתכשיט הוא אך ורק כלפי דיני מוקצה, שכיון שהוא משמש לתכשיט ממילא אינו מוקצה, אבל לא לגבי להחיל על השעון דין תכשיט שיהיה מותר לטלטלו במקום שאין עירוב, אלא לגבי טלטול במקום שאין עירוב השעון לא מוגדר כתכשיט שיהיה מותר בטלטול.

ומבואר בזה שהשעון עיקר תשמישו הוא אך ורק לצורך השעה, אלא שדרך אגב הוא משמש גם קצת לצורך תכשיט, ועל כל מה שמועילה הסברא של תכשיט הוא רק לגבי איסור מוקצה שעל כן יהא מותר לטלטלו ולא יחשב למוקצה, אבל לגבי איסור הוצאה להוציאו במקום שאין עירוב כלפי זה אי אפשר להחשיבו לתכשיט ואסור להוציאו. ומעתה יש להבין מדוע לגבי כלי שמלאכתו לאיסור כן מועיל הסברא הזו של תכשיט להפקיע מדין כלי שמלאכתו לאיסור, הרי בעיקרו אינו עשוי לשם תכשיט.

שימוש התכשיט הוא תשמיש קבוע בשעון

ונראה לומר כדרך שנתבאר לעיל מהב"ה בסי' ש"ח שדן לומר שכל מה שאנו אומרים בכלי שרוב תשמישו לאיסור הוא מוגדר ככלי שמלאכתו לאיסור אפילו במקום שיש בו גם תשמיש מועט לצורך היתר, כל זה במקום שהתשמיש לצורך היתר אינו תשמיש קבוע בו. אבל במקום שתשמיש ההיתר הוא תשמיש קבוע בכלי הרי זה מחיל בכלי גם דין כלי שמלאכתו להיתר, ואפילו שרוב תשמיש הכלי הוא לדבר האסור, בכל זאת למעשה מאחר שהתשמיש ההיתר הוא תשמיש קבוע בכלי הרי זה מועיל שאדם לא מקצה את דעתו ממנו ושוב אין הכלי מוגדר כמוקצה. אלא דינו ככלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר, שאינו מוגדר כמוקצה. ומעתה י"ל לגבי שעון שאפילו שעיקר תשמישו ומלאכתו הוא לצורך

הראה דמות חושך ואפילה

"וירא העם כי בושש משה לרדת מן החר, ויקהל העם וגו', כי זה משה האיש וגו' לא ידענו מה היה לו". (פרק ל"ב פסוק א').

רבי, ונראין דבריהן מדברינו, שביום מעינות צוננין ובלילה רותחין". והיינו שרבי הביא הוכחה מהמציאות שרואים מזה שהילוך השמש בלילה הוא מתחת הקרקע, ולא מעל הרקיע.

וכתב הרעק"א בגליון הש"ס, ונראין דבריהם, עיין שיטה מקובצת כתובות (דף י"ג ב', ד"ה השבתנו על המעוברת) שכתב משמו של ר"ת, דאע"ג דנצחו חכמי אומות העולם לחכמי ישראל היינו נצחון בטענות, אבל האמת היא כחכמי ישראל, והיינו דאמרינן בתפלה ובוקע חלוני רקיע עכ"ל".

מבואר בזה שאפילו שבטענות ובסברא נראה כאילו וחכמי אומות העולם הם הצודקים, בכל זאת האמת היא כפי מה שקיבלו חז"ל. ומה שלעין האדם נראה אחרת, זה לא משנה את המציאות, משום שדברי התורה הם האמת וזה אי אפשר לשנות בשום מצב.

מהות הרכבת

ובהזדמנות אחרת סיפר הגרי"מ פ, שפעם היה נוכח בבית חותנו מרן הגרי"ז זצ"ל, ואחד מהילדים הקטנים שהיה אז כבן שמונה, שיחק עם הכיסאות בבית והעמיד אותם זה אחר זה בצורת רכבת. ושאלו אביו הגרי"ז, מה הוא עושה עם הכסאות, והשיב הילד שהוא עושה רכבת. אמר הגרי"ז "אצלנו המהות של הרכבת היא שנוסעים על ידה מוויילנא לוורשא, אנו מסתכלים על התכלית של הרכבת והיא העיקר אצלנו. אבל ילד שרואה רכבת הוא רואה רק את החיצוניות שזה הקרונות, וזה אצלו עיקר הרכבת, וכשמעמיד כסאות כדמות קרונות, נראה לו שייצר בזה רכבת אמיתית".

והוסיפו בזה שכינא בדבר הם עניני העולם הזה, בהרבה דברים אנו רואים רק החיצוניות ונדמה לנו שזה העיקר והתכלית, ועל פי זה ישנם לפעמים קושיות ותמיהות. אבל לעתיד לבוא יתגלה כבודו יתברך, ואז נבין את הפנימיות האמיתית של העולם, שכל מעשי העולם נעשו כדי לגלות את כבודו יתברך, ואז תתגלה האמת ושוב לא תהיה שום קושיא.

מחוסר מקום לא הודפסו השבוע עובדות והנהגות העלון הבא ייצא בס"ד לפרשת ויקהל פקודי

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

זכירת השבת וזכירת עמלק - תרתי דסתרי

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֶק בְּיָדְךָ בַּצֹּאתְכֶם מִמִּצְרָיִם (דברים כה, יז)
נאמר ב"פרקי דרבי אליעזר" (פרק מט): "אמר להם משה: זכור את אשר עשה לך עמלק. היאך יתקיימו זה וזה, זכור את יום השבת לקדשו?"
אתם שומעים שאלה? משה רבינו צווה עליהם "זכור את אשר לך עמלק", שאלו בני ישראל: הרי ציווית אותנו גם "זכור את יום השבת לקדשו", ואם כן כיצד יתקיימו שניהם?
השיב להם משה רבינו: "לא דומה כוס של קונדישון לכוס של חומץ, זה כוס וזה כוס, זה זכור לשמור ולקדש את יום השבת, וזה זכור להשמיד ולהכרית את כל זרעו של עמלק".
פלא עצום.

ראיתי פשוט יקר ששווה מיליארד. אם זה היה שווה רק מיליון, אולי לא הייתי מעבד אתכם, אבל כיוון שזה שווה מיליארד, אני לא יכול להיות כזה גול...
ישנה מצות לא תעשה בתורה: "לא תיקום ולא תישור" (ויקרא יט, יח), ובשעם המצוה כתב ה"חינוך": חובתו של כל יהודי להרגיש כי אם מישוה פגע בו, הזיק לו, הציק לו, הרי הוא בסך הכל שליח של הקב"ה, מי שחי באמונה, יודע כי הכל ממנו יתברך, כאשר ברח דוד המלך מפני אבשלום ושמעיה בן גרא קילל אותו, רצה אבישי בן צרויה להורגו, ואז אמר לו דוד (שמואל ב, טז, ז): "כי ה' אמר לו קלל את דוד", זה הרי הרבש"ע עושה, ואם כן מה לי לנקום ולנשור בזה שפוגע בי?

שבת היא הרי יסוד האמונה. היא באה ללמדנו שהש"ת ברא את העולם ומשגח עליו ואין עוד מלבדו. מעתה מתעוררת השאלה: וכי מה רוצים אנו מעמלק? הרי הוא בסך הכל שליחו של הקב"ה, ומדוע צריך להכרית את זרעו?

זו היתה שאלת כלל ישראל: כיצד יתקיים גם "זכור את יום השבת" וגם "זכור את אשר עשה לך עמלק", לכאורה זה תרתי דסתרי?
אמר להם משה רבינו: לא דומה כוס של חומץ לכוס של קונדישון, של יין טוב, אדם שותה כוס של יין להנאה, ואילו כוס של חומץ שותים רק כאשר יש צורך לרפואה. אכן "זכור את יום השבת לקדשו" הוא כדי לחזק את האמונה, כמו כוס של קונדישון. לעומת זאת השנאה לעמלק היא בשל הציווי לזכור את אשר עשה לנו עמלק ולקיים את מצות "מחה תמחה את זכר עמלק", והריהו כמו כוס של חומץ. אין לנו תאוה ורצון לשנוא את עמלק, אלא אנו עושים זאת רק כדי לקיים את ציווי הש"ת, נמצא שאין זו סתירה לאמונה.
פלאי פלאים.

משתה אחשוורוש - משל לעולם הזה

עולם הזה 'במישבו'

מדי לילה נערכות בציבור שלנו כמה חתונות, כן ירבו שמחות בישראל. כמה זמן נמשכת חתונה? שלוש-ארבע שעות. בדרך כלל, בסביבות השעה אחת-עשרה בלילה מכבים את הרמקולים, התזמורת מסיימת את חלקה, ובכך ניתן האות לסיום האירוע. יש חתונות שמאריכים עד חצות, חתונות יחסניות נמשכות אל מעבר לחצות, ואם זו חתונה של אדמו"רים היא יכולה להימשך עד השעות הקטנות של הלילה.

היעלה על הדעת שחתונה תימשך יום שלם, משעת בוקר מוקדמת עד אחר חצות לילה? הרי זה חסר טעם. וחתונה שתימשך שבוע שלם ברציפות, מבוקר ועד לילה? הרי זה ממש נלעג.

והנה, אחשוורוש עושה משתה לכל שריו ועבדיו, והמשתה נמשך לא שבוע ולא שבועיים, לא חודש ולא חודשיים - אלא חצי שנה, שמונים ומאת יום! מה ההסבר לתופעה המשוונה הזאת? לשם מה הוא צריך לערוך להם משתה ממושך כל כך?

יש לאחשוורוש אלף ושמונים אוצרות שירש מנבוכדנצר. הוא רוצה להראות לכולם את כל האוצרות הללו. יש לו דחף פנימי לעשות עליהם רושם באמצעות האוצרות הללו, אולם איך מספיקים להציג בפניהם את כל המלאי העצום הזה? הרי אין טעם להציג את כל האוצרות הרבים בבת אחת. מה עושים?

מצא עצה: הוא יערוך משתה ארוך, שימשך חצי שנה, מאה ושמונים יום. בכל יום, בעיצומו של המשתה, בעוד כולם מטיבים את לבם בסעודה כיד המלך, יציג בפניהם ששה מאוצרותיו. לפי חשבון פשוט, לאחר חצי שנה הוא ישלים את הצגתם של כל אלף ושמונים האוצרות, ועל ידי כך יצליח למצות בעיני המשתתפים את הרושם של עושר כבוד מלכותו ויקר תפארת גדולתו. והוא לא הסתפק בכך. לאחר שתמו מאה ושמונים ימי המשתה, הוא עשה "לכל העם הנמצאים בשושן הבירה למגדול ועד קטן משתה שבעת ימים בחצר גינת ביתן המלך". כל אחד בממלכה הוזמן להשתתף במשתה, שועים ופשוטי עם, גדולים וקטנים. שבוע ימים של אכילה ושתיה כיד המלך. היינות נשפכו כמים, ולא סתם יינות פשוטים, אלא יינות משובחים ויקרים..

כיום, כדי לחסוך זמן וטרח, רווח מאוד השימוש בכלים חד פעמיים. הכלים הללו אמורים להיות פשוטים וזולים, שהרי חבל להשקיע כסף במוצר שנועד מראש לשימוש חד פעמי. לצערנו, עם הזמן התחילו לחדור למחוזותינו כלים חד פעמיים יקרים ו"יוקרתיים". זורקים עשרות שקלים לפח, הכל למען הרושם. בל תשחית של ממש.

אך כל זה כאין וכאפס לעומת מה שהיה במשתה אחשוורוש. היו שם כוסות זהב לשימוש חד פעמי. שתי - זרקת. אתה רוצה לשתות עוד? קח כוס אחרת, אף היא עשויה זהב, כמובן, איזה עושר, איזו רחבות!

ועדיין לא דיברנו על האוכל... השתיה היתה "כדת של תורה", מה בתורה אכילה מרובה משתיה, כך במשתה אחשוורוש היתה אכילה מרובה משתיה.

מבאר הגאון מוילנא זצ"ל: אומרת המשנה באבות "פת במלך תאכל ומים במשורה תשתה". במים נאמר שיעור ומידה - משורה, אמנם 'משורה' זו מידה קטנה מאוד - אחד משלושים ושלושה בלוג, אבל אחרי הכל זה שיעור ומידה, אבל בפת לא נאמר שיעור, אלא "פת במלך תאכל", כמה תאכל? בלי שיעור. אכול כאוות נפשך!

מכאן נוכל לקבל מושג ופרופורציה על משתה אחשוורוש: אם השתיה היתה מרובה כל כך, נתאר לעצמנו מה היתה האכילה הבלתי מוגבלת...

ובכך לא די. גם כל התפאורה מסביב היתה מלכותית ברמה יוצאת דופן. כל משתתפי המשתה ישבו על מיטות כסף, הרצפה היתה עשויה אבנים טובות ומרגליות. אם בכל ימות השנה הם היו רגילים לדרוך על אספלט או על עפר, כעת הם דרכו על יהלומים.

אין מה לומר: במשתה אחשוורוש היה להם 'עולם הזה' אמיתי. אין 'עולם הזה' יותר מזה!

וכאן נשאלת השאלה: למה המגילה היתה צריכה לתאר לנו את כל העולם הזה? הגשמי הזה? למה אנו צריכים לקרוא תיאור מפורט על העולם הזה 'במישבו'? מה זה נותן לנו?

התשובה היא: כדי שנקבל מושג מה זה חיי עולם הזה, ומה נוכל לקבל שמץ של מושג מה המשמעות של "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה" (אבות ד, י).

בשיא העולם הזה - הכל קורס

ויש כאן לימוד נוסף:

"ביום השביעי כשוב לב המלך בין אמר... להביא את ושתי המלכה לפני המלך בכתר מלכות להראות העמים והשרים את יפיה". ברגע השיא של המשתה המלך רוצה למצות את העולם הזה, חותר להביא את העולם הזה!

אל השלמות שלו. ואו, לא זו בלבד שלא הצליח בכך, אלא גם מה שהיה עד עתה - ברגע אחד הכל מת. עד לפני רגע היה ממש נפלא, שיא השיאים של העולם הזה. וברגע אחד - שוד ושבר. הכל מתמוטט, נמוג ואיננו. אחשוורוש תכנן להגיע ל'שפיץ' של העולם הזה, אבל אז הסתבר לו שלא הכל נתון בידו. התוכנית שלו משתבשת - ושתי ממאנת לבוא. "ויקצוף המלך מאוד וחמתו בערה בו", והוא החליט להרוג את ושתי. למה כפל הכתוב "ויקצוף המלך מאוד - וחמתו בערה בו"? אצל עם ישראל, כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה וכל מיני גיהנם שולטים בו. כשיהודי כועס, הנשמה הקדושה שלו מסתלקת ממנו, ובמקומה נכנסת בו נשמה שמהא. אבל אצל הגויים שחרור הכעסים הוא תופעה 'בריאה'. כשמצטבר כעס בלב, משחררים אותו החוצה - ונרגעים. גם אחשוורוש נהג כך - "ויקצוף המלך מאוד". אבל הכעסים לא השתחררו. במקום להירגע, הוא כעס עוד יותר - "וחמתו בערה בו". הוא חשב לעצמו: אחרי כל המאמצים שעשיתי להרשים את תושבי הממלכה, אחרי כל היקר והגדולה שהפגנתי לעיני כולם, איזו השפלה ובזיונות ספגתי, ועוד נשארת בי ושתי. בשביל מה הייתי צריך את כל המשתה הזה? חבל ששרחתי כל כך, חבל על כל המיליונים שהלכו לאיבוד, מה נשאר לי מכל זה? כלום! זה הציור האמיתי של העולם הזה, וזה הלימוד שלמדים מן המגילה: אחרי שמגיעים ל'שפיץ' של העולם הזה - בבת אחת הכל קורס ונשארים בלי כלום.

העולם הזה העלוב של הרשעים

אך עלינו להתבונן, מה ההסבר להתנהגותו המזוה של אחשוורוש? מה עלה בדעתו של אותו רשע לבקש מושתי לבוא רק עם כתר מלכות בראשה? הרי לא שמענו דבר שזכה אצל הגרועים והשפלים שבמלכים. מה מונח מאחורי השיריון והשיגעון הזה? אלא היא הנותנת. כל התענוגות של העולם הזה אין להם גבול ומידה. כמה שמשיגים - לא מספיק. כמה שיש - רוצים עוד, וכמה שיש עוד - רוצים עוד ועוד. וכך אומרים חז"ל (קהלת רבה ג, א): "אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו, יש לו מנה - רוצה מאתיים". לכאורה יש כאן סתירה מיניה וביה. מחד גיסא נאמר "אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו", דהיינו, שלא השיג אפילו חצי מתאוותו. ומאידך גיסא נאמר "יש לו מנה - רוצה מאתיים", הוא רוצה מאתיים אך יש לו רק מאה, משמע שחצי תאוותו יש לו.

אלא מה הכוונה "יש לו מנה - רוצה מאתיים"? רוצה לומר, שלעולם הוא לא בא על סיפוקו, והרי זה כמו גלגל המתגלגל. גם כשהתאוה למאה ושיש לו מאתיים, הוא לא מסתפק במאתיים אלא ממשיך להתאוות לארבע מאות, וכשיש לו ארבע מאות הוא מתאוה לשמונה מאות. לעולם אינו ידע שובעה, תמיד הוא מתאוה לעוד ועוד, ונמצא שכשהוא מת מן העולם - אפילו את חצי תאוותו אין לו.

אבל - "ידורשי ה' לא יחסרו כל טוב" (תהלים לה, יא). לא נאמר שיש להם את הכל, אלא "לא יחסרו כל טוב", הם לא צריכים את כל העולם הזה! כשיש להם את הטוב האמיתי, מה הם צריכים יותר מזה? וכמו שאמר יעקב (בראשית לג, יא): "חנני אלוקים וכי יש לי כל", אם יש את אלוקים, לא חסר לי שום דבר. משל למה הדבר דומה, אדם חולה נוקק לכל מיני סוגי תרופות. תרופה פלגית הוא נוטל לפני האוכל, תרופה אחרת - לאחר האוכל, תרופה שלישית - לפני השינה, ורביעית - בקומו בבוקר, וכן הלאה.

פעם שוחח עם חברו ושאל אותו אם גם לו יש את התרופות הללו, והוא הלך ומנה אותן אחת לאחת. החבר שמע בסבלנות את רשימת התרופות המפורסות, ועל כולן השיב תשובה אחידה: "לא, אין לי".

אמר לו: "איך אתה מרשה לעצמך לחיות בלי התרופות הללו, הרי זה ממש פיקוח נפש! רחמנות עליך! זה מסוכן!"...

השיב החבר: "ממש לא! אין לי אותן, כי ברוך ה' אני בריא ואינני צריך אותן!"...

אומר רבי אליהו לופיאן זצ"ל: זה הפירוש של "ידורשי ה' לא יחסרו כל טוב". לפעמים רואים שלבני תורה אין את כל המותרות שיש בעולם החומרי, ומרחמים עליהם. אולם באמת אין מה לרחם עליהם. אדרבה, לא חסר להם כלום כי הם 'בריאים'... הם המאזשים עלי אדמות. רחמנות על אלו שזקוקים לכל ה'תרופות' הללו.

כך היה אצל המן. המלך אחשוורוש גידל ורומם אותו, הוא זכה למעמד רם ולכבוד מלכים. בכל מקום שהיה הולך, כולם היו כורעים ומשתחוים לו. עם הכח העצום שהיה לו הוא גר להשמיד להרוג ולאבד את העם שנאו נפשו. הוא מודע היטב לכל הכח, הכבוד והגדולה שזכה להם. הוא מספר לורש

אשתו ולכל אוהביו "את כבוד עשרו רוב בני ואת כל אשר גדלו המלך ואת אשר נשאו על השרים ועבדי המלך". מה צריך יותר מזה? כל התיאור של המן על הכבוד והגדולה שלו, נועד כדי להגיע לנקודה האמיתית - "וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני רואה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך".

"וכל זה איננו שוה לי?" יש לי הכל, אבל אין לי כלום! אני המסכן הכי גדול בעולם. מה שוה כל הכבוד שיש לי, אם מרדכי היהודי, העלוב ההוא עם הזקן והפאות, אינו משתחוה לי? אם זה המצב, חיי אינם חיים, טוב מותי מחיי. "ויצא המן ביום ההוא שמח ושוב לב". חיייו של המן, עם כל הכבוד והגדולה שזכה להם, היו עלובים ועגומים. רק פעם אחת ויחידה, "ביום ההוא", הוא היה "שמח וטוב לב". פעם אחת הקב"ה אפשר לו לשמוח, וזאת כדי שיחוש היטב בנפילה מאיגרא רמה אל בירא עמיקתא. זה העולם הזה! העלוב של הרשעים.

ומצד שני - אסתר המלכה. "כל אשר תאמר יתן לה". רק תבקש - מיד תקבל. אך היא - "לא ביקשה דבר". יש לה הכל, היא לא צריכה מאומה. זה העולם הזה! של הצדיקים, הזוכים לחיות חיי עולם הבא בעולם הזה.

(דורש טוב - מגילת אסתר)

תפילה קודמת להשתדלות

ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו ולא קבל (ה, ד)

מדוע שולחת אסתר בגדים למרדכי? וכי אין לו בגדים? יש לו, אלא שהם קרועים! והרי הוא קרע אותם בכוונה! מה טעם לשלוח לו בגדים חדשים? כדי שיקרע גם אותם?

ביאר הגאון מוילנא זצ"ל: אסתר מבקשת ממרדכי להוריד את השק וללבוש בגדים חדשים כדי שיוכל להיכנס אליה לארמון, כי הלא "אין לבוא אל המלך בלבוש שק" (שם ג). וכשיבוא אליה מרדכי, ישבו יחד וישכסו עצה איך להעביר את רוע הגזירה. תשועה ברוב יועץ.

אבל מרדכי לא קיבל! הוא לא מוכן להפסיק לרגע אחד את התפילה. להוריד את השק ולעצור את התפילה כדי למצוא עצה? התפילה היא העצה הטובה ביותר! נכון, צריך לעשות השתדלות, אבל לא מפסיקים בשביל זה להתפלל.

בזמן המלחמה שהיתה כאן בתשכ"ז למדתי בסלבודקא. היה אז פחד נורא, וכולם רצו למקלטים. אמר לנו המשגיח זכר צדיק לברכה: "מפסיקים את הלימוד ורצים למקלטים?"

הלימוד זה המקלס הכי טוב!

כשדוד המלך הגיע זמנו למות - מלאך המוות לא הצליח לקחת את נשמתו, כי עסק בתורה כל הזמן.

התורה היא המקלס המוגן ביותר. אבל מה לעשות, הרי כשיש אזעקה צריך לרוץ למקלט? בסדר, תרצו. אבל בשעת מעשה תגידו משניות, אל תפסיקו לרגע אחד מהלימוד!

מאחר ומרדכי לא יכול היה לדבר עם אסתר בעצמו, הם נדברו על ידי שלוחים. וכעת, הבה נתבונן: הרי ברור שאם היו מדברים בעצמם היה הרבה יותר טוב. לדבר באמצעות שליח, ועוד בזכה עניין, זה ודאי לא לכתחילה.

ואם כך, אם מרדכי ידע שצריך לדבר עם אסתר בשביל ההשתדלות, ואם הוא יודע שכאשר הוא לבוש שק לא יוכל לדבר איתה ישירות, ואם הוא יודע שאחרי שיקרע את בגדיו וילבש שק כבר לא יוריד אותו, כמו שאומרים חז"ל שצדיקים, מרגע שלבשו שק אינם מורידים אותו עד שנענים; אם מרדכי ידע כל זאת, מדוע הוא אינו מחכה מעט לפני שלבוש שק? מדוע אינו כנס לאסתר לפגישה קצרה, ורק לאחר מכן קורע את בגדיו?

אומרים רבותינו: מרדכי הצדיק לא רצה לעשות שום דבר לפני תפילה. שום השתדלות לא! "די ערשטע זאך איז א תפילה" [הדבר הראשון הוא תפילה].

ומנין הוא למד זאת?

בתחילת פרשת וישלח התורה מספרת לנו שיעקב התכוון למפגש עם עשוי בשלוש דרכים: תפילה, דורון ומלחמה. ומה היה הדבר הראשון שעשה? התפלל. "הצילני נא מיד אחי מיד עשו" (בראשית לב, יב). אחרי תפילה - אפשר להתכוון ולפעול בדרכים נוספות.

כך נהג גם מרדכי - ראשית כל פתח בתפילה, ואצל מרדכי - תפילה היא בבגדים קרועים ועם שק ואפר. רק אחר כך דאג שתבצע גם השתדלות.

(דורש טוב - מגילת אסתר)

זכור זאת ליעקב

מתורתו של רבינו הגדול
מנחם בעל ה"זאת ליעקב" זצוק"ל

פורים | שנת תשע"ח | גיליון 27

קיימו וקבלו - הדר קבלוה בימי אחשוורוש

קבורתכם, ואם תאמרו על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר והלא משעה שאמרו להן מקבלין אתם את התורה ענו כלם ואמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט אלא אמרו להן על התורה שבע"פ שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאל קבאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו שנא' ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך (דברים ו') וכו', ע"כ. ומבואר בדבריהם ז"ל שמה שהוצרכו ישראל לכפיית ההר כגזית לא היה זה על הקבלה של תורה שבכתב אלא על תורה שבע"פ, והלא זה ודאי שהקבלה ברצון של תושב"כ, היינו לפי פירושה בתורה שבע"פ, אלא שהכפיה היתה על עמלה של תורה שבע"פ והבנתה, להוסיף לקח ופולפל ולהוסיף ולחדש בתורה, וכדמבואר כן במדר"ת [ועיין שם בענף יוסף מה שנזכר ענין שני החדשים של יירחי כלה, שעסקו בתורה בשתי ישיבות, דחדש אדר הוא משום משום דהדור קבלוה, דקבלו תורה שבע"פ. ואלול משום תשרי דיום חתונתו זה מתן תורה היינו יוה"כ שבו נתנו לוחות שניות (משנה סוף תענית ורש"י שם), קבלת תורה שבכתב. ומפורש דכל המדר"ת מישך שייכא להדור קבלוה].

אם כן נמצא, שעיקר מה שקבלו עליהם ישראל מאהבה, היה עמל התורה והיגיעה בה, והיינו תורה שבע"פ. ויש לומר, שכאשר עמדו ישראל אחר הנס, וניצלו מגזירות אחשוורוש, ונס זה נעשה להם מכח ההכרה של "יודע תעלמות לב" שבפנימיות ליבם היה שלם עם עשיית רצונו ית', וההוכחה לזה היא - "כי עליך הורגנו כל היום", וא"כ מעתה, כאשר כבר אין עליהם להיהרג על דבר כבוד שמו, שהרי אדרבה - ישלטו היהודים הנה בשונאיהם, מה יהיה העד הנאמן על כך שליבם טהור ונכון עם השי"ת, הוה אומר כפ-דברי חז"ל עה"פ כי עליך הורגנו כל היום (גיטין נז:) "רנב"י אמר אלו תלמידי חכמים שממיתין עצמן על דברי תורה, כדרשב"ל דאמור רשב"ל אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן". והיינו שעמלה של תורה הוא העד הנאמן לכך שכל מה ש"נפרש כפינו לאל זר" הוא רק במעשה ולא בלב, ולכך במצב זה של ניצחון קבלו עליהם ישראל להיות ממיתים עצמם על דברי תורה.

והנה אמור ז"ל (מגילה יא.) "בעצלתים ימך המוקרה, בשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתורה נעשה שונאו של הקב"ה מך" ולכאורה אין זה מכוון עם דברי חז"ל שנענשו על מה שהשתחוו לצלם, וכאן אמרו שהיה זה על מה שלא נתעסקו בתורה. והביאור הוא, שמוחמת העצלות והרפיון בתורה נתעורר הקטרוג על שהשתחוו לצלם, משום שכאשר יש רפיון ידיים מן התורה שוב אין את העד הנאמן על "אם שכחנו שם אלקינו ונפרש כפינו לאל זר", שהוא "כי עליך הורגנו כל היום", וליכא "הלא אלקים יחקור זאת כי הוא יודע תעלמות לב", וכשנעשה הנס שהקב"ה לא עשה עמון אלא לפנים. על כן קבלו השתא מאהבה עמלה של תורה, להעמיד את העד הנאמן של "כי עליך הורגנו כל היום". וההתחלה היתה גבי מרדכי שהיתה יגיעת התורה במס"כ, ויגיעה זו היא שהביאה את הנס כדאמרין בגמ' "דחי מלא קומצי וכו'", ואח"כ קבלו כולם.

קיימו וקבלו - הדור קבלוה בימי אחשוורוש. למדים אנו כי נס הפורים הביא את ישראל למדרגה של "קבלת התורה מאהבה", ועלינו להבין כיצד מותקשר נס הפורים עם קבלת התורה מאהבה.

הנה כתיב (תהילים מ"ד כא-כג) "אם שכחנו שם אלקינו ונפרש כפינו לאל זר. הלא אלקים יחקור זאת כי הוא יודע תעלמות לב. כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבח". ופירש במלבי"ם (בתהילים שם) "האם שכחנו שם אלקינו - הגם כי נפרש כפינו לאל זר - הגם שהיינו אנוסים לפרוש כפינו לאל זר, ה' זה רק במעשה אבל בלב גם בעת שפרשנו כפים לע"ג היה לבנו שלם עם יחוד ה' ואמונתו. הלא אלקים יחקר זאת - שהוא יודע האמת מה שהיה בלבבנו, כי הוא יודע תעלומות לב - וגם הנסיון יעיד ע"ז, כי הלא עליך הורגנו כל היום". וכ"ה באבן עזרא שם פסוק כג: "והעד הנאמן לדברינו כי ברצוננו אנו נהרגים על דבר כבוד שמך וברצוננו נחשבנו כצאן טבח".

וביסודו של נס הפורים אמרו חז"ל שבא מכח ההכרה כי אפי' שהשתחוו ישראל לצלם, מכל מקום כל זה היה מן המעשה, אבל בפנימיות הלב היה ליבם שלם עם השי"ת, וכמו שאמרו בגמ' (מגילה יב.) שאלו תלמידיו את רשב"י, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה א"ל אמרו אתם א"ל מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע א"ל א"כ שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו א"ל אמור אתה א"ל מפני שהשתחוו לצלם א"ל וכי משוא פנים יש בדבר (ופירש"י: איך זכו לנס) א"ל הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמון אלא לפנים. נמצא שכל הנס בא ע"י הגילוי של "הלא אלקים יחקור זאת כי הוא יודע תעלומות לב". והנה העד על זה, הלא הוא הסיום - "כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבח". והיינו "כי ברצוננו אנו נהרגים על דבר כבוד שמך".

והנה, ביסוד הענין שקבלו ישראל את התורה מאהבה, יש לנו בזה פנים נוספות, לפי המדר"ת (ריש נח) זה קאי על הקבלה של תורה שבע"פ, והיינו עמלה של תורה שבע"פ. עיין שם במדרש "שלא תמצא תורה שבע"פ אצל מי שיבקש עונג העולם תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה, אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל (במדבר י"ט), וכך דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבע"פ, שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית (שמות ל"ד), ואמרו חז"ל לא כתב הקב"ה בתורה למען הדברים האלה ולא בעבור הדברים האלה ולא בגלל הדברים אלא ע"פ הדברים וזו היא תורה שבע"פ שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול, שהוא משולה לחשך שנאמר העם ההולכים בחשך ראו אור גדול (ישעיה ט) אלו בעלי התלמוד שראו אור גדול שהקב"ה מאיר עיניהם באיסור והיתר בטמא ובטהור, ולעתיד לבא ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (שופטים ה). ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית שנאמר ויתיצבו בתחתית ההר (שמות י"ט), ואמור רב דימי בר חמא א"ל הקב"ה לישראל אם מקבלים אתם את התורה מוטב ואם לאו שם תהא

◁ נכתב על דעת הכותב בלבד ▷

נס פורים - שורש לכל המועדות

מצרים, וכמו שהארץ הרמב"ן בסו"פ בא. ונמצא שכל הזכר של נס פורים מקורו ויסודו בזכר ליציאתנו, שעל ידו ישנה הכרת הנס הנסתר של פורים, שהכרה זו היא היא עיקרו של נס [והדברים מכוונים ליסודה של מצות מקרא מגילה שאמרו בגמ' (מגילה יד.) דמ"ח נביאים זו נביאות נתנבאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה מאי דרוש וכו' ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה (ופירש"י ביציאת מצרים אמרו שירה על הים) ממיתה לחיים לא כל שכן, כלומר ש ה ש י ר ה של פורים, והיינו הכרת הנס דפורים, מקורה הוא בשירה - הכרת הנס - דנס יציאת מצרים]. ולפיכך אין מזכירים בכל שבת ויו"ט זכר לגאולת פורים כי הוא נכלל בזכר ליציאתנו כיון דעיקר הנס הוא ההכרה דידן הנס שהיא באה ע"י זכר ליציאתנו.

והנה, המן הפיל פור להרוג את היהודים, ונפל לו הפור על חודש אדר, ומפורש בדבריהם ז"ל (מגילה יג.) שמחשבתו של המן הייתה כי חודש זה מסוגל להשמידם ח"ו כי מת בו משה. אכן עדיין יש להבין הייחוד של יום "שלושה עשר" בחודש (ויעו' ביערות דבש מש"כ בזה). וכ' במהר"ל (באו"ח אסתר ג ז) בביאור הענין בזה"ל "ויש להקשות כיון שלא היה הגורל על כמה בחדש א"כ למה כתב בכתבים שתהיה הגזירה ב"ג לחדש דוקא, ומאי שנא ב"ג בחדש ולא יום אחר בחדש וכו'. ועוד י"ל והוא עיקר, כי המן חשב כי יום י"ג ראוי לזה, כי אחר שנפל הגורל בחדש י"ב, הוא החודש האחרון, כי בו יהיה ח"ו סוף ואחרית ישראל, ואמרו' כל שלשים שלפני הפסח הם שייכים לפסח, שהרי שואלין ודורשין בהלכות פסח כל שלשים יום, וכל שלשים יום שייכים לפסח וכמו שיתבאר עוד זה, ולפיכך יום י"ג דוקא לא שייך לפסח כי הוא יותר משלשים כי נשאר ט"ז יום, כי אדר הוא חסר ועוד י"ד יום הם שלשים, ולפיכך יום י"ג אין לו שייכות כלל לפסח שאינו בכלל שלשים יום קודם הפסח, אבל מן יום י"ד לא נשאר עוד שלשים עד הפסח, וקודם י"ג כבר בארנו כי המן חשב כי לכך נפל הגורל על חודש י"ב שהוא סוף חדשים ראוי שיהיה סוף ישראל, ולכך כל מה שאפשר להיות בסוף יש לומר כי זה סימן ח"ו שיהיה סוף לישראל, רק שלא היה ראוי לזה יותר מ"ג יום, לפי שכל שהוא יותר מן י"ג הוא תוך שלשים של פסח שהוא גאולת ישראל והצלת ישראל לכך אין לקרב אותו אל תוך שלשים שהוא השייך לפסח לכך אמר שאין יום מוכן לזה יותר כי אם יום י"ג בחודש עכ"ל.

והיינו שהמן העמיד זמן גזירתו דוקא בשעת הגמר של סיום סדר המועדות, ולא באמצע הסדר, והוא ביום י"ג שהוא היום האחרון של סדר המועדות כי ביום י"ד כבר מתחלת ההארה של פסח דשלשים שלפני הפסח שייכים לפסח וכבר מתעסקים בצרכי פסח. אכן פור המן נהפך לפורנו ונתקיים "ונהפוך הוא" גם בדבר הזה, כי המועד של חדש אדר שהוא החדש האחרון לשנת המועדים נעשה ראש לכל מועדות, כי נס פורים הוא שרש הכל וממנו נמשכים ובאים כל המועדים, ולפיכך הי' ראוי להזכירו בכל שבת ויו"ט וכנ"ל.

נמצינו למדים כי פורים ופסח הם בבחינת הא בהא תליא, כי אורו של פסח נתיסד ע"י פורים ש"אם אין ישראל למי הפסח", ומאידך אין אורו של פורים מאיר אלא ע"י פסח, כי הזכר של נס פורים מקורו ויסודו בזכר ליציאתנו, שעל ידי הכרת הניסים הגלויים של פסח ישנה הכרת הנס הנסתר של פורים, וכאמור. והנה מעשה שהוא כך הוא, שתחילת ההארה של פסח - שלשים שלפני הפסח השייכים לפסח וכבר מתעסקים בהם בצרכי פסח כנ"ל, הוא בפורים. ויעוין בגמ' (סנהדרין יב:) מכדי מפוריא לפיסחא תלתין יומין הוו ומפוריא דרשינן בהלכות הפסח. ולשון הגמ' "מפוריא" (ולא י"ד באדר) רמז יש בו כי תחילת ענינו של פסח הוא במועד הפורים. ודבר זה מכוון הוא לעומת הך מילתא דאורו של פורים מאיר ע"י פסח. ומאידך גיסא יעוין בגמ' (מגילה ב.) אימתי (מוקדימין) את קריאת המגילה ליום הכניסה לבני הכפרים) בזמן שהשנים כתיקון וישראל שרויין על אדמותן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה, ופירש"י: "אימתי הקילו חכמים על הכפרים בזמן שהשנים כתיקון שהשנים מתעברות על פי ב"ד והחדשים המקדשין בבית דין שולחין שלוחיהן להודיע אימתי הוקדש ניסן ועושין מועדים ע"פ שלוחין, כששריין על אדמותם והשלוחין מגיעין עד

מסמך גאולה לגאולה. רואים אנו בדברי חז"ל כי נס חג הפורים מישך שייך עם חג הפסח, וכי גאולת ישראל מעבדות לחרות מתקשרת עם גאולת ישראל ממוות לחיים. יעוין בגמ' (מגילה ו:) רשב"ג אומר משום רבי יוסי "שכל מצוות שנוהגות בשני אין נוהגות בראשון", ואמרינן בטעמא דרשב"ג דקדריש בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר הסמון לניסן אף כאן אדר הסמון לניסן, ולא קדריש בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר הסמון לשבט אף כאן אדר הסמון לשבט דאין מעבירין על המצוות, משום דמסמך גאולה לגאולה עדיף, ועיין בפירש"י דכתב: "פורים לפסח". וממשמעות לשון רש"י שכ' "פורים לפסח" משמע שאין הסמיכות בסתמא שם גאולה לשם גאולה, אלא במסוים "גאולת פורים" ל"גאולת פסח".

ונראה בביאור הדבר, בהקדם דברי הגר"א (ריש אסתר) ז"ל "אך הנס הוא בהסתר פנים כלומר שסיבב לעשות בדרך הטבע ולא כמו שהיה במצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ולפיכך אנו מזכירין בכל יום ובכל יו"ט ושבת יציאתנו ואין אנו מזכירין נס זה (דפורים), אף שהי' ממיתה לחיים ובמצרים הי' מעבדות לחירות". למדים אנו מדברי הגר"א שהי' מן הראוי שיהי' בזכר נס פורים בכל שבת ויו"ט וגם בפרשת יציאת, ורק משום שהוא נסתר אין מזכירים, וצ"ב, דהלא מה שמזכירים בשבת ויו"ט יציאתנו הוא משום שעצמם של שבת ויו"ט הוא זכר ליציאתנו, ועד"ז כמה מצוות כמו יציאת ותפילין וכיו"ב, אבל מה ענין זכירת נס פורים לשבת ויו"ט. וגם צ"ב, דאי נימא באמת שצריך להזכיר נס פורים בכל שבת ויו"ט, מדוע באמת אין מזכירים, ומה הוא הטעם שכיוון שנעשה בהסתר פנים אין מזכירין אותו.

והנה אמרו חז"ל במדרש (אסתר"ר ז) "וצמנו עלי - י"ג וי"ד וט"ו בניסן, א"ל מרדכי והרי בהם יום ראשון של פסח, א"ל זקן שבישראל (ובפדר"א פ"ג הלשון: "אתה ראש לסנהדרין ואתה אומר דבר זה") **למה הוא פסח** (אם אין ישראל למי הפסח)", שם ובילקו"ש תתרג"ו: ואם אין ישראל בעולם מה המצוות יפים, אם ישראל אינם למה תורה, מיד שמע מרדכי והודה לדבריה, הה"ד ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צוהו עליו אסתר, שהעביר יו"ט של פסח בתענית". והיינו שצרת המן הביאה ל"ויעבור פסח", כלומר ביטול של פסח, שהוא ראש לכל מועדות ושורש ה"זכר ליציאת מצרים". ונמצא שנס פורים החזיר את הפסח ואת כל המועדות והעמיד את ה"זכר ליציאתנו" ואת המצוות התלויות בו. כיוון שלולא נס זה של פורים הרי "למה הוא פסח" - אם אין ישראל פסח למי, ונס זה שנעשה לישראל הוא זה שהעמיד את כל המועדות.

ואין זה נס - שלבסוף נתבטלה הגזירה - גרידא, אלא יתר על כן, וכדברי המדרש עה"פ "תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל ק-ה (תהילים קב יט), ואמרו ז"ל (שוח"ט שם) "וכי עדיין אומה עתידה להבראות שהוא אומר ועם נברא, אומר רבי יוסי ברבי שמעון **זה דורו של מרדכי שנברא בריאה חדשה**", והביאור הוא כדברי המהר"ל בתפארת ישראל (פנ"ג) דביאר שענין מועד הפורים הוא בבחינה של תחית המתים דלע"ל, שאחר שהגיעו למיתה יחזרו לחיים כבראשונה, וכתב שם בזה"ל: בפורים אשר הגיעו לחרב וחזר להם החיות אין ספק שהגיע להם דבר זה ממדרגה עליונה שממנה החיות שלא בטבע **כי החיות הטבעי כבר נגזר על זה המיתה ואי אפשר רק שפתח להם השם יתברך שער העליון אשר ממנו חזר להם החיים** עכ"ל, והיינו "עם נברא", שזכו למהלך מחודש של חיים. ונמצא שבגזירת המן, נתבטלה מהם החיות לגמרי, ולאחר נס פורים הוא מהלך מחודש של חיים, וא"כ הרי באמת הנס הזה הוא שרש הכל, ומבחינה זאת הרי השבת ומועדים נמשכים ממנו, ולפיכך הי' ראוי להזכירו בכל שבת ויו"ט וגם בפרשת יציאת.

וע"ז כתב הגר"א, שהטעם שאין מזכירין נס הפורים, הוא משום שהיה הנס "בהסתר פנים כלומר שסיבב לעשות בדרך הטבע ולא כמו שהיה במצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה". וי"ל בביאור הדבר, דהנה **עיקר הנס הוא הכרת הנס**, והכרת נס נסתר הלא הוא על ידה ומכחה של ההכרה של הניסים הגלויים שעיקרם בניסי

הפסח לקצה ארץ ישראל, אבל בזמן הזה שפסקו כל אלה וישראל נפרדו ולא יגיעו שלוחי ב"ד אצלם **הכל צופין למקרא מגילה** ואומרים יום י"ד באדר קרינן המגילה נשארו לאדר ט"ו יום וט"ו של ניסן עושין פסח, ואם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף שלשים יום של קריאה ונמצאו אוכלין חמץ בימים אחרונים של פסח. והרי שנעשה שהוא כך הוא דהגילוי על זמנו של פסח בא ע"י פורים והכל צופין למקרא מגילה, ודבר זה הוא מן הדברים שאינם במקרה אלא שהוא מכוון לדבר זה שאורו של פסח נתיסד ע"י פורים ש"אם אין ישראל למי הפסח".

והוא הוא ענינו של "מסנך גאולה לגאולה עדיף", וכפירש"י: "פורים לפסח", וכאשר נתבאר כי הסמיכות היא לא מבחינת שם גאולה בסתמו אלא גאולת פורים לגאולת פסח במסוים, כי אמנם פורים ופסח הם בבחינת הא בהא תליא ונמו שנתבאר. (יעוין רש"י (תענית כט. ד"ה משנכנס), משנכנס אדר מרבין בשמחה, **ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח**, והיינו משנכנס אדר עד אחר הפסח חדא שמחה היא. והוא ג"כ מכוון למה שנתבאר כי זכר נס פורים זכר ניסי יציאת מצרים ינקי מהדדי ולפיכך שמחתם אחת היא).

פורים במחיצתו

כאשר באים אנו לכתוב ולהעלות עלי זכרון את זכרו של רבינו הגדול זיע"א בעבודתו בימי הפורים, הלא "הלל הומה והגעגועים גוברים", זכור אזכור ותשובה עלי נפשי, התרוממות הרוח והנפש בעת משתה היין במחיצתו של רבינו זיע"א, הרגשת הלל נכתוב כאן, מעט מן המעט מהרשמים אשר נותרו חקוקים עמוק עמוק בלב, אך לתאר ולהעלות ע"ג גיליון את קדושת הרגעים ורוממותם – אין באפשרותנו. כי אין ביכולתו של דיו חסר רוח וחיים לבטאות רגעים מלאים בקדושה ובטהרה, רגעים אשר הדבקות בבורא ית' שרתה מרוחו של רבינו זיע"א על כל המסובים והמסתופפים.

החל מתפילת מעריב בליל פורים, אשר פעמים היה רבינו מתפלל בישיבה ופעמים במנין בביתו, היה שריו רבינו בשמחה עצומה ונשגבה, שמחה פנימית אשר קרנה על פניו המאירות. לאחר תפילת מעריב בד"כ היו עורכים בביתו מסיבה קטנה לבני השיעור, ולאחריה היה מסתגר בחדרו שעות ארוכות עד לשעות הקטנות של הלילה. בשעות אלו היה עוסק בענייניו של יום ובמהותו.

אשרי מי שזכה לראות את פניו המאירות והמאושרות, ואת השמחה העצומה ששרתה עליהם בעת שמיעת ה"מגילה", ועת אשר פרצה החוצה ברקידת "שושנת יעקב", בדבקות עצומה ונשגבה, מתוך רגש חם ואהבת הבורא. שמחתו פרצה כל גבול כאשר היה מנגן את המילים "להודיע שכל קוויך לא יבוש ולא יכלמו לנצח", במילים אלו היה מתרגש במיוחד, פעמים עד כדי דמעות.

בבוקר יום הפורים היה מתפלל תפילת שחרית כותיקין, ולאחר התפילה היה מקיים את מצוות היום, משלוח מנות ומתנות לאביונים, וסועד את ליבו בפת שחרית. לאחר מכן היה נכנס שוב לחדרו לשוב ולעלות במעמקי עומק מהותו של יום, ועסק בענייניו של יום עד תפילת המנחה. תפילת המנחה הייתה מתקיימת בביתו בעת מנחה גדולה. לאחר תפילה מנחה היה נכנס שוב לחדרו ולא יצא משם עד זמן סעודת היום (כשעתיים קודם השקיעה). בשעות אלו בהם היה מסתגר בחדרו, לא אבה שיכנסו אליו כלל מבקרים ואורחים, מבקשי עצה וברכה. והיה נועל הדלת מבפנים, שלא יהיה חשש כי יופרע בלימודו כלל.

סעודת היום אשר כללה בני משפחה ותלמידים רבים אשר בקשו ליהנות מזיו אורו ביום גדול זה, התנהלה כולה באוירת שמחה ודבקות כאחד. ניוגנים שמחים ומרגשים, דמעות וריקודים, הכל התחבר שם לאחר. דברי התורה שאמר רבינו זיע"א הכניסו את כולם לאוירה מיוחדת ונעלה של עולם אחר המנותק מהבלי העולם ודבוק המטרה האחת והיחידה – בו יתברך.

רבינו היה נוהג לשתות יין, לקיים דברי חז"ל חייב איניש לבסומי בפוריא. שנה אחת, השנה בה הסתלקה הרבנית ע"ה לבי"ע (תשע"ד), אשר ביום הפורים הייתה שרויה במצב קשה בבית החולים, שתה רבינו יותר מכפי הרגלו בכל שנה, באומרו כי חושש הוא שלא יצליח לקיים את שמחת הפורים בהידור לולא זה. בשנה זו התוודע טפח יותר מעוצם גדולתו וקדושתו, כאשר זעק בדמעות שלישי "ואני קרבת אלוקים לי טוב" עשרות פעמים, ודיבר בהתרגשות כיצד כל העולם מלא בשטויות ובהבלים, אך אנו אין לנו אלא את דף הגמרא, שאין מתוק ממנו – "כמה זה מתוק, כמה זה מתוק". אשרי עין ראתה ואשרי אוזן ששמעה.

"אספרה שמך לאחי, בתוך קהל אהללך, יראי ה' הללוהו כל זרע יעקב כבודוהו וגורו ממנו כל זרע ישראל", כמה רגש, כמה דבקות היה טמון בכל מילה אשר יצאה מפיו הקדוש עת אשר ניגן בערגה ניגון זה. "בך בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו, אליך זעקו ונמלטו בך בטחו ולא בושו", האמונה התמימה והאהבה העצומה של רבינו זיע"א לבורא עולם, אשר ברגעים אלו בהם היה מנגן ושר מעומק ליבו הטהור את הניגונים הללו, היו פורצים חוצה ללא מחסומים וגבולות. נכנס יין יצא סוד, ליבו הזך והטהור של רבינו זיע"א התגלה במלוא הדרו. על שמחה זו נאמר – שמחה שיואבים ממנה קדושה, שמחה המביאה לידי המעלות העליונות של דבקות בבורא. אשרי עין ראתה כל זאת. ונזכה שבמהרה יבוא לציון גואל ויקומו שוכני עפר.

גראמעץ לחיזוק וניצול ימי הבהרות

אשר כתב אותו רבינו זיע"א ושר אותו מידי שנה בשנה
בעת משיחה היין בהתרששות עיומה

ולפתע שומעים את צלצול הפעמונים
השומרים מגרשים כבר את ההמונים
החכם עומד לצאת עם חבילות הזהב והמרגליות
ואילו האיכר עדיין לנעימת הצלילים אזניו כרויות

אבל בשומעו את צלצולי הפעמון
הוא תופס כעצמו את גודל האסון
וכאשר הוא רואה את החכם נושא מזודות
הוא קולט את ההפסד, הפסד כל החמודות

ואז הוא חפץ לשוב אחורה משהו עוד לקחת
אבל הכל נעול וסגור אי אפשר ליטול אפילו מחט
כשאין שכל ודעת מצלילי הזמרה לא להתפתות
ושלא להפסיד את השעות היפות

הרי לא נותרים אלא רגשי חרטה וצער
מהיותו כסיל ואיש כער
אשר תחת אגור אוצרות עושר די והותר
שבעה נפשו ברגעי עושר ארעי חולף ועובר

דברי הנמשל הלא הם פשוטים וברורים
הם מופנים כלפי בני הנעורים והבחורים
לבלי ימצו את חרות הנעורים
בהבלי העולם הזה בזמירות ודיבורים

לתת לב לנצל בראוי את השנים הנפלאות
לאסוף ולאגור חבילות חבילות מלאות
של תורה ומוסר רוממות וטוב מדות
למען יעמדו לימים יבואו לשנים הבאות

שימו אל לבכם את דברי נעים זמירות
בבקשתו אל שומע תפלה בוקעת מקירות
כי "שבענו בבוקר חסדך" - בבוקר של שחר נעורים
ואז "נרננה ונשמחה בכל ימינו" יהיו כל ימינו שמחים ומאושרים

וכאשר בעזרת השם נזכה בשיבה לנוב
ודשנים ורעננים היינו ובמחשבתינו אל ימי הנעורים נשוב
נוכל לומר במלא פינו
אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו

כאשר במחשבתנו אנו חוזרים
אל שנות השחרות ימי הנעורים
כאשר באותה תקופה נפלאה נזכרים
הלב הומה והגעגועים גוברים

לנייר החלק ולמוח הרענן
אשר קלט וספג את אשר שנו רבנן
אצר ואגר אוצרות תורה ודעת השם
יסודי מוסר לעברו יתברך בלבב שלם

כדי להמחיש ולהטעים את הדברים
אמסור לכם משל נודע בשערים
היה פעם מלך ולו אוצרות רבים כחול
אשר על שפת הים בראוי למלך נישא וגדול

יום אחד העלה בדעתו ומחשבה חשב
להעניק לעמו מממונו הרב
לתת לו משפע טובו
מאוצרות כספו וזהבו

עמד והכריז כי הוא קובע יום מיוחד
בו יפתחו האוצרות בפני כל אחד ואחד
כל אחד יוכל ליטול לעצמו בלא טורח
אוצרות זהב וליהפך לעשיר כקורה

ואכן בשעה הקבועה עומד הכן בפתח
איכר פשוט המצפה ליטול בעושר נתח
וכאשר יפתחו השערים
הוא עתיד להיות עשיר שבעשירים

אך מיד בהכנסו הוא שומע צלילים ערבים
הבוקעים ממיטב כלי הזמר חלילים ועוגבים
והנה הוא עומד רתוק למשמע אזניו
תפוס כולו בכל מעייניו והגיגיו

נשכחו מן הלב כל אוצרות הזהב הכסף והמרגליות
הדעת נתונה לעונג ונעימות הצלילים והקולות
לעומתו נכנס איש חכם היודע כי כלי זמר ישנם די והותר
ואך איזולת היא עבורם על האוצרות לוותר

ולפיכך מילא בזהב וכסף מזודות שלימות
חיש מהר טרם ינעלו הדלתות
ניצל כל רגע לא החמיץ הזמן היקר שביקרים
אסף ואגר מן האוצרות והפך למגדולי העשירים

מהלכות פורים

משנכנס אדר מרבין בשמחה (מ"ב תרפו סק"ח בשם גמ' (תענית כט, א)).

[באדר הראשון ביום י"ד ירבה קצת בסעודה, אבל לא בט"ו. ויש נוהגים אף בט"ו בכרכין].

זכור. קריאת פרשת זכור היא מצוה מן התורה. והכוונה בזה לזכור ולספר לבנינו כך עשה לנו עמלק וע"כ נצטוינו למחותו (מ"ב תרפה סוס"ק טז בשם הרמב"ן). **יכוין** לצאת מ"ע דזכור. **יש מחמירים** לכוין לצאת גם בברכות התורה שבעליה זו.

תענית אסתר. טעם התענית כדי לזכור שהשי"ת רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישוב אל ה' בכל לבבו, כמו שעשה בימים ההם (מ"ב תרפו סק"ב והוא מהרמב"ם (תעניות פ"ה ה"ה)). **טוב להתפלל** ביום תענית אסתר שלא יבוא לידי חטא ועוון ע"י ריבוי אכילה ושתייה ושמחת פורים.

רחיצה בחמין ושאר חומרות שיש נוהגים בשאר תעניות אין נוהגים בתענית זו (שהיא קלה יותר). **וכן** תספורת מותרת. **רחיצת הפה** נוהגים שלא לרחוץ בכל תענית ציבור. במקום צער מותר רק יזהר ביותר לכפוף ראשו ופיו למטה שלא יגיע לגרונו.

ענוו אומרים בשומע תפילה במנחה. שכח אינו חוזר, ואומרו לפני יהיו לרצון. [**עי' בקב הישר** (ח"ב פרק צז) שכ' להצריך רחמים על איזה דבר יאמר ביום תענית אסתר פרק כ"ב בתהילים ואח"כ ישפוך שיחו לפני ה' ויזכיר זכות מרדכי ואסתר שבזכותם תקובל תפילתו, ועוד עי"ש]. בעת הצורך כמעבורות מיניקות וביולדת כל ל' יום מהלידה יש להקל שלא יתענו (רמ"א ומ"ב סי' תרפו ס"ב, ועי"ש גבי חולה). ומ"מ לא יתענו באכילה ושתייה לכלול עצמם עם הציבור.

מחצית השקל נותנים בתענית אסתר קודם מנחה (אף בתענית אסתר המוקדם), [ויש נוהגים בירושלים לתתו בליל פורים קודם מעריב]. והוא זכר למחצית השקל שהיו נותנים באדר לצורך קרבנות ציבור. **שיעור הנתיבה** ג' חצאי מטבע היוצא באותו מקום. (הגריש"א הידר ליתן ג' חצאי דולר ישנים העשויים מכסף צרוף, ואח"כ עוד ג' חצאי ש).

המנהג ליתן גם בעבור אשתו בנו ובנותיו הקטנים ואשה מעוברת עבור ולדה. **יש** שנותנים חצי נוסף מעבר לג' החצאים (ואין נוהגים כן. ומ"מ בא"י שחצי שקל אינו חשוב כ"כ יש הידור שעבור עצמו יתן עוד חצי (הגרנ"ק ועי' ביה"ל סי' תרצד ד"ה ויש ליתן)). **יזהר** לא לומר אני נותן למחצית השקל אלא זכר למחצית השקל (ויש שכ' שאין קפידא בזה).

[**כשחל י"ג באדר** בשבת אין נכון להביא המגילה לביהכ"ס בשבת (אע"פ שיש ערוב) משום מכין משבת לחול. ומ"מ אם לומד במגילה כבר בשבת מותר להביאה]. **ערב פורים.** כתבו האחרונים דנכון ללבוש בגדי שבת מבערב וימצא אח"כ בביתו נרות דולקות שלחן ערוך ומיטה מוצעת (מ"ב תרצה סק"ג). [**יש שהביא** לטבול בערב פורים כבערב הרגל].

קודם קריאת המגילה. **לאכול** אסור אפילו התענית קשה עליו. [בשתיית מים יש להקל בעת הצורך (הגריש"א)]. לצורך גדול מותר לטעום (גדר לטעום ודין אדם חלוש עי' בפוסקים). בענין אכילה בירושלים בליל ט"ו, מצאת הכוכבים יש להמנע אפי' מטעימה. **נשים** הממתינות לקריאת המגילה עד שבעליהם יחזרו מביהכ"ס מותרות בטעימה (שמן הסתם הצום קשה להם – והמדובר בפורים דפרזים, ולענין מוקפים עי').

לישון אסור מחצי שעה קודם צאה"כ (ואפי' דעתו לישון מעט אסור). [והאם מועיל שישים שומר צ"ע אבל זה ודאי עדיף מלשמוע את המגילה מתנמנם שלא יצא]. **ללמוד** מותר, מ"מ לכתחילה יש להקדים קריאת המגילה לשאר המצוות כשאפשר משום פרסום הנס.

על הניסים אומרים בתפילה ובברכהמ"ז. אם לא אמר ונזכר קודם השם של החתימה (אפי' אמר 'הקל ישועתנו' בתפילה ו'ועל הכל ה' אלוקינו' בברכהמ"ז) חוזר לעל הניסים. בזכר אחר הזכרת השם אינו חוזר, ואומרו אח"כ דרך בקשה [בברכהמ"ז לפני הרחמן הוא יזכנו יאמר הרחמן יעשה לנו ניסים ונפלאות כשם שעשית [וי"א 'כמו שעשה'] לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מרדכי כו'. וכן בתפילה קודם יהיו לרצון שאחר אלוקי בצור יאמר הרחמן כו']. [בסעודה הראשונה ביום אם נזכר קודם רחם י"ל דיכול לאומרו שם].

קריאת המגילה.¹ בשעת הברכות (קודם הקריאה ואחריה) צריכים הציבור לעמוד (וכן הקורא ביחיד יעמוד בברכות). בעל קורא הקורא ביחיד או הקורא בביתו בפחות מעשרה או לנשים אפילו יותר מעשרה יכול לישב בשעת הקריאה (הגריש"א). **יכוין** לפני תחילת הקריאה לצאת בכל הקריאה וא"צ לכוין יותר [זהו לכתחילה ובדיעבד יצא עכ"פ].

בשעת הקריאה כדאי להעביר אצבעו מתוך החומש יחד עם הבעל קורא, דאל"כ יש לחשוש שמרוב שחלם לא שמע איזה תיבות (ועי' במש"כ המ"ב תרצ סק"ו בשם הפמ"ג). **שמע** המגילה מתנמנם **לא יצא** דבדאי חסר לו כמה תיבות, ויש לזהר בזה.

אם לא שמע תיבה אחת מהחזן יקרא אותה תיכף (אפילו מתוך חומש דכיון שהרוב ממגילה כשרה יצא) **וישמיע לאוזניו**, וימשיך ויקרא עד שיגיע לחזן (שלא יהא קורא למפרע). **שושנת יעקב** אומרים אחר המגילה (וגם הקורא ביחיד ונשים יאמרו זה). [בטור בשם הירושלמי נוסף 'ארורים כל עובדי ע"ז ברוכים כל ישראל']. 'אשר הביא' אומרים בלילה ולא ביום, וי"א גם ביום.

¹ נקיות הידים באחיזת המגילה. אם נגע במקום הטינופת יש להחמיר שלא לאחוז שום ספר אפילו ספרים שלנו בלא נטילה. ובסתם ידים בספר הכתוב בקלף (כמגילה) טוב להחמיר ליטול ידיו (ואם נטל ידיו לתפילה לפני"כ לכאן סגי בזה). (עי' מ"ב קמז ס"ג).

הקורא לנשים והוא כבר שמע קריאת המגילה, תברך כל אחת לעצמה 'אקב"ו' **לשמוע** מקרא מגילה'. וי"א שאשה אחת תברך ותוציא את כולם. **ברכת הרב** את ריבינו בקורא ביחיד או לנשים למעשה יאמרו בלי שם ומלכות. **קטנים** שהגיעו לגיל חינוך (והיינו שיכולים לשמוע המגלה כולה מתחילתה ועד סופה, וע"ע) חייבים בקריאת המגילה. (ולענין קטנים יותר עי' שו"ע תרפט ס"ו ובמ"ב שם).

ליל פורים מצוה לשמוח ולהרבות קצת בסעודה. וי"א לאכול זרעונים (ארבעס' ואולי כל הירקות).

שחרית משכימין לביהכנ"ס (מ"ב תרצג סק"ו). אין לחלוץ התפילין עד אחר קריאת המגילה דדרשינן ויקר אלו תפילין (שם). **בברכת שהחיינו** ביום נכון לכוין גם על שאר מצוות היום - משלוח מנות מתנות לאביונים וסעודת פורים. לדעת השו"ע אין מברכים שהחיינו ביום. **בקריאה ביום** ב'ויקר' ימשמש בתפילין וינשקם. [יש שכתבו שנכון להחמיר שלא לאכול עד שיקיים משלו"מ ומתל"א].

משלוח מנות. ישלח לחבירו ב' מנות **מכובדות** [של מאכל או משקה] הראויות לאכילה מיד ויכוין לשם מצוה. צריך שידע המקבל מי שלח לו. **י"א שעדיף** שישלח ע"י שליח ויש שחולקים. כל המרבה לשלוח לריעיו משובח. **[אם הניח** יחד הרבה עוגות מסוג דומה יש לחשוש שמצטרפים הם לשיעור חלה, ויפריש בלא ברכה].

מתנות לאביונים. יתן ב' מתנות לב' עניים (מתנה אחת לכל עני). ויכוין לשם מצוה. **בשיעור המתנה** נחלקו הפוסקים (**פרוטה**, שיעור ג' ביצים מפת, 5/10/50 נח). שיעור המתנה שנותן מן הדין א"א ליתן ממעשר, אבל מה שמוסיף יכול ליתן ממעשר. **נשים** חייבות במתנות לאביונים, (ויש מקילים). **קטנים** שהגיעו לחינוך חייבים במתל"א. אין שולחין משלו"מ לאבל (על אביו ואמו כל י"ב חודש ועל שאר קרובים ל' יום. ומ"מ אם שלחו לו מותר לו לקבל).

טוב להרבות בצדקה בפורים דאין לך שמחה גדולה ומפוארה כזו (עי' רמב"ם פ"ב ממגילה ה"ז, הו"ד במשנ"ב תרצד, ג).

בנתינת לת"ת שבישיבות אין יוצאים יד"ח מתנות לאביונים, אך יש לזה דין צדקה מעולה דהחזקת ת"ח (הגרשו"א). **אין מדקדקים** במעות פורים אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנים לו (שו"ע סי' תרצד ס"ג). **גמר בליבו** בהחלט ליתן צדקה (כגון שגמר בדעתו בהחלט על סכום כסף שאותו יחלק בפורים) חייב לקיים מחשבתו מדין נדר, אבל סתם מחשבה שתכנן לתת צדקה אינו נדר ופטור.

טוב לעסוק מעט בתורה קודם סעודת פורים (רמ"א תרצה ס"ב), ומתחילים הלכות פסח (מיום הפורים י"ד באדר) (מ"ב תכט סק"ב).

סעודת פורים. נוהגים לעשותה אחרי מנחה (אמנם עי' בפוסקים עוד בענין זמנה). ורובה ביום [ויכוין לשם מצוה]. **חייב אדם** להרבות בשמחה ביום זה וירבה באכילה ושתיה עד שלא יחסר לו שום דבר. ובאיזה שמחה אמרו בשמחה של תענוג שיגיע מתוכה לאהבת ה' והודאה על הניסים שעשה לנו (עי' ביה"ל תרצה ד"ה עד בשם המאירי). מצוה לאכול בשר.

שתיית יין. ישתה יין יותר מרגילותו וישן [בכדי שיהיה במצב של עד דלא ידע כו']. והשכרות היא למצוה ולא לעכב. היודע שאם ישתכר יזלזל באיזה מצוה (כגון נט"י ברכהמ"ז מנחה מעריב קלות ראש כו') מוטב שלא ישתכר. **י"א** דמצות לבסומי צריכה להיות ביין דווקא. דין שיכור לתפילה וברכהמ"ז עי' לקמן.

שינוי מקום בסעודה. האוכל כזית לחם בבית אחד והיה דעתו בשעת המוציא להמשיך לאכול בבתים אחרים מותר לו לכתחילה לילך מבית לבית ולאכול על סמך הברכה שבירך בבית הראשון. ואם בירך בבית הראשון על יין או לפתן בתוך הסעודה שוב א"צ לברך על יין או לפתן בבית אחר אפילו אם אינו אוכל שם לחם. אבל אין לברך ברכהמ"ז אלא במקום שאכל פת וא"צ לזה כזית ומספיק אפילו פחות מכזית. לדעת השו"ע אין לאכול סעודה אחת בשתי מקומות בכל ענין.

אם נמשכה סעודת פורים עד הלילה מ"מ אומרים על הניסים. דין על הניסים עי' לעיל.

דין שיכור לתפילה וברכהמ"ז. השתוי ברמה שיכול לדבר לפני מלך יש להקל בפורים שיתפלל לכתחילה. ואם הוא שיכור שאינו יכול לדבר לפני מלך אסור לו להתפלל ואם התפלל תפילתו תועבה ואם לא מתפלל ניצול מכל צרה (מ"ב בשם גמ'), ואם כשנתפכה עבר זמן תפילה ישלים בתפילה שאחריה. **לענין ברכהמ"ז**. מסקנת האחרונים דלכתחילה יברך לפני שיגיע למצב זה של אינו יכול לדבר לפני מלך, אבל אם הגיע לכך מ"מ יברך.

עשיית מלאכה בפורים נוהגים שלא לעשות, והעושה אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם. האופנים שבהם מותר עשיית מלאכה, לצורך פורים, מלאכה שיש בה שמחה, דבר שיהיה בו הפסד, מלאכת מצוה (וכלכתוב פסקי הלכות ופשטי מקרא), כתיבת אגרות שלום וכל דבר שא"צ עיון גדול, פרקמטיא (שזה שמחה לו) ונטילת הציפורנים כשפורים בערב שבת (לכבוד שבת). בליל פורים יש דעות האם אסור והמנהג להקל (הגר"ש א').

בחור ישיבה שמקום מגוריו בירושלים (שהיא כרך) ומקום ישיבתו בעיר. אף אם הגיע לירושלים קודם שקיעה"ח הוא תלוי במחלוקת הפוסקים היכן נחשב עיקר דירתו. וע"כ יקיים גם בט"ו כל מצוות היום וגם יאמר על הניסים בתפילה, אבל לא יברך על קריאת המגילה [אלא ישמע הברכות מאחר]. וכן הדין בהגיע לירושלים רק בלילה. **[ומ"מ עדיף** להגיע לירושלים מבעוד יום]. וכל דיני בין עיר שהלך לכרך ולהפך עי' בפוסקים ולא הארכנו בהם כאן.

[בשנה דפורים בערש"ק יזהר להוציא המוקצה מכיסו קודם שב"ק].

המרבים בשמחה הוא כל החודש. וי"א שמרבים בשמחה הוא גם בחודש ניסן [וכן משמע ברש"י (תענית כט.)].

מלוקט וערוך מספר "אגרת הפורים".

היה לעיני הגהמ"ח שליט"א.

מהדורת תשע"ח. להערות והארות: 'דברי הלכה' רבי עקיבא 68 בני ברק.

פורים בצילו של מרן החזון איש זצ"ל

חייבים לקרואם בנשימה אחת הן היינו נחנקים למוות חייך רבינו ואמר ר' צבי הוציאני ידי חובת שמחת פורים.

ח. מספר הגר"ר יוסף שטיגל שליט"א הייתי אצל החזו"א בפורים מאן דהוא הגיע והתעקש שהחזו"א יגיד פורים תורה לאחר הפצרות רבות נענה רבינו ואמר כתוב שהמן מרוב גאוותו רצה לרכוב על הסוס של אחשוורוש כמה שנים חי הסוס כשלושים שנה מסתמא היה כבר הסוס במחצית ימיו ותשע שנים אח"כ זה כבר סוס זקן וזה מה שהוא רצה.

ט. היה קורא גם בליל ט"ו את המגילה בב"ב היה שם הר"ר משה יונה הופמן זצ"ל ולאחר תפילת ערבית ביקשו רבינו שיקרא הוא את המגילה והלה אמר שחושש הוא מנדר חייך החזו"א ואמר תגיד ויהי בימי אחשוורוש בלי נדר.

י. בימי שבתם בוילנא היה החזו"א טורח ביום הפורים לבוא ממרחק לבית אחיו הגאון רבי מאיר קרליץ זצ"ל כשבדיו משלוח מנות לאחיו הבכור וכאשר היה קרב ובא סמוך לביתו היה חובש את כובעו בהיפוך כדי להרבות שמחה. (ס' עמודי שש)

יא. מעשה באב שנכנס בפורים עם בתו הקטנה כבת למרן החזו"א הילדה התחפשה לילד ולבשה מכנסיים ליום הפורים אמר החזו"א לאביה שאסור לעשות כן שאין זה צנוע וביאר את דבריו הרי כל מה שהותר להתחפש בפורים ואף שגבר ילבש שמלת אשה ואשה כלי גבר כדאיתא ברמ"א או"ח סימן תרצ"ו סעיף ח' היינו שיסודו של האיסור הוא משום שלא להתדמות לאיש או לאשה אבל לא משום חסרון צניעות וכשעושה כן בפורים לשם שמחת פורים וכלשונו פורים דיק"ו אין בזה איסור אולם מה שנוגע לחסרון צניעות אין לזה שייכות להיתר זה שהרי סוף סוף איבא בזה חסרון צניעות ומה שייך להתיר זה משום שמחת פורים אח"כ נתן החזו"א לאבי הבת מגבת לכסות בה את בתו עד שתגיע לביתה. (ס' חוט שני הל' שבת סוף חלק ב' עמ' ש"ד)

יב. כשבאו אליו בפורים מכולל תורת א"י בפ"ת ואמרו לו שיש בח' חתם סופר על מסכת נדה דף כ"ג ע"א במה שאמרו שם עד כאן הביאו רבי ירמיה לר' זירא לידי גיחוך ולא גיחך וכתב שם החת"ס נראה משום גדר ערוה נגע ביה דשחוק וקלות ראש מרגילין לערוה ונראה לפי חסידותו של ר' זירא כל המביאו לידי גיחוך היה בעיניו כאילו הרגילו לערוה ח"ו ואולי לזה כיוונו חז"ל במתק לשונם פ"ק מגילה ז' ב' רבה ור"ז עבדו סעודת פורים בהדדי אבסום קם רבה שחטיה לר"ז פירוש שהביאו לידי גיחוך במשתה היין והיה דומה בעיני ר"ז כאילו ח"ו היה משוחטי ילדים ויש ליישב גם בעי רחמי ואח"י פירוש בתשובה גמורה על הנ"ל על כך הגיב רבינו אם נאמר בגמ' קם רבה שחטיה לר"ז אין הדברים יוצאים מידי פשוט.

יג. שח הגצ"ר: דודו הגאון רבי שלמה שמשון קרליץ זצ"ל סיפר לו שמך החזו"א נתן לו כסף וביקש ממנו שיקנה לו מגילה בפתח תקוה וכששאלו על מה להקפיד אמר לו שיהיה כתב בית יוסף ושהכתרים שעושים מעל האותיות לנוי לא יגעו באותיות ואפילו לא בתגין שעל ידי כך עלולה צורת האות להשתנות. והוסיף לי שזה לא כמו שמובא בשמו בספר מעשה איש ח"ג עמ' קל"ג שהמגילה היתה של הגרש"ש וקרא מתוכה לחזו"א וקנה לו מגילה של י"א שיטין שגליונותיה היו קטנים מאד ומתוך מגילה זו קרא מרן החזו"א עד סוף ימיו. מידות המגילה הם גיליון למעלה 1.7 ס"מ גיליון למטה 2 ס"מ הכתב 10 ס"מ.

יד. אין נשים חייבות לשמוע פרשת זכור ודלא כתשו בנין ציון החדשות סימן ח'.

טו. בקו' הרש"ש מגילה דף ג מבטלין ת"ת למקרא מגילה וכי מגילה אינה ת"ת ות"י מרן ז"ל דכשמוכין לשם מצות מגילה אין לו ענין ת"ת דשם אחר הוא.

א. סיפר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שבפורים בבוקר לאחר התפלה, [והוסיף הגר"ח שליט"א בכת"י זה היה בשושן פורים ומרן החמיר בבני ברק לעשות ב' ימים כידוע] הביאה לו אמו אחות רבינו את ארוחת הבוקר רבינו נטל את ארוחת הבוקר ונתנה להגר"ח לקיים בזה מצות משלוח מנות, כשרצה המקבל להחזירה לאחר שזכה בה סירב רבינו לקבל.

באותו מעמד שאל הגר"ח לרבינו הרי הבנין ציון הובא במשנה ברורה ס' תרצ"ה סק"ח סבור לומר שצריך שליח למשלוח מנות וענה לו רבינו שלא צריך שליח. והוסיף הגר"ח שליט"א שמהעדויות שיובאו להלן ששלח רבינו שליח למשלוח מנות שיחלק לקהל שהתפלל אצלו עדיין אין מוכח שזה היה מדין שליח ובאמת א"צ שליחו.

ב. רבי משה טורק מתאר את בוקרו של אחד מימי הפורים אצל רבינו בו היה נוכח מיד לאחר התפלה נתן לר' זליג שפירא סכום כסף נכבד עבור אחד מתלמידי ישיבת פוניבז' לקיום מצות מתנות לאביונים אחר כך הזמין אותנו לחדרו שם היה מוכן מיני מאפה ויין הוא מזג בעצמו מהיין לכוסיות חתך את העוגה והניח בצלחת המגיש אל הציבור היה מרן הסטייפלר ונתן לכל אחד מן המשתתפים לקיום מצות משלוח מנות אחר כך התחילו הקהל לרקוד.

ג. רבי יצחק הברשטט מתאר אף הוא בוקרו של יום פורים שנה אחת אצל רבינו מיד לאחר קריאת המגילה קרא לר' זליג שפירא ז"ל ונתן לו חמש לירות שטרלינג סכום הגון בימים ההם ואמר לו תחלק לאלו ולאלו לזה סכום כזה ולזה כך וכך ובה ברצוני לקיים מצות מתנות לאביונים [ואגב מוסיף הרב הברשטט אנו קבוצת בחורים מיישיבת פוניבז' שאלנו במי אפשר לקיים מצות מתנות לאביונים' בבני ברק של אז ושלח אותנו להגב' מונק ע"ה מבתי אבות ואמר תגשו אליה תתנו לה את הכסף והיא תדאג עבור הילדים שהגיעו מעליית טהרן] לאחר מכן ביקש מכולם להכנס לחדר השני שם היה מוכן עוגה למשלוח מנות הגר"ר משה דויטש זצ"ל היה השליח ואמר לו רבינו זה תתן לפלוני זה לזה אם אין זכרוני מטעה הורה להגר"מ דויטש שיקדים ליתן לר"ז שפירא משום וקדשתו.

ד. לא היה משתכר בפורים כיון שהיתה אסורה עליו שתית יין מחמת חולי וקיים עד דלא ידע בשינה.

ה. מעיד רבי יצחק הברשטט בבוקרו של יום פורים הכניס החזו"א את ציבור המתפללים לחדרו והגר"מ דויטש זצ"ל היה שלוחו לחלק משלוח מנות לקהל ברגע שניגש השליח ליתן פרוסת עוגה לאחד הנוכחים קראו רבינו חזרה ושאלו למה לא שאלת אותי אם זה מעושר. תמה רבי משה דויטש ושאל כאן אני צריך לשאול וכי איזו שאלה יש כאן הגיב רבינו ואמר גם כאן צריכים לשאול.

ו. סיפר ר' יצחק גרשטנקורן מייסד בני ברק וראש העיר כי החל מן השנה הראשונה לשבת החזון איש בבני ברק נהג בכל פורים לשגר אליו משלוח מנות פעם נמלך והלך אליו בראש חודש אדר אמר רבי רצוני שייגמול אתי חסד שאלו החזון איש למשל גילה לו ר' יצחק כי הימין חייט שיבוא לביתו לקחת מדה כדי לתפור עבורו מלבוש משי בתור משלוח מנות לפורים והוא מפציר בו שלא יסרב לה אמר לו מימי לא לבשתי בגד משי לא ויתר ר' יצחק אם כך אתפור עבורו מלבוש לכבוד שבת ואז גילה לו החזון איש עודני לובש את המעיל של שבת שתפרו עבורי לכבוד חתונתי. (פאר הדור)

ז. באחד מימי הפורים שאל הגר"ר צבי כגן לרבינו, רבי הגמרא אומרת שלהמן הרשע היו מאתיים ושמונה בנים כמנין ר"ב בניו הכתוב במגילה אם כן מדוע נימנו במגילה עשרה בנים בלבד הוא מותיב לה והוא מפרק לה אילו היו נכתבים כולם במגילה והיינו

פורים בצילו של הגר"ז זצ"ל

ז. שח חתנו הגר"מ פיינשטיין שהרב שאל אותו בפורים מה טעם שאומרים בשושנת יעקב פסוק תשועתם היית לנצח ותקוותם בכל דור ודור הוא עונה לו כדרך אגב מכיון שאנו עומדים בנס פורים ובישועה אז מענינא להזכיר גם שד' הוא תשועתם לנצח לדור ודור עיקם מרן הרב ז"ל את פניו כדרכו מדבר שאינו לרצונו ואמר שברמב"ם בהקדמתו למנין המצות כתב בטעם דבמצות דרבנן ליכא משום בל תוסיף משום שאינם מוסיפים אותם במצוות ד' רק ב"ד באותו זמן תיקנום וכמו במגילה אינם אומרים שד' ציוה לקרות המגילה כי אם רבנן ציוו ותיקנו לקרותה כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועתינו כדי לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה ומי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו וכו' הרי דנו מעיקר התקנה דקריאת המגילה מלבד להללו על הנס להודיע שאמת הבטחתו שבכל הדורות ישמע שועתינו ועל כן אומרים תשועתם היית לנצח ותקותם בכל דור ודור.

ח. סיפר הגאון רבי מנחם צבי ברלין שליט"א ראש ישיבת רבינו חיים עוזר שנה אחת היה הרב ר' חיים הלוי שליט"א בן מרן הגר"ז זצ"ל בישיבת סלבודקא בפורים דפרזים ובא לירושלים בליל פורים דמוקפין באותה שנה ושאל הר"ח הלוי שליט"א את אביו מרן הגר"ז זצ"ל האם הוא יכול להקנות לו איזה דבר שרצה לקיים בזה מצות משלוח מנות ואמר לו מרן הגר"ז שאכן הוא מקנה ומיד פנה אלי מרן הגר"ז זצ"ל ואמר רבי צבי פסח פרנק פסק לו שהוא צריך לשמור ב' ימים והיתה כוונתו של מרן הגר"ז זצ"ל שלא הוא זה שפסק לבנו שצריך לשמור ב' ימים אלא היה זה פסקו של רבי צבי פסח פרנק זצ"ל.

ט. מגילה שלא בזמנה סיפר אחד מבניו של הגאון רבי חיים שאול גדיינימן זצ"ל כדלהלן איתא בגמ' מגילה ה' ע"א אמר רב מגילה שלא בזמנה אינה נקראת אלא בעשרה וידוע בזה דעת מרן הגר"ז זצ"ל דהיכא דבעינן עשרה לעיכובא צריך הבעל קורא לקרות והשאר ישתקו ולא יקראו עמו יחד דאל"ה חשיבי כעשרה יחידים הקוראים והנה לגבי פורים המשולש דהיינו שחל יום ט"ו בשבת קודש דאז אף בכרכים המוקפין חומה קורץ המגילה בעש"ק שהוא יום י"ד באדר סבר מרן הגר"ז זצ"ל דנחשב כמגילה שלא בזמנה שהשליח ציבור צריך להוציא בכל הקריאה ולכן חיפש בעל קורא שיוכל לסמוך עליו הן בכוונה להוציא והן בקריאה גופא שתהא בכל דקדוקיה ופרטיה ועל כן הזמין את אאמו"ר הגר"ח גריינימן שיוציאו בקריאת המגילה והנה דעת החזון איש ועוד מגדולי ירושלים היתה להקל בזה דכיון שכולם קוראים ביום זה נחשב כקריאה בזמנה אף בירושלים יעוץ בספר חזו"א אור"ח קנ"ה ב' והורה דאף יחיד הקורא יכול לברך אמנם כששמע שבבריסק מדקדקים בזה אמר שאילו ידע זאת מעיקרא לא היה כותב בספר להקל ושמעתי בשם ג"א שליט"א בן משפחת מרן הגר"ז זצ"ל דזהו אחד הדברים שיכל בהם בסברא הגאון הגדול רבי יוסף דב הלוי זצ"ל את מרן החזון איש והוכיח לו כן מדיוק לשון הרמב"ם בענין זה. (עובדות והנהגות)

א. שח האדמו"ר מסטדיקוב זצ"ל תלמידו המובהק של מדן הגד"ז זצ"ל כדלהלן פעם הלך מרן הגר"ז זצ"ל עם הגאון האדמו"ר מסטדיקוב לנחם אבליים בבית משפחת ד"ר שלזינגר ז"ל מנהל בית החולים שערי צדק ביום י"ד באדר על אף שיש שיטות שבוים י"ד באדר פורים דפרזים לא צריך לשבת.

ב. הנה בכל מוצאי יום טוב היו מתאספים מיקרי קריתא תלמידי ומקורבי מרן הגר"ז זצ"ל בביתו והיו שרים ומזמרים לכבוד הרגל פעם אמר מרן הגר"ז זצ"ל כי במוצאי שמחת תורה אפשר לשמוח ולרקוד אחרי זמן יציאת החג שהרי השמחה והשירה הוא משום סיום התורה וזה שייך אפילו לאחר זמן של החג אבל במוצאי פורים אמר שלא שייך להמשיך אחר הזמן שזה שייך רק באותו היום שהוא יום משתה ושמחה ויעוין בספר מעשה רב רל"ג ורמ"ח שהביא כן.

ג. פעם אמר מרן הגר"ז זצ"ל עד שהגעתי לירושלים לא ידעתי מענין כזה שנשים הולכות לשמוע פרשת זכור זמן קריאת המגילה אודות קריאת המגילה בירושלים.

ד. שח הגרמ"ד הלוי סאלאווייציק שליט"א שעד פרוץ המלחמה בשנת תשי"ח קרא מרן הגר"ז זצ"ל רק ביום ט"ו אולם אח"כ קרא גם ביום י"ד וזאת מצד שיטת הרמב"ן דהדין סמוך לכרך הוא רק אם יש עשרה בטלנים בכרך וכן מצד הירושלמי כרך שחבר בו אין קורין סמוך לו קוריו והגר"א פירש בניחותא אבל יש שפירשו בלשון תימה ומרן הגר"ז לא הכריע בזה.

ו. יש שהביאו כי כשנכבשה העיר העתיקה ע"י הערבים עלתה השאלה אם לקרוא בט"ו או ב"ד מכח הדין של חרב הכרך ופסקו כל הבתי דינין לקרוא בט"ו וכן נהג מרן הגר"ז אלא שקרא המגילה ביחידות ובצינעה גם ב"ד ואני הייתי עמו בקריאה זו בלילה וסגר הדלת

ופעם אחרתי לבוא והמתין לי זמן מרובה ונהג שלא לברך ובשנה הראשונה היה דן בזה אם לברך כיון דאם זו הקריאה אפשר דיוצא בה וחזר והכריע שאם יברך ב"ד הרי יאבד את הברכה בט"ו שהיא הקריאה לכ"ע.

ושאלתי את מרן הגר"ז זצ"ל אבל סוף סוף אם קורא מצד הספק ואפשר שיצא א"כ איך יברך בליל ט"ו ואמר לי כי באמת עיקר הקריאה הוא בט"ו ככולי עלמא ורק הוא מחמיר לעצמו לקרוא ב"ד אבל עיקר הקריאה הוא בט"ו ופעם הבאתי לו את הברכ"י שמסביר את הירושלמי באופן נפלא ומוכיח לקורא ב"ד מרן הגר"ז זצ"ל עיין בזה ונהנה מאוד מישרות הדברים. אבל הוסיף אבער מי יבוא אחר המלך שכבר הכריע הגר"א זצ"ל לקרוא בט"ו וכמו שהביא לעיל שפירש הגר"א בניחותא קריאת המגילה.

ה. כאשר ירושלים העתיקה היתה בידי הירדנים הלך ביום י"ד בפורים דפרזות לשכונת עץ חיים לשמוע את קריאת המגילה בברכה אבל כמדומני שהיה זה רק פעם אחת

ו. בענין משלוח מנות מה שיש מחמירים דוקא ע"י שליח אמר מרן הגר"ז זצ"ל דאין צריך לחוש כי אין כוונת הפסוק על שליחות והוא עצמו נתן לי משלוח מנות בכל שנה פרי ועוד איזה דבר.

תשועתם היית לנצח ותקוותם בכל דור ודור

מכבשונם של רבותינו גדולי התורה והמוסר זצוק"ל

ושיבלחט"א מענינו של יום הפורים.

לזכור את סיבת בא עמלק

לכאורה ענין זכירת עמלק הוא שנזכיר את מה שעשה לנו כדי שמכך נתעורר למחות את שמו. אבל, אמר מרן **הסבא מסלובודקא זצ"ל**, חז"ל אמרו שענין הזכירה לזכור סיבת הדבר שגרם שבא עמלק. יוצא לנו שני חידושים: אהבת ד' לישראל שגם בשעה שרוצה שישמרו עצמם מהחטא ויתקנו את מה שקלקלו לא מזכיר להם את החטא אלא רק את המקרה שקרה באותו זמן, ומכאן שגם בזמן אזהרה יש להתחשב בצער הבושה של ישראל.

וחידוש נפלא נוסף שאפי' אם נזכור תמיד מעשה עמלק לא יצאנו ידי חובה אם לא שנזכור את סיבת הדבר וכבר מבואר שבא בגלל רפיון בתורה וממילא הפועל יוצא הוא חיזוק התורה. (שיחות הסבא ח"א ע' תמ"ה)

מאהבת הנס

איך בימי מרדכי ואסתר ע"י אהבת הנס הגיעו למה שלא הגיעו באהבת הנסים הרבים שנעשו לדור המדבר? הסביר מרן **הגר"י סרנא זצ"ל** שיש אהבה ויש אהבה. יש אהבה רבה ויש אהבת עולם. אהבה רבה מגדירה את גדולת האהבה שהקב"ה אוהב את ישראל וככל שהדור משובח יותר אהבת הקב"ה לישראל גדולה יותר. אהבת עולם מגדירה את התמידיות ואי ההפסק של אהבת ד' לישראל ונגלית בדורות הירודים והעדות הברורה על האהבה היא הנסים שהוא עושה עמהם.

דור המדבר הוא הדור המשובח של אהבה רבה אבל בימי מרדכי ואסתר הייתה זו אהבת עולם והיא סיבת הנס שנעשה לדור ירוד זה. בדור המדבר היו בפחד שהקב"ה לא ישמור להם אהבתו לעולם אבל מתוך הנס שנעשה בימי הפורים הכירו שאהבת הקב"ה היא אהבת עולם וגם הם אהבו אותו אהבה נצחית וקיימו וקבלו התורה והמצוות מדעתם ומרצונם, לא מגדולת הנס אלא מאהבת הנס מתוך ההכרה שהקב"ה אוהבם נתמלאו אהבת עולם אליו. (דליות יחזקאל ח"א ע' רע"א)

איך ציוו להשתכר?

איך יתכן שחז"ל יקבעו חיוב להשתכר ביום הפורים והרי השכרות מידה מגונה עד מאד והרבה קלקולים באו מהשכרות ומה השיעור גם של 'עד דלא ידע'?

מרן הגאון **רבי אייזיק שר זצ"ל** מביא ששמע ממרן רבי יצחק בלאזר זצ"ל שכמו שבימי אחשוורוש הייתה קבלת התורה ברצון כך גם עלינו כל שנה לקבל את התורה ברצון ומתוך נכונות לקיימה גם במסירות נפש ולכן ציוו חכמים להשתכר בפורים בבחינה של 'ויין למרי נפש' עד כדי אובדן הדעת והחושים שיראה שמוסר נפשו על התורה ועבודת ד'.

רבי אייזיק זצ"ל עצמו מבאר כי מרן רבי ישראל סלנטר זצ"ל יסד שייסורים בחוש מטהרים את הלב יותר מכל הכרה שכלית ואפי' מהכרת העונש. בדורו של משה ההשגה הייתה בהכרה שכלית ובדור של מרדכי בהכרה בחוש בגזרת הכליה שריחפה עליהם עד שבאו לכזו התפעלות והגיעו לכאלו השגות גבוהות. לזכר זה חייבו חכמים לשתות יין ולבלבל השכל, לדעת שלפעמים עדיף התפעלות משכל כי בכוחה לפרוץ גבולות הטבע ולקבוע רישומים של ממש בנפש האדם ברכישת מעלות שבשכל לא נקנות. (לקט שיחות מוסר ח"ב ע' קע"ט)

כ'פורים'

כתוב בשם האריז"ל שיום כיפור הוא כ'פורים' שענינו של פורים הוא ענינו של יום כיפור. יסודו של פורים הוא אהבת הבריות, שתתבטל הקנאה והשנאה ורק אהבה ושלוה יהיה שרוי בישראל. ובאמת, אמר מרן המשגיח **רבי**

ירוחם זצ"ל, שיום הכיפורים הוא רק מעין פורים, כי יוהכ"פ הוא עדין מקום קטרוג ליצר כשעומדים כל יום בתפילה וקדושה זה לא פלא אם לא חוטאים, אבל ינסו לפתוח חנויות ולעסוק במשא ומתן ושם לא תהיה קנאה ושנאה.

מעלתו של יום הפורים שהוא יום של חול, יום של אכילה ושתיה ובאמת כל אחד יוכל לחוש בעצמו שמהמשלוח מנות הוא מקבל תועלת יותר מאשר מ'על חטא', והלוואי שה'על חטא' לא יפוג רושמו עד מוצאי היום, בעוד שמשלוח מנות אפשר שישפיע עליו על משך שנים רבות. דיני הפורים כולם מיוסדים על אהבה וביטול הרע כל הפושט יד נותנין לו ואין בודקין אחריו כי יסודו יום של ביטול היצר מכל וכל. (דחו"מ ח"א ע' ע"ד)

להיות ניכר שהוא בן תורה

בשיחה בערב פורים תשנ"ג בישיבת פוניבד' שח **רבינו הגדול מרן הגראמ"מ שך** זצ"ל: אדבר הפעם שלא בתור ראש ישיבה אלא כחבר. הנה מתקרב פורים ומצוי שעושים ביום זה בזיונות לבני אדם, האם דבר זה מותר ונצרך? קורה לפעמים שמתבדחים אך אין להגיע לכדי בזיונות ואסור לפגוע חלילה בבני אדם אפילו בפורים! בן תורה צריך להיות ניכר שהוא לומד, שהוא עדין נפש וכשפוגעים באחרים ומביישים הרי זה מורה על חוסר עדינות. יש לעשות את מצוות היום אבל לא לפגוע בבני אדם! ד' יתן שיהיה לנו פורים שמח ונשמח לשם שמים.

אלוקי ישראל לא ישן

המן טען לאחשוורוש ישן לו אותו שנאמר בו ד' אחד אבל כשנכנס לבית המדרש וראה שלומדים הלכות קמיצה הוא אמר אתי מלוא קומצא דידכו ודחי עשרת אלפים כיכר כסף דילי. הסביר **רבינו מרן הגרי"ש אלישיב** זצ"ל, המן יצא מכליו שראה כזו תמונה. יש עליהם גזרה של להשמיד להרוג ולאבד והיה בטוח שיגיע לביהמ"ד לא ימצא איש ולכל הפחות את מרדכי לא ימצא כי בטח רץ ממשד למשרד להשפיע על הגזרה. והוא רואה שגם מרדכי וגם התלמידים יושבים ולומדים. בטח לומדים משהו אקטואלי, והנה הם יושבים בישוב הדעת ולומדים הלכות קמיצה שנוהגות לכהנים בזמן בית המקדש, זה הוכחה שאלוקי ישראל לא ישן בשמים! (דברי אגדה ע' תע"א)

האסון הכי גדול!

בליל פורים תשע"ב דיבר **רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן** זצוקל"ה אחרי הסדר המיוחד בהיכל ישיבת 'ארחות תורה' וכך אמר: "ברוך ד' שזכיתם ללמוד בפורים ודווקא בלי כסף, יש כאלה שנותנים כסף, וההבדל בין אם אחד לומד בשביל כסף או בלי כסף זה כמו ההבדל בין יום ולילה! וב"ה שאתם זכיתם לזה. רצינו להוסיף לכם דבר שתמיד אנו מתקשים בו, כל החטא היה שנהנו מסעודתו של אותו רשע. האוכל היה בתכלית הכשרות אבל בכל זאת זה סעודה של רשע זה היה החטא! כשהקב"ה הציל אותם ועשו פורים והכל חוץ מקריאת המגילה הם מצוות שבין אדם לחברו.

משמע כך, יש מידות רעות ומידות טובות. ממילא אם אחד נהנה מסעודתו של גוי אפילו שלא היה שם שום דבר אבל הוא מקבל אליו חסרון בבין אדם לחברו ולכן תקנו להתחזק בבין אדם לחברו כדי שלא תהיה השפעה של הגויים וזה הדרך היחידה שבזה אפשר להתבדל מהגויים ולא ילמדו מהמידות הרעות שלהם. וזה מה שאנחנו מקווים, כי כלל ישראל על אף שהיו בגלות ובכל הצרות שהיה להם, בכל זאת שמרו את המידות בין אדם לחברו ועל ידי זה הם זכו"

לא מצליח לחזור לעצמו

שח מרן ראש הישיבה הגאון **רבי גרשון אדלשטיין** שליט"א: נכנסו אלי עתה שני תלמידי ישיבה קטנה מעירנו בני ברק, ושחו בפני כי בדעתם לתת משלוח מנות לראש הישיבה שלהם, והחליטו לכבדו במשלוח מנות מיוחד במינו שיקבעו סדר לימוד בישיבתם ביום הפורים. בחורים מישיבה קטנה! עם הבנה של בגרות, הבינו שראש הישיבה ייהנה מזה יותר מכל דבר אחר, כפי הנראה שמחנכים אותם חינוך טוב לדעת מה החשיבות האמתית, מה באמת חשוב ומה לא חשוב, וכך הגיעו לידי הבנה שהמשלוח-מנות שייסב לרבהם את ההנאה הגדולה ביותר, זה אם יראה את בני הישיבה יושבים ולומדים בפורים.

עלינו לדעת כי פורים כהלכתו צריך להיות ללא ליצנות ופריקת עול, עם חיזוק התמדת התורה, ומכבר סיפרתי מה שאמר לי אחד שלמד בישיבה לפני שנים רבות, כי שנה אחת עסק בימי הפורים בליצנות, כמו שיש גם בימינו תלמידים שמורים היתר בזה אפילו על חשבון פגיעה באחרים, והעיד הלה על עצמו כי מאותה שנה שעסק בליצנות

בפורים, שוב אינו מצליח לחזור לעצמו למצבו הקודם בתורה, שלפני כן היה לומד טוב מאד והיה לו טעם בלימוד, ומאז הוא אמנם ממשיך ללמוד אך לא כמו שהיה פעם - לפני הפורים ההוא ללמדנו, שיום הפורים אינו זמן של ליצנות ופריקת עול. ולדאבוננו יש שעוסקים בפריקת עול בפורים, כאילו שזה לשם עשיית חסד, אמנם יש ישיבות שאין זה מקובל, אך כבר סיפר לי אחד מראשי הישיבות כי אינו מצליח להשתלט על התלמידים, שמתחילים לעסוק בזה כבר כמה ימים לפני פורים, שהרגשתם היא כתינוק הבורח מבית הספר ופריקת עול, והסיבה לזה מפני שהלימוד קשה עליהם, וחסר להם הטעם והשמחה בלימוד, ומטבען של דברים, מי שאין לו טעם וסיפוק מהתורה, מחפש לעצמו זמנים שיוכל להתפרק בהם מעט.

וכל זה נובע מחמת השינוי בצורת הלימוד, שהם לומדים בצורה שאינה מתאימה לפי הטבע, והלימוד הוא כפייתי בצורה של חיקוי, ויש גם אחרים שלומדים שלא כפי טבעם - לא מפני החיקוי - אלא שהם סבורים שזו היא השיטה והדרך להיות גדולים בתורה, והלימוד בצורה הזו קשה ומשעמם להם, ואינם יודעים את המציאות האמתית, שהלימוד בצורה שאינה מתאימה לפי הטבע, זה לא מושך ולא מעניין, ויש בזה ביטול תורה באיכות ובכמות, ולא זוכרים את מה שלומדים. השינוי בצורת הלימוד הוא זה שמביא לחוסר התמדת התורה בימי הפורים, מפני שמי שלומד בצורה שאין לו הנאה מן הלימוד, ממילא הוא מחפש לעצמו הנאות אחרות.

צריך גם תפילה!

חז"ל מספרים שאחרי שנגזרה הגזרה על כלל ישראל: אמר לו משה כלום יש אדם כשר באותו הדור? אמר לו יש ושמך מרדכי, אמר לו לך והודיעו כדי שיעמוד הוא משם בתפילה ואני מכאן ונבקש רחמים עליהם לפני הקב"ה, אמר לו רועה נאמן כבר נכתבה אגרת כליה על ישראל, אמר לו משה אם בטיט היא חתומה תפילתנו נשמעת ואם בדם נחתמה מה שהיה הוא, אמר לו בטיט היא חתומה, אמר לו משה רבינו לך והודיע למרדכי, מיד הלך והודיע למרדכי.

הנה, אמר מרן ראש הישיבה **רבי מיכל יהודה ליפקוביץ** זצ"ל התורה חגרה שק וביקשה מאת הקב"ה על ישראל, ולא הועילה, האבות הקדושים אמרו אם נחתמה גזירה אין לנו מה לעשות, ומכל מקום בכח התפילה זכו להיושע. זהו לימוד גדול עבורנו, שאמנם תלמוד תורה כנגד כולם, ובוודאי להכלל צריך גם את כח התורה, אך מכל מקום בשביל לזכות לישועה בעת צרה לא די בכח התורה אלא צריך גם תפילה, אפילו משה רבינו שזכה להיות נותן התורה לכלל ישראל לא פעל עבורם את הישועה אלא בכח התפילה, שהתפילה שאדם מכיר ומרגיש שהוא תלוי בו ית"ש וכדי לקבל משהו הוא צריך לפנות ולבקש ממי שהכל שלו, יש בה כח וסגולה מיוחדת להציל את האדם מכל צרה וצוקה הן בגשמיות והן ברוחניות, שאז הקב"ה שומע תפילתו ומתמלא עליו רחמים ונותן לו כל מה שביקש. (לאורם)

הדר קבלוה

עמלק בא לקרר את עם ישראל. עם ישראל עמדו בהר סיני רותחים עם האש שקיימת על לומדי תורה וכשחסרו באמונה התקררו ועמלק הפשיר אותם עוד יותר. אמר הגאון הגדול **רבי אריה פינקל** זצ"ל כשהמן הרשע מזרע עמלק גזר להשמיד ולהרוג ולאבד היה המשך מלחמת עמלק בעם ישראל. וכשבקע השחר של אסתר חזרו עם ישראל לאמונה השלמה ולאש של הר סיני - הדר קבלוה בימי אחשוורוש, כך נצחו את עמלק וזכו לעלות לדרגא שלא היו בה קודם.

יש חשבון לכל דבר

וייכתב בספר הזיכרונות, דרכו של אחשוורוש היה לשלם טובה למי שעשה לו טובה כמו שנאמר במדרש וכאן פתאום נשכח כל העניין מלב כולם ולרשום בספר הזיכרונות לא נשכח, אומר **מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי** שליט"א, להראות שהכל בהשגחה מן השמים עד בא הזמן. רואים כאן שלמרות שלא שילם מיד מיד שנזכר מספר הזיכרון מיהר לשלם טובה ומהשמיים סבבו שזה יהא טובה שלמה, כל שכן הקב"ה יש לו חשבון מתי לשלם ומתי טובתו של אדם לקבל תשלומין ושום דבר לא הולך לבטלה וכשיגיע הזמן ישולם על כל דבר. (טעמא דקרא ע' קנ"ז)

לא להישאר בחיקוי!

אחשוורוש ישב במשתה שעשה לבוש בגדי כהונה גדולה - חיקוי לכהן גדול, המן עשה עצמו לעבודה זרה - דמיונו הוליכו להתדמות לאלוקים ושנים הזדמנו למגילת אסתר. חיקוי חיצוני והתדמות פנימית. מה דרך האמת בזה?

אמר המשגיח הגה"צ **רבי שלמה וולבה** זצ"ל, כל התפתחות האדם הולכת בחיקוי. ילד לומד לדבר, ללכת, להתנהג רק ע"י שהוא מחקה את סביבתו. בן תורה מקבל בלימוד רק דרך חיקוי. למעלה מזה בקריעת ים סוף אמרו 'זה ק-לי ואנוהו' - הוי דומה לו'. הרי לעומת השקר של הדמיון, ההתדמיות האמתיות מביאה מבט פנימי על העולם כולו. אבל יש בזה סכנה, אחרי שילד מחקה הוא צריך להגיע לעצמו. אוי ואבוי אם יישאר 'מחקה' כל ימי חייו. אוי למי שנשאר כל ימיו נאכמאכער! כי הדרך ללמוד היא חיקוי ולא התכלית. חיקוי עצמו מוכרח להיות חיצוני את הפנימיות על האדם עצמו לעורר. (דעת שלמה פורים ע' רמ"ד)

להכניס רענונות באחוזה הקיימת

בפוסקים הסתפקו אם משלוח מנות צריך שיהיה דווקא ע"י שליח, וההסבר בזה אומר הגאון **רבי שמואל יעקב בורנשטיין** שליט"א, כי ענין משלוח מנות הוא להרבות אחווה ורעות ובנתינת מנות שמתראים פנים אל פנים יש תפיסה של חוש וגילויי האהבה מכון כלפי זה אבל כשמשלוח מנות ע"י שליח שחסר תפיסת החוש, בולט יותר היחס הפנימי שבלב. דרישת שלום מרחוק יש בה לפעמים הבלטה עמוקה של הרגש הפנימי וזה מתאים לגילוי ההשגחה של פורים. בכל המועדים היה גילוי 'פנים בפנים' אבל בפורים הכל נסתר במהלכי הטבע בבחינת מרחוק ד' נראה לי.

ועוד נאמר במשלוח מנות דווקא לרע ואוהב ולכא' כיון שהמצווה להרבות אחווה ורעות מן הראוי לשלוח מנות לאלו שלא רעיו להוסיף עוד אוהבים? אלא מבואר במהר"ל שהנס דפורים כיון שעדין הם בגלות הוא היה רק לסלק האויב ולהרגיש את העומק של ההצלה ממות לחיים כמו שהיא בלי רווח נוסף. לטעום את החיים עצמם כמות שהם ללא תוספת חדשה. כך המצווה במשתה היין דווקא דבר שהישנות מחדשת בו טעם חדש וערבות חדשה. ולכן משלוח מנות דווקא איש לרעהו להכניס רענונות והתחדשות ברעות והאחוזה הקיימת. (אורה ושמחה ע' רמ"ב)

קיימו וקבלו

הנהגת הקב"ה עם ישראל היא בהשגחה פרטית אבל העולם מתנהג באופן וסדר טבעי כביכול ונדמה לעין רואה שפעולותיו מצליחה את דרכיו ועצלותו מכשילה אותו אבל האמת היא שהקב"ה מתאים את ההנהגה הטבעית להנהגה נסתרת ורק בזמנים מסוימים הקב"ה פותח לנו לשעה קלה פתח שנוכל להציץ בהנהגה הנסתרת וזה הנקרא נס.

אומר הגאון **רבי יגאל רוזן** שליט"א, כשעם ישראל אמרו 'נעשה ונשמע' קבלו על עצמם את חוקי המלכות וזה קבלה גמורה, אבל במעמד הר סיני התגלה לעין כל שאין טבע ומצוות התורה הם עצמם יוצרים הצלחה או חלילה כישלון ועל כך כפה עליהם הר כגיגית שהם חייבים להיות עבדי המלך. בימי אחשוורוש, מצאנו שניכר ההנהגה הנסית מתוך ההנהגה הטבעית וכשנגלה להם הסוד הזה דבקו בהנהגת הקב"ה מ'אהבת הנס' - קיימו מה שקבלו כבר כי נוכחו לראות שהנהגה של נס לא סותרת להנהגה הטבעית.

הקב"ה היה קרוב לשוועתנו

שמענו מהגאון **רבי חיים פיינשטיין** שליט"א: צריכים בימי הפורים, לרכוש הידיעה שזהו יום מסוגל לחיזוק הענין שהקב"ה קרוב היה לשוועתינו. הנס היה ע"י תפילה צום ותענית, ותענית ג' ימים רצופים יש לזה כוחות מיוחדים, והתפללו ביום ובלילה, וראו בחוש את ה"כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו" זהו הנהגת הקב"ה אשר קרוב הוא לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת. וכמו שאומרים בפיט אשר הניא "ראית תפילת מרדכי ואסתר המן ובניו על העץ תלית", יום הפורים הוא יום מיוחד להתחזק בתפילה ובבטחון ולידע שהקב"ה שומע תפילה

בגמרא במגילה נאמר: כי עבדים אנחנו ובעבדותינו לא עזבנו אלוקינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס - אימתי בזמן המן. ופרש"י, פסוק הוא בספר עזרא וסיפא ויט עלינו חסד לפני שרי פרס לתת לנו מחיה. וזהו הקיום בנס פורים של ישועת כלל ישראל. ושמואל אמר לא מאסתים ולא געלתים לכלותם, לא מאסתים בימי יונים ולא געלתים בימי נבוכדנצר לכלותם בימי המן, להפר בריתי איתם בימי פרסיים. במתניתא תנא, לכלותם בימי המן שהעמדתי להם מרדכי ואסתר, בכל דור יש הנהגה שכאשר שומעים בקול חכמי הדורות לא נכנסים לגזירות הגוים. ואילו היו שומעים לקולו של מרדכי לא היתה באה זאת הגזירה, וכן אסתר שאחז"ל אסתר מן התורה מנין, ואנכי הסתר אסתיר. כלומר שנס זה שונה משאר כל הניסים שנעשו בהסתר, וזהו הנהגת ישועה של הקב"ה בהסתר, וזהו פורים.

הגדה של פסח
אברהם
הגדה

רעיונות הערות וסיפורים
מרבם ואביהם של ישראל

מרן ראש הישיבה הגאון
רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן
זצ"ל

מה שהרבים שאלו וגם אתה ביקשת לשאול -
כל שאלותיך, כל משאלותיך!
עם מאגר התשובות, ההכרעות, הפתרונות והעצות
ומעין של סגולות אמת וברכות
ערוך מתוך מאה אלף רשימות הגאון רבי אליהו מן שליט"א

כזה משאלותיך

פרשיות דרכים ולבטים בחיי היום-יום
שאלות דעת ומשאלות לב,
התרת הספקות וברכת הדרך
ממעיינו של מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

ניתן להשיג החל משבוע הבא בחנויות הספרים - 730 עמ'

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

נתניה רמת אפרים 052-7664668 ביהכ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (ויס) ישיבת עטרת מתתיהו 054-8479928 (סעיוד) עוצם ישיבת נר זרח שולח גבעת המורה עפולה עילית ישיבת עפולה קריית 052-8990135 פתח תקוה גני דוד בבתי הכנסת: אוהל אברהם מקוה בעש"ט מרכז העיר אבי עזרי ישיבת לומז'ה כפר אברהם כולל אוהל רחל 050-4187771 קריית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 קריית גת בבתי הכנסת: ביהמ"ד קרעטשניף קהילת בני תורה קריית מלאכי בכולל שעל יד הישיבה קריית שמונה 052-7136824 ראשון לציון שדה חמד ישיבת עטרת שלמה רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול לב לאחים רמתיים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 ביהכ"ס שבת אחים גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בנה ביתך ביהכ"ס היכל משה חברון מלון דבורה שפירא מכולת רח' ר' ישראל סלנט תל ציון 052-7626880 (משפ' יהושע) תפרח 08-9924520 ישיבת תפרח-תושיה ניתן להשיג בבתי החולים: - בלינסון-שניידר - מעייני הישועה - תל השומר	באר שמואל היכל שמואל סנהדריה ביהכ"ס פאג"י עזרת תורה בית הכנסת בית ישראל קטמון ישיבת יד אהרון קריית יובל 052-7639488 רובע היהודי ישיבת אש התורה רוממה בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: משכן שרגא שערי תבונה רמות ג' בבתי הכנסת: חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) מרום הרים רמות פולין ביהכ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת שלמה ביהכ"ס המרכזי שערי חסד 054-8498969 (קירט) רמיאל ישיבת רנה של תורה ליד אצל ידידנו ר' דוד קם הי"ו מודיעין עילית בכוללים: עטרת שלמה, ישיבת באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב פוניבז' בית אבא מגדל עוז חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק ביהכ"ס המרכזי נאות הפסגה 052-7608620 קריית ספר בית הכנסת קהילת משך 053-3127555 בביהכ"ס קהילת קצוה"ח ברכפלד ישיבת מיר ביהכ"ס קהילת ר' עקיבא בבתי הכנסת אוהל תורה חניכי הישיבות רשב"י גרין פארק ביהכ"ס בני הישיבות גבעה הדרומית ביהכ"ס זכרון משה מצפה רמון אצל ידידנו ר' איבגני בוגוסלבסקי הי"ו נצרת עילית הר יונה ביהכ"ס המרכזי ותיבות 054-8454356 (טרבלסי) ישיבת שחר שכי	בביהכ"ס צא"י טבעון ביהכ"ס קדושי השואה כולל איילת השחר חזריה קריית שמואל ביהכ"ס שמחת אריה טלז טטון 02-5335545 (כל בו אלן) יינעם אצל ידידנו הר"ר יצחק איבגי הי"ו יסודות ביהכ"ס המרכזי ירוחם ביהכ"ס המרכזי 052-7627788 (מיקאל) ירושלים בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 בבתי הכנסת: אמשינוב מנין אברכים בית ישראל ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) בר אילן/נוה צבי 054-8474651 גאולה 053-3172626 (אלה) חנות גל פז (מלכי ישראל) גבעת זאב חנות גיט שאבעס (העופר 2) גבעת שאול בבתי הכנסת: יחי ראובן ברכת יוסף (רח' אלקבץ 50) אוהל יונתן בכולל ישכר באוהליך גוש 80 ביהכ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גילה ביהכ"ס חזון נחום 052-7653820 הר נוף בבתי הכנסת: אמרי שפר קהילת בני תורה חניכי הישיבות-רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוד) מאה שערים ביהכ"ס תפארת בחורים (הישן) מטרסדורף ישיבת בית שמואל ביהכ"ס היכל שמואל מרכז העיר כולל עטרת שלמה (רח' דוד ליון) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) בבתי הכנסת: בני הישיבות חניכי הישיבות מרכז מגן אברהם תורה ותפילה סורוצקין בבתי הכנסת: אהבת תורה	בית הכנסת הגדול דברי שיר היכל צבי רח' סירקין הליגמן הליכות חיים המרכזי - רמת אלחנן חניכי הישיבות רח' רמב"ם יד אהרון לדרמן משכנות יעקב נאות יוסף שבת אחים שיח תפילה רח' קה"י שם אבותי תפארת נחמן בכוללים: בית הלל ברסלב חזון איש ישכר באוהליך רח' סורוצקין נחלת משה עטרת שלמה (צעירים) פוניבז' (אוהל קדושים) רשב"י אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה אהבת אהרון בית מדרש עליון גאון יעקב משכן חכמה סלבודקא פוניבז' קהילות יעקב קריית מלך קרלין שערי תורה תפארת ציון מרכז חנות גל פז-ר"ע 88 חנות שאבעס חזו"א 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוהצירא 30) במקוה בבתי הכנסת: מנין אברכים (אבוהצירא 9) קריית הרצוג ביהכ"ס זיו יהודה שכון ה' ביהכ"ס המרכזי בתי ים 052-7119064 כולל בית יעקב כולל היכל התורה ביהכ"ס היכל הקודש הרצליה שכונת נווה עמל בבית הכנסת חפץ חיים רח' כצנלסון זכרון יעקב בבתי הכנסת: חזון איש מסילת ישרים חולון כולל בית דוד 052-7691549 חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזער) ישיבת נחלת הלויים ביהכ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה הדר ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים)	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: קיוית שיוית נחלת שמשון אצל הבחור חיים טיטלבוים אלעד 054-8415551 (הופנר) אצל הנציגים בישיבות: בני ראובן כנסת יחזקאל תורה בתפארתה תורת חסד בבתי הכנסת: דרך החיים מאור שרגא אחיעזר אשדוד רובע ג' - קריית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) בביהכ"ס שערי תורה ישיבת אור לשרים רמה ג' ביהכ"ס אהבת תורה 02-9920797 יפה נוף 054-8488951 (וקסלר) רמה א' בבתי הכנסת: כולל עטרת שלמה ביהכ"ס לב אליהו יבנה גבעה A ביהכ"ס אשכנז זכור לאברהם ישיבת הר"ן קרלין גבעה B בבתי הכנסת: בני הישיבות דרכי תורה מנין אברכים בית דגן אצל ידידנו ר' יוסף מוצרי הי"ו בית חלקיה 050-4156578 (מן) ישיבת שערי שמועות בני ברק שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) בבתי הכנסת: אוהל לאה (רח' פרדו) אוהל משה ורחל-רח' פרל אוהל תמר אשכנז רח' יעל בית אהרון רח' ידק בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא
---	--	--	--	---

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

מכתב חיזוק לימי הפורים ממרן רשכבה"ג הגראי"ל שטיינמן זצוקל"ה

היות שמתקרבים ליום פורים שבו חז"ל תקנו לימי אהבה בין איש לרעהו, וכפי מה שרצו להשריש אהבה בין איש לרעהו כן גבר יצר של לצער ולהלבין פני רבים, ובישיבות להלבין פני מורים, ויותר מזה להמשגיחים אשר לרגל תפקידם צריכים פעם להגיד דברים שהם לא רצויים לכל התלמידים, ואז נוקטים להוציא נקמתם ביום הפורים. נמצא שדוקא יום של אהבה נהפך ליום שבו עושים דברים הפוך מזה.

וידוע שמלבד שזה חטא גדול גם רואים עונש בעוה"ז, אף כי בדרך כלל הקב"ה מאריך אף ולא מעניש בעולם הזה. ובאתי בזה להזכיר כי יום פורים לא שונה מכל יום ואיסורי תורה לא נשתנו כלל.

וכל א' ישתדל באותו יום להרבות אהבה, ואם זה אינו יכול לכה"פ לא יעשה היפך מזה. ולהמוסיפים אהבה ורעות יזכו לטוב ויעלו מאד להמעלות הרוחניות ויוכל להבנות ולצמוח לטוב ולתפארת.

ב' אדר תשס"ט לפ"ק
א. ל. שטיינמן

